

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ACİL DURUM VE AFET YÖNETİMİ ANABİLİMDALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE’DE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERE
YÖNELİK POLİTİKALARIN SOSYAL HİZMETLER AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Mustafa SAĞI

EYLÜL 2019

ACİL DURUM VE AFET YÖNETİMİ ANABİLİMDALİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE’DE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERE
YÖNELİK POLİTİKALARIN SOSYAL HİZMETLER AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayan
Mustafa SAĞI

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Deniz AŞKIN

Jüri Üyeleri
Dr. Öğr. Üyesi Deniz AŞKIN
Dr. Öğr. Üyesi Celal İNCE
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet GÖKÇEN

EYLÜL 2019

ONAY

Mustafa SAĞI tarafından hazırlanan “Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilere Yönelik Politikaların Sosyal Hizmetler Açısından Değerlendirilmesi” adlı tez çalışması 08/08/2019 tarihinde yapılan sınavla aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Acil Durum ve Afet Yönetimi Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Dr. Öğr. Üyesi, Deniz AŞKIN
(Başkan)

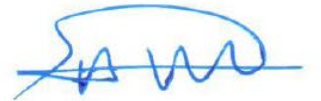
Dr. Öğr. Üyesi, Celal İNCE
(Üye)

Dr. Öğr. Üyesi, Ahmet GÖKÇEN
(Üye)

İmza

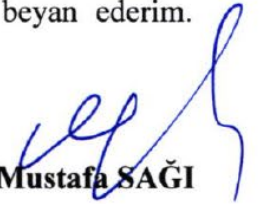
Bu tezin kabulü, Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun 18/08/2019 gün ve 46/14 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Fatih Ahmet ÇELİK
Enstitü Müdür V.

BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI
ETİK BEYANI

Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre hazırlamış olduğum **“Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilere Yönelik Politikaların Sosyal Hizmetler Açısından Değerlendirilmesi”** adlı tezimin özgün bir çalışma olduğunu, tez hazırlanırken tüm aşamalarda bilimsel etik ilkelerine uygun davrandığımı, tez kapsamında sunulan tüm verileri bilimsel etik ilkelerine uygun elde ettiğimi, tezde faydalandığım tüm eserlere atıf yaptığımı ve kaynaklar kısmında bu eserleri gösterdiğimi beyan ederim.
08/08/2019

Mustafa SAĞRI

ÖZET

TÜRKİYE’DE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURIYELİLERE YÖNELİK POLİTİKALARIN SOSYAL HİZMETLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mustafa SAĞI

Yüksek Lisans Tezi

Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Acil Durum ve Afet Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Deniz AŞKIN

Eylül 2019, 128 sayfa

2011 yılında Ortadoğu halkları tarafından mevcut yönetimlere karşı insan hakları, sosyal adalet, demokrasi ve refah gibi çeşitli reform talepleri nedeniyle ayaklanmalar baş göstermiştir. Arap Baharı olarak adlandırılan bu hareketlilik sonucunda patlak veren Suriye krizi bir iç savaşa dönüşmüştür. Etkileri halen sürmekte olan Suriye iç savaşında birçok terör örgütü, dış aktörler ve rejim arasında ortaya çıkan çatışmalar devam etmektedir. Birçok Suriyeli meydana gelen iç savaş ve terör saldırıları nedeniyle yaşamını yitirmiş, travma geçirmiş veya ülkelerini terk ederek başka ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Suriye halkının göç konusunda en çok tercih ettiği ülkelerin başında şüphesiz Türkiye gelmiştir. Bunun sebebi Türkiye’nin Suriyelilere yönelik geliştirdiği açık kapı politikası itibariyle hedef bir ülke olması ve Asya ile Avrupa arasında geçişlerin rotasında bulunmasıyla ilgilidir. Türkiye, Suriyelilere kapılarını açarak onlara ev sahipliği yapmış ve ihtiyaç duydukları her alanda çeşitli haklar tanıyarak birçok hizmet sunmuştur. Türkiye’nin Suriyelilere yönelik göç politikaları ile bu kapsamdaki sosyal politikaları ve bu politikalar doğrultusunda sunduğu sosyal hizmetleri bulunmaktadır. Bu çalışmada Türkiye’nin ve AB’nin Suriye dış politikası ile Suriyelilere yönelik göç politikaları ele alınmıştır. Bir sosyal afet olarak göç olgusu irdelenmiş, afet ve göç olguları ile sosyal hizmetler ilişkilendirilmiştir. Çalışma literatür taraması şeklinde hazırlanmıştır. Bu doğrultuda ulusal mevzuat ve uluslararası müktesebat ile kurumsal faaliyet raporları ve alan araştırması verilerinden yararlanılmış ve özgün şekiller oluşturulmuştur. Türkiye’nin Suriyelilere yönelik politikaları sunduğu sosyal hizmetler açısından değerlendirilmiş ve politik, hukuki, pratik, kavramsal sorun ve aksaklıklar hakkında çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Suriye Savaşı, Suriyeli Göçmenler, Göç Politikaları, Sosyal Hizmetler.

ABSTRACT

EVALUATION OF SOCIAL SERVICES POLICY FOR SYRIAN UNDER THE TEMPORARY PROTECTION IN TURKEY

Mustafa SAĞI

Master Thesis

Bitlis Eren Üniversitesi Institute of Science
Department of Emergency and Disaster Management

Advisor: Asst. Prof. Dr. Deniz AŞKIN

September 2019, 128 Pages

Syrian Riots started In 2011, against the existing rejime due to various reform demands such as human rights, social justice, democracy and prosperity. A The Syrian crisis that broke out as a result of these fluctuations called Arab Spring turned into a civil war. Conflicts between many terrorist organizations, external actors and the regime continue in the Syrian civil war, the effects of which are still ongoing. Because of this civil war a lot of Syrians lost their lives due to civil war and terrorist attacks, were traumatized and had to leave their country and migrate to other countries. One of the countries most favored by the people of Syria is surely Turkey for immigration. The main reason of this Turkey's geopolitical position and Turkey is related to the presence of passage routes between Europe and of course and of course Turkey has been created a lot of humanitarian policy toward Syrian immigrants. Turkey, opening its doors to host the Syrians and offering many services in every area have recognized that they need a variety of rights. In this context, immigration policies and social policies of Turkey towards Syria and there are policies in line with social services that it offers. In this study, migration policies are discussed Syria for Syrians Turkey's and the EU's foreign policy. The phenomenon of migration as a social disaster is examined and the cases of disaster and migration are associated with social services. he study was prepared as a literature review. In this direction, national legislation, international acquis, corporate activity reports and field research data were utilized and original figures were created. It offers to Turkey's policies toward Syria evaluated in terms of social services and political, legal, practical, various suggestions have been made about the conceptual problems and difficulties.

Keywords: Syria War, Syrian Immigrants, Immigration Policies, Social Services

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışması sırasında, başta, sahip olduğumuz bütün nimetlerin muini Cenab-ı Hakk’a hadsiz hamd ü senalar etmiş olmak üzere; tez konusunun belirlenmesinden başlayarak son aşamaya kadar her konuda benden yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Deniz AŞKIN’a ve çalışma arkadaşları Dr. Öğr. Üyesi Celal İNCE ile Dr. Öğr. Üyesi Aziz AKSOY’a şükranlarımı sunarım.

Bu günlere gelmemde büyük emekleri olan annem Nazlı’ya, babam Abdullah’a, yoğun çalışma temposunda benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen eşime, varlığıyla motivasyon kaynağı olan kızım Meryem’e teşekkür ederim.

Ayrıca bu tez çalışmasında verdikleri desteklerden dolayı Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü çalışanlarına teşekkür ederim.

ÖNSÖZ

Bir sosyal afet türü olarak göç konusu, son zamanlarda Türkiye’de bir sorun olarak gündemdeki yerini almaktadır. Zira uluslararası platformda çeşitli çıkarlar Ortadoğu’da savaşların başlamasına sebep olmuştur. Bunun sonucunda dünya kamuoyunda göç olgusu ve uluslararası göçmen sorunu bir kez daha ortaya çıkmıştır. Özellikle son dönemlerde Suriye’de çıkan iç karışıklıklar ve birçok grup ve dış aktörlerin savaşa dâhil olması Suriyelilerin ülkelerini terk etmelerine, başka ülkelere göç etmek zorunda kalmalarına ve çeşitli sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’nin Asya kıtası ile Avrupa kıtasını bağlayan bir köprü olarak Avrupa’ya göçlerin rotasında bulunması, Türkiye’nin Suriye ile sınır komşusu olması, Türkiye’de Suriye halkına yönelik açık kapı politikasının uygulanması gibi nedenler Suriyeli bireylerin çoğunlukla Türkiye’ye göç etmeleri sonucunu doğurmuştur. Suriye’de yaşanan iç savaş sonucunda Temmuz 2019 tarihi itibariyle 7.6 milyon Suriyeli birey yerlerinden göç etmek zorunda kalmıştır. Bunların yaklaşık 4 milyonu Türkiye’ye sığınmıştır. Göç edenlerden bir kısmı Türkiye’nin sınır şehirlerindeki çadır kentlerde yaşarken geri kalan bir kısmı ise ülkenin geneline dağılmış durumdadır. Türkiye’deki Suriyeli bireylerin bir kısmı Hatay, Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Osmaniye ve Adıyaman’da yer alan 15 çadır kent, 1 geçici kabul merkezi ve 6 adet konteyner kentte yaşamaktadır. Bu doğrultuda özellikle Türkiye’nin 3.626.820 (Temmuz/2019) Suriyeli bireye ev sahipliği yapması, Türkiye’yi dünyanın en çok göçmene ev sahipliği yapan ülke konumuna yükseltmiştir. Bir ülke milyonlarca göçmene ev sahipliği yapıyorsa temel yaşamsal ihtiyaçların karşılanabilirliği sorununu gündeme getirmektedir. Bu durum da söz konusu göçmenlere eğitim, sağlık, çalışma, güvenlik alanlarında olduğu gibi sosyal hizmetler alanında da uygulanan politikaların belirlenmesini gerektirmektedir. Uygulanan göç politikaları ve bu kapsamdaki sosyal politikaların bütçe giderleri, sunulan sosyal hizmetlerin çeşitliliği ve etkileri konularını değerlendirmek önemli bulunmaktadır. Bu çalışma, Türkiye’nin Suriyeli bireylere yönelik uygulanan politikalar kapsamında söz konusu göçmenlere sunulan sosyal hizmetlerin neler olduğu konusunda problematik durumun güncel olması, sosyal politikaların nasıl seyrettiğinin görülebilmesi, bahse konu geçici koruma kapsamında bulunan bireylere sunulan sosyal hizmetlerin bir bütün halinde belirlenmesi ve ortaya konacak çalışmanın literatüre katkı vermesi bakımından yararlı bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	v
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
1.GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı	10
1.2. Araştırmanın Problemi	10
1.3. Araştırmanın Amacı	10
1.4. Araştırmanın Önemi	11
2.MATERYAL VE YÖNTEM	12
3.ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	14
3.1. Göç, Uluslararası Göç, Göçmen, Sığınmacı ve Mülteci	14
3.2.1. Afet ve Sosyal Hizmetler	54
3.2.2. Göç ve Sosyal Hizmetler	60
3.4. Türkiye’ye Yönelik Gerçekleşen Kitleli Göçler	63
3.5. Türkiye’ye Gerçekleşen Göçlere Uygulanan Politikalar	67
4.SURİYE’DEN TÜRKİYE’YE GERÇEKLEŞEN GÖÇ	70
4.1. Suriye’den Türkiye’ye Gerçekleşen Göçün Genel Görünümü	70
4.2. Avrupa Birliği’nin Suriye Göç Politikaları	73
4.3. Türkiye’nin GKK Suriyelilere Yönelik Politikaları	76
5.TÜRKİYE’NİN GKK SURİYELİLERE SUNDUĞU SOSYAL HİZMETLER	83
5.1. GKK Suriyelilere Yönelik Sosyal Yardımlar	85
5.2. GKK Suriyelilere Yönelik Rehabilitasyon Hizmetleri	88
5.4. GKK Suriyelilere Yönelik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri	90
5.5. GKK Suriyelilere Yönelik Sosyal Eğitim Hizmetleri	92
5.6. GKK Suriyelilere Yönelik Koruma, Bakım ve Barınma Hizmetleri	94
5.7. GKK Suriyelilere Yönelik Aile Birleştirme Hizmetleri	96
5.8. GKK Suriyelilere Yönelik Çalışma ve İstihdam Hizmetleri	97

5.9. Genel Değerlendirme	98
6.SONUÇ VE ÖNERİLER	102
KAYNAKLAR.....	109
ÖZGEÇMİŞ	128

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>SEKİL</u>	<u>Sayfa</u>
1.1. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	4
3.1. Sektörel Ayrıma Göre Sosyal Hizmetler Teşkilatı	24
3.2. Sosyal Hizmetlerde İstihdam Olunan Farklı Meslek Grupları	30
3.3. Uluslararası/Dış Göçle Bağlantılı Özel Gereksinimli Gruplar	37
3.4. Sosyal Hizmet Dalları Sistemi	53
3.5. Afet Türleri	56
4.1. Politika Dalları	78
5.1. Sosyal Hizmetlerin Varyasyonları	101

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
AÇSHB	Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı
AFEM	Afet Eğitim Merkezi
AFEDEM	Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi
AK	Avrupa Konseyi
AKOM	Afet Koordinasyon Merkezi
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
CBK	Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
GEM	Geçici Eğitim Merkezi
GGK	Geçici Koruma Kapsamındaki
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
IBC	Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı
İHH	İnsan Hakları ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
İKGV	İnsan Kaynağını Geliştirme Derneği
KDK	Kamu Denetçiliği Kurumu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
MRPDM	Mülteciler Rehabilitasyon ve Psikolojik Destek Merkezi
MSYDD	Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
OEP	Ortak Eylem Planı
SGDD	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
SHM	Sosyal Hizmet Merkezi
STÖ	Sivil Toplum Örgütü
SYDTF	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
UÇÖ	Uluslararası Çalışma Örgütü
UGÖ	Uluslararası Göç Örgütü

1.GİRİŞ

Göçler, insanlığın varlığından beri devam ede gelmiş sosyal bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç olgusu, insan yaşamını çok yönlü olarak etkileyebilmekte ve sosyal sorunlara neden olabilmektedir. Göç olgusu bu yönüyle afet konusuyla ilişkilidir. Aynı şekilde afet olgusu da insan yaşamını birçok yönden etkileyen sosyal bir olgudur. Afetler tüm zamanlarda çeşitli şekillerde ortaya çıkmış ve insanlar için yaşam boyunca önemli bir yere sahip olmuşlardır. Bununla beraber dünyadaki küresel ve teknolojik gelişmelerin afet tanımının genişlemesini beraberinde getirdiğini ifade etmek mümkündür. Daha önceleri sadece doğa olaylarına bağlı olarak meydana gelen ve bu nedenle ‘doğal afetler’ olarak kavramsallaşan durumlar günümüzde insanların neden olduğu yeni afetlerin ortaya çıkması ile farklı boyutlar kazanmıştır. Nükleer silahlar gibi teknolojik ürünlerin meydana getirdiği örnekler bu kapsamda değerlendirilebilir. Afetler –genel olarak- doğal, teknolojik ve beşeri (sosyal) olmak üzere üç temelde sınıflandırılmaktadır (Yavuz, 2014). Bu bağlamda afet tanımlamasında insan ve teknoloji kaynaklı durumlar da değerlendirilmektedir. Meydana getirdiği etki ve olumsuz sonuçlardan dolayı uluslararası kuruluşların da ilgisini çeken afet durumu, Avrupa Konseyi’ne (AK) üye ülkeler tarafından çeşitli önlemlerin alınması sürecini doğurmuştur. Bu kapsamda kurulan ve Türkiye’nin de taraf olduğu Avrupa Doğal Afetler Eğitim Merkezi (AFEM), doğal ve teknoloji kaynaklı afetleri önleme ya da bu olayların gerçekleşmeleri durumunda işbirliği geliştirmesini sağlamaktadır. Açık Kısmi EUR-OPA Antlaşması ile kurulan AFEM, 1987 yılında imzalanarak yürürlüğe girmiştir (Varol, 2007). Devletler üstü bir kuruluşun meydana gelmesinde afet olgusunun bilinmezliği ve meydana getirdiği tahribatın etkisi yadsınamaz. Ancak bu nedenlerin ötesinde afetlerin geniş kapsamlı etkilerinin diğer ülkeleri birlikte hareket etmeye yönelttiğini de vurgulamak gerekir.

Geniş insan kitlelerini yerlerinden eden, göçe zorlayan, başka bir devlete sığınma durumunda bırakan insan kaynaklı afetler genel olarak bakıldığında doğal afetlere göre daha geniş kapsamlı olabilmektedir. Suriye iç savaşı sonrası meydana gelen göç süreci incelendiğinde milyonlarca kişiyi etkilediği görülmektedir. Aynı şekilde insan kaynaklı afetleri, diğer doğal afetlerden ayıran bir diğer önemli neden ise, doğal afetlerin çoğunlukla ülke sınırları içinde kalması ve ülkenin olaya müdahale etmesi ile krizin minimize edilmesi veya sonlandırılması durumudur. Ancak insan kaynaklı afetler bu noktada önemli oranda doğal afetlerden ayrılmaktadır. Bu bağlamda Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında görüldüğü üzere devletler düzeyinde meydana gelen savaşlar önemli insan kitlelerinin yer değiştirmesine veya çeşitli afetlere

maruz bırakılabilmektedirler. Dünya savaşlarıyla beraber Balkanlar'da meydana gelen savaşlar, İran-Irak savaşları, Sovyet Rusya'nın dağılması gibi olaylar, yine milyonlarca insanın yerlerinden olması, mülteci durumuna düşmesi ve bazı durumlarda da vatansız kalmaları sonucunu doğurmuştur. Bu yönüyle insan kaynaklı (sosyal) afetler daha fazla kitleyi olumsuz durumlara maruz bırakabilmekte ve etki alanı daha geniş olabilmektedir.

Göç olgusunun bir sosyal afet türü olarak bu çalışma konusuyla ilişkisi kurulabilir (Erel, 2016). Nitekim insanlar, yaşamları boyunca kendilerini çeşitli alanlarda etkileyen birtakım sorunlar yaşayabilmektedirler. İnsanları birçok yönden etkileyen karmaşık sorunlar yumağı haline gelebilen durumlardan biri de göç olgusuyla ilgilidir. Göçle bağlantılı olarak ortaya çıkacak sorunlar; çalışma, sağlık, eğitim, politika veya sosyal yönleri olan boyutlarda görülebilmektedir. Bir afet durumunda, insanların öncelikle temel insani ihtiyaçların karşılanabilirliği sorununun ortaya çıkması, sorunların sosyal yönüyle ayrıca ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Göçün sosyal bir afet olduğu dikkate alındığında ilk etapta göç eden insanların temel yaşamsal ihtiyaçları ilgili kamu kurumları, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri (STÖ) tarafından karşılanmak durumundadır. Göçler sonucunda, insanların; bulaşıcı hastalıklara maruz kalma, engelli olma, eğitimden geri kalma, işsizlik, yoksulluk, kültürel şok, ebeveyn bakımından yoksun kalma, sağlıksız ve/veya yetersiz beslenme, kültürel uyumsuzluk, evsiz kalma, coğrafik yabancılaşma, travmatik sorunlar, yaralanma, ölme/öldürülme riski taşıma, gündelik alışkanlıklardan uzak kalma vb. çeşitli sorunlar yaşamalarına neden olabilmektedir. Sayılan sorunların sosyal yönlü olduğu dikkate alındığında göç konusu, bir ülke için çok yönlü etkileri olan, çeşitli sosyal sorunlara neden olan ve güncelliğini koruyan bir sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır.

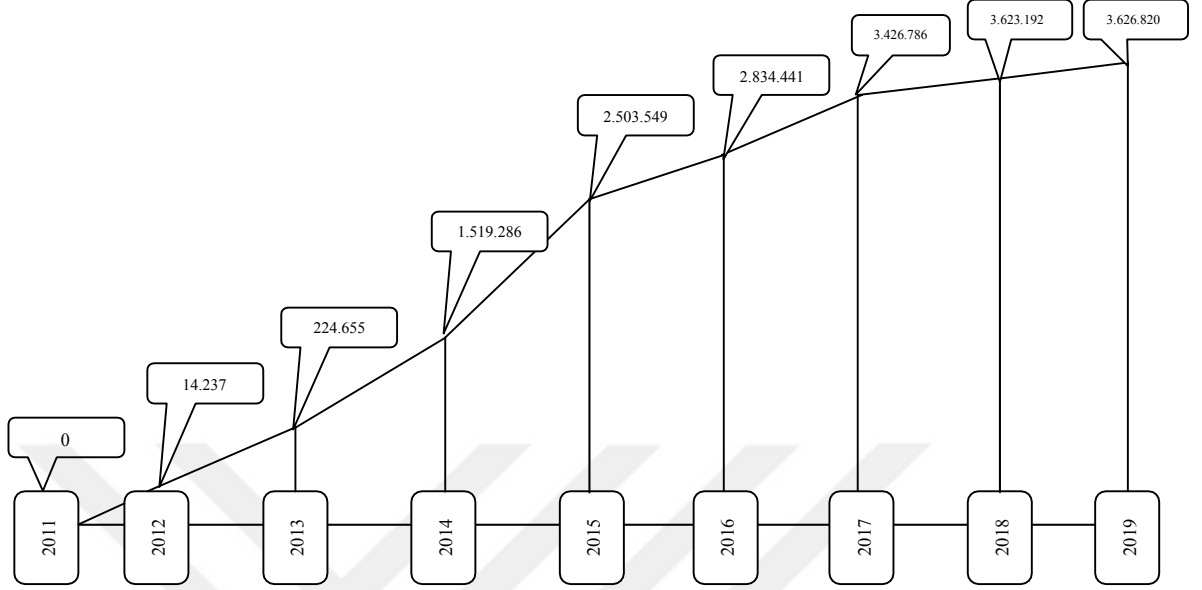
Türkiye, göç konusunda hem hedef, hem kaynak, hem de transit ülke konumundadır (İnce, 2018a). Bu yönüyle Türkiye, birçok kültüre ev sahipliği yapmış bir coğrafya olarak görülmekte ve göçlerle harmanlanmış medeniyetler sentezi şeklinde tezahür etmektedir. Anadolu coğrafyası üzerinde kurulmuş olan tüm devletlerin göçlere bağlı toplumsal, politik ve idari sorunlar için birtakım tedbirler aldıkları ve çözümler ürettikleri bilinmektedir. Nitekim Anadolu topraklarına cumhuriyet öncesi çeşitli kitlesel göçler yapıldığı gibi cumhuriyet sonrasında da birçok göç dalgası gerçekleşmiştir. Bu kitlesel göçleri şu şekilde belirtebiliriz:

- Cumhuriyet döneminin en önemli ve ilk göç hareketi, 1923 yılındaki Türk–Yunan mübadelesi ile gerçekleşen göçler.
- 1922-1938 yılları arasında Yunanistan'dan 384 bin kişinin gerçekleştirdiği göç.
- 1924 yılındaki Yugoslavya–Makedonya'dan gelen kitlesel göçler.
- Bulgaristan'dan 1989 yılına kadar toplamda yaklaşık 800 bin kişiye ulaşan göç olgusu.

- 1925 yılındaki Türk-Bulgar ikamet sözleşmesi ile 1949 yılına kadar 218.998 kişinin Türkiye'ye gerçekleştirdiği göç hareketi.
- 1949–1951 döneminde Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göç ki toplam göçmen sayısı 156.063'e ulaşmıştır.
- 1968-1979 yılları arasında Türkiye-Bulgaristan Yakın Akrafa Göçü Anlaşması çerçevesinde 116.521 kişi Türkiye'ye göç etmiştir.
- 1923-49 yılları arasında Romanya'dan 19.865 aileye mensup 79.287 kişi iskânlı göçmen olarak Türkiye'ye gelmiştir.
- 1923-1945 yılları arasında Balkanlar'dan 800 bin kişi göç ettirilmiştir.
- 1950'de kurulan Doğu Türkistan Cumhuriyeti'nin Çin tarafından işgali, Doğu Türkistan'dan Türkiye'ye göçün nedeni olmuştur.
- 2. Dünya Savaşı ile birlikte Doğu Lejyonlarındaki birtakım kişiler Türkiye'ye göç etmiştir.
- 1979'da yaşanan İran İslam Devrimi sonrasında Türkiye'ye 1 milyona yakın insan göç etmiştir.
- 1980'li yıllardaki Rus-Afgan savaşının etkisiyle Türkiye'ye gerçekleşen Afgan göçü de yer almaktadır.
- Tarihte Suriye'den, münferit girişimler dışında, 1945, 1951, 1953 ve 1967 yıllarında Türkiye'ye toplu göçler gerçekleşmiştir.
- 1988 yılında Kuzey Irak'ta yaşanan Halepçe katliamı sonrası gerçekleşen göç süreci de ayrı bir öneme sahiptir. Bu göçmenlerin 51.542 kişiden oluştuğu ileri sürülmektedir.
- 1991 yılında yaşanan Körfez Savaşına bağlı olarak 467.489 kişinin Türkiye'ye göç ettiği bilinmektedir.
- 1992-1998 yıllarında Bosna'dan 20 bin kişinin gerçekleştirdiği göç de ayrı bir öneme sahiptir.
- 1999 yılında Kosova'da meydana gelen olaylar sonrasında 17.746 kişinin gerçekleştirdiği göç de önemli bir yere sahiptir.
- 2001 yılında Makedonya'dan 10.500 kişinin göçmen olarak Türkiye'ye gelmesi bahsedildiği gibi tüm bu göç akınları doğrultusunda Türkiye bir göçmenler yurdu niteliği kazanmıştır.¹
- Son olarak; Türkiye, gündemde olan bir göç hareketiyle karşı karşıyadır. 2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş sonucunda meydana gelen göçler ise şimdiye kadar Türkiye'ye gerçekleşen kitlesel göçler içinde en yüksek sayıyı oluşturmakta ve ağır sosyal sorunlara neden olmaktadır. 04.07.2019 tarihi itibarı ile Türkiye'de 3.626.820 Suriyeli geçici koruma kapsamında

¹ https://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380 (Erişim Tarihi: 10/09/2018)

Türkiye’de ikamet etmektedir. GKK Suriyelilerin Türkiye’deki sayıları yıllara göre şu şekilde değişmiştir:

Şekil 1.1. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler (04/07/2019 tarihi itibariyle)²

Yukarıdaki verilerde Suriye’den gelen göç dalgalarının sınırdan geçişleri her ne kadar 2018-2019 yıllarından itibaren durma seviyelerine gelse de daha önce gelen göçmenlerin Türkiye sınırlarında kalmaları ve yeni doğumlar ile birlikte sayıların önemli boyutlara ulaştığı görülmektedir. Etkileri hala sürmekte olan Suriye iç savaşı Arap Baharı dalgalanmalarından etkilenerek ortaya çıkmıştır. Arap Baharı; 17 Aralık 2010 tarihinde Muhammed Bouazizi adlı bir gencin, Sidi Buzid adlı bir şehirde bulunan Valilik binası önünde kendini yakması, Tunus’ta ülke çapında protesto, kamu alanlarının işgali gibi kitlesel eylemleri beraberinde getirmiştir. Bu trajik olay Arap Baharı sürecini bir domino etkisiyle tetiklemiştir (Boyras, 2015; İnce, 2018a). Bahse konu olaya ilişkin protestolar, Arap Dünyası’nda işsizlik, gıda enflasyonu, siyasi yozlaşma, ifade özgürlüğünün kısıtlanması, usulsüzlükler ve kötü yaşam koşulları gibi pek çok sorundan kaynaklanmıştır. Bu protestolar benzer sorunlar yaşayan ülkelerde domino etkisi göstererek yayılma göstermiştir. Kitlesel protestolar Mısır, Yemen, Cezayir ve Ürdün’e de sıçramıştır. Arap Baharı süreci Tunus, Mısır, Bahreyn, Libya, Cezair, Ürdün, Suriye ve Yemen’de büyük çapta; Moritanya, Suudi Arabistan, Lübnan, Irak, Umman ve Fas’ta küçük çapta olmak üzere tüm Arap

² Kaynak: <http://www.goc.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 08/07/2019)

Dünyası’nda ortaya çıkan mitingler, protestolar, halk ayaklanmaları ve silahlı çatışmalar olarak tanımlanabilir (Sağsen, 2011; Şahin ve Şahin, 2014; Karkın ve Yazıcı, 2015).

Göç konusu, son zamanlarda Türkiye’de bir sorun yumağı olarak gündemdeki yerini almaktadır. Zira uluslararası platformda farklı politikalar Ortadoğu’da savaşların başlamasına sebep olmuştur. Bunun sonucunda dünya kamuoyunda ve özellikle Türkiye’de bir kez daha göç olgusu ve uluslararası göçmen sorunu ortaya çıkmıştır. Özellikle son dönemde Suriye’de çıkan iç karışıklıklar ve birçok grup ve devletin savaşa dâhil olması Suriyelilerin ülkelerinden göç etmelerine, başka ülkelere sığınmak zorunda kalmalarına ve çeşitli sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye’nin Asya kıtası ile Avrupa kıtasını bağlayan doğal bir köprü olarak Avrupa’ya göçlerin rotasında bulunması, Türkiye’nin Suriye ile sınır komşusu olması, Türkiye’de Suriyelilere yönelik açık kapı politikalarının uygulanması gibi nedenler Suriyelilerin çoğunlukla Türkiye’yi bazen transit olarak ama çoğunlukla da kalmak için tercih etmelerine neden olmaktadır. Arap Baharı hareketliliğiyle ortaya çıkan Suriye savaşı, milyonlarca insanın ülkelerini terk ederek başka ülkelere göç etmelerine sebep olmuştur. Bu ülkeler arasında Türkiye de yer almaktadır. Türkiye için Suriye savaşı ve Suriye halkı önemli, güncel ve çok boyutlu bir sorun haline gelmiştir. Bu doğrultuda Türkiye’nin Temmuz 2019 tarihi itibarıyla 3.626.820 Suriyeliye ev sahipliği yapması,³ Türkiye’yi dünyanın en çok dış göçmene ev sahipliği yapan ülke konumuna yükseltmiştir. Bir ülke milyonlarca dış göçmene ev sahipliği yapıyorsa, temel yaşamsal ihtiyaçların karşılanabilirliği, göçmenlerin entegrasyonu, göç sürecinin yönetilmesi, göçe bağlı travmatik durumlar, çeşitli ruhsal sorunlar, parçalanmış aileler, korunma ihtiyacı olan çocuklar, engellilik, işsizlik, şiddet, ihmal ve istismar vb. sosyal sorunları gündeme getirmektedir. Bu durum da söz konusu geçici koruma kapsamında bulunan göçmenlere uygulanan sosyal politikaların temel insan hakları bağlamında toplumsal uyumlaştırma, kültürel bütünleşme, temel yaşamsal ihtiyaçların karşılanması, ailelerin birleştirilmesi, çocukların korunması, engellilerin rehabilitasyonu, yaşlıların bakımları, yoksullara yönelik sosyal yardımlar vb. sosyal hizmetlerin sunulmasını, bu sosyal hizmetlere yönelik bütçe giderleri, sosyal hizmetlerin entegre sunumu ve toplumsal etkileri konularının ele alınmasını gerektirmektedir. Nitekim insan hakkı ihlallerinden dolayı ülkelerini terk edip, başka ülkelerde daha makul bir yaşam arayan bireyler için uluslararası hukukta tanınmış haklar bulunmaktadır (Doğan, 2011). Bu yönüyle DPT (2001)’ye göre; “Afet sonrası yaşam kurtarmaya yönelik müdahaleler ile yaşamı sürdürmeye yönelik ihtiyaçların

³ <http://www.goc.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 08/07/2019)

sağlanması ve normalleşme sürecinin gereklerini yerine getirmek sosyal hizmetlerin başta gelen işlevlerini oluşturmaktadır.”

Türkiye’de Suriye halkına yönelik göç politikaları birçok alanı kapsamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti; Suriyelilere yönelik ilk etapta ‘açık kapı’ politikası izlemiştir. Bu uygulamayı ilk olarak 29 Nisan 2011 tarihinde yaklaşık 300 kişilik Suriyeli bir kafileyi topraklarına kabul ederek başlatmıştır (Abdi, 2016). Bu noktada Türkiye’nin Suriye göç krizine cevap verirken sergilediği tutumun insani olduğu değerlendirilebilir. Nitekim Türkiye, uluslararası hukuktaki (Cenevre Sözleşmesi 1967 Ek protokolü) ‘coğrafi sınırlama’ şartına karşın Suriye halkını topraklarına kabul etmiş ve yaşamsal ihtiyaçlarını karşılama yoluna gitmiştir. Türkiye, Suriye halkı için ilk etapta ‘misafir’ sıfatını kullansa da bu kavram uluslararası hukukta bir karşılığı bulunmadığı için eleştirilere neden olmuştur. İçişleri Bakanlığı, Teşkilat ve Görevlerinin belirlendiği kanunun 10. Maddesi gereğince, 2011 yılının ekim ayında Türkiye’de bulunan Suriye halkını ‘Geçici Koruma Rejimi’ altına aldığını ilan ederek Suriye halkının nasıl sıfatlandırılacağı sorunsalını daha açık hale getirmiştir. Böylelikle Türkiye’de kalmakta olan Suriye halkı geçici koruma kapsamında bulunmaktadır. ‘Geçici Koruma’ kavramı; açık kapı politikası, geri dönmeye zorlamama, bireysel belirlemenin yapılmaması, kamplarda barınma ve diğer temel hizmetlerin sunulması gibi asgari uluslararası standartları içermektedir (Abdi, 2016).

Geçici koruma kapsamındaki (GKK) Suriyelilerin Türkiye’de yaşadığı birçok sorun bulunmaktadır. GKK Suriyelilerin Türkiye’de yaşadığı sorunlar; işsizlik, barınma, sosyal dışlanma, ucuz işgücü olarak görülme, kültürel uyumsuzluk, yoksulluk, mülteci/sığınmacı olarak tanınmama vb. olarak düşünülebilir. Bu doğrultuda, kamp dışında yaşamak durumunda kalan GKK Suriyelilerin barınma ihtiyacını karşılamak kiraların artmasına neden olmaktadır (Neccar ve Erkut, 2016). Ayrıca bu sorun kiraların artması nedeniyle Türkiye halkını da olumsuz etkilemektedir. Başka bir sorun olarak GKK Suriyelilerin misafir olarak tanımlanması ve yasal statülerinin net olmayışı, bu durumun geçici ve geri alınabilir olarak algılanmasına yol açmakta ve bu belirsizliğe bağlı olarak bir zaman sonra Türkiye’den sınır dışı edilme kaygısının artmasına neden olmaktadır (Poyraz, 2012). GKK Suriyeliler eğitimle ilgili önemli sorunlar da yaşamaktadır. Eğitim çağındaki birçok kişi ya okula başlayamamakta ya da yarıda bırakmak zorunda kalmaktadır. Çünkü geçimi sağlamak için bir ailede sadece bir kişinin çalışması yeterli olmayabilmektedir. Bu da eğitim gören öğrencilerin sayısını olumsuz etkilemektedir. Yoksullukla da ilişkili olan ucuz işgücü olarak görülmek de GKK Suriyeliler için sorunun başka bir boyutudur. Bazı GKK Suriyelilerin inşaat işlerinde asgari ücret altında (Aylık en fazla 1200 TL/2016) çalışması onları geçim konusunda zorlamakta ve onlara kullanılmışlık hissi yaşatmaktadır. Çadır

kentte sunulan hizmetlerden genel anlamda memnuniyetini ifade eden bazı GKK Suriyeliler bu nedenle Türkiye'ye karşı takdir ve şükranlarını sunmakta olmalarına karşın memleket hasreti çektikleri ve savaş bitiminde ülkelerine dönmek istediklerini belirtmektedirler (Neccar ve Erkut, 2016). Bu beklentinin GKK Suriyeler için sosyal entegrasyon ve kültürel yabancılaşma sorunsalıyla ilişkili olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. GKK Suriyelilerin Türkiye'de yaşadıkları sorunlar arasında dil bilmeme konusu da yer almaktadır (Neccar ve Erkut, 2016). Toplumsal yaşam sürecinde insanlar arasındaki iletişim aracının dil olduğu düşünüldüğünde çoğunun ana/resmi dilinin Arapça/Kürtçe olması, yeni bir dil öğrenme sürecini zorunlu kılmaktadır. Bunun zor ve uzun süreçli olacağı, yerel halkla sürekli iletişim halinde olmanın sağlıklı ilişkiler kurmak ve kendini ifade etmek veya gündelik ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olması gibi durumlar göz önünde bulundurulursa, yabancı bir ülkede yaşamak zorunda kalan insanların o ülkenin dilini konuşamaması sosyal bir sorun olarak tezahür etmektedir.

Türkiye'nin GKK Suriyelilere yönelik politikaları çeşitli boyutlarda görülmektedir. Suriye savaşına bağlı olarak ortaya çıkan kitlesel göç hareketleri, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası müktesebat, göçe ve sığınmaya ilişkin ulusal mevzuat Türkiye üzerinde bazı sorumluluklara neden olabilmektedir. Ancak bunun da ötesinde Türkiye ve Suriye arasındaki tarihsel bağlar ve kültürel ilişkiler buna bağlı olarak var olan ortak kültürel kodlar Türkiye'nin Suriye'den gelen dış göçlere karşı geliştirdiği politikalarda etkili olmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye, Suriye savaşının nedenlerini de oluşturan sorunlara odaklanarak Suriye yönetiminin kendi halkına şiddet uygulamasına karşı bir duruş sergilemiş, Suriye vatandaşlarıyla bir dayanışma ruhu içerisinde bulunmuş ve savaş bölgesinde barış ve istikrarın oluşmasına katkı sunma yolunu tercih etmiştir. Ayrıca, Suriye'de Türkmenlerin de varlığı Türkiye'nin soydaşlık bağlarıyla bu ülkeye olan tavırlarının belirlenmesinde etkili olmuştur. Politikacıların söylemlerinde Türkiye'nin Suriye'den gelen göçmenler için 'Ensar' rolü oynadığı ifade edilerek İslam tarihinde özel bir yeri olan Hicret hadisesine atıf yapılmıştır. 'Açık Kapı' politikası olarak ifade edilen bu politik tutumun önemli bir sebebini bu dini bağlantı ve tarihsel olarak geliştirilen ortak kodlarda aramak mümkündür. Bu durum da İslam inancı bağlarına dayanan bir tutum olarak karşımıza çıkmaktadır (Devran ve Özcan, 2016; İnce, 2018a). Bağlantılı olarak Suriye halkının hukuki statüsünü ifade edebilecek bir kavramın belirlenmesi de politik bir durumla açıklanabilir. Türkiye'de Suriye halkının hukuki durumunu belirtmek için 'geçici koruma' kavramı kullanılmaktadır. Geçici koruma, bir göç politikasıdır. Geçici koruma politikası, ani ve sınırlara yönelik toplu nüfus hareketlerinde izlenen bir acil durum politikası olup daha uzun soluklu bir çözüm bulununcaya kadar bir ara çözüm niteliği taşımaktadır. Geçici koruma statüsü verilen kişilerin her türlü ihtiyaçları, kabul eden devlet

tarafından karşılanmaktadır (Kaya ve Eren, 2015). Normal şartlarda Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Uluslararası Sözleşmede geçici koruma kavramı açıkça belirtilmediği halde, Türkiye'nin bu sebeple uluslararası hukuktaki bir boşluğu dolduran bir politika izlemiş olduğu belirtilebilir. Diğer bir ifadeyle anılan politika mevcut göç hareketlerine bağlı sorunlara karşı bir ara çözüm politikası olarak değerlendirilebilir. Suriye savaşı nedeniyle Suriye halkının zorunlu olarak Türkiye sınırlarını geçen göç hareketleriyle yaşanan çeşitli sorunların (hem Suriyeliler hem de Türkiyeliler açısından) çözüme kavuşturulması amacıyla çeşitli politikalar uygulanmış ve bazıları devam etmektedir. Bu politikalar; dış politikalar, iç politikalar, göç politikaları ve sosyal politikalar olarak belirtilebilir. Uygulanan politikaların ve bu politikalar içerisinde ortaya çıkan çeşitli hizmetlerin, sunulan hizmetler arasında önemli bir yere sahip olan sosyal hizmetlerin araştırılması, belirlenmesi ve değerlendirilmesi kayda değer görülmektedir.

Bu çalışmanın konusuyla ilgili ve ilişkili literatürde benzer bazı çalışmalar bulunmaktadır. Bu akademik çalışmalar şöyle belirtilebilir: İstanbul'da yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yönelik sosyal hizmet uygulamalarının değerlendirilmesi. Sığınmacıların toplumsal uyum sorunları ve sosyal hizmetlere erişimi: Düzce uydu kent örneği. Türkiye'nin mülteci politikaları: suriyeli mültecilerin durumuna ilişkin bir inceleme suça sürüklenen refakatsiz suriyeli çocuk: sosyal hizmet müdahalesi olgu sunumu. Türkiye'de geçici koruma altındaki suriyeli bireylerin mesleki eğitimi ve istihdamı: Toplumla sosyal hizmet saha örneği. Küresel bir krize dönüşen Türkiye'deki sığınmacılara yönelik sosyal hizmet uygulamaları. Günümüzün sosyal ve ekonomik sorunu olan Suriyelilerin mülteci ve ekonomi hukuku bakımından değerlendirilmesi. Türkiye'deki Suriyeli kadınların toplumsal bağlamda yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma. Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme. Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların ve kadınların sosyal politika bağlamında yaşadıkları sorunlar. Türkiye'de Kağıtsız Göçmen Kadınlar ve Sosyal Hizmetler. Suriyeli sığınmacıların sosyal entegrasyonuna yönelik bir araştırma. Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Suriyeli Yetim Yaşam Merkezleri: Hatay İli Örneği. Suriyeli mülteciler ve belediyelerin sorumluluğu İzmir örneği. Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik politikası. Suriyeli Göçmen Sorunlarının, Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi. Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Yaşanan Sorunlar, Çözüm Ve Politika Önerileri Analizi.

Yukarıda temel bilgiler doğrultusunda bu çalışmanın bölümleri şu şekilde şekillenmektedir:

Birinci bölümde; tezin konusu, amacı, önemi ve probleminden bahsedilerek konunun üzerine odaklandığı temel kriterler belirlenmiştir.

İkinci bölümde; tezin materyal ve yöntemleri açıklanmaktadır.

Üçüncü bölümde; tezin kavramsal çerçevesinden bahsedilmiş, bu kapsamda; göç, göçmen, sığınmacı, mülteci, vatansız, yabancı, geçici korunan vb. kavramlar tanımlanmış ve bu kavramlar arasındaki farklar üzerinde durulmuştur. Çalışma konusuyla ilgili olduğundan sosyal hizmetler kavramı irdelenerek bu kapsamda sosyal hizmetlerle ilişkili bazı kavramlar (sosyal çalışma, özel gereksinimli gruplar, insan hakları, sosyal adalet, sosyal politika, sosyal refah vb.) açıklanarak aradaki bağlar ve ilişkiler kurulmuştur. Ayrıca, sosyal hizmetler olarak; sosyal yardımlar, psiko-sosyal destek, danışmanlık ve rehberlik, sosyal eğitim, koruma, bakım, barınma, rehabilitasyon, aile birleştirme, çalışma ve istihdam vb. sosyal hizmet dalları hakkında detaylı açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca, afet ve göç olguları ile sosyal hizmetler arasında ilişkiler kurulmuştur. Bu çalışma konusuyla ilişkili olduğundan Türkiye'ye gerçekleşen kitlesel göçler ve bu göçlere uygulanan politikalar hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde; Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen göç ekseninde, Suriye göçünün genel görünümü üzerinde durulmuş ve bu doğrultuda Avrupa Birliği'nin (AB) Suriyelilere yönelik politikaları ile Türkiye'nin GKK Suriyelilere yönelik politikaları hakkında bilgiler verilerek karşılaştırmalar yapılmıştır.

Beşinci bölümde; Türkiye'nin GKK Suriyelilere sunduğu sosyal hizmetler konusu ele alınmıştır. GKK Suriyelilere sunulan sosyal hizmetlerin hangi alanlarda yoğunlaştığı, gelişimi ve uygulanışı hakkında bir durum analizi yapılmıştır. Bu bağlamda, Türkiye'nin Suriyelilere sunduğu sosyal hizmetlerin neler olduğu tüzel düzenlemeler, kurumsal faaliyet raporları ve alan araştırmaları üzerinden belirtmeye çalışılmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin Suriyelilere uyguladığı sosyal politikalar doğrultusunda sunduğu sosyal hizmetler kapsamındaki sosyal yardımlar, psiko-sosyal destek, danışmanlık ve rehberlik, rehabilitasyon, sosyal eğitim, koruma, bakım ve barınma, aile birleştirme ile çalışma ve istihdam hizmetlerinin hangi boyutta sunulduğu irdelenerek konu hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Altıncı bölümde; çalışma kapsamında verilen tüm bilgiler ve yapılan tüm değerlendirmeler doğrultusunda anlamlı sonuçlar çıkarılmaya çalışılarak teorik bilgilerdeki kavram-anlam bağdaşmazlıkları, uygulamadaki eksiklik ve aksaklıklar ile tüzel düzenleme gereksinimleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan tüm değerlendirmeler doğrultusunda gerekli idari, politik, yasal, sosyal sorunlara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı

Bu çalışmanın konusu; Türkiye’de GKK Suriyelilere yönelik politikaların sosyal hizmetler açısından değerlendirilmesidir. Bu çalışma, Suriye savaşına bağlı olarak Türkiye milli sınırları dâhilinde yaşamakta olan GKK Suriyelilere yönelik Türkiye tarafından uygulanan politikalar doğrultusunda sunulan sosyal hizmetleri kapsamaktadır.

1.2. Araştırmanın Problemi

Bu tezin temel problemi; Suriye savaşına bağlı olarak ülkelerini terk ederek Türkiye sınırlarını geçen GKK Suriyelilerin yaşadıkları sosyal sorunlara çözüm olacak sosyal hizmetlerin belirlenmesidir. Türkiye’de yaşamakta olan GKK Suriyelilere yönelik devlet politikaları sosyal yönüyle ele alınarak bu bağlamda sosyal hizmetler belirlenip bir değerlendirme yapılmıştır. Türkiye’de GKK Suriyeliler göçle bağlantılı çeşitli sosyal sorunlar yaşamakta, Türkiye, GKK Suriyelilere yönelik birtakım politikalar geliştirmekte, bu politikalar içerisinde bahse konu GKK Suriyelilere yönelik temel yaşamsal hizmetler verilmektedir. Bu hizmetler arasında özel bir yeri ve önemi olan sosyal hizmetler de sunulmakta, sunulan sosyal hizmetlerin hızlı, etkili, faydalı, çeşitli, kapsayıcı ve işlevsel olmasına bağlı olarak GKK Suriyeliler -temel insan haklarına dayalı- insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürebilmekte olacaklardır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu tezde; Türkiye’de GKK Suriyelilere yönelik politikaların sosyal hizmetler açısından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda şu araştırma sorularına cevap aranacaktır:

GKK Suriyeliler Türkiye’de ne tür sosyal sorunlar yaşamaktadır?

Türkiye’nin GKK Suriyelilere yönelik politikaları nelerdir?

Türkiye’de GKK Suriyelilere ne tür sosyal hizmetler sunulmaktadır?

Türkiye’nin GKK Suriyelilere sunduğu sosyal hizmetler hızlı, etkili, faydalı, çeşitli, kapsayıcı ve işlevsel midir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu tez; GKK Suriyeliler hakkında problematik durumun güncel olması, Türkiye'nin GKK Suriyelilere yönelik uyguladığı politikaların boyutlandırılması, GKK Suriyelilere sunulan sosyal hizmetlerin neler olduğunun belirlenmesi, GKK Suriyelilere sunulan sosyal hizmetlerin bir bütün halinde ele alınması, göç olgusu ile sosyal hizmetlerin ilişkilendirilmesi, ortaya konacak çalışmanın literatüre katkı vermesi, sosyal hizmetler alanında GKK Suriyelilerle çalışan sosyal meslek elemanlarına yol gösterici olması ve göç konusunda kavramlar, politikalar, uygulamalarla ilgili mevcut eksiklik, aksaklık ve karmaşıklıklar hakkında önerilerde bulunulacak olması bakımından önemli bulunmaktadır.

2.MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma, önce alan araştırması şeklinde düşünülmüştür. Ancak kamplarda araştırma yapmanın kısıtlanması, çalışmanın daha çok ulusal mevzuat ve uluslararası müktesebat çerçevesinde oluşması ve verilere kurumsal raporlardan ya da alan araştırmaları üzerine yapılmış makalelerden ulaşılması gibi durumlar nedeniyle söz konusu çalışma sadece kaynak taramasına dayalı teorik analizle sınırlandırılmıştır. Mevcut kaynaklar taranarak bu çalışma konusuyla ilgili durum anlaşılmaya, açıklanmaya, değerlendirilmeye çalışılırken, ortaya çıkan kritikler ve belirsizliklerde betimsel tespitler yapma yoluna gidilmiştir. Bu bağlamda GKK Suriyelilere yönelik sosyal hizmetler daha çok kurumsal raporlardan ve tüzel düzenlemelerden yararlanılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Nitekim Karasar (2002) “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde ‘gözleyip’ belirleyebilmektedir.” şeklinde bir açıklama yaparak bu yönteme ışık tutmaktadır. Bu doğrultuda literatür taramasının araştırma problemiyle ilgili bilgilerin literatür üzerinden özeti, sentezi ve değerlendirmesi olduğu kanısı ortaya çıkmaktadır (Aslan, 2018). Literatür, kurumsal raporlar, mesleki dergiler, bilimsel kitap ve dergiler, tezler, tüzel metinlerden vb. oluşmaktadır. Araştırma sürecinde başvurulacak kaynaklar arasında insanlar ve hayvanlar gibi canlı varlıklar olduğu gibi belgeler gibi cansız bilgi kaynakları da bulunmaktadır (Karasar, 2002). Araştırmalarda bir değerlendirme yazmanın doğru yolu, ortak bulgular ya da argümanları birlikte düzenlemekte aranmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak önemli düşünceleri ele almak, bildirimleri veya bulguları mantıksal çerçevede bağlamak ve araştırmadaki tutarsızlıkları veya zayıflıkları belirtmek gerekli olmaktadır (Neuman, 2006). Çalışmada, metne ek bilgi olması açısından, içinde sadece gerekli ve önemli unsurları barındıran özgün şekiller kullanılmıştır. Nitekim şekiller, çok büyük miktardaki verileri küçük bir alanda okuyuculara sunmanın etkili bir tekniğidir. APA kriterlerine göre tablolar dışındaki fotoğraflar, grafikler, şemalar ve çizimler gibi tüm gösterimler ‘şekil’ olarak adlandırılır (Büyüköztürk vd., 2012). Bu çalışmada da şekiller kullanılarak bazı belirsiz ve karmaşık durumların anlaşılması kolaylaştırılmaya çalışılmıştır. Çalışmada araştırma problemine ilişkin kullanılan veriler ve bilgilerde, multidisipliner bir perspektifle bütüncül bir yaklaşım sergilenmiş ve yorumlayıcı bir tutumla değerlendirme yolu benimsenmiştir. Ayrıca katılımcı gözlem metodu ile gerekli yorumlamalar ve irdelemeler yapılarak çalışma zenginleştirilmiştir.

Bu çalışmada, Türkiye’de GKK Suriyelilere yönelik politikaların (dış politika, göç politikası ve sosyal politikalar) sosyal hizmetler açısından değerlendirilmesi ele alınarak literatür taramasına bağlı, tüzel düzenlemeler, kurumsal raporlar ve alan araştırmaları üzerinden tartışmalar ve değerlendirmelerle veriler toplanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda, araştırmanın amaçları ve soruları çerçevesinde belirlenen alt başlıklarda konu hakkında kitap, makale, tez, rapor, dergi ve istatistiki verilerden vb. oluşan kaynakları kapsayan veri taraması sonucunda ulaşılan bilgiler toplanmıştır. Literatür taraması sonucunda edinilen nitel ve nicel veriler, sistematik bir şekilde analiz edilmiştir. Daha önce bu konuda yapılmış benzer çalışmalardan yola çıkılarak GKK Suriyelilere sunulan sosyal hizmetler üzerinde odaklanılmıştır. Taramalarla elde edilen veriler analizler doğrultusunda değerlendirmeler ve çıkarımlar yapılarak yorumlanmıştır. Ancak Türkiye’de GKK Suriyeliler konusunda faaliyet gösteren belediye ve STÖ’ler sayıca çok fazla olduğundan tamamının sunduğu hizmetlere ulaşmada zorluk yaşanmış ve sadece birkaç kurumun verilerinden yararlanılmıştır. Ayrıca, Türkiye’de sosyal hizmetleri entegre sunan bir kurum olarak Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) verilerinden de yararlanılmıştır. Çalışmada verilen bilgilere ilişkin değerlendirmeler bir mevcut durum analizi niteliğinde olup yorumlar belirleme ve betimleme şeklinde aktarılmıştır. Bu çerçevede aşağıda verilen konularda mevcut duruma ilişkin edinilmiş veriler değerlendirilmiştir:

- Kavram tanımlamaları ve karşılaştırmalar ile karmaşaları,
- Yapılmış çalışmalar ve bu konuyu çalışmaya olan gereksinim,
- Sosyal hizmetlerin sektörel ayrıma göre belirlenmesi ve konumlandırılması,
- Sosyal hizmet türleri ve modelleri,
- Sosyal hizmetlerin afet ve göç konularıyla olan ilişkileri,
- Türkiye’ye gerçekleşen kitlesel göçler,
- Türkiye’ye gerçekleşen kitlesel göçlere uygulanan politikalar,
- Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen kitlesel göç,
- Türkiye’nin GKK Suriyelilere yönelik göç politikaları,
- AB ile Türkiye’nin Suriye halkına yönelik göç politikalarının karşılaştırması,
- GKK Suriyelilere sunulan sosyal hizmetlerin çeşitleri, etkileri ve yararları.

3.ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Suriye savaşına bağlı uluslararası kitlesel göç hareketlerinin, GKK Suriyelilerin yaşadıkları sosyal sorunların, GKK Suriyelilere yönelik politikaların ve bu kapsamda sunulan sosyal hizmetlerin anlaşılabilmesi için konuyla ilişkili göç içerikli ve göçle ilgili bazı temel kavramların incelenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda göç, uluslararası göç, göçmen, sığınmacı, mülteci, şartlı mülteci, yabancı, geçici korunan, vatansız vb. kavramların tanımlanmaya ve haklarında değerlendirmeye yapılmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Ayrıca çalışma konusuyla ilişkili olması nedeniyle bu kısımda sosyal hizmetler kavramı da ele alınmaktadır. Bu çerçevede sosyal hizmet türleri ve modelleri belirtilmekte ve konu hakkında değerlendirmeler yapılmakta, afet ve göç olguları ile sosyal hizmetler ilişkilendirilmektedir. Ayrıca, Türkiye’ye gerçekleşen kitlesel göçler ve bu göçlere uygulanan politikalar hakkında bilgiler verilmektedir. Bu bağlamda bu bölümde birçok kavrama ve konuya değinilerek değerlendirilmeler yapılmaktadır.

3.1. Göç, Uluslararası Göç, Göçmen, Sığınmacı ve Mülteci

Bu kısımda literatürde yer alan göç içerikli ve göçle ilgili kavramlar üzerine yapılan tartışmalara yer verilmektedir. Akademik literatürde göç kavramıyla ilgili farklı tanımlamalar yapılmış ve göçle ilgili farklı sınıflandırmalar oluşturulmuştur. Göç kavramı en genel ifadesiyle insanın yer değiştirmesidir. Fakat göçü akademik bir kavrama büründürebilmek amacıyla insanın yer değiştirmesi eyleminin anlamlı bir uzaklıktaki farklı bir yaşam ortamına itici-çekici nedenlerle gerçekleşmesi gerektiğini belirtmek (Meneviş, 2008) yararlı olacaktır. Bu doğrultuda göç kavramı ele alındığında daha açıklayıcı ve belirgin bir nitelik kazanacaktır. Bu noktada Uluslararası Göç Örgütü’nün (UGÖ) (2009) göç tanımlaması şu şekildedir “Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Süreci, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir.” Göçle ilgili verilen tanıma bakıldığında göçün bireysel boyuttan kitlesel boyutlara değin gerçekleşen, ekonomik, politik ve kültürel nedenlerle yaşanan, daha önce sürekli yaşanan toplumdan ayrılarak farklı bir topluma orada yeniden yerleşme ve yaşamının geri kalanını burada sürdürme amaçlı olarak yapılan yer değiştirme eylemi olarak ifade edildiği belirtilebilir. Ayrıca; Şeker (2015), göç kavramını şu şekilde tanımlamıştır: “Göç, çeşitli nedenlerden kaynaklı olarak (ekonomik, siyasal, vb.) birey ve insan gruplarının yer değiştirmeleridir” şeklinde yer vermiştir. Burada benzer bir tanımın daha yalın olarak ifade edildiği, bununla birlikte göç kavramının nedenleri, bireysel ve toplumsal boyutları ve yer

değiştirme eylemi odağında olmak üzere ortak noktalarda durulduğu görülmektedir. Baklacioğlu (2010) ise göçü şu şekilde ifade etmektedir: “Kişinin bulunduğu yeri terk etmesi ve gidilen yerde geri dönmek üzere yerleşme niyetiyle uzunca bir süre kalması” olarak belirtilmektedir. Burada göçü diğerlerinden farklı olarak terk edilen yere geri dönmeme amacı güdülerek kesin bir yer değiştirme eylemi üzerinde vurgu yapıldığı, göçün zorunlu sebeplere bağlı gerçekleşebileceği değerlendirilmektedir.

Yukarıda verilen farklı tanımlamalardan anlaşılacağı üzere göç, insan(lar)ın çeşitli nedenlerle bulunduğu yaşam alanından ayrılarak başka bir yerde uzun süreli kalması şeklinde ortak bir açıklamayla öne çıkmaktadır. Göç kavramı, yapılan tanımlamalar bağlamında değerlendirildiğinde ‘göçmen’ kavramının da ‘göç eylemini gerçekleştiren kişi’ olacağı anlaşılabilecektir. Zira göçmen kavramı Ziya (2012) tarafından şöyle tanımlanmaktadır: “Göçmen, genellikle ekonomik nedenlerle veya içinde bulunduğu sosyal ortamın hoşnutsuzluğu nedeniyle kendi ülkesini gönüllü olarak terk ederek başka bir ülkeye yasal veya yasadışı yollarla giden, orada yaşayan yabancısıdır.” Göçmenler, göç kavramı tanımlarında belirtildiği gibi bireyi bulunduğu ortamda çeşitli nedenlerle rahatsız etmesi itici bir etken olarak onları mutlu ve güvende olacakları başka çekici bir ortama doğru hareket etme ve ulaşılan hedefte yerleşme sürecini deneyimleyen birey/ler şeklinde ele alınabilirler. Göç olgusu nedenlerine, göç biçimlerine ve aşılın sınırlar gibi farklı türlerde ele alınabilmektedir. Bu bağlamda göçün çeşitleri bulunmaktadır. “Ulusal-uluslararası göçler; gönüllü-zorunlu göçler; belgeli-belgesiz göçler; düzenli-düzensiz göçler; mevsimlik(sürelî)-sürekli göçler; politik göçler, savaşa dayalı göçler (Tomanbay, 2013) vb. çeşitler çoğaltılabilmektedir. Bu alanda konuyla ilişkili olması nedeniyle ‘uluslararası göç’ kavramı üzerinde durulacaktır. Uluslararası göçler ‘düzenli / yasal’ ve ‘düzensiz / yasal olmayan’ şeklinde ikiye ayrılmaktadır (Akıncı vd., 2015). Uluslararası göç kavramı, göç ile birlikte düşünüldüğünde, bir ülke sınırları içinde -yaygın görünümüyle- köyden kente göç etmekten farklı olarak; insan(lar)ın sürekli yaşanan köken bir ülkeden belirli nedenlerle sınırları aşarak başka hedef bir ülkeye orada uzun bir süre kalmak üzere yer değiştirmesi şeklinde açıklanabilir. Uluslararası göç kavramı, bireylerin köken ülkelerinden ayrılarak diğer başka hedef ülkelerde yaşamını sürdürmeye başlamaları şeklinde de tanımlanabilmektedir (Akıncı vd., 2015). Uluslararası göç; 1980’lere kadar literatürde alanında belirgin bir yer edinmemiştir. Ancak bu kavram günümüzde politik kimlik ve ulusal mensubiyet gibi modern uluslararası sistemlerin kurucu unsurları olan ulus-devletlerin yapılarında değişime neden olması (Baklacioğlu, 2010) açısından sürekli gündem oluşturmaktadır. Bu çerçevede bakıldığında özel bir kavram olarak karşımıza çıkan *uluslararası göç* olgusu hedef ülkeler için çok-etnikli, çok-dinli, çok-kültürlü

(farklı kültürel yapıların birlikte bulunması durumu anlamında) yapılar oluşmasına neden olabilmektedir. Bu yapısal ve sosyal değişimlerin hedef ülke için bir takım sorunları da beraberinde getirmesi kaçınılmaz olacaktır. Zira uluslararası göçmenlerin sağlık, çalışma, eğitim, barınma, sosyal hizmetler gibi çeşitli alanlardaki ihtiyaçlarının geçici veya sürekli olarak karşılanabilirliği hedef ülke açısından politik, ekonomik, kültürel ve sosyal sorunlar doğuracaktır. Üzerinde durulması gereken kavramlardan biri de sığınmacı kavramıdır. Sığınmacı kavramı, hukuki olarak bireyin bir ülkeye sığınma eylemini gerçekleştirmiş olup mültecilik başvurusunda bulunan ve henüz durumu açıklığa kavuşmayan kimseler için kullanılmaktadır. Başterzi (2017) sığınmacı kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: “Sığınmacı; kendi ülkesini terk eden ve sığınma talebi ile gidilen ülke tarafından değerlendirilen kişidir.” Belirtildiği üzere sığınmacı, kendi ülkesini terk ederek başka bir ülkeye sığınmış olup hukuki durumu ve statüsü belirlenme aşamasında olan, bu süreci yaşayan uluslararası göçmenlere denilmektedir.

Göç eden kişinin uluslararası hukuktan kaynaklanan bazı haklara ve statüye sahip olunabilecek bir başka kavram da mülteci'dir. Kartal ve Başçı (2014) mülteci kavramına şu şekilde yer vermiştir: “Mülteci: Irkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişidir.” Verilen tanımda; bir insanın taşıdığı değişken özellikler çerçevesinde vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunması ve söz konusu zulme uğrama korkusu nedeniyle ülkesinin korunmasından faydalanmak istemeyen kişiye ‘mülteci’ denilmekte olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda; 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Uluslararası Sözleşme kapsamında mülteci statüsü alan kişiler sığındığı ülkede bazı haklara sahip olmaktadır. Bahsi edilen haklar: geri göndermeme, sınırları yasak yollarla geçmesi nedeniyle cezalandırmama, çalışma hakkı, eğitim hakkı, kamusal sosyal yardım alma hakkı, din özgürlüğü hakkı, mahkemeye başvuru hakkı, ülke sınırları içinde serbest dolaşım hakkı, kimlik ve seyahat kartı edinme hakkı gibi çeşitli haklardan oluşmaktadır (Seyaz ve Gürsoy, 2016). Türkiye’de Suriyeli bireyler için düşünüldüğünde, Suriyeli bireylerin bu statüyle edinilen haklara doğrudan sahip oldukları söylenemez. Geçici koruma rejimi altında özel olarak tahsis edilmiş benzer haklardan yararlandıkları ileri sürülebilir. Bu kapsamda GKK Suriyelilerin Türkiye’deki konumu ve statüsü henüz bir kesinliğe kavuşmamıştır. GKK Suriyelilere Türkiye’de nasıl bir hukuki sıfat ve bağlantılı haklar verileceği, üzerinde durulması gereken konulardandır.

Benzer bir kavram olarak ‘Şartlı Mülteci’ ifadesi bulunmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) bu kavramı şu şekilde tanımlamaktadır⁴: “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder.” Şartlı mülteci kavramının mülteci kavramından farklı olarak iltica sebebine dayanak oluşturan olayların Avrupa dışında meydana gelmesiyle belirdiği ifade edilebilir. Bu statüye ilişkin olarak; şartlı mültecilerin mültecilik haklarına sahip olmakla beraber bu hakların üçüncü ülkeye yerleştirildiğinde geçerli olacağı ileri sürülebilir. Bir bakıma ‘şartlı mülteci’ bir ülkede üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar *geçici süreli mülteci* pozisyonunda bulunmakta, asıl mültecilik statüsünü, üçüncü ülkede alacağı günü beklemektedir.

Uluslararası göçmenler için kullanılan bir diğer kavram da ‘vatansız’dır. Vatansız kavramının Türkiye’de GKK Suriyeliler için kullanılmasının doğru olup olmayacağı ele alınması gereken başka bir tartışmadır. Nitekim vatansız kavramına Koç vd. (2015) tarafından şu şekilde yer verilmiştir: “Vatansız, hiçbir ülkenin hukuku altında vatandaş olarak kabul edilmeyen kişidir.” Verilen tanımdan anlaşılacağı üzere, tüm dünya ülkeleri için ‘yabancı’ sayılan kişiler vatansız kabul edilmektedir. Başka bir deyişle; vatansız kişiler; herhangi bir devletin vatandaşlık kanunları çerçevesinde vatandaş olarak sayılmayan kimselerdir. Bu sebeple vatansız kişiler, vatandaşlık hukuku gereği sağlanan birtakım haklardan, devletçe sağlanan diplomatik korumadan, vatandaşı olunan ülkede sürekli olarak kalma hakkından mahrum bulunmaktadırlar (Koç vd., 2015). Bu çerçevede Türkiye’deki Suriyeli bireylere bakıldığında; Suriye halkından olduğu ve Suriye’de doğduğu halde kendisine Suriye devletince vatandaşlık hakkı verilmemiş kişiler ile ebeveyni Suriye vatandaşlığına sahip olup kendisi Türkiye’de doğan kişiler -Türkiye’de yetkili mercilerce kendilerine henüz vatandaşlık hakkı verilmemiş olanlar için- ‘vatansız’ kişilerdir denilebilir. Bu konumda olan Suriyeli bireyler, uluslararası platformda hukuki statüsü belirsiz ayrı bir kitle olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de yaşayan ve bu belirsiz konumda bulunan kişiler ayrıca değerlendirilmeyi hak etmektedir.

Türkiye’de kullanılan uluslararası hukuk metinlerinde yukarıda geçen kavramların belirtildiği üzere dilbilimsel özellikleriyle ‘kavram-anlam’ bütünlüğü ve uyumu içerisinde yeniden

⁴ <https://www.goc.gov.tr/icerik3/sartli-multeci> 409 546 550 (Erişim Tarihi: 17/06/2019)

tanımlanması ve açıklanması herkesin aynı kavramdan aynı anlamları algılamasını ve olay/durumların doğru bir şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır. Zira hukuk metinlerinde ‘mülteci’ kavramı sınırları net olmakla birlikte gündelik hayatta aynı kavram ‘sığınma arayan’ kişiler için de kullanılmaktadır (Tomanbay, 2004). Bu doğrultuda dilbilimsel olarak kavram-anlam uyumuyla: Sığınmacı/Mülteci/Refugee; Sığınan/Asylum Skeer; Göçmen/Muhacir/Migrant şeklinde çeviri yapmak ve ilgili mevzuat ve müktesebatta bu şekilde kavramlaştırmak yararlı olacaktır. Bu çalışmada bahsi geçen kavramlar, hukuki bir zorunluluk olarak ulusal mevzuat ve Türkçeye çevrilmiş uluslararası müktesebatta geçtiği şekliyle kullanılmıştır. Özellikle Türkiye açısından değerlendirildiğinde Türkiye’deki Suriyeli bireylerin hukuken nasıl sıfatlandırılacağı sorunsalı karşımıza çıkmaktadır. Suriyeli bireyler hem Türkiye halkı tarafından hem de Türkiye yöneticileri tarafından zaman zaman farklı tabirlerle ifade edilmektedir (Abdi, 2016). Ancak bu konuda hem hukuki hem de halk nezdinde net bir kavram ile tanımlama yapılması gerekmektedir. Suriyeli bireylerle ilişkili olabileceği değerlendirilen bir diğer ifade de ‘yabancı’ kavramıdır. Geçici Koruma Yönetmeliğinde (2014/6883- Md. 3/1-p) bu kavram şu şekilde geçmektedir: “Yabancı: Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişidir.” Ulusal mevzuatta Türkiye vatandaşı olmayanların hukuken ‘yabancı’ sayıldıkları görülmektedir. Suriyeli bireyler açısından bakıldığında Türkiye’de yaşayan, henüz vatandaşlık hakkına sahip olmamış/olamamış dış göçmenlerin içinde bulundukları durumdan kaynaklı olarak ‘yabancı’ diye anılması hukuki bir zorunluluktur.

Yukarıdaki tüm tanımlamalara bakıldığında ‘göç’ kavramının kişinin belirli sebeplerle coğrafik yer değiştirme olayı sosyal bir eylem şeklinde bir içerikle açıklanmaya çalışıldığı; ‘göçmen’ kavramının ise bu tanımlamaya uygun bir şekilde göç eylemini gerçekleştiren bireye vurgu yapıldığı görülmektedir. ‘Sığınmacı’ kavramıyla bir ülkenin sınırlarını geçmek şeklinde bir uluslararası göç eyleminin gerçekleşmesine karşın sınırları geçilen devletin yetkili mercilerince resmen kabul edilmemiş veya edilme aşamasında olan kişinin kastedildiği anlaşılmaktadır. Buna karşın ‘mülteci’ kavramının ise bir kişinin belirli nedenlerle uluslararası göç eylemini gerçekleştirdiği ülkedeki yetkili makamlarca o kişinin sığınma isteminin kabul edilerek söz konusu kişiye uluslararası geçerlikteki hukuki bir statünün ve buna bağlı birtakım hakların verilmesi anlamlarıyla ifade edildiği görülmektedir. Bunun yanında, ‘şartlı mülteci’ kavramının ise Avrupa’da meydana gelen olaylara bağlı olarak söz konusu uluslararası statü ve bağlı hakların bulunulan ülkede geçici olarak tanındığı, durumun netleştirilmesi için üçüncü bir ülkeye transfer işlemlerinin gerçekleşeceği değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, bir kişinin herhangi bir ülke ile vatandaşlık bağı bulunulmadığı takdirde o ülke için ‘yabancı’ sayılacağı, bu bağlamda

hiçbir ülkede vatandaşlık bağının bulunmadığı kişiler için ise ‘vatansız’ kavramının kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Aynı yönetmeliğin (2014/6883- Md. 3/1-f) Suriyelerin hukuki durumunu ve uluslararası pozisyonlarını belirleyen şu tanımı da dikkate değerdir: “Geçici koruma: Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma” şeklinde tanımlanmaktadır. Verilen tüzel tanımda Türkiye, Suriyeli bireyleri ‘geçici koruma rejimi’ altına aldığını ilan ederek Suriyeli bireylerin nasıl sıfatlandırılacağı sorunsalını bir derece çözmüştür (Abdi, 2016). Geçici koruma politikası hakkında 1994 yılında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından yayınlanan uluslararası belge statüsündeki bir rapor da⁵ bulunmaktadır (Poyraz, 2012). Bahsi edilen raporda, Eski Yugoslavya örneğinden hareketle tanımlanan geçici koruma politikasının temel özellikleri şu şekilde belirtilmektedir: Sığınma talep edilen ülkeye kabul edilme, zorla geri gönderilmeme, temel insan haklarına dayalı muamele görme ve şartların normalleşmesi durumunda ülkesine geri dönebilme imkânı sağlama (Poyraz, 2012) şeklinde sıralanmaktadır. Bu bağlamda, Suriyeli bireyler için Türkiye’de *geçici korunan yabancılar* demek yerinde olacaktır. Bu durumla bağlantılı olarak geçici koruma rejimi bazı hakları içermektedir. ‘Geçici Koruma’ kavramı; açık kapı politikası, geri dönmeye zorlamama, bireysel belirlemenin yapılmaması, kamplarda barınma ve diğer temel hizmetlerin sunulması gibi asgari uluslararası standartları içermektedir (Abdi, 2016). Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin durumlarına bakıldığında uluslararası standartlardaki bu hizmetlerden bazılarının koşulların ve imkânların el verdiği ölçüde kendilerine sağlandığı söylenebilir.

Türkiye’de Suriyeli bireyler geçici koruma kapsamında değerlendirilmektedir. Türkiye’de geçici koruma rejimi altında bulundurularak zorla geri gönderilmeme, temel insan haklarına dayalı muamelede bulunma haklarının sunulduğu ve Suriye savaşı sona ererek şartlar elverişli hale geldiğinde Suriye vatandaşlarının kendi istekleriyle ülkelerine dönme haklarının da sunulacağı öngörülebilir. Anılan Geçici Koruma Yönetmeliğinin (2014/6883- Md. 3/1-ö) hükmü uyarınca; Suriyeli bireylere ilişkin ‘uluslararası koruma’ kavramını ise mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsü şeklinde tanımlayarak bazı yabancılara uluslararası sözleşmelerle tanınan haklar doğrultusunda ele alınabileceği ve kendilerine hukuki bir statü verilebileceği şeklinde

⁵ BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, Daha Geniş Bir Bağlamda Geçici Koruma Notu, 1 Haziran 1994, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b32514.html> (Erişim Tarihi: 22/03/2019)

anlaşılmaktadır. Bahse konu yönetmeliğin (2014/6883- Md. 7/3) ilgili hükmü uyarınca; geçici koruma kapsamında bulunan bireylerle ilgili kanuna göre belirlenen uluslararası koruma statülerinden herhangi birini doğrudan elde etmiş sayılmayacakları da ayrıca belirtilmiştir. Bu belirlemeyle Suriyeli bireylerin tüzel koşullarının elverişli olmadığı ve bu yüzden ‘uluslararası koruma’ altında olmadıkları hükme bağlanmıştır denilebilir. Bu bağlamda ‘geçici koruma’ ile ‘uluslararası koruma’ kavramlarının hukuken ayrı anlamlar taşıdığı ve ayrı haklar tanıdığı anlaşılmaktadır. Aynı tüzel düzenlemede (2014/6883- Md. 2/1) yabancı statüsündeki kişilerin ülkede kalış süresiyle ilgili bir düzenleme de yapılmıştır ki buna göre; geçici koruma kimlik belgesinin Türkiye’de kalış hakkı sağladığı; ancak bu belgenin ilgili kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmayacağı düzenlenmiştir. Ayrıca, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımayacağı, süresi ikamet izni toplamında dikkate alınmayacağı ve belge sahibi için Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamayacağı da vurgulanmaktadır.

Suriyeli bireylerin Türkiye’ye göç etmeleri bireysel düzeyde değil daha çok topluluk şeklinde cereyan etmiştir. Bu sebeple resmi işlemlerde ve hizmet sunumunda zorluklar yaşanmış olabileceği öne sürülebilir. Türkiye’ye sınırlarını geçerek topluluk halinde göç eden ve sığınma arayan Suriyeli bireylerin tüzel düzenlemelerde belirtildiği üzere kitlesel olarak akın ettikleri değerlendirilmektedir. Nitekim Geçici Koruma Yönetmeliğinin ilgili hükümlerinde (2014/6883- Md. 3/1-j) kitlesel akın şu şekilde tanımlanmaktadır: “Kitlesel akın: Aynı ülkeden veya coğrafi bölgeden kısa bir süre içerisinde ve yüksek sayılarda gerçekleşen ve söz konusu sayılar nedeniyle bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemlerinin usulen uygulanabilir olmadığı durumları ifade eder.” Belirtilen tanıma göre; Türkiye’deki Suriyeli bireyler, göç eylemini kitlesel akın şeklinde gerçekleştirmişlerdir. Suriyeli bireylerin Türkiye sınırlarını topluluk halinde geçerek uluslararası düzeyde korunma ve yardım talebinde bulunmaya çalışmaları onların belirtildiği şekliyle kitlesel olarak Türkiye’ye akın ettikleri gerçeğini doğrular niteliktedir.

Belirtilen bilgiler doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti nezdinde Suriyeli bireyler için iç savaş nedeniyle coğrafi yer değiştirme eylemi bazında *zorunlu-dış göçmenler* oldukları ve uluslararası hukuk sistemine göre ise *geçici korunan yabancılar* sayıldıkları değerlendirilmektedir. İlerleyen süreçte Suriyeli bireylerin değişen koşullarda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olabilmeleri, Suriye savaşı ve krizinin sona ererek Türkiye’de GKK Suriyelilerin şartlar elverişli olduğu takdirde ülkelerine gönüllü olarak geri dönmeleri veya uluslararası sorumluluktan kaynaklanan yükümlülüklerinden dolayı ilgili/ilişkili başka üçüncü bir ülkeye transfer edilebilmeleri gibi olasılıklar beklenen durumlar arasında yer almaktadır.

3.2. Sosyal Hizmetler

Sosyal hizmetler kavramı üzerinde irdeleme yapmadan önce bu kavramın sağlık sistemindeki yerini belirlemek gereklidir. Bu kapsamda sosyal hizmetler alanını ve sosyal çalışma disiplini⁶ anlamak için öncelikle ‘sağlık’ kavramını tanımlamak yararlı olacaktır. Zira bir uluslararası sağlık kuruluşu olan DSÖ⁷ sağlık kavramını şöyle tanımlamaktadır: “Sağlık sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedence, ruhça ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir.” Belirtilen tanımda ‘sağlık’ kavramı üç temel boyutta ele alınmaktadır. Sağlık; bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir (Kesgin ve Topuzoğlu, 2006). Bu noktada bir bireyin tam anlamıyla sağlıklı olduğunu anlamak için bedensel, ruhsal ve sosyal boyutlarıyla değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Burada sağlık hizmetleri; bedensel sağlık, ruhsal sağlık ve sosyal sağlık olarak üç yönde ele alınabilir. Bu bağlamda bir ilişki kurulacak olursa bedensel sağlık çalışanları: tabipler, hemşireler, fizyoterapistler vb.; ruhsal sağlık çalışanları: psikologlar, psikiyatrlar, psikoterapistler vb.; sosyal sağlık çalışanları da: sosyal çalışmacılar ve bu alanda kendilerine yardımcı ara meslek elemanları şeklinde belirtilebilir (Tomanbay, 2016b). Açıklamalar üzere, sosyal çalışma disiplininin sağlık sınıfında bir branş olduğu, bu mesleğin elemanlarının ise sağlık çalışanı sayıldığı ve bir tür sosyal yönlü sağlık hizmeti sunduğu değerlendirilebilir (Şeker, 2015).⁸ Başka bir ifadeyle, sosyal çalışmacılar sosyal hizmet alanlarında mesleki eylem, uygulama ve etkinlikleriyle sağlık hizmetinin sosyal boyutuyla hizmet sunmaktadırlar. Bu yönüyle sosyal hizmetler, sosyal sağlık hizmetleridir yargısı öne sürülebilir. Bu bağlamda sosyal hizmetler, sosyal yönlü sağlık hizmetleri olarak sağlık sisteminin bir parçası şeklinde konumlandırılabilir. Nitekim Cumhuriyet tarihinde 1989 yılına kadar sağlık hizmetleri ile sosyal hizmetler entegre bir şekilde ‘Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’ adıyla tek çatı altında sunulmaktaydı.⁹ 1983 yılında ise ‘Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’ kurulduğunda sosyal hizmetler, sağlık hizmetleri dışında ayrıca bir kurumsal yapıya büründürülmüştür.¹⁰ 2012 yılında sosyal hizmetler çeşitli kurumlar bir araya getirilerek entegre edilmiş ve ‘Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’ bünyesinde sunulmaya başlanmıştır.¹¹ 2018 yılına gelindiğinde ise sosyal hizmetleri sunmakla görevlendirilen bakanlık Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığını da bünyesine katıp yeniden yapılandırılarak

⁶ Sosyal hizmetler kavramı bir sektörel alanı ifade ederken; sosyal çalışma kavramı bu alanda faaliyet gösteren bir meslek dalı olarak anlaşılır (Tomanbay 1999)

⁷ http://www.ttb.org.tr/n_fisek/kitap_1/33.html (Erişim Tarihi: 27/04/2019)

⁸ 14/7/1965 tarihli ve 657 Sayılı Devlet Memurları Yasası: Md. 36/III

⁹ <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/tarihce> (Erişim Tarihi: 25/01/2019)

¹⁰ 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Yasası: Md. 1-2

¹¹ 03/06/2011 tarihli ve 633 sayılı KHK: Md. 2

‘Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’ adını almıştır.¹² Sosyal hizmetler kavramının bir bakanlık adında öbek olarak geçmesi, muhtemelen bu alanı daha da görünür kılmaktadır. Sözü geçen bakanlık yoluyla kamusal merkezi teşkilatı ve taşradaki temsilcileri aracılığıyla özel gereksinimli bireylere sosyal hizmetler sunulmaktadır. Ayrıca, söz konusu bakanlığa ‘çalışma’ (iş hayatı ve istihdam) hizmetleri de görev olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda sosyal hizmetler sistemi içinde çalışma ve istihdam hizmetlerinin de ele alınması bir sosyal hizmet modeli olması yönüyle değerlendirilebilir. Sosyal hizmetler, bu çalışmada GKK Suriyelilere yönelik oluşturulan göç politikaları ve bu kapsamdaki sosyal politikalar içeriğinde ele alınmaktadır. İnsanların göç ettiklerinde diğerleriyle birlikte sosyal sağlıklarının da bozulması düşünüldüğünde, bu konunun irdelenmesi gerekli olmaktadır.

‘Sosyal hizmetler’ kavramı literatürde geniş ve dar anlamda olmak üzere iki farklı içerikle anlandırılmaktadır. Sosyal hizmetler; en kısa ifadesiyle sosyal alanda verilen hizmetlerdir. Tomanbay (1999) geniş anlamda sosyal hizmetleri şu şekilde tanımlamıştır: “Sosyal hizmetler, toplumdaki insan kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi ile doğrudan ilgili, toplumun sosyal refahı yönünde devletçe örgütlenmesi, düzenlenmesi ve yükletilmesi gerekli görülen, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik hizmetleridir.” Belirtilen tanımda, devletin topluma yönelik sosyal anlamda sunduğu genel kamu hizmetleri (eğitim, sağlık, çalışma, sosyal güvenlik vb.) olarak açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Şeker (2015) de sosyal hizmetler kavramını geniş anlamda ele alarak şu tanımlı yapmıştır: “Sosyal hizmetler: Sağlık, eğitim, kültür, konut, gelir, iş yaşamı, sosyal güvenlik, belediye, adliye başta olmak üzere tekil ve çoğul olarak insan ve toplumla ilgili hizmetlerin bütününe ifade eden kavram. Sosyal çalışma mesleğinin çalışma ve uygulama alanlarını ifade eder.” Bu tanımlama benzer şekilde genel anlama sahip olduğu halde tanımın devamında sosyal hizmetlerin sosyal çalışma disiplini/mesleğinin çalışma ve uygulama alanlarını ifade ettiği belirtilmiştir. Açıklanmaya çalışılan durumda farklı kamusal alanlarda (sağlık, eğitim, çalışma, güvenlik vb.) ayrı ayrı sosyal hizmet türlerinin varlığından bahsedildiği anlaşılmaktadır. Nitekim, sosyal hizmetler belirli bir kamusal teşkilat (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı) bünyesinde entegre bir şekilde sunulduğu gibi diğer kamu hizmet türlerini sunan kamu kurumlarında da farklı düzeylerde de sunulabilmektedir. Örneğin, Sağlık Bakanlığı bünyesinde Tıbbi Sosyal Hizmet Birimi ile Hasta Hakları Birimi (Duyan vd., 2008), Milli Eğitim Bakanlığı

¹² 2018/1 Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi: Md. 65/1

bünyesinde¹³ ‘okul sosyal çalışma projesi¹⁴’, belediye bünyelerinde sosyal hizmet sunulabilmekte¹⁵, adliyelerde adli sosyal çalışma alanıyla aile danışmanlığı, velayet bilirkişiliği, suça sürüklenen çocuklara yönelik bilirkişi hizmetlerinin bulunması (Duyan vd., 2008) bu kapsamda değerlendirilebilir. Açıklamalardan anlaşılacağı üzere; sosyal hizmetler, bizzat sosyal hizmet sunmayan kamu kurumları bünyesinde birim düzeyinde bir kesit olarak ayrıca sunulabilmektedir. Farklı kamu kurum veya kuruluşlarının kurumsal ihtiyaçları doğrultusunda sunulan sosyal hizmet türlerini bir arada ele aldığımızda bir bütünlük içinde sosyal hizmetlerin ne olduğu daha anlaşılır olacaktır.

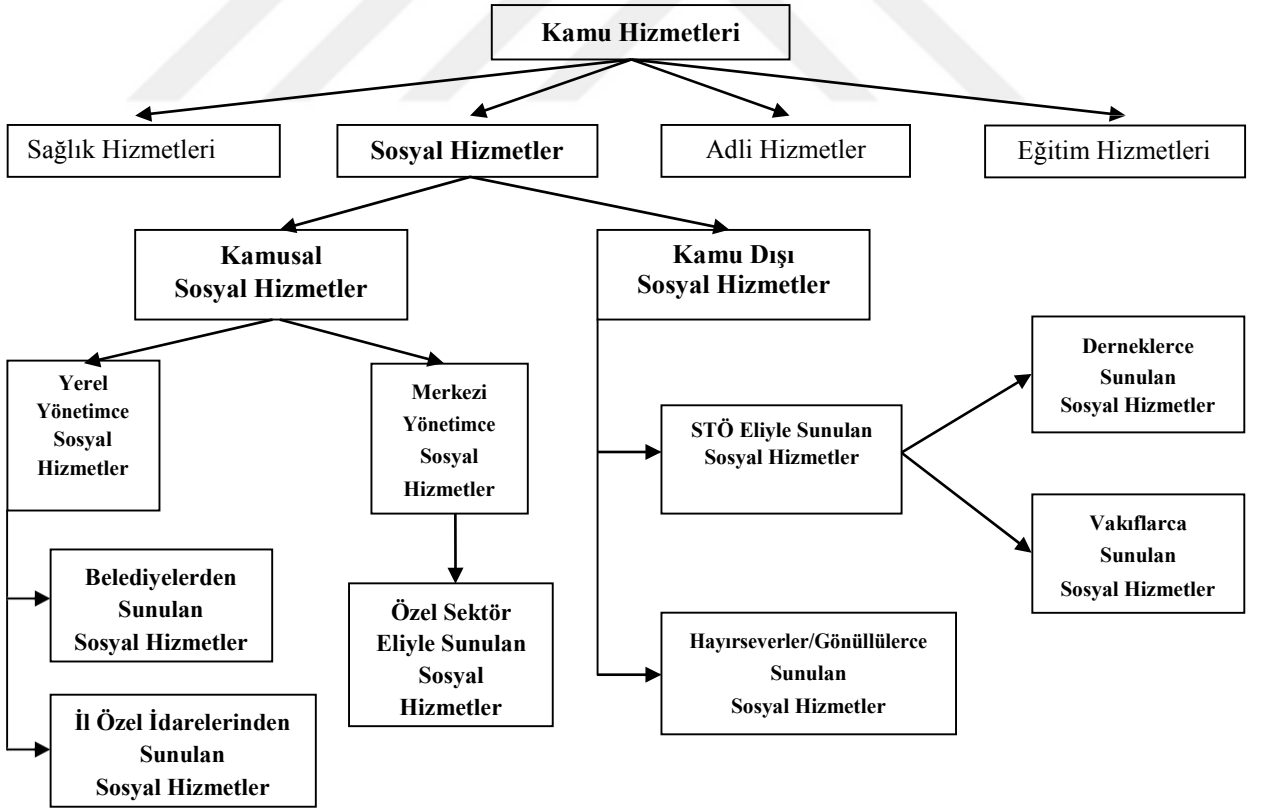
Tomanbay (1999) dar anlamda sosyal hizmetleri ise şu şekilde tanımlamıştır: “Sosyal hizmetler, sosyal çalışma mesleğini ilgilendiren, toplumdaki özel gereksinim gruplarına, onların bedensel, ruhsal ve sosyal yapılarından gelen eksiklik, sorun ve tikanıklık durumlarında, koruma, gözetme, kendine yeterli duruma gelmelerini sağlama amacıyla devletçe, özel ve gönüllü çabalarla düzenlenen önlemler bütünü.” Verilen tanımda sosyal hizmetler kavramının belirli bir mesleğe (sosyal çalışma) özgü, birtakım sorunlar yaşayan toplumdaki bazı gruplara (özel gereksinimli gruplar) yönelik hizmetler olduğu, bu hizmetlerin de kamusal, gönüllü ve özel olarak sunulabileceği açıklanmaktadır. Bu tanımın daha spesifik ve disiplinler bir anlam içerdiği görülmektedir. Bu doğrultuda bakıldığında, sosyal hizmetlerin aslında belirli sosyal sorunlar yaşayarak dezavantajlı duruma düşen farklı özel gereksinimli grupların söz konusu sorunlarını çözmek amacıyla sunulan hizmetler bütünü olduğu değerlendirilmektedir. Yavuz (2014) tarafından sosyal hizmetler kavramına ilişkin benzer bir tanımlamaya şu şekilde yer verilmiştir: “Sosyal hizmetler; kendi ellerinde olmayan nedenlerle muhtaç ya da yoksul duruma düşen veya bedenlen ya da ruhen bir eksikliğe uğrayan kişilerin, insana yaraşır bir hayat sürebilmeleri için ülkenin imkânları çerçevesinde ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik, devlet ve gönüllü kuruluşlarca sağlanan hizmetlere denilmektedir.” Yapılan bu tanımlamada, insanların istem dışı nedenlerle bazı konularda muhtaç veya yoksul duruma düşebildiği, sorunların bedensel veyahut ruhsal yönde olabileceği, bu insanların gerekli ihtiyaçlarının karşılanarak insana yaraşır bir hayat sürebilmeleri için kamu kaynakları veya gönüllü etkinliklerle sağlanacak hizmetlerin sosyal hizmetler olduğu ifade edilmektedir. Bir başka bakış açısıyla Sosyal Hizmetler Yasasında (1983/2828 Md.3-a) bu kavram şöyle tanımlanmaktadır: “Birey ve ailelerin kendi bünye ve çevre

¹³ Bu proje şuan itibarıyla pilot uygulamalarıyla denenmekte olup Türkiye’de henüz milli eğitim alanlarında sosyal hizmet belirgin olarak sunulmamaktadır.

¹⁴ <https://www.kamupersoneli.net/kamu-personelleri/sosyal-hizmet-mezunlari-okul-sosyal-hizmeti-programinin-baslatilmasini-h50179.html>, (Erişim Tarihi: 22/03/2019)

¹⁵ 03/07/2005 tarihli ve 5393 sayılı Çocuk Koruma Yasası: Md. 14-a, Md. 15-r, Md. 48, Md. 60-i, Md. 77

şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözülmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü” Sosyal hizmetler adıyla çıkarılan yasada bu kavram yukarıdaki şekilde tanımlanmaktadır. Tanımdan çıkarılacağı üzere; sosyal hizmetler, bir tek bireyde görüleceği gibi bir ailenin de yaşayabileceği boyutta olabilmekte, bu durumlar iç ve dış faktörlere bağlı olabilmektedir. Söz konusu faktörler maddi, manevi ve sosyal yönlü görülebilmekte, bu yöndeki yoksunluklar giderilerek ve ihtiyaçlar karşılanarak sosyal yönlü sorunlar ya önlenmekte ya da çözümler üretilmektedir. Buna bağlı olarak bu tür sosyal sorunları yaşayanların hayat standartlarını iyileştirmesi ve yükseltmesi amaçlanmakta, bu amaca ulaşmak için de sistemli ve programlı bazı hizmetler sunulmaktadır ki bu hizmetlere *sosyal hizmetler* denilmektedir. Bu kapsamda sosyal hizmetlere, birey ve ailelerin yaşadığı sosyal sorunları *kamusal, yerel ve sivil toplumsal* düzeylerde önlemek ya da çözmekle ilgili hizmetler bütünü de denilebilir. Sektörel ayrıma göre sosyal hizmetler sisteminin teşkilat yapısında yeri belirlenmelidir. Bu doğrultuda sosyal hizmetler aşağıdaki şekilde belirtildiği gibi teşkilat sisteminde konumlandırılabilir.

Şekil 3.1. Sektörel Ayrıma Göre Sosyal Hizmetler Teşkilatı

Yukarıda verilen şekilde sosyal hizmetler teşkilat sistemi gösterilmiştir. Sosyal hizmetler genel olarak kamusal bir hizmet olarak devlet tarafından (devlet eliyle) sunulmaktadır. Devletin sosyal hizmetleri sunan merkezi ve yerel teşkilatları bulunmaktadır. Bunlar kamu yönetimi ve yerel yönetim olarak ikiye ayrılabilir. Merkez teşkilat (kamu yönetimi) için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı¹⁶ ve ona bağlı özel sosyal hizmet kuruluşları ile yerel yönetimlerden Belediyeler¹⁷ ve İl Özel İdareleri¹⁸ sosyal hizmetler sunmaktadırlar. Bu çalışmada yerel yönetim olarak sadece belediyeler ele alınacaktır. Kamu dışında da (devlet eliyle olmayan) sosyal hizmetler sunulabilmektedir. Bu sistemleri de sivil toplumsal ve bireysel olarak ikiye ayırmak mümkündür. Ücretsiz sosyal hizmet sunan (kar amacı gütmeyen) sistemleri; STÖ'ler (Dernekler Ve Vakıflar), Gönüllüler ve Hayırseverler oluşturur. STÖ'ye örnekler: Zihinsel Yetersiz Çocukları Yetiştirme ve Koruma Vakfı, Özürlü Eğitim Ve Dayanışma Vakfı, Lösemili Çocuklar Vakfı, İnsani Yardım Vakfı (Tomanbay, 2014), Türkiye Evde Sağlık ve Sosyal Hizmetler Derneği, Tıbbi Sosyal Hizmet Derneği¹⁹ Mülteciler Derneği, Mazlum-Der, Deniz Feneri (Türk, 2016). Gönüllüler; kamu kurum ve kuruluşları ya da bir STÖ bünyesinde gönüllülük esasıyla herhangi bir ücret almadan sosyal hizmet sunulmasına destek veren kişilerdir.²⁰ Hayırseverlerden kasıt; kamu kurumu veya STÖ bünyesinde olmadan, bağımsız olarak sosyal hizmet sunan kimseler anlaşılabilir (Kut, 1988). Dini yardımlaşma ve dayanışma duygularıyla gerçekleşen bu tarz sosyal hizmet sunumları, sosyal çalışma disiplini meslektaşınca değin toplumun bu yöndeki ihtiyaçlarını karşılamıştır (Tomanbay, 2016a).²¹ Bu anlamdaki sosyal hizmetlere zekat-kurban gibi dini vecibeler doğrultusunda verilen (sosyal) yardımlar örnek olarak verilebilir. Bu düzlemdeki sosyal hizmet türüne *sivil sosyal yardım* demek mümkündür. Bu çalışmada hayırsever kişilerin ve gönüllü bireylerin Suriye halkına sundukları sosyal hizmetleri belirlemek teorik olarak mümkün olmadığından bu kısma değinilmeyecektir. Ücretli sosyal hizmet sunan sistemler ise merkez teşkilata bağlı özel sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Sosyal hizmetler, ücret karşılığında özel sektörde de sunulabilmektedir.²² Bu çalışmada, kamusal olarak AÇSH Bakanlığı, yerel yönetsel olarak Belediyeler ve STÖ'lerden birkaç dernekten örnekle Türkiye'de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilere sunulan sosyal hizmetler belirlenmeye çalışılacaktır.

¹⁶ 2018/1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi: Md.1

¹⁷ 03/07/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediyeler Yasası: Md. 14-a, Md. 15-r, Md. 48, Md. 60-i, Md. 77

¹⁸ 22/02/2005 tarihli ve 5302 sayılı İl Özel İdareleri Yasası: Md. 6-a, Md.16, Md.43-h)

¹⁹ <https://www.sadef.org.tr/derneklerimiz> (Erişim Tarihi: 25/03/2019)

²⁰ Sosyal Hizmet Merkezi Yönetmeliği (2013/28554): Md. 11/4, Md. 13/1-b-c, Md. 14/1-c; Afet Ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği (2013/5703): Md. 21/1, Md. 26/4, Md. 28/11-a, Md. 29/2

²¹ http://www.sosyalhizmetuzmani.org/sosyal_hizmet_hayirseverlik.htm (Erişim Tarihi: 25/03/2019)

²² Özel Huzurevleri İle Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği (2018/26960): Md. 27/1; Özel Kreş Ve Gündüz Bakımevleri İle Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş Ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik (2015/29342): Md. 46/1)

Sosyal hizmetler kavramı, sektörel ayırma göre konumlandırıldığında geçici korunan yabancılara yönelik tüzel düzenlemede²³ *Hizmetler* başlığı altında söz konusu yabancılara ne tür hizmetlerin verileceği kategorize edilerek sosyal hizmetlerin ayrıca sunulduğu görülmektedir. Söz konusu hüküm şu şekilde belirtilmektedir: “Hizmetler MADDE 26- (1) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılara; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal hizmetler ve yardımlar ile tercümanlık ve benzeri hizmetler sağlanabilir.” Belirtilen hükümde; geçici koruma kapsamında bulunan yabancılara/uluslararası göçmenlere bazı hizmetlerin sunulabileceği ve bu hizmetlerin sağlık, eğitim, iş hayatı, sosyal hizmetler ve yardımlar ile tercümanlık ve benzeri hizmetlerden oluşacağı hükme bağlanmıştır. Görüleceği üzere sosyal hizmetler; sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, iş hayatına dair hizmetler veya tercümanlık hizmetlerinden farklı boyuttaki hizmetleri ifade eden özel bir kavram olarak konumlandırılmıştır. *Yardımlar* ve *iş piyasası* ifadelerinin de sosyal hizmetler kapsamında anlaşılması gerekmektedir. Çünkü yardımlardan kasıt mali yönlü sosyal yardımlardır. Aynı zamanda işsizliğin sosyal bir sorun olması ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın lağvedilerek AÇSH bakanlığı bünyesine alınması nedeniyle çalışma ve istihdam konusu da sosyal hizmetler kapsamında ele alınmalıdır.

Sosyal hizmetler kavramını belirginleştirmek için ‘sosyal’ kavramını ayrıca açıklamaya ihtiyaç bulunmaktadır. Bu tanımlama yapılırsa sosyal içerikli birçok kavramın daha anlaşılır ve açıklayıcı olacağı düşünülmektedir. Sosyal içerikli kavramlardan kasıt: sosyal hizmetler, sosyal çalışma disiplini/mesleği, diğer sosyal meslekler, sosyal sorunlar, sosyal politika, sosyal refah, insan hakları ve sosyal adalet kavramlarıdır.

Sosyal kavramı da literatürde geniş ve dar anlamda olmak üzere iki farklı içerikle kullanılmaktadır. Sosyal kavramı genel anlamda ‘toplumsal’ kavramının karşılığı olup ‘toplumla ilgili olan’ demektir. Buradaki anlam içeriğiyle sosyal kavramı bir ülkedeki veya bölgedeki tüm insanlar için bir ‘genellik’ mesajı vermektedir. Sosyal kavramının dar anlam içeriğiyle özel bir kullanımı da mevcuttur. Sosyal, belirli grupların (çalışan grupların, destek ve bakıma gereksinim duyan grupların, özel gereksinim gruplarının, dezavantajlı nüfus gruplarının vb.) esenliğiyle ilgili anlam taşımaktadır (Tomanbay, 1999; Tomanbay, 2016a). Bu tanımlamada sosyal kavramı, belirli sayıda ortak sorunlar/durumlar yaşayan daha az sayıdaki insan topluluğuyla ilgili anlam içermektedir. Bu doğrultuda ‘toplumsal kavramı’ tüm toplumu ilgilendiren anlam içereceği gibi ‘sosyal kavramı’ ise özel nüfus gruplarını ifade etmektedir. Örnek vermek gerekirse; toplumsal hizmetler tüm toplumu ilgilendiren hizmetlerdir (ulusal güvenlik hizmetleri, milli eğitim hizmetleri, genel sağlık hizmetleri, belediye hizmetleri, adli hizmetler vb.). ‘Sosyal hizmetler’ ise,

²³ Geçici Koruma Yönetmeliği (2014/6883): Md. 26

özel nüfus gruplarını (parçalanmış aileler, korunmaya muhtaç çocuklar, şiddet mağduru kadınlar, bakıma muhtaç yaşlılar/engelliler, danışmanlığa ihtiyacı olan gençler, yoksul bireyler/aileler, sığınma arayan göçmenler, afetzedeler, istihdam edilmeye muhtaç gaziler/şehit yakınları, tutuklu/mahkumlar, hasta ve hasta yakınları vb.) ilgilendiren hizmetler (sosyal yardım, rehabilitasyon, psiko-sosyal destek, danışmanlık ve rehberlik, sosyal eğitim, çalışma ve istihdam, koruma, bakım ve barınma vb.) olarak anlaşılmalıdır.²⁴ Tartışmayı daha belirgin hale getirmek adına bir başka örnek vermek gerekirse; çalışma konusuyla bağlantılı olarak, Suriye savaşı sorunsalı, tüm ülke insanlarını genel anlamda dolaylı etkilemesi yönüyle ‘toplumsal bir sorun’ olarak ifade edilebilecek iken; aynı savaşın etkisiyle belirli bir bireyi/aileyi belirli bir sorunu doğrudan yaşaması yönüyle bu durumu ‘sosyal sorun’ olarak kavramlaştırmak daha açıklayıcı bir ifade olacaktır. Toplumsal sorun; toplumu ilgilendiren ciddi durumlar (Ozankaya, 2007) ortaya çıktığında kullanılan bir kavramdır. Yani, Suriye savaşı Suriye halkı için toplumsal bir sorun olup Suriyeli bir birey için bu savaşta (örneğin silahlı çatışmada bacağından yaralanarak) engelli olması -o birey ve onun gibi aynı sorunu yaşayan diğer bireylerde engellik durumunun yaygınlık kazanmasıyla- ‘sosyal sorun’ olmaktadır. Engellilik engelliler için sosyal bir sorundur. Daha spesifik bir deyişle; Suriye savaşında silahlı çatışmalarda yaralanarak uzuv kaybı veya işlevsizliği nedeniyle engelli duruma düşen bireyler için bu durum sosyal bir sorundur ve bu bireyler -bakıma muhtaç engelliler olarak- özel gereksinimli grupları oluşturmaktadırlar.

Özel gereksinimli gruplar kavramı da bu çalışmanın konusu açısından bahsedilmeye değerdir. Nitekim geçici koruma kapsamında bulunan bireyler hakkındaki tüzel düzenlemelerde²⁵ özel gereksinimli gruplar tanımlanmaktadır. Söz konusu tüzel hükümde bu grup şu şekilde açıklanmaktadır: “Özel ihtiyaç sahibi: Bu Yönetmelik (yazarın notu: Geçici Koruma Yönetmeliği) kapsamındaki yabancılardan, refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişi” Verilen hükümde; geçici koruma kapsamında bulunan bireylerin (özellikle Suriyelilerin) özel ihtiyaç (gereksinim) sahibi kişilerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Vatandaşların yaşadıkları sosyal sorunlardan dolayı sosyal hizmetlere gereksinimleri olduğu gibi, geçici koruma kapsamında bulunan bireylerin/uluslararası göçmenlerin de sosyal hizmetlere ihtiyaç duyacağı aşikârdır. Bu doğrultuda göçmen çocuklar, göçmen yaşlılar, göçmen engelliler, göçmen kadınlar, cinsel saldırı ve işkence mağduru göçmenler, psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalmış göçmenler, *göçle bağlantılı özel gereksinimli grupları* oluşturmaktadırlar. Bu doğrultuda

²⁴ Bu çalışmada ‘toplumsal’ geniş anlamda, ‘sosyal’ dar ve özel anlamda kullanılmış olup buna bağlı olarak ‘sosyal hizmetler’ kavramı da özel nüfus gruplarına yönelik hizmetler olarak ele alınmıştır.

²⁵ Geçici Koruma Yönetmeliği (2014/6883): Md. 3/1-I

Türkiye’deki Suriyeli bireylere özel anlamda GKK Suriyeli çocuklar, GKK Suriyeli yaşlılar, GKK Suriyeli kadınlar vb. olarak da ifade edilebilir. Özel gereksinimli gruplar kimlerden ve hangi sorunsallara bağlı olarak ortaya çıkmaktadırlar? Bu sorunun cevabını irdelemek sosyal hizmetler kavramını belirginleştirmek için yararlı olacaktır. Çünkü diğer tüm kamusal ve gönüllü hizmetler gibi sosyal hizmetler de belirli bir kesime bazı şartlar doğrultusunda sunulmaktadır. Sosyal hizmetlerin kimlere verildiğini belirlemek bu çalışma açısından anlamlı bulunmaktadır. Türkiye’de lisans ve önlisans düzeylerinde sosyal hizmetler konusunda akademik programlarda öğrenci okutulmakta ve bu programlardan mezun olanlar -lisans mezunu için- ‘sosyal çalışmacı’ unvanıyla sosyal hizmet alanlarında görev almaktadır. Sosyal çalışmacılar, özel gereksinimli gruplara hizmet sunarlar. Özel gereksinimli grupları belirginleştirmek için müracaatçı (başvuran) kavramını açıklamak ve özel gereksinim kavramını bunun içinde aramak yararlı olacaktır. Nitekim Kut (1988) tarafından müracaatçı kavramı şu şekilde ifade edilmektedir: “Müracaatçı, kendinden ya da içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanan herhangi bir normal hizmetlerle ihtiyacı karşılanamayanlardır. Geleneksel yaklaşımın hedef grupları: yoksullar, marjinaler ve özel ihtiyaç grupları olarak sıralanmaktadır.” Verilen tanımda sosyal hizmetlerin sunulacağı kitleye genel olarak *müracaatçı* denildiği, bu hedef kitlesinin kendi içinde alt kategorilere ayrıldığı ve bu alt kategorilerden birinin *özel gereksinimli gruplar* olduğu anlaşılmaktadır. Bağlantılı olarak; özel gereksinimli grupları; herhangi bir nedenle toplumun normlarından sapma gösterenleri (alkolikler, uyuşturucu bağımlıları, suçlular, uyumsuzlar, dilenciler, fuhuş yapanlar vb.) özel durumları nedeniyle genel kamu hizmetlerinden yararlanmayanlar (sakatlar, yaşlılar, bedensel ve ruhsal kronik hastalar, zihinsel engelliler vb.) ve toplumsal değişimin gereği olarak ortaya çıkan ihtiyaç sahiplerini (sokakta çalışan çocuklar, yabancı ülkelerde çalışan göçmen işçiler ve aileleri vb.) içermektedir (Kut, 1988) denilebilir. Özel gereksinimli gruplarla bağlantılı olarak Sosyal Hizmetler Yasasında²⁶ açıklanan hüküm de dikkate değerdir: “Kurum (yazarın notu: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri), korunmaya, bakıma, yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli ve yaşlılar ile sosyal hizmetlere ihtiyacı olan diğer kişileri tespit ve incelemekle görevlidir. Bu kişilerin kuruma duyurulmasında ve incelemeye ilişkin olarak kurum ile işbirliğinde bulunulmasında mahalli mülki amirler, sağlık kuruluşları ve köy muhtarları ile genel kolluk kuvvetleri ve belediye zabıta memurları yükümlüdürler.” Verilen yasa hükmü, özel gereksinimli gruplardan bahsetmektedir. Ancak bazı gruplar alenen belirtilmiş olup diğer özel gereksinimli gruplar ‘sosyal hizmete ihtiyacı olan diğer kişiler’ şeklinde dolaylı olarak ifade edilmiştir. Bu hükme geçici koruma kapsamında bulunan bireyler/dış göçmenler de eklenebilir. Nitekim geçici

²⁶ 24/05/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Yasası: Md. 21

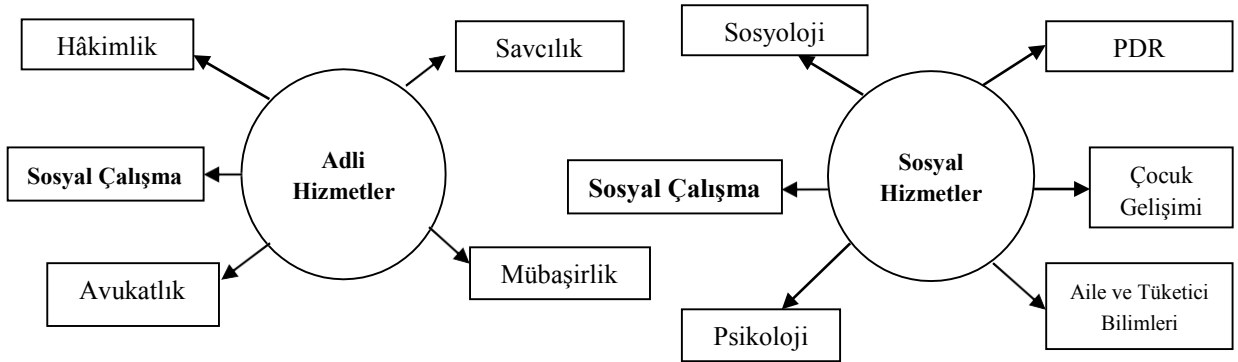
koruma kapsamında bulunan bireylerin de sosyal hizmete ihtiyaç duydukları düşünöldüğünde geçici koruma kapsamındaki bireyler için özel gereksinimli grup oldukları öne sürölebilir. Bahse konu kanunun ilgili hükmünde sosyal hizmetlere ihtiyaç duyan birey ve grupların tek tek belirtilmesi daha belirleyici olabilirdi. Söz konusu kurumdan kasıt ise zaman zaman isim ve işlev değışikliğine uğramış olup Türkiye’de sosyal hizmetleri kamusal düzeyde ve entegre bir şekilde sunmakta olan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2018) ve il temsilcileridir.²⁷ Tomanbay (1999) özel gereksinimli grup kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: “Sosyal ilişkilerinde herhangi bir nedenle aksamaya ve zorluğa yol açacak herhangi bir tıbbi, ruhsal ve sosyal özür ya da engeli bulunan ve bu nedenle sosyal hizmet kuruluşlarında, yatılı, yataklı ya da gündüzlü modellerde sosyal bakımları, sosyal tedavileri ve sosyal rehabilitasyonları yapılan, yapılması gerek duyulan ya da bu gereksinimi duyan kişilerin oluşturduğu gruba özel gereksinim grupları denir.” Yukarıdaki tanımda özel gereksinimli bireylerin oluşturduğu gruplara ilişkin açıklamalardan göröleceğı üzere; bir bireyin bahse konu gruba atfedilmesi için sosyal ilişkilerinden kaynaklı bir aksama veya zorlama yaşaması gerekmesi, bu sorunların tıbbi, psikolojik ve sosyal yönden engel oluşturması, bu nedenle sosyal hizmet kuruluşlarında yatılı, yataklı veya gündüzlü olarak sosyal yönden bakımları, tedavileri ve rehabilitasyonlarının yapılması veya yapılacak olan kişilerin oluşturduğu gruba özel gereksinim grubu denileceğı belirtilmektedir. Bu doğrultuda değeriendirildiğinde aile, çocuk, engelli, yaşlı, kadın ve yoksul bireyler gibi birer *sosyal afetzede* olan *geçici koruma kapsamında bulunan bireylerin* de özel gereksinimli grup olduğu belirtilebilir. Çünkü geçici koruma kapsamındaki uluslararası göçmenler de parçalanmış ailelerden, korunmaya muhtaç çocuklardan, bakıma muhtaç engelli ve yaşlılardan, yoksul bireylerden, travmatik hastalardan vd. oluşabilmektedir (KDK Suriyeliler Özel Raporu, 2018). Bu anlamda; geçici koruma kapsamındaki uluslararası göçmenlere de bu tür sosyal sorunlarını çözecek veya önleyecek sosyal hizmetler sunmak gerekmektedir.

Sosyal hizmetleri daha iyi anlayabilmek için sosyal içerikli bazı kavramların da tanımlanmaya ve sosyal hizmetler ile ilişkilendirilmeye ihtiyacı bulunmaktadır. Bu kavramlar; sosyal meslekler, sosyal çalışma mesleğı, sosyal politika, sosyal refah, sosyal sorun, insan hakları ve sosyal adalettir.

‘Sosyal çalışma’ kavramını açıklamadan önce belirtmek gerekir ki bu kavram bir bilim dalını ifade etmekte ve bir meslek dalı olarak icra edilmektedir (Tomanbay, 1999). Sosyal çalışma, İngilizce karşılığında ‘social work’ olarak anılmaktadır. Yine İngilizcede ‘social service’ olan ‘sosyal hizmet’ kavramından farklı bir anlamı içermektedir. Türkiye’de akademik literatürde ve

²⁷ 02/07/2018 tarihli ve 1sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi: Md.66/1

meslek uygulayıcıları arasında birbirine karıştırılarak kullanılan iki kavramdır. Social work = sosyal çalışma; social service/s = sosyal hizmet/ler şeklinde çevirmekte yarar vardır. Dilbilimsel olarak çevirmenin dışında akademik tanımlamanın da doğru yapılması gerekmektedir. Nitekim sosyal çalışma kavramı Şeker (2015) tarafından şu şekilde tanımlanmıştır: “Birey ve toplumun sorunlarının çözümüne yönelmiş sosyal refah alanında yapılan; birey ve toplumu geliştirici, sorunları önleyici hizmetleri yürüten uygulamalı bir meslek ve disiplindir. Sosyal çalışma, değerleri doğrultusunda odağı birey, grup ve toplulukların sorunlarıyla ilgilenen bir sağlık mesleğidir.” Belirtilen ifadelerden anlaşılacağı üzere, sosyal çalışma; birey, grup ve toplum boyutunda insanları geliştirmek ve sorunlarını önlemek amacıyla olan uygulamalı bir bilim dalı ve alanda hizmetler sunarak icra edilebilen bir sağlık mesleği olarak tanımını bulmaktadır. Sosyal hizmetler, diğer hizmet türlerinden (eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri, güvenlik hizmetleri, adli hizmetler vb.) farklı olarak sosyal yönü olan bir hizmet sektörünü ifade eden ve birçok meslek grubunun görev alanı olabilen geniş bir kavramı ifade ederken; sosyal çalışma bu hizmet sektöründe ve çeşitli yapılanmalar içinde profesyonel olarak sosyal hizmet sunan meslek gruplarından sadece biridir. Sosyal çalışma mesleği, eylem ve uygulamalarıyla sosyal hizmetler alanında faaliyet gösterir. Sosyal çalışma mesleğini icra eden meslek elemanlarına ‘sosyal çalışmacı’ denmektedir (Şeker, 2015; Tomanbay, 2016b). Aşağıda verilen şekilde durum detaylandırılmaya çalışılmıştır.

Şekil 3.2. Sosyal Hizmetlerde İstihdam Olunan Farklı Meslek Grupları

Yukarıda verilen şekilde iki farklı hizmet sektöründe görev alan meslek grupları belirtilmiştir. Görüleceği üzere, Adli Hizmetler alanında o alanla ilgili farklı meslek grupları görev uhdelerine göre mesleklerini icra etmektedirler. Aynı şekilde Sosyal Hizmetler sektöründe de birbiriyle ilgili fakat birbirinden farklı sosyal meslek grupları kendi mesleki görev, yetki ve sorumlulukları çerçevesinde mesleki eylem ve uygulamalarda bulunmaktadır. Bazı meslek grupları farklı alanlarda görev alabilmekte ve o alanda ihtiyaç duyulan mesleki eylem ve

uygulamalarını icra edebilmektedir. Şekilde gösterildiği üzere, ‘sosyal çalışmacı’ hem bizzat sosyal hizmetler alanında sosyal çalışmalar yaparak (sosyal hizmetlerin kendini ilgilendiren yönüyle) hizmet sunmakta iken; adli alanda da yine sosyal çalışmalar yaparak hizmet sunmaktadır (Erükçü, 2014). Konuyu anlaşılır kılmak için bir örnek verilecek olursa; bir öğretmen eğitim hizmetlerini bizzat MEB bünyesindeki okullarda öğrenci çocuklara eğitim-öğretim hizmeti verirken, aynı şekilde; bahsedilen öğretmenlik mesleğine mahsus eğitim-öğretim hizmetini sosyal hizmetler alanında yer alan Çocuk Evleri’nde korunma altında bulunan çocuklara yönelik de verebilmektedir.²⁸

Sosyal meslekler konusuyla bağlantılı olarak; Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM) Yönetmeliğinde²⁹ meslek elemanı başlığı altında sosyal hizmetler alanında görev alan tüm meslek elemanları şu şekilde sıralanmıştır: “Merkezde, sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog, çocuk gelişimcisi, öğretmen, psikolojik danışman ve rehber öğretmen ile aile ve tüketici bilimleri bölümü mezunu olan meslek mensupları tarafından aşağıdaki görevler yerine getirilir.” Verilen yönetmelik hükmüne sayılan meslek elemanlarının görevlerinin neler olduğu belirtilmektedir. Bu meslekler sosyal mesleklerdir. Şekilde gösterildiği üzere sıralanan tüm meslek grubu üyeleri bu alanda görev alabilmektedir. Konuyla doğrudan ilgisi olması münasebetiyle sosyal çalışmacının görevlerinin neler olduğunu belirtmek sosyal hizmetler kavramı ile sosyal çalışma kavramını birbirinden ayırmak adına yararlı olacaktır. Bu doğrultuda anılan yönetmeliğin (2013/28554 Md.18/A/1) hükmüne sosyal çalışmacının sosyal hizmetler alanındaki görevleri şu şekilde hükme bağlanarak görev uhdesi belirlenmiştir: “Sosyal çalışmacının 18’inci maddede belirtilenlerin yanında diğer görevleri şunlardır:

- a) Sosyal hizmet sunulacak birey, aile, topluluk ve topluma yönelik sorunları tespit etmek, değerlendirmek ve ihtiyaç duyulan hizmetleri belirlemek.
- b) Planlanan hizmetlere yönelik bilimsel yöntemlerde öngörülen müdahale tekniklerine uygun mesleki çalışmalarda bulunmak.
- c) Birey ve ailelerin desteklenmesi ve güçlendirilmesini sağlayacak mesleki müdahaleler yapmak.
- ç) Birey ve ailelere yönelik mesleki uygulamaları değerlendirmek, izleme çalışmalarını yürütmek ve yeni hizmet modelleri önermek.
- d) Birey ve aileler hakkında düzenlenen form ve raporlarla ilgili iş ve işlemleri yapmak.”

Görev tanımından anlaşılacağı üzere; sosyal çalışmacı, kendi disiplinine mahsus bilgi, beceri ve değerleri doğrultusunda çeşitli sosyal hizmet iş ve işlemlerini yürütmekle

²⁸ Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik (2008/27015): Md.10

²⁹ Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği (2013/28554): Md.18/1

görevlendirilmiştir. Sosyal çalışmanın sosyal hizmetler alanında kayda değer görev, yetki ve sorumlulukları olduğu öne sürülebilir (Tomanbay, 2016a). Sosyal çalışma mesleğini/disiplinini diğer sosyal bilim dallarından (psikoloji, çocuk gelişimi, sosyoloji, sosyal psikoloji, PDR vb.) ayıran üç temel özellik bulunmaktadır (Kongar, 1972). Bu özellikler Koç (2015)'e göre; sosyal çalışmanın konusunu bireysel, sosyal ya da toplumsal sorunların oluşturması, değişme yoluyla bu sorunların çözümüne yardımcı olmayı amaçlaması, insanı tüm yönleriyle birlikte ve sorunları bazında ele alması sosyal çalışma bilim dalını diğer sosyal bilim dallarından ayıran temel özellikler olmaktadır.

'Sosyal politika' kavramını daha anlaşılır kılmak amacıyla öncelikle politika kavramına değinmek yararlı olacaktır. Politika kavramına Duyan vd. (2008) insanların eylemlerine yön veren kurallar bütünü şeklinde tanım getirmiş ve politikaları çalışma ve kararlara rehberlik etmek olarak belirtmiştir. Politika -geniş ve genel anlamda- insanların ve toplumun yönetimi (Kapani, 2005) olarak da tanımlanabilir. Bu tanımlar doğrultusunda sosyal politikanın da politikaların sosyal konuları içeren boyutu olacağı aşikârdır. Bu yönüyle, sosyal politika kavramı Duyan vd. (2008) tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: "Sosyal politika; bir topluma bütün olarak bakan, toplum içinde bütün sınıfları ilgilendiren, çok çeşitli konuları sınıf farkı gözetmeksizin ele alan bir disiplin." Belirtilen tanımda sosyal politikanın bir bilim dalı olduğu, toplumun bütün kesimlerini ilgilendiren çeşitli konuları içerdiği ve bu konular ele alınırken hiçbir ayırım gözetilmediği hususları belirtilmektedir. Sosyal politika kavramını sosyal devletin amaçlarına ulaşabilmek için çeşitli argümanlardan yararlanmak durumunda olan ve toplumun karşılaştığı sorunları çözmekte kullanılan bir araç olduğu (Duyan vd., 2008) da belirtilmelidir. Konuyla ilgili olarak; Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde³⁰ (CBK) yer alan şu hükümlerin belirtilmesi sosyal politikaları anlamak adına kayda değerdir:

- a) Toplumun ihtiyaç sahibi kesimlerine yönelik yapılan çalışmaların etkinliği için politika önerileri oluşturmak,
- b) Aile kurumunun korunması, güçlendirilmesi; iş ve aile hayatı uyumunun sağlanması için politika önerileri oluşturmak,
- d) Sosyal refahın oluşturulmasına yönelik politika önerileri geliştirmek,
- e) Dezavantajlı gruplara yönelik politika önerileri oluşturmak,
- f) Göç ve göçmen sorunlarının çözümüne ilişkin politika önerileri geliştirmek"

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı'na bağlı Sosyal Politikalar Kuruluna verilen görevlerin içerdiği konular bu çalışma açısından anlamlı bulunmaktadır. Nitekim toplumun ihtiyaç

³⁰ 02/07/2018 tarihli ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi: Md.30/1-b, d, e, f

sahibi kesimlere yönelik çalışmalar yürütmesi, ailenin korunması ve güçlendirilmesi, sosyal refahın oluşturulmasının amaçlanması, dezavantajlı gruplara (özel gereksinimli gruplar) yönelik politikalara yer verilmesi; çalışma konusuyla doğrudan ilgili olan göçmenlerin sorunlarına yönelik çözümler üretmek adına politikaların geliştirilmesinin hedeflenmesi sosyal politikalar ile sosyal hizmetlerin benzer konuları içerdiklerini göstermektedir. Ayrıca, sosyal politikaların sosyal hizmetler sektörü hakkında nasıl bir yaklaşımın sergilendiği ve ne tür uygulamalar ortaya koyduğu hususlarında fikir vermektedir. Nitekim T.C. Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu ile AÇSH Bakanlığı benzer görevler yüklenerek iş birliği içinde çalışmalar yürütmektedir (Akman, 2019). Bu bağlamda, sosyal politikalar ile sosyal hizmetler arasında bir bağlantı kurulacak olursa; sosyal politikaların bir idealler silsilesi olduğu ve sosyal hizmetlerin birtakım programlarla bu idealleri hayata geçiren bir işletim sistemi görevi üstlendiği söylenebilir. Yani; sosyal hizmetler, sosyal politikalarda belirtilen hedeflerin uygulamaya dönük yüzüyle gerçekleştirilmesi eylemidir.

Söz konusu CBK (2018/1)'da bahsi geçen ve konuyla ilişkisi bulunan bir diğer kavram da sosyal refahtır. 'Sosyal refah' kavramı, sosyal politikalar ve sosyal hizmetler kavramlarıyla iç içedir ve çoğunlukla birlikte ele alınarak değerlendirilir. Sosyal refah, toplum için uzun vadeli bir hedefi belirtmektedir. Bilinmelidir ki refah sözcüğü bolluk, rahatlık ve varlık içinde iyi yaşamak gibi anlamlarda kullanılmaktadır.³¹ Bu bağlamda, sosyal refah kavramı çoğunlukla toplumun yoksul kesimleri için ekonomik anlamda rahata kavuşmak olarak anlaşılabılır. Duyan (2008) sosyal refah kavramının tanımına şu şekilde yer vermektedir: "Sosyal refah; bir devletin, toplumun devamı için esas olan, bireylerin sosyal, ekonomik, eğitim ve sağlıkla ilgili ihtiyaçlarını karşılamalarına yardım eden programlar, yardımlar ve hizmetlerdir." Belirtilen tanımda sosyal refah kavramının sosyal hizmetler ve sosyal politika kavramlarını kapsayacak kadar geniş olduğu görülmektedir. Sosyal sorunların çözümü için geliştirilen sosyal politikaların sosyal hizmetler aracılığıyla yürütüldüğü (Duyan vd., 2008) ve sosyal refahın sosyal devlet olmanın gereği olduğu belirtilmelidir. Yani; sosyal politikalar ışığında uygulama koyulan sosyal hizmetler aracılığıyla sosyal sorunlar çözülerek o toplum sosyal refah hedefine ulaştırılmaktadır. Bu sistemi özümseyen devlet türüne de sosyal devlet demek mümkündür. Bu doğrultuda, sosyal hizmetleri sunmanın sosyal devlet olmanın gereği olduğu ileri sürülebilir. Sosyal devlet ise, sosyal ve ekonomik engeli ortadan kaldırarak insanların doğuştan sahip oldukları temel hak ve özgürlükleri gerçekleştirmek için vardır (Karataş, 2001). Bu kapsamda Suriye halkına sınır kapılarını açmak, onlara ev sahipliği

³¹http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c964da17310b8.97435862
(Erişim Tarihi: 23/03/2019)

yapmak ve çeşitli kamusal ve özellikle sosyal hizmetlerden yararlandırmak Türkiye'nin sosyal bir devlet niteliği taşıdığının göstergesi olarak belirtilebilir.

'Sosyal sorun' kavramı da bu çalışma açısından ele alınmayı gerektirmektedir. Bu kavramı öncelikle 'sorun' kavramını açıklayarak ele almak daha yararlı olacaktır. Sorun kavramı, Erükçü (2014) tarafından şu şekilde açıklanmıştır: "Sorun; bir kimsenin istenilen bir hedefe ulaşmak için topladığı mevcut güçlerinin karşısına çıkan engel iken, problem çözme, belli bir amaca erişmek için karşılaşılan güçlükleri ortadan kaldırmaya yönelik bir dizi çabayı gerektiren bir süreç" olarak tanımlanmaktadır. Sorun kavramıyla ilgili tanımlama doğrultusunda, sosyal sorun kavramının sosyal konulara yönelik güçlükler, engeller ve zorluklar olacağı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda sosyal sorun kavramına Şişman (2017) tarafından şu şekilde yer verilmiştir: "Sosyal sorun; toplumsal sınıfların gerek birbiriyle, gerekse tüm toplumla ilişkilerinde ortaya çıkan ya da toplumdaki değişimlerden ileri gelen uyuşmazlık, gerginlik ve çatışmalardır" Verilen tanımda sosyal sorunun toplumsal ilişkilerden veya toplumsal değişimlerden kaynaklı olan uyuşmazlıklar, gerginlikler ve çatışmalar şeklinde ortaya çıkan durumlar olduğu anlaşılmaktadır. Belirtilen durumların bireyler için atlatılması gereken güçlükler, aşılması gereken engeller, mücadele edilmesi gereken zorluklar olacağı muhtemeldir. Sosyal soruna benzer bir diğer kavram da toplumsal sorundur. Ozankaya (2007) toplumsal sorun kavramına şu şekilde yer vermiştir: "Toplumsal sorun; toplumu ciddi olarak tehdit eden ya da birçok insanın önemli özlem ve isteklerini engelleyen ve insan ilişkileri alanında ortaya çıkan bir sorun" Belirtilen tanımda, toplumsal sorunun insan ilişkileri arasında cereyan eden, o toplumu kayda değer bir şekilde tehdit eden ya da birçok insan için özlem duyulan ve engellenen isteklere dair sorunlar olduğu değerlendirilmektedir. Sosyal sorun kavramı ile toplumsal sorun kavramı insanlar arası ilişkilerden kaynaklanması ve insanlar için olumsuzluk duyumsatan noktalardan bakıldığında benzerlik göstermektedir. Ancak; iki kavram arasındaki farkın sayısal yönden ele alınması önemlidir. Sosyal sorun türlerine bazı örnekler verilebilir. Türkiye'de ve dünyada birçok sosyal sorun yaşanmaktadır. Bunlar genel olarak; göç, salgın hastalıklar, işsizlik, yoksulluk, çarpık kentleşme, çevre kirliliği, kadına yönelik şiddet, çocuk istismarı³² vb. olarak belirtilebilir. Göç olgusunun da bir tür sosyal sorun olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de geçici koruma kapsamında bulunan bireylerin (Suriyelilerin) yaşadıkları birçok soruna sosyal sorun demek mümkündür. Bu anlamda sosyal hizmetlerle ilişkili olarak GKK Suriyelilere yönelik işsizlik, yoksulluk, çarpık kentleşme, kadına yönelik şiddet, çocuk istismarı gibi sorunlar da çözümlenmesi ve önlenmesi gereken sosyal sorun türlerindendir.

³² <https://www.sosyalsorunlar.com/konu/toplumsal-ve-sosyal-sorunlar-nelerdir.54/> (Erişim Tarihi: 24/03/2019)

Sosyal hizmetler sektörünü anlaşılır kılmak için insan hakları ve sosyal adalet kavramlarını da tanımlamak ve değerlendirmek gereklidir. Nitekim insan hakları ve sosyal adalet kavramları; sosyal hizmetler alanını ve sosyal çalışma disiplini var kılan temel profesyonel değerlerdir. Sosyal çalışma mesleği, etik ilkeleri doğrultusunda mesleki eylem ve uygulamalarda bulunurken doğru yaklaşımı belirlemeye çalışır. Söz konusu ilkeler mesleki uygulamalara ve eylemlere rehberlik ederler. Bu ilkeler sosyal değişimi amaçlayan sosyal adalet, insan hakları ve eşitlik değerleridir (Hablemitoğlu, 2013). İnsan hakları ile sosyal adalet kavramları birbiriyle ilişkilidir. İnsan haklarıyla ifade edilen ideallere sosyal adalet aracılığıyla ulaşılabileceği öne sürülebilir. İnsan hakları kavramı, tüm insanların zaman ve mekâna bağlı olmaksızın dokunulamaz bir takım hakları olduğu varsayımına dayanmaktadır (Kara, 2013). Sosyal adalet; toplumsal gruplar arasında gelir dağılımının dengeli olduğu ve sosyal politika temelinde sosyal sorunları çözümlemeyi ifade eder (Şeker, 2015). Sosyal çalışma mesleğinin nihayi hedefi sosyal adaleti tesis etmektir (Tuncay ve Erbay, 2006). İnsan haklarının korunması sosyal adaletle bağlıdır (Yıldırım, 2011). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde³³ mülteci olmanın da bir insan hakkı olduğuna yer verilmesi bu çalışma açısından anlamlı bulunmaktadır. Zira söz konusu hüküm şöyle kurulmuştur:

“Madde 14 - 1. Herkes zulüm karşısında başka memleketlerden mülteci olarak kabulü talep etmek ve memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkını haizdir.

2. Bu hak, gerçekten adi bir cürüme veya Birleşmiş Milletler prensip ve amaçlarına aykırı faaliyetlere müstenit kovuşturmalar halinde ileri sürülemez.”

Verilen hükümde; dünya kamuoyuna her insanın yaşayabileceği herhangi bir zulüm konusunda başka bir ülkeye giderek ‘mülteci’ olarak kabul edilmeyi talep etme ve bu ülkeler tarafından ‘mülteci’ muamelesi görme hakkına sahip olduğu bildirilmektedir. Bu bağlamda *mültecilik bir temel insan hakkıdır*. Ancak verilen bu uluslararası hakkın basit bir cürüme maruz kalma veya yargılama sürecine dâhil olma haliyle BM’nin ilke ve amaçlarına aykırı eylemlerde bulunmuş olma durumunda geçerli sayılmayacağı da bir şerh olarak belirtilmektedir. Bu doğrultuda yasa dışı eylemlerde bulunan bireylerin mültecilik haklarından yararlanamayacağı anlaşılmaktadır. Mültecilik bir insan hakkıdır ve uluslararası düzeyde güvence altına alınmıştır. Suriyeli bireyler, kendilerini kabul eden devletler için mülteci olarak tanınabilmektedirler. Ancak bu kimseler Türkiye’de sadece geçici koruma kapsamında bulunmaktadır.

Sosyal hizmetler sektöründe sunulan sosyal hizmet türleri/dalları, bu kapsamdaki sosyal hizmet modelleri veya hangi sosyal programların yürütüldüğü hakkında bilgiler vermek, çalışma konusunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu doğrultuda, sosyal hizmetler kapsamında

³³ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi: Md. 14

yürütülen birtakım sosyal hizmet türünü/dalını kategorize etmek ve bunlara bağlı yürütülen sosyal hizmet modellerini tanımlamak ve değerlendirmek çalışmayı amacına ulaştırmada katkı sağlayacaktır. Bahsi geçen sosyal hizmet türleri/dalları: Sosyal Yardımlar, Sosyal Rehabilitasyon, Sosyal Eğitim, Psiko-Sosyal Destek, Danışmanlık Ve Rehberlik, Aile Birleştirme, Çalışma ve İstihdam, Koruma, Bakım ve Barınmadır. Bu kavramların her biri bir sosyal hizmet dalını ifade etmektedir. Sosyal hizmetler sayılan bu kavramların toplamından oluşan sistematik bütünüdür. Nitekim sosyal hizmetlerin belirlendiği mevzuatta³⁴ bu hizmetlere şu şekilde yer verilmiştir: “Öncelikle çocuğun aile içinde yetiştirilmesi ve desteklenmesi amacıyla aileyi eğitim, danışmanlık ve sosyal yardımlarla güçlendirmek; korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç çocuk, kadın, engelli ve yaşlıların tespiti, bunların korunması, bakımı, yetiştirilmesi ve rehabilitasyonlarını sağlamak üzere gerekli hizmetleri yürütmek, bu hizmetler için gündüzlü ve yatılı sosyal hizmet kuruluşları kurmak ve işletmek” Verilen hükümde; aile, çocuk, kadın, engelli ve yaşlılar gibi özel gereksinimli gruplardan bahsedilmektedir. Ayrıca; bu özel gereksinimli gruplara sunulacak sosyal hizmetlere yer verilmektedir. Söz konusu sosyal hizmetler ise; eğitim (sosyal eğitim), danışmanlık ve rehberlik, sosyal yardım, koruma, bakım, yetiştirme, rehabilitasyon olarak belirtilmektedir. AÇSH Bakanlığının yeniden yapılandırılarak ‘çalışma ve istihdam’ işlerine de bu kurumda yer verilmesi ‘çalışma hayatı ve istihdam’ hizmetlerinin de bir sosyal hizmet sayılacağı varsayımını ortaya çıkarmaktadır. Anılan sosyal hizmetlerin yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarınca sunulacağı açıklanmıştır. Belirtilen sosyal hizmetleri geçici koruma kapsamında bulunan uluslararası göçmenlere uyarlamak mümkündür. Yani, bahsi geçen sosyal hizmetler; göçmen ailelere, göçmen çocuklara, göçmen kadınlara, göçmen engellilere ve göçmen yaşlılara yönelik sosyal hizmetler olarak ele alınabilir. Ayrıca, insan ticareti mağdurları³⁵ da özel gereksinimli bireyler olarak ele alınabilirler.³⁶ Göçmenlere yönelik sosyal yardımlar, rehabilitasyon, sosyal eğitim, psiko-sosyal destek, danışmanlık ve rehberlik, çalışma ve istihdam, koruma, bakım ve barınma hizmetleri bu çalışmada ele alınacak konulardır.

Ulusal mevzuat³⁷ doğrultusunda sığınmacı/mültecilere yönelik sosyal hizmetler aktif olarak uygulanmaktadır. Belirtilen sosyal hizmetler genel anlamda sığınmacı/mülteci olan kişilere yönelik olarak sunulabilmektedir. Bunlar; mülteci/sığınmacılara yönelik psiko-sosyal destek verilmesi, danışmanlık ve rehberlik edilmesi, can güvenliğinin sağlanması, giyim yardımlarında

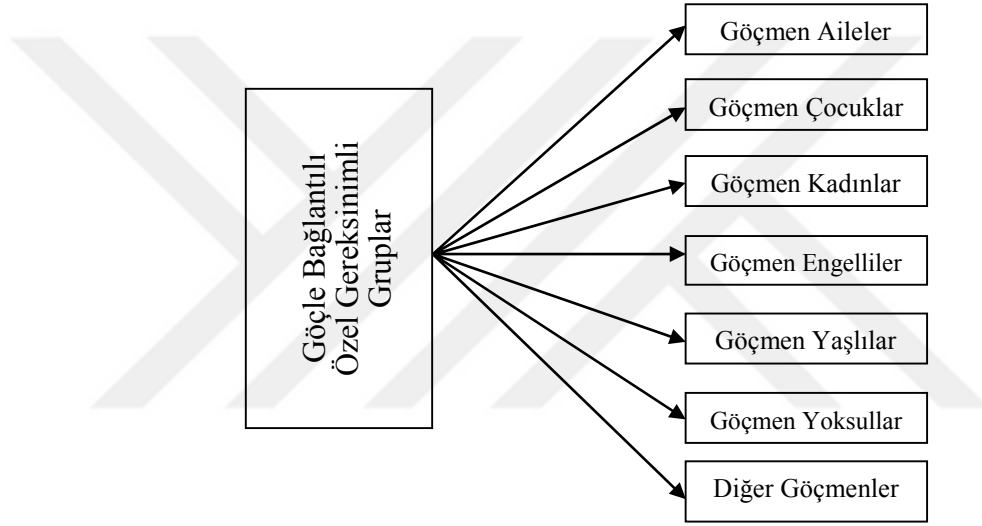
³⁴ 02/07/2018 tarihli ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi: Md. 65/1-g

³⁵ Geçici Koruma Yönetmeliği (2014/6883): Md. 30/4

³⁶ Özel gereksinimli bireyler geçici korunan yabancılar/uluslararası göçmenlere odaklanıldığından ve insan ticareti mağdurları konusu çalışmanın amacını aşacağından bu kesime değinilmeyecektir.

³⁷ 07/09/2010 tarihli ve 2010/3 sayılı Sığınmacılar/Mültecilere Ait İş ve İşlemler Hakkında Genelge

(aynı sosyal yardım) bulunulması, genel sağlık güvencesinin sağlanması ve göçmenler ile yerel halk arasında kaynaştırma ve bütünleştirme (sosyal eğitim) sağlamaya yönelik proje ve programların yürütülmesi şeklinde sıralanabilir. Ayrıca, geçici koruma kapsamında bulunan özel gereksinimli gruplara yönelik sosyal hizmetler de sunulabilmektedir. Bunlar; refakatsiz göçmen çocuklara yönelik yatılı bir sosyal hizmet kuruluşunda (ocuk evleri, ocuk yuvaları vd.) bakım altına alınması, şiddet mağduru göçmen kadınların kadın konukevlerinde barınma hizmetlerinden yararlanabilmesi, bakım ihtiyaı olan göçmen yaşlı ve engellilerin bakım merkezlerine yerleştirilebilmeleri şeklinde belirtilebilir. Sayılan kesime *gle bağlantılı özel gereksinimli gruplar* da denebilir. Aşağıda gle bağlantılı özel gereksinimli gruplar şekilde gösterilmiştir.

şekil 3.3. Uluslararası/Dış Göçle Bağlantılı zel Gereksinimli Gruplar

Yukarıdaki şekilde uluslararası/dış glerle bağlantılı özel gereksinimli gruplar gösterilmiştir. şekilden de görüleceği üzere, çeşitli sosyal sorunlar yaşayarak sosyal hizmetlere gereksinim duyan müracaatçı sistemi içinde yer alan aile, ocuk, kadın, engelli, yaşlı ve yoksul gruplar, uluslararası g eylemini gerçekleştiren bireylerde de gle ilişkili benzer sosyal sorunları yaşamaları nedeniyle oluşmaktadır. Bu bağlamda uluslararası düzeyde göç eden ailelere, göç eden çocuklara, göç eden kadınlara, göç eden engellilere ya da g ederken engelli duruma düşen bireylere, göç eden yaşlılara ve g eden yoksullara ya da g ettiği için yoksullaşan birey ve ailelere ayrı ayrı odaklanmak gerekmektedir. Göçle bağlantılı sosyal sorun yaşayan her özel gereksinimli gruba kendi özelliklerine uygun sosyal hizmetlerin sunulması önemlidir. Türkiye’de dış göçmen/sığınmacı/mülteci kişilere özel gereksinimleri olduğunda sosyal hizmetler belirgin olarak sunulabilmektedir.

Bu kısımda sosyal hizmet türleri/dalları ve modellerine ayrı ayrı değinilecektir. Bağlantılı olarak GKK Suriyeli özel gereksinimli gruplara hangi sosyal hizmetlerin sunulduğu değerlendirilecektir. Doğru, etkili, hızlı hizmet sunmak için özel gereksinimli bireyleri gruplandırmanın yanında, sosyal hizmet türlerini de gruplandırmak bu anlamda önemli ve gerekli olmaktadır.

Söz konusu sosyal hizmet türleri/dallarından biri olan sosyal yardım mali nitelikli bir aktarım olarak verilmektedir. Sosyal yardım kavramı, Yavuz (2014) tarafından şöyle açıklanmaktadır: “Sosyal yardım; geçinme güclüğü içinde olan ve toplumdan dışlanma tehlikesiyle karşılaşan kişilerin, yoksul ve az gelirli insanların veya sosyal grupların yaşamlarının güvence altına alınması konusunda devlet tarafından yapılan yardımları ifade etmektedir. Sosyal yardım ihtiyaç halinde bulunan, yoksulluğa düşen insanlara devlet ve kişilerce yapılan karşılıksız nakdi ve ayni bütün yardımlardır.” Sosyal yardım kavramıyla ilgili verilen tanımdan çıkarılacağı üzere; bu sosyal hizmet dalı, geçinme güclüğü yaşayan, toplumdan dışlanma tehlikesi içinde olan yoksul ve geliri az olan insanların veya toplumdaki bazı kesimlerin ekonomik anlamda güvence altına alınması hususunda devletçe yapılan mali yardımlar olarak açıklanmaktadır. Ayrıca, ekonomik ihtiyacı olan yoksul duruma düşmüş insanlara devletçe veya sivil vatandaşlar tarafından karşılıksız olarak verilen nakdi ve ayni yardımlara da sosyal yardım denildiği anlaşılmaktadır. Sosyal yardımla ilgili dikkat çeken noktalar; bu hizmetin yoksullara sunulması -ki yoksulluk bir sosyal sorun türüdür- kamusal veya kamu dışı sistemler tarafından sunulması, karşılıksız olarak verilmesi, nakit para olarak ödenebileceği (nakdi) gibi geçim konusunda ihtiyaç duyulan unsur (ayni) neyse, bizzat o ürünün verilebileceği (gıda, kömür, kırtasiye gereçleri, giysi vb.) ve böylelikle o kimselerin yaşamlarının güvence altına alınmış olacağı hususlar 1 değerlendirilmektedir.

Sosyal hizmet türü olarak ‘rehabilitasyon’ kavramını tanımlama da yararlı olacaktır. Zira, Işıkkhan (2016) tarafından genel anlamda rehabilitasyon kavramına şu şekilde yer verilmektedir: “Rehabilitasyon; doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle oluşan engeli kaldırmak veya engelliliğin etkilerini mümkün olan en az düzeye indirmek, engelliye yeniden fiziksel, zihinsel, psikolojik, sosyal, mesleki ve ekonomik yararlılık alanlarında başarabileceği en üst düzeyde yetenekler kazandırarak; evinde, işinde ve sosyal yaşamında kendine ve topluma yeterli olabilmesi ve engellinin toplum ile bütünleşmesi, ayrımcılığa karşı tüm tedbirlerin alınması amacıyla verilen koruyucu, tıbbi, mesleki, eğitsel, rekreasyonel ve psiko-sosyal hizmetlerin bütünüdür.” Bu tanıma göre; rehabilitasyon kavramı geniş anlamlar barındırmaktadır. Verilen tanımdan görüldüğü üzere; engellilik durumu doğuştan veya sonradan oluşabilmektedir. Oluşan engelliliğin etkilerini en

düşük düzeye indirmek veya engelli olan bireye yeniden engel grubuna göre (fiziksel, psikolojik, sosyal, mesleki ve ekonomik) olarak yetenekler kazandırmak gerekmektedir. Böylelikle engelli bireylerin yaşam ortamlarında (ev, iş yeri, toplumsal alan vb.) kendine yeterli hale gelerek toplumla bütünleşme yaşaması ve ayrımcılığa maruz kalmasını önlemek amacıyla medikal, mesleki, eğitsel, psiko-sosyal hizmetler sunmak ve serbest zamanlarını verimli bir şekilde geçirecek hizmetler vermek şeklinde kapsayıcı uygulamalar rehabilitasyon olarak açıklanmaktadır. Engelliler Hakkında Kanun³⁸ ilgili hükmünde tanımlandığı üzere; “Rehabilitasyon: Herhangi bir nedenle oluşan engelin etkilerini mümkün olan en az düzeye indirmeyi ve engellinin hayatını bağımsız bir şekilde sürdürebilmesini sağlamayı amaçlayan fiziksel, sosyal, zihinsel ve mesleki beceriler geliştirmeye yönelik hizmetleri” olarak belirtilmektedir. Bahsi geçen yasada (2005/5378) da tanımlanan bu kavram daha sade bir anlatımla benzer bir mesaj vermektedir. Buna göre; engellinin hayatını bağımsız bir şekilde sürdürebilmesi ve engelliliğin etkilerini en aza indirmek amacıyla fiziksel, sosyal, zihinsel ve mesleki alanlarda beceriler geliştirmelerini sağlayacak hizmetler bulunmaktadır. Tanımlardan çıkarılacağı üzere; rehabilitasyon birkaç boyutta ele alınmakta ve uygulanmaktadır. Bu boyutlar tıbbi (fiziksel ve zihinsel engelliliğe yönelik), mesleki, eğitsel ve sosyal yönleriyle sınıflandırılmaktadır. Sosyal çalışma mesleğiyle ilgisi olması nedeniyle sosyal rehabilitasyon ayrıca ele alınmayı gerekli kılmaktadır. Sosyal rehabilitasyon, rehabilitasyon hizmetlerinin sosyal yönlü tarafıdır. Nitekim sosyal rehabilitasyon kavramı, Işıkhani (2016) tarafından aşağıda verildiği gibi tanımlanmaktadır: “Sosyal rehabilitasyon; engellinin gerek günlük işlerinde gerekse geleceğine ilişkin düşünce ve faaliyetlerinde onu hem özel hayatına hem de iş hayatına ruhsal açıdan hazırlamaktır.” Belirtilen tanımda sosyal rehabilitasyon uygulamalarının sosyal yönüne (sosyal rehabilitasyon) değinilerek bu uygulamalar; engelliye günlük işlerinde ve geleceğine dair planlarına yönelik düşünce ve etkinliklerinde kendisine özel hayatında (aile, arkadaş, evlilik, toplum vb.) ve iş hayatında güçlükleri aşması amacıyla yönelik ruhsal açıdan hazırlama süreci olarak ifade edilmektedir. Sosyal rehabilitasyonun sosyal çalışma disiplini/mesleğinin bir işlevi olduğu öne sürülebilir. Bu sosyal rehabilitasyon hizmetlerinin engellilere yönelik olduğu dikkat çekmektedir. GKK Suriyeliler arasında da engellilerin (Kamu Denetçiliği Suriyeliler Özel Raporu, 2018) olduğu düşünüldüğünde bu kavramı irdelemek çalışmaya katkı sunacaktır. Sosyal rehabilitasyon hizmeti, GKK Suriyeli engellilere de sunulmakta olup yerel halkla uyum sağlamalarında gerekli ve etkili bir araç olarak kullanılabilir.

³⁸ 01/07/2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun: Md. 3-k

Bir sosyal hizmet türü olarak ‘psiko-sosyal destek’ kavramı bireye hem psikolojik hem de sosyal anlamda destek vermek şeklinde anlaşılabilir. Psiko-sosyal kavramı Ramazano (2016) tarafından şu şekilde açıklanmaktadır: “Psiko-sosyal kelimesi, bireyin psikolojik süreçleriyle sosyal ilişkileri arasındaki yakın ilişkiyi vurgulamak için kullanılır. Psikolojik süreçler; bilişsel, duygusal ve davranışsal süreçler gibi bireyin farklı düzeydeki işlevselliğini etkiler. Sosyal süreçler; ilişkiler, aile ve sosyal ilişkiler ağı, sosyal roller, kültür ve gelenekleri ifade eder. Psiko-sosyal kavramı bireylerin psiko-sosyal iyilik hallerini etkileyen psikolojik ve sosyal süreçlerin dinamik ilişkisi anlamına gelir.” Yukarıda verilen açıklamalardan yapılacak çıkarımlar doğrultusunda; psiko-sosyal kavramı, psikolojik ve sosyal süreçler için kullanılmaktadır. Bu süreçler birbiriyle yakından ilişkilidir. Söz konusu psikolojik süreçler; bilişsel, duygusal ve davranışsal işlevlere yönelik olmakta iken sosyal süreçler, aile ve toplum ilişkilerinden oluşan ağlar, bireyin bulunduğu toplum içindeki üstlendiği roller ve yaşam sürecinde içinde yaşadığı toplumun sahip olduğu kültürel öğeler ve gelenekleri belirtmek için kullanılmaktadır. Psiko-sosyal kavramı bireylerin bu yöndeki iyilik hallerini etkileyen psikolojik ve sosyal süreçlerin etkileşiminden ortaya çıkan dinamikler anlamına geldiği belirtilmektedir. Psiko-sosyal kavramını bir destek hizmeti olarak ele aldığımızda ‘Psiko-sosyal destek’ kavramı Geçici Koruma Yönetmeliğinde³⁹ aşağıda belirtildiği gibi tanımlanmaktadır: “Psiko-sosyal destek: Zorlu yaşam koşullarında ortaya çıkabilecek psikolojik uyumsuzluk ve bozuklukların önlenmesi, birey, grup, aile ve toplum düzeyinde ilişkilerin yeniden kurulması ve geliştirilmesi, etkilenenlerin normal yaşama geri dönmesi sürecinde kendi kapasitelerini fark etmeleri, güçlenmelerinin sağlanması ve savunuculuk etkinliklerini, toplumun başa çıkma, toparlanma ve iyileşme becerilerinin artırılması ile yardım çalışanlarının desteklenmesini içeren multidisipliner hizmetler bütünü” Anılan yönetmelikte (2014/6883) tanımlandığı şekilde anlaşılacağı üzere; psiko-sosyal destek, zorlu yaşam koşullarında ortaya çıkabilecek psikolojik uyumsuzluk ve bozuklukların önlenmesi için uygulanır. Bu sosyal hizmet türü; birey, grup, aile ve toplumsal boyutlarda kurulan ilişkilerin yapılandırılması ve geliştirilmesi amacıyla sunulmaktadır. Söz konusu zorlu yaşam koşullarından etkilenen kişilerin normal yaşama uyum sağlaması, güçlü yönlerinin keşfedilerek kendine yeter hale getirilmesi, farkındalık oluşturulması, haklarını savunabilecek bilince yükseltilmesine yönelik yürütülmektedir. Genel olarak toplum üyelerinin baş etme kapasitelerinin geliştirilerek toparlanma sürecine girmesi, iyileşme becerilerini geliştirilmesinin sağlanmasına yönelik hizmetlerdir. Ayrıca psiko-sosyal destek hizmetlerinin özel gereksinimli bireylere uygulamanın yanında bahse konu hizmetlerin çalışanlara yönelik de sunulacağı belirtilmektedir. Psiko-sosyal destek hizmetlerin

³⁹ Geçici Koruma Yönetmeliği (2014/6883): Md. 3/1-r

multidisipliner olduğu da dikkate değerdir. Bununla çok sayıda bilim dalı veya birkaç meslek grubu anlaşılabilir. Bahsi geçen psiko-sosyal destek hizmetlerini Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda görevli⁴⁰ sosyal meslek elemanları (sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog, çocuk gelişimcisi, öğretmen, psikolojik danışman ve rehber öğretmen ile aile ve tüketici bilimleri bölümü mezunu olan meslek mensupları) sunmaktadırlar.⁴¹ Bahsedilen psiko-sosyal destek hizmetiyle bağlantılı olarak sosyal meslek elemanlarının mesleki bilgi, beceri ve değerleriyle sınırlandırılmış yetki alanlarına göre farklı müdahale yöntemlerinin olabileceği öne sürülebilir. Bu anlamda her meslek grubunun kendine mahsus psiko-sosyal destek verme yöntem ve tekniği bulunmalıdır. Bu bağlamda her meslek grubunun farklı psiko-sosyal müdahale yöntemi var olacaktır. Nitekim Ramazano (2016) psiko-sosyal müdahale kavramını aşağıda verdiği gibi tanımlamaktadır: “Psiko-sosyal Müdahale: Afetler sonrasında etkilenen bireylerin, normal yaşantılarına geçiş sürecini hızlandırmaya yardımcı olan, bireylerin ve toplumun var olan gereksinimlerini tespit ederek olası afetlerle başa çıkma ve müdahale edebilme kapasitelerinin yanı sıra iyileşme becerilerinin de artırılmasına yönelik faaliyet ve hizmetlerin tümü” Verilen tanımda konumuzla ilgili olarak afetler (sosyal afet olarak savaş, göç, terör örnek olarak verilebilir) sonrasında bu durumdan etkilenen bireylerin hızla normal yaşamlarına döndürülmelerini sağlamak için yardımcı olmak gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, afet yaşamış bireylerin ihtiyaçlarını tespit etmek ve yaşanabilecek yeni afetler için baş etme kapasitelerini ve iyileşme becerilerini arttırmak amacıyla yöneltilen eylem ve uygulamalar ile sunulan hizmetler psiko-sosyal destek vermek anlamında problematik duruma ve problem yaşayan bireylere müdahale etmek olarak anlaşılabilir. Danışmanlık ve rehberlik hizmeti sosyal hizmet dallarından biridir. Danışmanlık ve rehberlik hizmeti bir sosyal hizmet olarak aileye, çocuklara, kadınlara, engellilere, yaşlılara ve göçmenlere verilmektedir. Aileye yönelik danışmanlık ve rehberlik hizmeti AÇSH Bakanlığı görevleri⁴² arasında şu şekilde hükme bağlanmıştır: “Bakanlığın aile ve topluma yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek” Verilen hükümde; AÇSH Bakanlığının ailelere ve genel olarak topluma yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet eylem ve uygulamalarının olduğu belirtilmektedir. Bu hizmetler arasında aileye yönelik rehberlik hizmetleri kayda değerdir. Ailelere verilecek danışmanlık ve rehberlik hizmetleriyle boşanmaların önlenmesi, aile parçalanmalarının önüne geçilmesi, ailelerin birleştirilmesi, çocukların tek ebeveynli yaşam sürdürmek zorunda bırakılmaması, ilişkilerin geliştirilmesi, travmatik sorunların

⁴⁰ Afet Ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği (2013/5703): Md.4/1-e, Md.24/1-d, Md.27/6, Md.28/18

⁴¹ Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği (2013/28554): Md.18/1

⁴² 02/07/2018 tarihli ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi: Md. 68/1-a

önüne geçilmesi, toplumsal uyum sağlanması vb. çözümler üretilmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yine ailelere ve özellikle çocuklara yönelik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri de bir sosyal hizmet modeli olarak sunulmaktadır ki bu bağlamda; çocuk mevzuatında⁴³ korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklara ve ailelerine yönelik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine şu şekilde yer verilmektedir: “Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye” denilmektedir. Aynı yasada danışmanlık hizmetinin sunulmasında Milli Eğitim Bakanlığı ile AÇSH Bakanlığının görevlendirildiği⁴⁴ de belirtilmektedir. Danışmanlık hizmetinin çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere (çocuğun velisi, vasisi, kayyımı veya bakımından sorumlu olan kurum temsilcisi)⁴⁵ yönelik olarak; çocuk yetiştirme konusunda olacağı, bahsi geçen danışmanlık hizmetinin çocuklara yönelik tarafıyla da çocukların eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermek (rehberlik etmek) şeklinde uygulanacağı anlaşılmaktadır. Çocuk koruma yasasına bağlı yönetmelikte⁴⁶ danışmanlık hizmetinin hangi amaçla uygulanacağı hususu da belirtilmiştir. Bu bağlamda; danışmanlık tedbirleri adıyla hükme bağlanmış danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin çocuğun ailesi yanında korunmasını sağlamak, çocuğu desteklemek ya da uygulanması muhtemel diğer sosyal hizmet modelleri hakkında bilgilendirmek amacıyla uygulanacağı açıklanmaktadır. Bahsi geçen yönetmeliğe bağlı Tebliğ⁴⁷ çerçevesinde danışmanlık tedbiri hizmetinin kapsamı şu şekilde hükme bağlanmıştır: “Danışmanlık tedbirlerinin kapsamı, çocukların bedensel, zihinsel, psiko-sosyal, duygusal gelişimini desteklemek, okul, aile ve sosyal çevresi ile uyumunu güçlendirmek ve yeteneklerine uygun bir meslek sahibi olarak hayata hazırlanmalarını sağlamak amacıyla okul başarısızlığı, okuma yazma bilmeme, okul devamsızlığı, gibi eğitim sorunlarının çözümüne yönelik faaliyetler ve okul başarısını artırma; madde kullanımı, davranış bozukluğu, cinsel istismar, ergenlik sorunları, öfke kontrolü, sosyal beceri sorunu, aile içi iletişim problemleri, ailede parçalanma, ailede çocuğun değeri konusunda yeterli duyarlılığın olmaması, ailenin göçe bağlı sorunları, gibi konularda korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuğu, aileyi ve çocuğun bakımından ve eğitiminden sorumlu kişileri bir arada sistematik bir şekilde ele alan, suç ve mağduriyetin tekrarlanmasını engellemek üzere riskleri ve koruyucu önlemleri değerlendiren ve normal gelişimi destekleyen, müdahale eden, psiko-sosyal ve eğitsel destek hizmetleri olarak

⁴³ 03/07/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Yasası: Md. 5/1-a

⁴⁴ 03/07/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Yasası: Md. 45/1-a

⁴⁵ 03/07/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Yasası: Md. 7/1

⁴⁶ Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik (2006/26386): Md. 12/2

⁴⁷ Danışmanlık Tedbiri Kararlarının Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ (2008/ 27035): Md. 5/1-c

uygulanır.” Yukarıda verilen mevzuat hükmünde; danışmanlık hizmetinin kapsamı belirlenmiştir. Bu hükme göre; danışmanlık hizmetiyle çocukların bedensel, zihinsel, psiko-sosyal ve duygusal gelişimleri desteklenecektir. Okul, aile ve sosyal çevresi ile uyumunu güçlendirilecek ve yeteneklerine uygun bir meslek sahibi olmaları yönünde hayata hazırlanmaları sağlanacaktır. Danışmanlık hizmetinin çocuklara yönelik boyutuyla genel olarak öğrenim hayatına destek verici uygulamalar barındırdığı görülmektedir. Bunun yanında, madde kullanımı, davranış bozukluğu, cinsel istismar, ergenlik sorunları, öfke kontrolü, sosyal beceri sorunu gibi genç nesli tehdit eden tehlikelere karşı da bilgilendirmeyi ve bilinçlendirmeyi içermektedir. Çocuğun ailesine yönelik konular da ele alınmıştır. Buna kapsamda; aile içi iletişim problemleri, ailede parçalanma, ailede çocuğun değeri konusunda yeterli duyarlılığın olmaması, ailenin göçe bağlı sorunları vb. korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuğa verilecek danışmanlık ve rehberlik hizmeti konularıdır. Burada ailenin göçe bağlı sorunları bu çalışma açısından önemli bulunmaktadır. Danışmanlık ve rehberlik hizmetinin aileye dönük yönüyle de sunulduğu görülmektedir. Bu doğrultuda; aileyi ve çocuğun bakımından ve eğitiminden sorumlu kişilerin bir arada sistematik bir şekilde ele alınması, suç ve mağduriyetin tekrarlanmasını engellemek üzere riskleri ve koruyucu önlemleri değerlendirmesi söz konusu sosyal hizmet modelinin içeriğini oluşturmaktadır. Bununla birlikte danışmanlık tedbirinin bir sosyal hizmet modeli olarak psiko-sosyal ve eğitsel destek hizmetleri olarak uygulanacağı da belirtilmektedir. Bu kısımda danışmanlık hizmetinin sunumunda başka bir sosyal hizmet modeli olan psiko-sosyal destek hizmetinin varlığından bahsedildiği görülmektedir. Çok yönlü sosyal sorun alanlarında ihtiyaçlar doğrultusunda aynı müracaatçı kitlesine yönelik birden çok sosyal hizmet modelinin sunulacağı ve bu hizmetlerin iç içe geçmesinin mümkün olacağı anlaşılmaktadır.

Danışmanlık ve rehberlik hizmeti, başka bir nüfus grubu olan kadınlara yönelik de uygulanmaktadır. Kadına yönelik şiddetle mücadele etmek amacıyla oluşturulmuş yasal düzenlemelerde⁴⁸ kadınlara yaşadıkları sosyal sorunlara çözüm olacak bazı sosyal hizmet modelleri sunulmaktadır. Bu hizmetler arasında danışmanlık ve rehberlik hizmeti de bulunmaktadır. Söz konusu danışmanlık hizmetine ilgili hükümlerde şu şekilde yer verilmiştir: “Md. 3/1-c) Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi. Md. 15/1-ç) Psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde yardım ve danışmanlık yapmak.” Kadınlara yönelik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, verilen hükümlerde görülmektedir. Kadınların yaşadıkları psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde (sosyal) yardım ve danışmanlık hizmetinin sunulacağı belirtilmektedir. Bu hükmün iki yönlü olduğu

⁴⁸ Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun: Md. 3/1-c, Md. 15/1-ç

değerlendirilebilir. Psiko-sosyal sorunlar için danışmanlık hizmeti; ekonomik sorunlar için yardım (sosyal yardım) hizmetinin sunulacağı anlaşılmaktadır. Verilecek rehberlik ve danışmanlık hizmetinin psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal yönlü uygulanacağı da belirtilmektedir.

Engelli bireylere yönelik de rehberlik ve danışmanlık hizmetleri de verilmektedir. Engelliler hakkındaki yasada⁴⁹ engelli bireylere yönelik rehberlik ve danışmanlık hizmetlerine şu şekilde yer verilmiştir: “Engellilerin iş gücü piyasası ve çalışma ortamında sürdürülebilir istihdamı için kendi işini kurmaya rehberlik ve mesleki danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi de dâhil olmak üzere gerekli tedbirler alınır.” Verilen hükümde; engelli bireylere iş hayatında istihdam edilebilmesi, kendi işini kurabilmesi amacıyla rehberlik ve danışmanlık hizmeti sunulacağı, danışmanlığın mesleki yönlü olacağı ve bununla ilgili tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, istihdam hizmetinin sosyal hizmetler sisteminde ele alındığı da dikkate değerdir.

Sosyal eğitim, sosyal hizmet dallarından biri olarak ele alınması gereken kavramlardandır. Türkiye’de sosyal çalışma mesleğinin bir işlevi olarak uygulanan sosyal eğitimin Almanya’da bir meslek olarak yapılandırıldığı ve bu mesleği uygulayanlara sosyal pedagog (sosyal eğitmen) denildiği bilinmektedir (Tomanbay, 1999; Tomanbay, 2016a). Sosyal eğitim kavramını değerlendirmek için öncelikle eğitim kavramını tanımlamak faydalı olacaktır. Eğitim genel olarak insanları belirli amaçlar doğrultusunda yetiştirme süreci olarak tanımlanırken aynı zamanda eğitimin sadece okullarda değil, günlük hayat içinde, aile ortamında, iş yerinde ve toplumsal yaşam içinde devam ettiği belirtilmektedir (Keskin, 2008). Eğitim sürecinde verilen bilgiler, kazandırılan beceriler ve tutumlar yoluyla insanların kişiliğinin değiştiği öne sürülebilir. Benzer bir kavram da öğretimdir. Öğretim, eğitimin okul içindeki bölümüdür. Başka bir ifadeyle öğretim, eğitimin okullarda planlı, programlı, sistemli ve profesyonel kişiler tarafından verilen kısmıdır.⁵⁰ Bu bağlamda eğitimin öğretimi kapsadığı ileri sürülebilir. Eğitimi, herhangi bir yerde herhangi biri tarafından hayata dair herhangi bir bilgiyi, beceriyi veya anlayışı aktarma süreci olarak anlamak mümkündür. Eğitim, toplumsal etkileşim sürecinde ortaya çıkan dinamiklerle sentezlenerek bilinç dışı öğrenme sürecidir. İnsanları toplumsal yaşama dair kültürleme süreci de denilebilir. Öğretim, belirli bir yerde (öğretim kurumlarında/okullarda), bu işin formel öğrenimini almış yetkili kişiler (öğretmenler/öğretim elemanları) tarafından belirli zamanlarda (eğitim-öğretim dönemi/ders saatleri) belirli bir kesime (öğrencilere) yönelik programlar doğrultusunda (müfredat) uygulanan sistematik bilgi aktarma ve beceri kazandırma etkinlikleridir. Bu bilgiler doğrultusunda; sosyal

⁴⁹ 01/07/2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun: Md. 14

⁵⁰ http://www.egiticininegitimi.gen.tr/ogretim_nedir.php (Erişim Tarihi: 12/04/2019)

eğitimin de ne olduğu sorusu cevaplanmaya gereksinim duymaktadır. Sosyal eğitim kavramını, sosyal yönlü konuların ele alındığı eğitim biçimi olarak değerlendirmek mümkündür. Ancak eğitim ile öğretim kavramları arasındaki ilişki ve farklar doğrultusunda bakıldığında bahse konu sosyal hizmet dalına *sosyal öğretim* demek daha anlamlı olacaktır. Nitekim bu tarz bir sosyal hizmetin sosyal içerikli konular hakkında ihtiyaç sahiplerine profesyonel meslek elemanları (sosyal çalışmacı) tarafından bir program dahilinde (seminerler, paneller, konferanslar vd.) formel bir standartla (mülakat ve iletişim teknikleri) sunulacağı aşikardır. Yine de sosyal sorunların çözümünde eğitim bir araç olarak kullanılıp sosyal eğitim kavramlaştırılabilir. Sosyal eğitim; teknik olarak örgün eğitim ve halk eğitimini kullanan, bu doğrultuda bireyin toplumsallaşmasını hedefleyen, sosyal hizmetler alanında planlı, mesleki disiplinlere dayanan toplumsallaştırma süreci olarak tanımlanabilir (Tomanbay, 1999). Sosyal eğitim, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde olmaktan çok; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı mahiyetinde sunulmaktadır.⁵¹ Bunun sebebi olarak eğitimin sosyal sorunların çözümü hususunda bir araç olarak kullanılması gösterilebilir. Şeker (2015) sosyal eğitim kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: “Sosyal çalışma mesleğinin yöntem ve tekniklerini kullanarak özel gereksinim gruplarıyla ilgili yapılan mesleki çalışmaların adıdır. Sosyal eğitim sürecinde sosyal meslek elemanı davranış bilimlerinin olanaklarından yararlanırken müracaatçıların (ıslahevi, çocuk yuvası-sevgi evleri, rehabilitasyon merkezi, topluluk merkezi, gençlik merkezi, yetiştirme yurdu, huzurevi, gibi sosyal hizmet kuruluşlarında kalanlar) sosyal işlevselliğini ve sosyal uyumunu gerçekleştirmeye katkı sağlar.” Yukarıda açıldığı üzere; sosyal eğitim, sosyal çalışma disiplin ve mesleğinin özel gereksinimli gruplara (aile, çocuk, kadın, engelli, yaşlı, göçmen, sığınmacı, mülteci vd.) sosyal işlevselliklerini ve sosyal uyumlarını sağlamak amacıyla mesleki yöntem ve tekniklerini kullanarak uyguladıkları bir etkinliktir. Sosyal eğitim; sosyal çalışmanın mesleki bir işlevidir. Sosyal çalışmacılar; sosyal eğitimi, özel gereksinimli bireylerin sosyal sorunlarının çözümü hususunda bir araç olarak kullanmaktadır. Almanya’da çoğunlukla bakıma, korunmaya ve tedaviye yönelik sosyal çalışmaların yanında toplumsallaştırma, kültürleme ve bu amaçla yaygın eğitime ağırlık veren sosyal çalışma mesleğine sosyal pedagoji (sosyal eğitim) denmektedir (Tomanbay 1999). Sosyal pedagoji birçok Avrupa ülkesinde devletin sosyal politikalarının temelini oluşturmaktadır. Sosyal Pedagoglar, toplumun içinde birebir yer alarak yardıma, desteğe ve gelişime gereksinim duyan birey ve gruplar ile doğrudan çalışmaktadırlar. Sosyal Pedagoglar Avrupa’da, eğitim kuruluşları, rehabilitasyon merkezleri, bakımevleri, belediyeler ve diğer kurumlarda görev alarak sosyal çalışmacılar, psikologlar, doktorlar, hemşireler ve öğretmenler gibi diğer meslek gruplarıyla

⁵¹ 10/07/2018 tarihli ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi: Md. 65/1-g,ğ,o,u ve Md. 68/1-ç,f

önemli roller üstlenirler.⁵² Sosyal eğitim; sosyal politikalar ve sosyal hizmetler kapsamında sosyal sorunları bulunan aile, çocuk ve gençlerin okul dışı eğitim boyutuyla yürütülen sosyal faaliyetlerin tümünü ifade eder. Bu bağlamda sosyal eğitimler, aileleri koruyucu, önleyici ve geliştirici nitelikteki eğitim faaliyetleridir (Seyyar, 2007). Sosyal eğitim yoluyla kişilere sevgi, sosyal sorumluluk, sosyal ahlak ilkelerinin ve yerel halkın dilinin öğretilerek söz konusu kişilerin sosyalleşmesinin amaçlandığı belirtilebilir. Böylelikle bireylerin toplumsal yaşamda çatışma yaşamadan uyum içinde bulunacakları öne sürülebilir. Bu anlamda dil öğretimi de sosyal eğitimin bir parçası olmaktadır. Suriyeli göçmenler ekseninde bakıldığında, GKK Suriyelilerin entegrasyona uğramalarını sağlamak amacıyla dil öğrenmeleri, kültürlenmeleri ve ortak değerler geliştirmeleri sosyal eğitim verilmesiyle mümkün olacaktır. Koruma, bakım ve

barınma hizmetleri, iç içe ve çoğunlukla birlikte sunulan sosyal hizmetlerdir.⁵³ Özellikle çocuklara yönelik bakım ve barınma hizmetlerinin yerine getirilmesinden AÇSH Bakanlığı bünyesindeki Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün yükümlü tutulması bu anlamda önemlidir.⁵⁴ Bu sosyal hizmetler aile, çocuk, kadın, engelli, yaşlı ve göçmenler gibi özel gereksinimli gruplara yönelik sunulmaktadır. Çocukların hangi durum ve koşullarda korunacağı/bakılacağı tüzel düzenlemelerde belirlenmiştir. Buna göre; Sosyal Hizmetler Yasasında⁵⁵ korunması gereken çocuklar şu şekilde belirtilmektedir: “Korunmaya ihtiyacı olan çocuk; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

1. Ana veya babasız, ana ve babasız, 2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, 3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen, 4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk” Belirtilen yasal hükme göre; bir çocuğun sosyal hizmetler kapsamında korunması için ilgili çocuğun beden, ruh ve ahlak gelişimi ile kişisel güvenliği tehlike altında bulunmalıdır. Yani, söz konusu çocuk bir şekilde ihmal edilmiş olmalı, istismara uğramış bulunmalı, şiddete maruz kalmalı veya can güvenliği riski taşımaktadır. Bununla birlikte, anne ve babası konusunda biri veya her ikisinin bulunmaması, bilinmemesi, bu kişiler tarafından terk edilmesi/istenmemesi, ihmal edilmesi vb. durumlarda herhangi bir çocuğun bu yönde korunmasını gerektirmektedir. Ayrıca; ilgili çocuğun dilencilik ve fuhuş gibi sosyal tehlikelere maruz bırakılması, alkollü içkileri ya da uyuşturucu maddeleri kullanma gibi kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılması ve

⁵² <http://sosyalpedagoji.com/sosyalpedagoji.html> (Erişim Tarihi: 12/04/2019)

⁵³ 03/07/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Yasası: Md. 10

⁵⁴ 10/07/2018 tarihli ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi: Md. 69/1-d

⁵⁵ 24/05/1983 tarihli 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Yasası: Md. 3/b

başboşluğa sürüklenmesine neden olunmasıyla da bu tür sorunları yaşayan çocuğun korunma altına alınmasını gerekli kılmaktadır. Çocukların yaşadıkları sosyal sorunlara ilişkin koruma sistemlerinden yararlandırılmasıyla ilgili bir başka hüküm de Çocuk Koruma Yasasında⁵⁶ yer almaktadır. Buna göre; “Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk” olarak tanımlanmaktadır. Belirtilen yasal hükümde; benzer olarak bir çocuğun korunmasının gerekmesi söz konusu çocuğun bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliğinin tehlikede olmasına, ihmal veya istismar edilmesi ya da suç mağduru olmasına, yani suç fiiline doğrudan maruz kalmasına bağlıdır. Sosyal hizmetlerde çocuklar açısından koruma ve bakım hizmeti bütüncül olarak verilir.⁵⁷ Bu bağlamda GKK Suriyeli çocuklar yaşadıkları sosyal sorunlar nedeniyle koruma altına alınmayı gerektirebilmektedir. Çocuklara yönelik bakım hizmetleri ilgili tüzel düzenlemelerde⁵⁸ bakım konusunda hüküm şu şekilde belirtilmektedir: “Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesi” olarak hükme bağlanmıştır. Belirtilen yasal hükümde; bakım tedbiri adı altında bakım hizmeti açıklanmaktadır. Buna göre, bir çocuğun bakımından sorumlu olan kimseler tarafından herhangi bir nedenle bakım yükümlülükleri yerine getirilemediği durumlarda bahse konu çocuğun resmî (çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, çocuk evleri, çocuk evleri sitesi, bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri vb.) veya özel bakım yurdunda (özel kreş ve gündüz bakım evleri, özel bakım ve rehabilitasyon merkezleri vb.) ya da koruyucu aile (kuruluş bakım modellerine alternatif olarak) yanında yerleştirilerek bakım, gözetim, barınma ihtiyaçları karşılanmaktadır. Çocuklara yönelik bakım hizmetleri; öz aile yanında bakım, koruyucu aile ya da evlat edinen aile yanında bakım veya kuruluştaki bakım olarak alt türlere ayrılmaktadır.⁵⁹ Bu sosyal hizmetlerin her biri bakım konusunda korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik birer sosyal hizmet modelidir. İlgili uluslararası tüzel düzenlemelerde göçmen çocuklara da bu hizmet verilmektedir. Buna göre; Uluslararası refakatsiz göçmen çocuklara; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından çocuğun durumuna uygun konaklama yerlerine ya da yetişkin akrabalarının yanına veya koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilerek koruma, bakım ve barınma hizmeti sunulmaktadır.⁶⁰

⁵⁶ 03/07/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Yasası: Md. 3/1-a/1

⁵⁷ 07/05/2012 tarihli ve 15 sayılı Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge: Md. 8

⁵⁸ 03/07/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Yasası: Md. 5/1/-c

⁵⁹ 07/05/2012 tarihli ve 15 sayılı Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge: Md. 7

⁶⁰ 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasası: Md. /1-m

Sosyal hizmetler kapsamında koruma hizmeti şiddet mağduru kadınlara da sunulmaktadır. Kadınlara yönelik şiddetle mücadele edilmesini amaçlayan tüzel düzenlemelerde⁶¹ bu husus şu şekilde belirtilmektedir: “a) Kendisine (yazarın notu: kadına) ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması, ç) Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin (yazarın notu: yani kadının) talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması” Yukarıda verilen hükümde; mülkî amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları arasında belirtilen barınma ve geçici koruma konusu şiddet mağduru kadınlara yönelik bir sosyal hizmet modeli olarak sunulmaktadır. Şiddet mağduru kadınlara yönelik sunulan sosyal hizmetler arasında belirlenen koruma ve barınma hizmetlerinden ilgili kadınla beraber çocukları da yararlanmaktadır. Söz konusu barınma hizmetleri kadınlar için Kadın Konukevlerinde; çocukları için ise ayrıca adli mercilere başvurularak alınacak bakım tedbiri kararıyla çocuk evleri-çocuk yuvalarında sağlanmaktadır.⁶² Çocuklar ve kadınların bakım ve barınma konusunda birlikte değerlendirildiği alternatif uygulamalar da bulunmaktadır.⁶³ Bu doğrultuda, barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatî tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik bir sosyal hizmet modeli olarak uygulanmaktadır.

Yaşlı bireylerin de korunup bakılması yönünde sosyal hizmetler bulunmaktadır. Bu bağlamda, bir sosyal hizmet kuruluşu olan huzurevlerinin bu amaçla kuruldukları söylenebilir. Nitekim ilgili tüzel düzenlemelerde⁶⁴ söz konusu kuruluşun tanımlanmasıyla hangi özel gereksinimli gruba ne tür sosyal hizmetlerin verildiği belirtilmektedir. Buna göre, “Huzurevi: Sağlıklı yaşlıları huzurlu bir ortamda korumak ve bakmak, sosyal, fiziksel ve moral ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişileri tarafından kurulan ve yirmi dört saat yatılı hizmet veren en az yirmi kapasiteli sosyal hizmet kuruluşu” olarak tanımlanmaktadır. Verilen tüzel hüküm uyarınca; huzurevi adındaki sosyal hizmet kuruluşlarının sağlıklı yaşlıları huzur duyacakları bir ortamda korumak ve onlara bakmak amacıyla kurulduğu ve yatılı olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda; yaşlıların barınma ihtiyacının da karşılandığı anlam bulmaktadır. Bu kuruluşların özel kuruluşlar olduğu ve gerçek veya tüzel kişiler tarafından açılacakları görülmektedir. Benzer olarak engelli bireylerin de bakım hizmetleri bulunmaktadır. Engelli ve yaşlı bireyler genellikle birlikte değerlendirilmektedir. Bu anlamda engelli ve yaşlı bireylere sosyal

⁶¹ 08/03/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun: Md.3/1-a, ç

⁶² 07/01/1999 tarihli ve 23576 sayılı Çocuk Yuvaları Yönetmeliği: Md. 2

⁶³ 03/07/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Yasası: Md. 5/1/-e

⁶⁴ Özel Huzurevleri İle Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği (2008/26960): Md. 4/1-b

hizmet sunan teşkilat entegre sistemde hizmet sağlamaktadır. Bu teşkilat AÇSH Bakanlığı bünyesindeki Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüdür.⁶⁵

Engellilerin bakım hizmetlerine ilişkin tüzel düzenlemelerde⁶⁶ bu konu ele alınmaktadır. Bahsi geçen engellilere yönelik bakım hizmeti şu şekilde hükme bağlanmıştır: “Engellilerin öncelikle bulundukları ortamda bağımsız yaşayabilmeleri için durumlarına uygun olarak gerekli psiko-sosyal destek ve bakım hizmetleri sunulur. Destek ve bakım hizmetlerinin sunumunda kişinin biyolojik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel ve manevi ihtiyaçları ailesi de gözetilerek dikkate alınır. Destek ve bakım hizmetlerinin standardizasyonu, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için gerekli olan çalışmalar Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca yürütülür.” Engellilere yönelik yasal hükümde; engellilerin psiko-sosyal destek ve bakım hizmeti almaları bulundukları ortamda bağımsız bir şekilde yaşayabilmeleri açısından önem arz etmektedir. Engelli bireylere yönelik sunulan psiko-sosyal destek ve bakım hizmetlerinde engellinin biyolojik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel ve manevi ihtiyaçları ile ailesinin durumu göz önünde bulundurulmalıdır. Söz konusu psiko-sosyal destek ve bakım hizmetlerinin standardizasyonu, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması hususunda AÇSH Bakanlığı gerekli çalışmaları yürütmek konusunda görevlendirilmektedir. Engelli ve yaşlılara yönelik kuruluş bakım modeli olduğu gibi evde bakım modelleri⁶⁷ de alternatif olarak sunulurken aile bütünlüğü korunmakta ve duygusal, sosyal ve manevi ihtiyaçlar bu modellerle karşılanmaktadır.

Sosyal hizmetler; sosyal yardımlar, rehabilitasyon, psiko-sosyal destek, danışmanlık ve rehberlik, sosyal eğitim, aile birleşimi, çalışma ve istihdam, koruma, bakım ve barınma hizmetleri olarak ele alınmaktadır. Söz konusu sosyal hizmetler geçici koruma kapsamında bulunan bireylere/uluslararası göçmenlere yönelik de sunulmaktadır. Bu kimselerin toplamına *göçle bağlantılı özel gereksinim grupları* da denebilir. Bu bağlamda geçici koruma kapsamında bulunan bireylerden/uluslararası göçmenlerden özel ihtiyaç sahibi olanlara (özel gereksinim grubunda yer alanlar: aile, yoksul birey/aile, çocuk, kadın, engelli, yaşlı vd.) sağlanacak psiko-sosyal destek, rehabilitasyon olmak üzere, her tür yardım (sosyal yardım) ve destek imkânlar ölçüsünde öncelikli ve bedelsiz olarak Türkiye Devleti tarafından sağlanmaktadır.⁶⁸

⁶⁵ 02/07/2018 tarihli ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi: Md. 67/1-ç

⁶⁶ 01707/2005 tarihli 5378 sayılı Engelliler Hakkında Yasa: Md. 6

⁶⁷ Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüzlü Bakım İle Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik (2008/26960): Md. 4/1-b; <https://usak.ailevecalisma.gov.tr/basvurular/evde-bakim-ucretievde-bakima-destek-yardimi> (Erişim Tarihi: 12/04/2019)

⁶⁸ Geçici Koruma Yönetmeliği (2014/6883): Md. 48/1

Aile birleşimi hizmeti olarak; GKK göçmen ailelere; herhangi bir sebeple ayrı kalmış aile üyelerinin (eşi, ergin olmayan çocukları ve bağımlı ergin çocukları) birleştirilmesi⁶⁹ hizmeti sunularak aile bütünlükleri korunmaktadır. Her ne kadar bu husus ilgili tüzel düzenlemede (Geçici Koruma Yönetmeliği Md. 30) sosyal hizmetler ve yardımlar başlığı altında ele alınmasa da aile bütünlüğünün korunmasının esas olması ilkesi doğrultusunda⁷⁰ aile birleşimi hizmetinin bir sosyal hizmet modeli olduğu öne sürülebilir. Nitekim çiftler duygusal uzaklaşma yaşayarak bunun sonucunda boşanma gerçekleştirmekte ve böylelikle aileler fiziki olarak da parçalanmaktadır. Benzer şekilde aileler göçe bağlı bir şekilde fiziki olarak ayrı bulunduklarında da ailelerin parçalanmış oldukları düşünülebilir. Bu bağlamda aile birleşimi hizmetinin de -aile parçalanmalarını giderdiği için- aile bütünlüğü ilkesiyle bir sosyal hizmet modeli olduğu öne sürülebilir. Ayrıca; ilgili tüzel düzenlemede⁷¹ uluslararası göçmen çocuklara imkânlar ölçüsünde, çocukların yüksek yararları, yaş grupları ve olgunluk düzeyleri dikkate alınarak, kardeşler bir arada bulundurulacak şekilde koruma, bakım ve barınma hizmeti verilmektedir. Bu noktada geçici koruma kapsamında bulunan kardeş göçmen çocukları bir arada bulundurmaya özen gösterilmesi noktasında aile bütünlüğünü koruma ilkesinin gözetildiği değerlendirilebilir.

GKK yoksul göçmenlere yönelik sosyal yardım hizmeti verilmektedir. Uluslararası göçmenler/GKK bireyler yoksul olmaları durumunda sosyal yardımlardan da yararlandırılmaktadırlar. Buna göre; GKK yabancılardan ihtiyaç sahibi olanlara, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) Kurulunun belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde sosyal yardımlar verilebilmektedir.⁷² Sosyal yardımlarla yoksullukla mücadele etmek amaçlanmaktadır.⁷³ Ayrıca, bir sosyal hizmet modeli olarak sunulan Sosyal ve Ekonomik Destek hizmeti, dolayısıyla uluslararası göçmenleri de kapsamaktadır. Konu hakkında ilgili tüzel düzenlemelerde⁷⁴ sosyal yardım verilmesine dair koşullar şu şekilde hükme bağlanmıştır: “ç) Olağanüstü bir felaket, tabii afet, hastalık veya kaza geçirerek belirli bir süre kendisinin ve geçindirmekle yükümlü bulunduğu aile fertlerinin temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olanlar ile hayati tehlike arz eden ve ameliyat gerektiren durumlarla karşılaşan veya vefat eden kişilerin çocukları” şeklinde düzenlenmiştir. Verilen hükümde; olağanüstü felaket yaşayanların bu hizmetten yararlanabileceği belirtilmiştir. Buna göre, göçmenlerin yaşadıkları savaş, terör saldırıları, sınırları aşan göç eylemleri gibi durumlar olağanüstü felaket sayılacağından bu anlamda

⁶⁹ Geçici Koruma Yönetmeliği (2014/6883): Md. 48/1

⁷⁰ 10/07/2018 tarihli ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi: Md. 66/1-b

⁷¹ 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu: Md. 66/1-ç

⁷² Geçici Koruma Yönetmeliği (2014/6883): Md. 30/1

⁷³ 10/07/2018 tarihli ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi: Md. 66/1-f

⁷⁴ Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik: Md. 6/1-ç

yoksulluğa düşerek kendisini ve ailesini asgari seviyede geçindiremeyecek ekonomik durumda olan geçici koruma kapsamında bulunan bireylerin bu hizmetten yararlanmaları olasıdır denilebilir.

Göçle bağlantılı özel gereksinimli grupların geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında yararlanacakları sosyal hizmetler ve yardımlar ile bu yabancılara sağlanacak psiko-sosyal destek çalışmalarının Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kontrolünde ve sorumluluğunda yürütüleceği konusu da hükme bağlanmıştır.⁷⁵ GKK bireylere geçici barınma merkezlerinde veya dışında yaşayanlara yönelik psiko-sosyal destek hizmeti sunmak amacıyla dış göçmenlere yönelik hane ziyaretleri gerçekleştirilmektedir. Psiko-sosyal destek sunma konusunda STÖ'ler de görev alabilmektedir. Bu sosyal hizmet türünün yürütülmesinden Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı usul ve esaslar belirlemekle görevlendirilmiştir.⁷⁶

GKK bireylere danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunulmaktadır. Bu bağlamda; uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin STÖ'ler tarafından sağlanan danışmanlık hizmetlerinden yararlanabilecekleri bilinmektedir.⁷⁷ Suriyeli bireylerin uluslararası koruma statüsünde bulunmadığı; geçici korunan yabancı statüsünde bulunduğu göz önünde bulundurulduğunda, Suriyeli bireylere yönelik geçici korumayla ilgili süreç, hak ve yükümlülükleri ile diğer hususlarda anlayabilecekleri dilde ya da broşür ve doküman hazırlanarak bilgilendirilmenin yapılması bir danışmanlık ve rehberlik hizmeti olarak kabul edilebilir.⁷⁸ Ayrıca, AÇSH Bakanlığı, Kızılay ve GİGM ALO 157 hattı aracılığıyla GKK Suriyelilere kayıt altına alınma koşulları, temel haklar, sağlık ve eğitim hizmetleri, bakım, rehabilitasyon, engellilik sigortası, hukuk vb. konularda bilgilendirme hizmeti yapmaktadır (KDK Suriyeliler Özel Raporu). Yapılan bilgilendirme hizmetinin danışmanlık ve rehberlik hizmeti olarak sosyal hizmetlerden sayıldığı öne sürülebilir. GKK bireylerin bulundukları toplumsal yaşam içinde ayrımcılığa ve dışlanmaya karşı savunulma, sosyal entegrasyon, kültürel uyumlaşma, bölgesel oryantasyon gibi ihtiyaçları olduğu öne sürülebilir. Bu anlamda ilk etapta bazı sosyal destek projeleri oluşturulup yürütülebilir.

Başka bir sosyal hizmet türü olarak koruma hizmetleri geçici koruma kapsamında bulunan bireylere de sunulmaktadır. İlgili tüzel düzenlemelerde⁷⁹ bu konu şu şekilde ele alınmaktadır: “Geçici koruma: Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici

⁷⁵ Geçici Koruma Yönetmeliği (2014/6883): Md. 30/3

⁷⁶ Geçici Koruma Yönetmeliği (2014/6883): Md. 30/4, 5

⁷⁷ 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu: Md. 80/3

⁷⁸ Geçici Koruma Yönetmeliği (2014/6883): Md. 19/5

⁷⁹ Geçici Koruma Yönetmeliği (2014/6883): Md. 3/1-f

koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma” Yukarıda verilen hükümde; uluslararası göçmenlerin ülkelerinden ayrılmaya zorlanmaları, ayrıldıkları ülkelere geri dönememeleri, acil ve geçici koruma bulmak için topluluk şeklinde veya bireysel olarak Türkiye sınırlarına gelmeleri veya sınırları geçmeleri; buna karşın uluslararası koruma haklarının bulunmaması ve bu anlamda değerlendirilememesiyle geçici olarak korunacakları taahhüt edilmektedir. Bu bağlamda uluslararası zorunlu göçmenler olan Suriyeli bireylerin kitlesel olarak koruma altına alındıkları ve geçici koruma kapsamı altında bulundukları değerlendirilmektedir. Anılan tüzel düzenlemede⁸⁰ uluslararası göçmen çocuklarla ilgili durum da göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre; “Refakatsiz çocuk: Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye’ye gelen veya Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuğu” ifade etmektedir. Görüldüğü üzere, sınırları aşarak uluslararası göç eylemini gerçekleştirmiş çocuklar, sorumlu bir kişinin etkin bakım ve gözetimine alınmamış olduğu sürece refakatsiz kabul edilmiştir. Bu doğrultuda kanunen ya da örf veyahut adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye’ye gelen veya Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk, *refakatsiz çocuk* olarak tanımlanmaktadır. Refakatsiz çocuklar Türkiye’de *korunma ihtiyacı olan çocuk* olarak kabul edilmekte ve vatandaş olan çocuklar gibi koruma ve bakım hizmetlerinden aynı şekilde yararlandırılmaktadır. Bununla ilgili yasal hüküm⁸¹ şu şekilde konuya ışık tutmaktadır: “Refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi esastır. Başvuru alındığı andan itibaren, haklarında 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümleri uygulanır.” Verilen yasal hükümde; uluslararası göçmen çocukların refakatsiz olmaları durumunda korunma ihtiyacı olan çocuk statüsünde değerlendirilecekleri belirtilmektedir. Bu durumun çocukların etkin korunması ve sağlıklı bakılması yönüyle kayda değer bir sosyal hizmet modeli olduğu öne sürülebilir. Refakatsiz çocuklar, geçici barınma merkezlerinde veya çocuklara yönelik sosyal hizmet kuruluşlarında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinesinde barındırılırlar.⁸² Benzer şekilde, kitlesel akın sürecinde sevk merkezlerinde yürütülen işlemler sürerken çocukların yüksek yararlarının gözetilmesi ve aileler ile refakatsiz çocukların ayrı yerlerde barındırılması⁸³ da sosyal hizmetler açısından anlamlı bulunmaktadır. Görüldüğü üzere

⁸⁰ Geçici Koruma Yönetmeliği (2014/6883): Md. 3/1-m

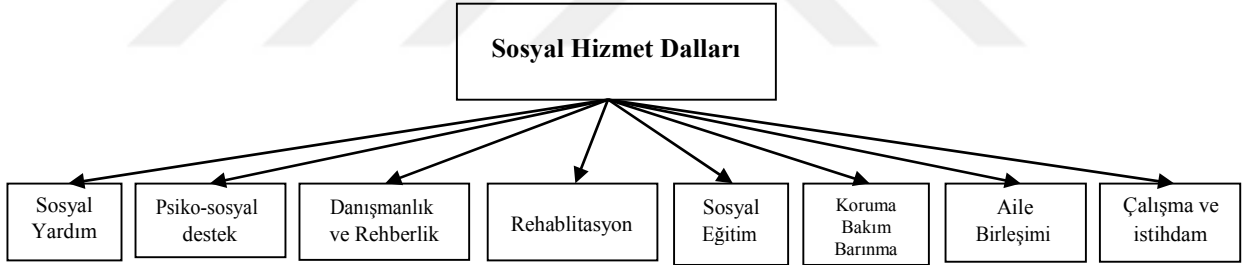
⁸¹ 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu: Md. 66/1-a

⁸² Geçici Koruma Yönetmeliği (2014/6883): Md. 30/3

⁸³ 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu: Md. 59/1-ç

refakatsiz göçmen çocuklara sosyal hizmet dalları olarak koruma, bakım ve barınma hizmetleri etkin olarak sunulmaktadır. Ayrıca, çocuklar için uluslararası koruma veya diğer işlemler sırasında yapılacak mülakatlar esnasında çocuğun durumuna uygun ihtimam gösterilmesi ilkesi doğrultusunda⁸⁴ ilgili çocuğun yanında psikolog, çocuk gelişimci veya sosyal çalışmacı ya da ebeveyni veya yasal temsilcisi hazır bulundurulabilmektedir.⁸⁵

Türkiye’de benzer şekilde yabancı kadınlara yönelik verilen bazı haklar sosyal hizmetler alanı açısından önemlidir. İlgili tüzel düzenlemelerde⁸⁶ Türkiye vatandaşıyla evli bulunan yabancı bir kadının bu kişiyle boşanması hâlinde, en az üç yıl -aile ikamet izniyle kalmış olmak kaydıyla- kendisine kısa dönem ikamet izni verilebileceği belirtilmektedir. Ancak yabancı eşin (kadının), aile içi şiddet gerekçesiyle mağdur olduğu ilgili mahkeme kararıyla sabit olduğunda üç yıllık süre şartının aranmayacağı da vurgulanmaktadır. Bu bağlamda yabancı/uluslararası göçmen kadınlar için de şiddet konusu ele alınmış⁸⁷ olup bu yönde süreçler yürütülmekte ve şiddet mağduru yabancı/uluslararası göçmen kadınlara yönelik koruyucu ve destekleyici tedbirler uygulanmaktadır. Aşağıda verilen şekilde sosyal hizmet türleri/dalları ayrı ayrı belirtilerek sosyal hizmetler sistemi gösterilmeye çalışılmıştır. Tüm sosyal hizmet dalları bir bütün olarak değerlendirildiğinde sosyal hizmetlerin bir sistem olarak ne demek olduğu ortaya çıkacaktır.

Şekil 3.4. Sosyal Hizmet Dalları Sistemi

Yukarıdaki şekilde sosyal hizmet dallarının tamamı belirtilmektedir. Sosyal hizmetlerin sosyal yardımlar, psiko-sosyal destek, danışmanlık ve rehberlik, rehabilitasyon, sosyal eğitim, koruma, bakım ve barınma, aile birleşimi ile çalışma ve istihdam hizmetlerinin toplamından meydana geldiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte koruma, bakım ve barınma hizmetlerinin genellikle beraber ele alınması dikkate değerdir. Ayrıca aile birleştirme hizmetleri ile çalışma ve istihdam hizmetleri sosyal hizmetlerden sayılabilir.

⁸⁴ 03/07/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Yasası: Md. 4/1-b, d, g

⁸⁵ 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu: Md. 75/3

⁸⁶ 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu: Md. 34/6

⁸⁷ Geçici Koruma Yönetmeliği (2014/6883): Md. 48/3

3.2.1. Afet ve Sosyal Hizmetler

Afetleri; toplumları sosyal, ekonomik ve fiziksel yönden etkileyerek insanların günlük rutin yaşamlarını çeşitli açılardan kesintiye uğratan ve yardım almayı gerektiren *olağan dışı olaylar* şeklinde belirtmek mümkündür. Afet olgusu, tarih boyunca insanlar için önemli etkileri olan bir konu olarak güncelliğini korumaktadır. Zaman zaman yaşanan deprem, sel, yangın, terör, savaş, kıtlık, göç hareketleri vb. olaylar afet konusunu insanlar için gündemde tutmaktadır. Zira afetler sosyal yaşamı derinden etkileyerek insanlar için çeşitli olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Afetle gelen sorunlara yönelik çözümlerin üretilmesi ve bu sorunlardan etkilenen insanlara birtakım hizmetlerin sunulması gerekli bulunmaktadır.

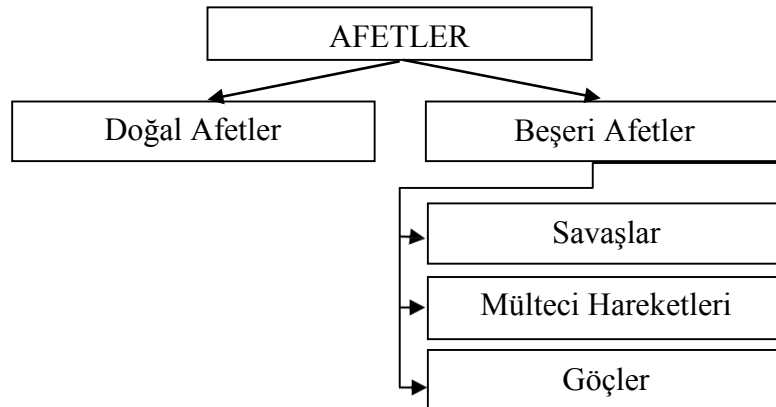
Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) verilerine göre; Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı'ya dayanan afet yönetim sistemine yönelik ilk düzenlemesi, 14 Eylül 1509 yılında meydana gelen İstanbul depremine dayanmaktadır. Depremi etkisi ile 13000 insanın yaşamını yitirmesi ve 109 cami ile 1047 yapının zarar görmesi söz konusu dönem için oldukça yıkıcı bir etki bırakmıştır. Bu doğrultuda dönemin padişahı II. Beyazıt tarafından bir ferman çıkarılarak halkın yıkılan evlerini tekrardan yapmaları için kendilerine 20 altın verilmesi kararlaştırılmıştır. Aynı fermanla afetin yıkıcı bir etki bıraktığı kenti tekrardan imar etmek için 50 bin ustanın görevlendirildiği ve 14-60 yaş aralığındaki kişilerin zorunlu olarak inşaat işlerinde çalışmaları emredilerek tahribatın kısa zamanda onarılması amaçlanmıştır. Afetin yıkıcı boyutunu kısa zamanda ortadan kaldırmaya yönelik girişimlere ek olarak yeni yapılacak evler, olası yeni bir afet durumu da göz önünde bulundurularak dolgu zeminler üstünde evlerin yapımı yasaklanmıştır (TBMM Komisyon Raporu, 1997). İstanbul'da meydana gelen bu deprem sonraki süreçlerde daha dikkatli olmanın gerekliliğini ortaya koyduğu ve buna bağlı olarak afet yönetiminin ve olaylara müdahalenin de gelişmesine ön ayak olduğunu ifade etmek mümkündür.

Bu noktada kavramsal olarak 'afet'in literatürdeki tanımlarına bakmak yerinde olacaktır. Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliğinde (2013/5703 Md. 4/1-ç) afete ilişkin yasal bir tanımlama bulunmaktadır. Buna göre; "Afet: Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylardır." Bununla beraber, Gündoğdu ve Özçep'e (2003) göre; "Afet; insan ve diğer canlılar için; normal yaşamı ve toplumsal faaliyetleri kesintiye uğratan, toplumda fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik kayıplara neden olan ve etkilenen topluluğun üstesinden gelemediği doğa veya insan kaynaklı bir olgudur." Daha genel bir tanım ise Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından yapılmaktadır. Bu kapsamda, "Etkilenen topluluğun veya toplumun kendi kaynaklarını

kullanarak başa çıkma yeteneğini aşan yaygın olarak sosyal, maddi, ekonomik veya çevresel kayıplara, bir toplumun veya toplumun işleyişinin ciddi şekilde bozulmasına neden olan olay.” DSÖ tarafından yapılan bu tanımda, afet olgusu insan-çevre etkileşimi odaklı ele alınmaktadır. Buna göre; bir olayın afet olarak ifade edilebilmesi; insanlar için dışarıdan yardım gerektirecek düzeyde oğlan dışı olması, birden bire gerçekleşmesi ve bu olayların çevresel etmenlerden kaynaklanmasını gerekli kılmaktadır. Başka bir deyişle, olayların yerel kapasiteyi zorlayan bir durum şeklinde cereyan etmesi, ulusal ya da uluslararası düzeyde dışarıdan yardım almayı gerektirmesi ve stres etkeniyle insan-toplum arasındaki etkileşimde yönetilmezlik durumundan bahsedilebilmesi gereklidir. Bu tanımlara mukabil, afeti, toplulukları sosyal, ekonomik ve fiziksel olarak derinden etkileyerek insanların hayatlarını çeşitli açılardan kesintiye uğratan ve yardım almayı gerektiren olaylar olarak ifade etmek de mümkündür. Afet kavramıyla ilgili tanımlara bakıldığında herhangi bir olayın afet sayılabilmesi için kayda değer çoklukta insanı etkilemesi, bu etkilerin olumsuz sonuçlar doğurması, olağan dışı bir durumla karşılaşması gerekmektedir. Ayrıca, insanların normal yaşamlarını durdurması veya kesintiye uğratması, can ve mal kaybına neden olması ve insanların afete bağlı çeşitli sorunlarla baş edemeyip dışarıdan destek almak zorunda kalmaları şeklinde kıstasların varlığından söz edilebilir. Bu olağan dışı durumlar da doğal, teknolojik veya beşeri şeklinde farklı kaynaklara bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere afetler ortaya çıkış nedenlerine göre türlere ayrılabilir. Yani, afetler genel olarak doğal, teknolojik ve beşeri türlere ayrılmaktadırlar. Doğal afetler, jeolojik (deprem, volkan, heyelan vb.), hidrolojik (sel, tsunami vb.), meteorolojik (fırtına vb.), iklimsel (kuraklık, orman yangını vb.) ve biyolojik (salgın hastalıklar vb.) olarak alt sınıflara ayrılır. Teknolojik afetler ise, endüstriyel kazalar (patlama, sızıntı, çökme vb.), ulaşım kazaları (kara, deniz, hava vb.) ve çeşitli kazalar (patlama, sızıntı, yangın vb.) olarak alt sınıflarına ayrılabilir. ⁸⁸ Yavuz (2014)’a göre ise; a) Doğal afetler: Deprem, sel, çığ, fırtına, kuraklık, salgın hastalıklar olarak alt türlere ayrılmaktadır. b) Teknolojik afetler: İnsan ürünü teknolojik çıktıların ortaya çıkardığı tahribat ve yıkıcı etkilere atıfta bulunmaktadır. Bu yönüyle bir anlamı ile ‘kaza’ kategorisine de dâhil edilebilecek teknolojik afetler yine büyük oranda insan kitlesini etkileme açısından önemlidir. c) İnsan kaynaklı (beşeri) afetler: Ulaşım kazaları, yangınlar, iş kazaları, terör olayları, savaşlar, mülteci hareketleri, nükleer ve kimyasal kazalar şeklinde alt türlere ayrılmaktadır. Afetlerin türlerine bakıldığında bu çalışmanın konusuyla ilgili olarak savaşların ve mülteci hareketlerinin insan kaynaklı (beşeri) afetler kategorisinde yer aldığı dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda değerlendirildiğinde savaşlar, savaşlara bağlı zorunlu göçler, dış göçler/uluslararası göçler ve mülteci hareketleri insan kaynaklı (beşeri) afetlerden sayılmaktadır. Bu bağlamda göç,

⁸⁸ <http://www.jeofizikmuhendisleri.com/makaleler/Afet.T%C3%BCrleri.Nelerdir?> (Erişim Tarihi: 18/06/2019)

sosyal bir afettir denilebilir. Afete ilişkin başka sınıflandırmalar da mevcuttur. Bunlardan birincisi; doğal afetler ve beşeri afetler şeklindeki sınıflamadır. Diğer bir sınıflandırma ise; doğal afetler, insan kaynaklı afetler ve politik afetler şeklindeki ayrımdır. Bu sınıflandırmaların dışında; doğal afetler ve yapay afetler; doğal afetler, insan kaynaklı afetler ve teknolojik afetler, bunlardan başka bir sınıflandırma olarak da; doğal afetler ve teknolojik afetler, ayrıca ani afetler ve zamanla ortaya çıkan afetler şeklindeki sınıflandırmalara da rastlanmaktadır (Erel, 2016). Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi (AFEDEM) tarafından dünyada gözlenen afetler, jeolojik, iklimik, biyolojik, sosyal ve teknolojik olarak belirtilmektedir. Bununla beraber afetler alt türlere ayrılırken yangınlar, savaşlar, terör saldırıları ve göçler sosyal afet olarak kategorize edilmektedir.⁸⁹ Benzer şekilde Afet Koordinasyon Merkezine (AKOM) göre ise, afet türleri; jeolojik afetler (deprem, heyelan, kaya düşmesi, tsunami vb.), iklimik afetler (sıcak dalgası, soğuk dalgası, kuraklık, hortum, tayfun vb.), biyolojik afetler (erozyon, orman yangınları, böcek istilası vb.), teknolojik afetler (maden kazaları, kbrn silahları ve patlamaları, ulaşım kazaları vb.) ve sosyal afetler (yangınlar, savaşlar, terör saldırıları, göçler vb.) olarak kategori edilir.⁹⁰ Belirtilen farklı sınıflandırmalar çerçevesinde, afetlerin doğal ve beşeri olarak iki gruba ayırmanın daha temel olacağı ileri sürülebilir. Bu doğrultuda değerlendirildiğinde savaşlar, savaşlarda ortaya çıkan terör saldırıları, terör saldırıları sonucu meydana gelen patlamalar, bu patlamalar sonucunda oluşan yangınlar, savaşlara ve terör saldırılarına bağlı zorunlu göçler ya da dış göçler/uluslararası göçler ve mülteci hareketleri insan kaynaklı/beşeri afetlerden olup ayrıca sosyal afet olarak da adlandırılmaktadır. Aşağıda göç'ün beşeri bir afet türü olduğuyla ilgili bir şekil bulunmaktadır. Şekilden görüleceği üzere; göç olgusu insan kaynaklı afetlerin bir alt tür olarak konumlandırılmıştır.

Şekil 3.5. Afet Türleri

⁸⁹ <https://afadem.afad.gov.tr/tr/3880/Dogal-Afetler> (Erişim Tarihi: 22/03/2019)

⁹⁰ http://www.ibb.gov.tr/sites/akom/documents/dogal_afetler.html (Erişim Tarihi: 18/06/2019)

Bu çalışma konusuyla bağdaştırıldığında GKK Suriyelilerin çatışmalarda ortaya çıkan farklı grupların terör saldırıları (Gürler ve Özdemir, 2014; Baharçiçek, 2000) sonucunda yaralanmaları/ölmeleri, bu sorunlara bağlı olarak ülkelerini terk etmek zorunda kalmaları, farklı ülkelere sığınma amacıyla zorunlu olarak göç etmeleri (Tepecikoğlu ve Tepecikoğlu, 2015) vb. durumlar göz önünde bulundurulduğunda GKK Suriyelilerin bu süreçle ilgili yaşadıkları sorunlarını *sosyal bir afet* olarak ele almak yerinde olacaktır. Göç olgusunun sosyal bir afet olarak değerlendirilmesi GKK Suriyeliler açısından önemlidir. Çünkü Suriyeli bireylerin yaşadıkları sorunlar ülkelerinde ortaya çıkan iç savaşa bağlı olarak gelişmiştir. Bunun yanında GKK Suriyeliler söz konusu iç savaşta bazı terör eylemlerine maruz kalmışlardır. Ayrıca yaşanan iç savaş ve terör saldırıları nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalarak göç etmeleri ve çeşitli sorunlar yaşamaları gibi kritikler, GKK Suriyelilerin *sosyal bir afet* yaşadıkları konusunu doğrular niteliktedir.

Afet olgusu ile sosyal hizmetleri ilişkilendirilmek çalışmanın konusu açısından yerinde olacaktır. Çünkü afet durumlarında afetzedelere sosyal hizmetler de sunulmaktadır. Afet konusu, sosyal çalışma mesleğiyle –bu mesleğin odağında insanın var olması ve temel amacının insanın tam iyilik hâlinin sağlanması olmasından- doğrudan ilişkilidir (Tuncay, 2004). Sosyal hizmetler, bireysel, ailevi ve toplumsal boyutlarda görülebilmektedir. Etkileyen durumlar iç ve dış etmenlere bağlı yaşanabilmektedir. Söz konusu etmenler maddi, manevi ve sosyal yönlü görülebilmekte ve bu yöndeki yoksunluklar giderilmektedir. Ayrıca ihtiyaçlar karşılanarak sosyal yönlü sorunlar ya önlenmekte ya da bu sorunlara çözümler üretilmektedir. Buna bağlı olarak bu tür sosyal sorunları yaşayanların hayat standartlarını iyileştirmesi ve yükseltmesi hedeflenmekte, bu hedefe ulaşmak için de sistemli ve programlı bazı hizmetler sunulmaktadır. Bahsi geçen bu hizmetlere sosyal hizmetler denilmektedir.⁹¹ Birleşmiş Milletler (BM), sosyal hizmetleri şu şekilde ele almaktadır⁹²: “Sosyal hizmetler sektörü bir dizi destek sağlıyor. Genel refahı ve toplumdaki belirli bir nüfusa güçlenmeyi geliştirme hizmetleri. Onlar doğada genel olabilir veya belirli bir konuya daha hedefli cevaplar verebilir; örneğin kadın ve kız şiddete maruz kalıyor. Sosyal Hizmetler şiddet yaşayan kadın ve kız çocukları için devlet tarafından sağlanan veya devlet tarafından finanse edilen hizmetleri içerir.” Yukarıdaki tanımda, sosyal hizmetler bir sektör olarak; özel birtakım sorunlar yaşayan toplumdaki bazı dezavantajlı gruplara yönelik hizmetler olduğu, bu hizmetlerin de kamusal veya devlet tarafından finanse edilebilecek gönüllü girişimle sunulabileceği açıklanmaktadır. Bu doğrultuda bakıldığında, sosyal hizmetler bazı sosyal sorunlar yaşayarak

⁹¹ 2828 sayılı ve 27/05/1983 tarihli Sosyal Hizmetler Yasası: Md. 3/a.

⁹² http://endvawnow.org/uploads/browser/files/module-4-social_services.pdf (Erişim Tarihi: 18/06/2019)

dezavantajlı duruma düşen farklı özel gereksinimli grupların söz konusu sorunlarını çözmek amacıyla sunulan hizmetler bütünü olduğu öne sürülebilir.

Afet kavramı ile sosyal hizmetler kavramını ilişkilendirmek konunun açıklığa kavuşturulması bakımından önemli bulunmaktadır. Çünkü afetler yaşandığı zaman birçok sektör, kurum ve aktör iş birliği içinde görev paylaşımı yaparak sorunların çözümü ve ihtiyaçların karşılanmasına yönelik devreye girmektedir. Bu sektörlerden biri de sosyal hizmetlerdir. Sosyal hizmetler afetzede bireylere psiko-sosyal destek, sosyal yardım, danışmanlık ve rehberlik vb. birçok dalda sosyal hizmet sunmaktadır. Sayılan sosyal hizmetler afetzedeler için acil, temel ve vazgeçilmezdir. Bu sebeple afetlerde sosyal hizmetlerin ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır. *Afetlerde sosyal hizmetler* kavramı bu amaca ulaşmada çalışmaya katkı sunacaktır. Afetler, sosyal çalışma mesleği açısından bir “kriz” durumu olarak değerlendirilir. Afetin bireyler, aileler, gruplar ve toplumlar üzerinde ruhsal etkileri görülmektedir (Tuncay, 2004). Afetlerde birçok sosyal hizmet uygulaması yapılmaktadır. Sosyal hizmet uygulamaları afet durumlarında birtakım işlevlere sahiptir. Genel anlamda bu işlevleri şu şekilde sıralayabiliriz: Bireylere ve ailelere sosyal destek vermek, mevcut kaynakların belirlenmesi ve ihtiyaçlar doğrultusunda afetzedelere eriştirilmesi, fiziksel ve ruhsal sorunların ortaya çıkmasını önleyecek tedbirler alınması, ailelerin parçalanmasının önlenmesi, birey, aile, toplum etkileşimine işlerlik kazandırmak, sosyal refah sisteminde bireysel ve toplumsal düzeyde değişimin sağlanmasına katkıda bulunmak olarak belirtilebilir (İbiş, 2014).

Afetlerde sosyal hizmetler; genel anlamda olağan dışı durumlarda zarar gören bireylere, gruplara, ailelere, topluluklara ve toplumlara sosyal yardım, rehabilitasyon, bakım ve sağaltım (tedavi) hizmetlerini ifade etmektedir. Afetten etkilenen insanların barındırılması ve temel ihtiyaçlarının karşılanması, çocuk, yaşlı ve engelliler gibi özel gereksinimli grupların acilen koruma ve bakım altına alınması ve bu yönde ailelere yardımcı olunması gerekmektedir (Tuncay, 2004). Afet durumlarında tüm kamusal ve toplumsal kaynaklar harekete geçirilerek afetzedelere ihtiyaç duydukları çeşitli hizmetler verilmektedir. Afet durumlarında acil ilk yardım, yaralıların tedavileri, arama-kurtarma çalışmaları, yıkıntıların temizlenmesi, yangınların söndürülmesi, ölülerin gömülmesi ve afetzede bireylerin temel yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanması gibi birincil hizmetlerin sunulması önem arz etmektedir (Yavuz, 2014). Nitekim afetler, ansızın büyük insan topluluklarını barınsız, korunmasız, yiyecek ve giyecekten yoksun ya da şok etkisinde bırakabilmektedir. Bu bağlamda, afetzedeler aniden meydana gelen yoksunluktan kaynaklı olarak acilen sistematik ve programlı bir şekilde korunma, bakım, barınma, ısınma, sağlık, gıda vb. yardımlara ihtiyaç duymaktadırlar. Afetzedelere farklı örgütlerin sunduğu hizmetler arasında sosyal hizmetlerin ayrı bir yeri bulunmaktadır. Çünkü afetzedeler yaşadıkları şok ve geçirdikleri

travma nedeniyle psiko-sosyal desteğe de ihtiyaç duyan özel gereksinimli bireylerdir (Topçuoğlu, 2014). Bu yönüyle afetzedeler sosyal çalışma mesleği/disiplininin hedef grubu olmaktadır. Afetzedeler özel gereksinimli gruplardandır. Afet durumlarında çocuklar, kadınlar, engelli ve yaşlı bireyler psikolojik açıdan riskli gruplar olarak kabul edilirler (Yavuz, 2014).

Afet durumlarında kamusal düzeyde sosyal hizmetler de sunulmaktadır. Bahsi edilen kamusal sosyal hizmetleri AÇSH Bakanlığı sunmaktadır. AÇSH Bakanlığı afet durumlarında afet bölgesinde afete maruz kalanlara ve afet çalışanlarına yönelik psiko-sosyal destek hizmetlerini sağlamakla sorumlu tutulmuştur. Söz konusu Bakanlığın bir diğer görevi ise afet ve acil durumlar ortaya çıktığında afetzedelere yönelik yapılan aynı bağışların depolanmasını ve gerektiğinde ihtiyaç sahiplerine dağıtılmasını koordine etmektir.⁹³ Afet durumlarında ilk yardım olarak psiko-sosyal destek vermek önemlidir. Çünkü kriz durumlarına maruz kalan bireyler farklı tepkiler verebilmektedir. Bu tepkiler, öfke, kızgınlık, içe kapanma, ağlama nöbetleri, sürekli uyuma istediği gibi olağan dışı davranışları içermektedir. Bu tür duygu ve davranışlar bireyin sosyal işlevselliğine zarar vermektedir. Sosyal çalışma disiplini aracılığıyla bu sorunlar hakkında çözümler üretmek mümkündür. Bu anlamda afetzedelere yönelik eylem ve uygulamalar sosyal çalışma disiplininin makro düzeyde yöntemleriyle ilişkilidir (Buz ve Demiröz, 2014). Afetler, toplumsal yaşamda kısa sürede meydana gelerek çok sayıda insanı yardıma muhtaç hale getirmektedir. Afet durumunda afetzedelere hızlı ve etkili bir şekilde yardım sağlamak önemlidir (Yavuz, 2014). Afet öncesi sosyal hizmetler, afet esnasında sosyal hizmetler ve afet sonrasında sosyal hizmetler uygulanabilmektedir (Altun, 2014).

Afet durumlarında sosyal çalışmacılar bazı sosyal hizmetler sunmaktadır. Bu süreçte sosyal çalışmacıların mesleki bilgi, becerileri ve değerleri aracılığıyla afetzedelere yönelik sundukları sosyal hizmetler şu şekilde belirtilebilir: Afet öncesi danışmanlık ve rehberlik, afet yönetim sistemine ilişkin plan, program ve politika geliştirme, afete dair araştırma yapma, tüzel düzenlemelere katkı verme, afet sonrasında psiko-sosyal destek verme, sosyal yardım sağlama ve afetzedelere yönelik savunuculuk rolleri üstlenmek şeklinde sıralanmaktadır (Tuncay, 2004). Afetlere yönelik sosyal hizmet müdahalelerinin önemli bir kısmı afet sonrası aşamada gerçekleştirilmektedir. Afet durumlarında sosyal hizmetler tüm süreçte uygulanmaktadır. Afet öncesi sosyal hizmetler için afet bilinci geliştirmek adına makro düzeyde seminerler, konferanslar ve paneller aracılığıyla sosyal eğitimler verilebilir. Bundan başka dikkat çekici broşürler basmak ve çeşitli alanlara asmak, okullarda çocuklara afete ilişkin tatbikatlar yapmak ve yaptırmak ya da afete duyarlı kamu spotları hazırlayarak yayınlamak yararlı olacaktır. Afete hazırlık olması açısından, afet çalışanlarına etkin bir şekilde mesleki uygulamalarda bulunmalarını sağlamak

⁹³ 18/12/2013 tarihli ve 28855 sayılı Afet ve Acil Durumlarda Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği: Md. 24/1-d

amacıyla hizmet içi eğitimler vermek de etkili olabilir. Ayrıca, multisektörel koordinasyon sağlamak adına kurumlar arası düzenli toplantılar düzenlenebilir. Afet çalışanlarının görev aldıkları kurumlarda afet bilinci geliştirmek, afete karşı hazırlıklı olmak ve afete ilişkin duyarlılık kazandırmaya yönelik projeler geliştirerek uygulamaları afet öncesi sosyal hizmetlere örnek verilebilir. Afet esnasında sosyal yardım sunmak, danışmanlık ve rehberlik hizmeti vermek ve kurumlar arası ya da çalışanlar arası koordinasyon sağlamak afet esnasında verilebilecek sosyal hizmetler olabilirler. Afet sonrasında yine danışmanlık ve rehberlik hizmeti, psiko-sosyal destek, sosyal yardım, sosyal rehabilitasyon, sosyal koruma, bakım ve barınma hizmetleri de afet sonrasında verilmesi gereken sosyal hizmetlerdendir.

3.2.2. Göç ve Sosyal Hizmetler

Göç, sosyal bir olgu olup insan yaşamını çok yönlü olarak etkileyebilmekte ve sosyal sorunlara neden olabilmektedir. Göç olgusu, sosyal afet türünün alt türlerinden sayılmaktadır (Erel, 2016). Göçler sonucunda, insanların; bulaşıcı hastalıklara maruz kalma, engelli olma, eğitimden geri kalma, işsizlik, ebeveyn bakımından yoksun kalma, sağlıksız ve/veya yetersiz beslenme, kültürel uyumsuzluk, evsiz kalma, coğrafik yabancılaşıma, travmatik sorunlar, yaralanma, ölme/öldürülme riski taşıma, şiddete, ihmal ve istismara maruz kalma, gündelik alışkanlıklardan uzak kalma vb. çeşitli sosyal sorunlar yaşamalarına neden olabilmektedir. Bu çalışma açısından sayılan sorunlar arasından sosyal sorunlara değinilecektir. Sosyal sorun türlerine bazı örnekler verilebilir. Bunlar genel olarak; göç, işsizlik, yoksulluk, çarpık kentleşme, kadına yönelik şiddet, çocuk istismarı⁹⁴ vb. olarak belirtilebilir. Görüleceği üzere; göç olgusu sosyal bir sorun olup bu yöndeki sorunlara çözüm olacak sosyal hizmetler verilmelidir. Göç konusu, özellikle Suriye’den Türkiye’ye göç, Türkiye için çok yönlü etkileri olan, ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel boyutlarda çeşitli sorunlara neden olan ve etkilerini yaklaşık on yıldır hissettiren bir sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göç kavramıyla ilgili literatürde çeşitli tanımlar bulmak mümkündür. Göçle ilgili genel bir tanım Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK) tarafından şöyle yapılmaktadır: “Göç; insanların bireysel ya da topluca, iradi ya da zorunlu olarak kendi ülkeleri içinde ya da ülkeler arasında hareket etmeleri” olarak tanımlanmaktadır (KDK Suriyeliler Özel Raporu, 2018). Verilen tanımdan anlaşılacağı üzere göç eylemi bireysel veya toplumsal düzeyde görülebilmekte, isteğe bağlı veya zorunlu sebeplere bağlı olabilmekte, ülke içinde ulusal çapta veyahut ülkeler arasında uluslararası

⁹⁴ <https://www.sosyalsorunlar.com/konu/toplumsal-ve-sosyal-sorunlar-nelerdir.54/> (Erişim Tarihi: 24/03/2019)

ölçekte yaşanabilmektedir. Keser (2011) ise göç kavramını çok kapsamlı bir şekilde ele alarak şu tanıma yer vermiştir: “Göç; kişilerin ya da grupların sembolik, coğrafi ya da idari sınırların ötesinde, yeni yerleşim alanlarına ve sosyalliklere doğru hareketleri” şeklinde tanımlanmaktadır. Verilen tanımda göç olgusu, bireysel düzeyde veya grup bazında da görülebilecek, coğrafi veya idari sınırların aşmakla mümkün olabilecek, başka sosyal yapı ve yaşantıların olduğu yeni yerleşim alanlarına doğru gerçekleşen hareketler olarak açıklanmaktadır. Ayrıca, göç olgusunun homojen bir sosyal olgu olmadığı ve bu sebeple göçün yeri, hacmi, süresine göre değişkenlik göstereceği belirtilmektedir. Ayrıca göç olgusunda gerçekleşme amacı veya biçimi gibi özelliklere göre türlerine ayırmanın olanaklı olduğu vurgulanmaktadır. Buna göre; göç olgusunda farklı değişkenler doğrultusunda kıtalararası, uluslararası, eyaletler arası şeklinde bölgesel uzaklıklar; yerel, kırdan kente, kentten kıra, kentten kente gibi sanayileşme olgusu sonucunda ortaya çıkan iç göçler; uzun dönemli, kısa dönemli, mevsimlik, kalıcı, yarı-kalıcı, geçici, günlük şeklinde belirtilebilecek zaman kriterine bağlı göçler; düzensiz, tesadüfi, gibi yasal süreçle ilişkilendirilebilen göçler; büyük, orta ya da küçük ölçekli olarak hacmine göre göçler; bireysel, ailesel, kitlesel olmak yönüyle katılımcı sayısına göre değişen göçler; gönüllü veya zorunlu göç gibi itici-çekici nedenlere bağlı gerçekleşen birçok farklı biçimde göç türünün kategorize edilebileceği belirtilmektedir (Keser, 2011; İnce, 2018a). Göç eylemi bireysel, grupsal ve topluluk boyutunda yaşanabilecek bir olgu olarak ele alınmaktadır. Söz konusu göç eylemini gerçekleştirmenin ekonomik, politik, kültürel vb. çeşitli bazı gerekçeleri bulunmaktadır.

Göç olgusu, coğrafik yer değiştirme eylemiyle mümkün olmaktadır. Örneğin; bir insanın iş değişikliği nedeniyle aynı idari birim (il/ilçe/belde) içinde başka bir mahalleye taşınmasına göç eylemi denmezken bu eyleme yeniden yerleşme denmektedir (Topçuoğlu, 2014). Örneğin, Türkiye’nin Doğu Anadolu bölgesinde bulunan bir ilden Batı bölgesinde bulunan veya büyük şehir statüsünde bulunan bir ile taşınması ve orada sürekli yaşamak amacıyla yerleşilmesi eylemine *göç* denilebilmektedir. Bu tür bir göç iç göç olarak adlandırılmaktadır. Göç olgusu; birtakım sınıflara da ayrılabilir. Gönüllü-zorunlu, bireysel-kitlesel, ekonomik-politik, kısa süreçli-uzun süreçli (Ekici ve Tuncel, 2015) gibi türlere ayrılabilirdiği gibi; iç göçler: mevsimsel göç, sürekli-geçici göçler, emek göçleri, gönüllü-zorunlu göçler ile dış göçler: beyin göçleri, işçi göçü, mübadele göçü, siyasal ve sosyo-ekonomik göçler vb. göç çeşitleri de bulunmaktadır (Günay vd., 2017). Ayrıca; bir ülkenin sınırları içinde gerçekleşen nüfus hareketlerine iç göç; bu nüfusun ülke sınırları dışına akmasına da dış göç denmektedir (Topçuoğlu, 2014). Bu bağlamda Türkiye’de GKK Suriyelilerin geçici süreli *zorunlu-dış göçmen* oldukları ifade edilebilir.

Göç olgusu ile sosyal hizmetler kavramının ilişkilendirilmesi bu çalışmanın konusu açısından yararlı olacaktır. Bu bağlamda sosyal çalışma mesleği/disiplini göç ve sığınma alanında sosyal hizmet sunmaktadır. Çünkü toplumsal yaşam süreci içinde bireyler ve aileler birtakım sorunlar yaşayarak sosyal sağlıklarını yitirebilir, bu durumda dışarıdan yardıma, desteğe ve gözetime ihtiyaç duyulabilirler (Tomanbay, 2013). Yaşanan sorunlara bağlı yitirilen sağlık genel hatlarıyla fizyolojik, ruhsal ve sosyal boyutlarda görülebilir. Bu bağlamda bakıldığında sosyal sağlığın yeniden kazanılması söz konusu ihtiyaçların sosyal yönde hizmetlerle karşılanmasını gerektirir ki bu tür hizmetlere sosyal hizmetler denilmektedir. Göçmenlere sosyal yardım niteliğinde sosyal hizmet sunulmaktadır.⁹⁵ Türkiye’de BMMYK misyonu ile taraf olduğu uluslararası sözleşmeler⁹⁶ gereği; mülteci ve sığınmacılara sağlık yardımı, sosyal yardım, psiko-sosyal destek, sosyal danışmanlık ve barınma yardımı yapılmaktadır (Topçuoğlu, 2014). Bu yardımların birer sosyal hizmet türü olduğu görülmektedir. Göç ve sığınma alanındaki uygulamaların uluslararası insan hakları perspektifine elverişli hale getirilmesi, bu yönde fiziki, idari ve hukuki altyapıların geliştirilmesi amaçlanmalıdır (Poyraz, 2012).

STÖ’ler tarafından sunulan sosyal hizmetler olarak; bir STÖ olan Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD), göçmen ve sığınmacılara projeler uygulamakta ve sosyal danışmanlık hizmeti sunmaktadır. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV), mülteci ve sığınmacılara üreme sağlığı, temel haklar seminerleri, hukuk danışmanlığı ve psiko-sosyal destek hizmeti sunmaktadır. İKGV tarafından mülteci ve sığınmacılara sunulan hizmetler arasında psiko-sosyal desteğin ve temel haklar seminerlerinin (sosyal eğitim olarak) birer sosyal hizmet oldukları anlaşılmaktadır (Topçuoğlu, 2014). Türkiye’de kamusal düzeyde dış göçmenlere/geçici korunan yabancılara yönelik sunulan sosyal hizmetler olarak; SYDTF Kurulunun belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde sosyal yardım verilmektedir. Söz konusu geçici korunan yabancılara geçici barınma merkezlerinde veya dışında kalanlara yönelik psiko-sosyal destek hizmeti sunulmaktadır. Refakatsiz çocuklar, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinesinde kendisine bağlı sosyal hizmet kuruluşlarında ya da geçici barınma merkezlerinin çocuğun durumuna uygun bir bölümünde koruma, bakım ve barınma hizmeti almaktadırlar. Geçici korunan yabancılar arasından şiddete maruz kalmış kadınlara yönelik koruma, barınma, hukuk danışmanlığı, sosyal yardım, psiko-sosyal destek hizmetleri verilmektedir.⁹⁷ Diğer ülkelerden Türkiye’ye gelen Suriyeli bireylerin veya ailesi Türkiye’de bulunan ya da başka bir çaresi kalmayan kişilerin işlerinin

⁹⁵ İskân Kanunu Uygulama Yönetmeliği (2007/ 26718): Md. 8

⁹⁶ 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ile 1967 tarihli Newyork Protokolü.

⁹⁷ Geçici Koruma Yönetmeliği (2014/6883): Md. 30, 48

kolaylaştırılması yönünde çalışmalar yapılması ve bu anlamda aile birleşimi hizmeti sunulduğu bilinmektedir (Neccar ve Erkut, 2016). Sosyal hizmetler açısından aile bütünlüğünün korunmasının esas olduğu düşünüldüğünde sağlanan bu hizmetin de bir sosyal hizmet modeli olduğu öne sürülebilir. Açıklamalardan anlaşılabileceği üzere birçok alanda sunulan sosyal hizmetler göç sürecini yaşayan göçmenlere yönelik farklı teşkilatlar aracılığıyla çeşitli türlerde veya modellerde sunulabilmektedir. Göçmen ve sığınmacılara yönelik sosyal hizmetler, ayrıca ele alınmayı gerektirecek düzeyde büyük öneme sahip bir konudur.

3.4. Türkiye'ye Yönelik Gerçekleşen Kitlel Göçler

Türkiye topraklarına tarih boyunca çeşitli sebeplere bağlı olarak bireysel, grupsal veya kitlel düzeyde dış göçler gerçekleşmiştir. Bu sebepler savaş, siyasi, ekonomik vb. olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti döneminde İslam ümmetçiliği yaklaşımına dayanan dindarlık şeklinde kendini gösteren dış göç hareketleri, Türkiye Cumhuriyeti döneminde *Türk* soyundan olan veya *Türk* kültürüne bağlı bulunan şekilde boyutlanarak soydaşlık anlayışına göre gerçekleşmiştir. Daha sonraki dönemlerde Türkiye'ye yabancıların da ilgi göstermeye başladıkları görülmüştür (Çavuşoğlu, 2007). Türkiye bulunduğu coğrafi konumu ve sahip olduğu koşullar itibarıyla itici-çekici-geçici (transit) nedenlere bağlı olarak birçok göç eylemine muhatap olmaktadır. Anadolu topraklarına Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde kitlel göçler gerçekleştiği gibi Cumhuriyet sonrasında da yaşanan dünya savaşlarına bağlı olarak süreç içinde birçok göç hareketi yaşanmıştır. Özellikle Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde çeşitli etnik, dini, mezhepsel farklılıklara sahip farklı kitleler Anadolu topraklarına göç etmiştir. 1783 yılında Rusların Kırım'ı ele geçirmesi sonucunda 1828-29 yılında yaklaşık iki yüz bin Tatar Türkünün Osmanlı'ya sığındığı belirtilmektedir. Kırımlı Türklerle birlikte o dönemde Kırım'da yaşayan Yahudilerin de Osmanlı'ya sığındığı bilinmektedir. Kırım Türklerinin kitlel göçlerini Abaza, Çeçen ve Çerkezler gibi farklı etnik toplulukların göçleri izleyerek sürmüştür. Bu göçler Kafkas göçleri olarak anılmaktadır. Osmanlı Devleti, göçmenleri yeni yerleşim alanlarına sevk ederek çeşitli yardımlarda bulunmuştur. 1829 Edirne antlaşması sonucunda Ruslar Kafkas bölgesini aldıklarında Ahıska ve Çıldır bölgelerinde yaşayan Müslüman topluluklar kitlel olarak Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmışlardır. 1878 Berlin anlaşması sonucunda bağımsızlıklarını kazanan Karadağ, Romanya ve Sırbistan topraklarında yaşayan Balkanlar da Anadolu'ya göç etmişlerdir.

Balkanlardan yapılan göçler Türk kimliği gibi etnik bir ayrımla değil Müslüman dinine tabi olmakla ilgili cereyan etmiş, ayrım bu noktadan yapılarak Müslümanlar hangi etnik gruptan olursa olsun Osmanlı topraklarına kabul edilmiştir. Ayrıca Rus yönetimi altında bulunan Gürcüler de bahsi geçen anlaşmada kendilerine tanınan haklar doğrultusunda Osmanlı yönetimi altına girmeyi tercih ederek Anadolu'ya göç etmişlerdir. Gürcülerin önemli bir bölümünün Osmanlı'dan yana tercihte bulunduğu vurgulanmaktadır. 1890'lı yıllara gelindiğinde ise bir Türk boyu olan Nogaylar, Orta Anadolu bölgelerine yerleştirilmişlerdir (Efe, 2018). 1800'lü yılların sonlarından başlayarak 1900'lü yılların başlarına kadar başta Kırım, Kafkasya ve Balkanlar'dan olmak üzere farklı coğrafyalardan çeşitli periyotlarda Osmanlı topraklarına doğru kitlesel göç hareketleri yaşanmıştır (Barut, 2018).

Anadolu topraklarına yapılan kitlesel göçler Osmanlı Devleti yıkılıp Cumhuriyet Türkiye'si kurulunca da devam etmiştir. Türkiye son yıllarda büyük oranda göç alan, orta seviyede transit olan ve düşük düzeyde göç veren bir ülke haline gelmiştir (Erdoğan ve Kaya, 2015). Türkiye'ye yapılan göçü belirleyen dört faktör bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; çevre ülkelerde görülen savaşlar, çatışmalar ve siyasi belirsizlikler bu ülkede yaşayan insanların zulümden uzak, daha güvenli ve yaşam standartlarının daha yüksek olduğu ülkelere gitme isteklerine bağlı olarak belirmektedir. İkincisi; Türkiye'nin Kuzey ile Güney arasında bulunan coğrafi yapısı, Doğu ile Batı arasında bir köprü konumunda bulunması, Kuzey-Batı Avrupa ülkelerine geçiş yapmak isteyen göçmenler için Türkiye'yi transit hale getirmektedir. Üçüncü faktör olarak; Avrupa'ya ulaşmayı hedefleyen göçmenlerin Avrupa'nın sınırlarında uyguladığı sıkı göç kontrolleri sebebiyle Avrupa'nın çevre ülkelerine yönelmeleridir. Bu anlamda Türkiye de Avrupa'nın çevre ülkelerindendir. Dördüncü sebep ise; Türkiye'nin sınır komşularına göre sosyo-ekonomik açıdan daha cazip koşullara sahip olması ve sunduğu bu imkân ve koşullar sebebiyle Türkiye'de çalışmak isteyen göçmenler için ülkenin çekici olmasıdır (Deniz, 2014).

Türkiye topraklarına yönelik bilinen ilk göç hareketi 1785-1800 yılları arasında Kafkasya, Balkanlar ve Kırım'dan gerçekleşmiştir (Çavuşoğlu, 2007). Bundan sonraki yıllarda Türkiye'ye birbirinden farklı sebepler ve farklı ülkelere olmak üzere bireysel ya da kitlesel göç hareketleri yaşanmıştır. Cumhuriyetin kuruluş döneminde ve sonrasında Türkiye'ye yönelik birçok göç dalgası gerçekleşmiştir. 1921-1927 yıllarında Kafkaslardan Kars, Ardahan ve Artvin illerine yaklaşık 19.000 Kafkasyalı göç ederek buralara yerleşmişlerdir. Gümrü ve Kars Anlaşmalarına bağlı olarak yaklaşık 45.000 Gürcü Anadolu'ya göç ederek ülkeye sığınmışlardır. 1928 yılında

yayımlanan Kıbrıs Raporu'na göre yaklaşık 5000 Kıbrıs Türkü'nün Türkiye'ye göç ettiği belirtilmektedir. 1923-1960 yılları arasında yaklaşık 270.000 Yugoslav-Makedon Türkü Avrupa'dan göç ederek Türkiye'ye yerleşmişlerdir. 1923-1949 yılları arasında 122,558 kişi Romanya'dan Türkiye'ye göç etmiştir. 1923-1949 yılları arasında Lozan Antlaşması gereği olarak; yapılan mübadeleler kapsamında yaklaşık 400.000 Türk kökenli kişi, Yunanistan'dan Türkiye'ye göç etmiştir. 1930'lu yıllarda yaklaşık 800 Alman akademisyen Nazi baskısından kaçarak Türkiye'ye sığınmıştır. Bu durumu beyin göçü olarak ele almak mümkündür. Birinci Dünya Savaşı sırasında yaklaşık 100.000 Filistinli Türkiye'ye gelmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında ise SSCB'nin uyguladığı baskılardan kaçan yaklaşık 450 Kazak Türkü Türkiye'ye göç etmiştir. 1968-1979 yılları arasında ise 116.521 Bulgar Türkü ve Pomak Türkiye topraklarına göç etmiştir. 1989-1997 yılları arasında ise Bulgaristan'ın Türk kökenlilere uyguladığı politikalar nedeniyle 300.820 kişi Türkiye'ye göç ederek burada yerleşmiştir. 1982 yılında Afgan İç Savaşı'ndan kaçan yaklaşık 4163 Afgan Türkü Doğu Anadolu bölgesine yerleştirilmiştir (Deniz, 2014). Görüldüğü gibi Türkiye'ye farklı ülkelerden çeşitli sebeplerle farklı zaman dilimlerinde kitlesel göçler gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Türkiye'ye gerçekleşen kitlesel göç dalgalarından biri de 1979 yılındaki İran Devrimi nedeniyle ülkelerinden ayrılanlarla oluşmuştur. Diğer büyük göç grubunu 1988-1991 yılları arasında yaklaşık 600 bin Iraklı Kürt'ün Türkiye'ye sığınarak kendilerine burada korunma sağlanmasıyla gerçekleşmiştir (Kara ve Korkut, 2010). 1990'lı yılların başında yaşanan Bosna-Hersek Savaşı sonrası Türkiye'ye sığınan yaklaşık 25.000 Boşnak da bu kategoride ele alınabilir. 1992-1993 yıllarında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Özbekistan'dan yaklaşık 850 Mesket Türkü ve yaklaşık 10.000 Kosovalı Anadolu'ya göç ederek bu bölgelere yerleştirilmiştir. Türkiye'ye yönelik son büyük göç 2011 yılında Suriye'deki yönetimin baskısından kaçan Suriyelilerin gelmesi ile yaşanmaktadır. 29 Nisan 2011 tarihinde 252 kişiden oluşan Suriyelinin sınırdan geçişi ile başlayan göçmen akını süreç içerisinde şimdiye değin 3 milyonu aştığı yetkililerce açıklanmaktadır (Deniz, 2014). Türkiye tarihi boyunca yapılan göç eylemlerine bakıldığında Suriyelilerin 3 milyonun üzerinde göçmenle en çok sayıda kitleye sahip göçmen grubunu oluşturduğu görülmektedir. Türkiye'ye gerçekleşen göçlere ana hatlarıyla bakarak bir özetleme yapmak gerekirse; 1922-1938 aralığında Yunanistan'dan 384 bin kişinin ve 1923-1945 yıllarında ise Balkanlar'dan gelen 800 bin kişinin gerçekleştirdiği göçler belirtilebilir. Bundan sonraki süreçte İkinci Dünya Savaşı'na bağlı olarak 1933-1945 yılları arasında Almanya'dan 800 akademisyenlerin yaptığı göç eylemi bulunmaktadır. İran-Irak Savaşı ve

Halepçe Katliamı olarak bilinen 1988 yılında gerçekleşen Irak'tan 51.542 Kürt kökenli kişinin gerçekleştirdiği göçler ile 1989 yılında Bulgaristan'dan 345 bin kişinin yaptığı göç hareketi belirtilebilir. 1991 yılında Birinci Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan 467.489 kişinin yaptığı göçler ile 1992-1998 yılları arasında Bosna'dan 20 bin kişinin gerçekleştirdiği göçler bulunmaktadır. 1999 yılında Kosova'da meydana gelen trajik olaylar nedeniyle 17.746 kişinin yaptığı göçler ile 2001 yılında Makedonya'dan 10.500 kişinin yaptığı göçler yer almaktadır. Bu doğrultuda gündemdeki yerini koruyan ve Türkiye'ye gerçekleşen ve en çok sayıda kişinin Suriye savaşıyla ilgili olarak yaşanan iç karışıklıklar, zulüm, baskı ve istikrarsızlık nedeniyle Nisan 2011- Mart 2019 arasında gerçekleşen ve devam edeceği ön görülen yaklaşık 3.6 milyon Suriyelinin Türkiye'ye yaptığı göç hareketi bulunmaktadır⁹⁸. Suriye savaşı ve bu savaşa bağlı olarak gerçekleşen göç hareketleri Türkiye'yi sosyo-ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel alanlarda etkilemektedir. Bu çalışmada Türkiye'ye yönelik gerçekleşen kitlesel göçler arasında Suriye menşeli kişilerin yaptığı göç eylemlerine odaklanılmaktadır. Suriye savaşı ve Suriyelilerin Türkiye'ye gerçekleştirdiği göç hareketi de dahil olmak üzere verilen tüm kitlesel göç örnekleri bağlamında; Türkiye'nin çok-etnikli ve çok-kültürlü bir toplumsal yapıya büründüğü ve zaman içinde bütünsel bir toplumsal oluşum yaşadığı öne sürülebilir.

Türkiye'ye farklı zaman dilimlerinde hedef veya transit ülke olması yönüyle çeşitli kitlesel akınlar gerçekleşmiştir. Bu göçlerin çoğunun savaşıyla, baskıya, çatışmaya, dışlanmaya bağlı olarak *zorunlu göçler* şeklinde yaşandığı, Anadolu topraklarına başka ülkelerden gerçekleşmiş göçler olması sebebiyle *dış göçler* olarak ele alınabileceği ve daha çok bireysel düzeyde olmayıp büyük topluluklar halinde yapılmış coğrafik yer değiştirme eylemi şeklinde ortaya çıktığı bağlamıyla *kitlesel göçler* kategorisinde yer aldığı, özel bir takım yasalarla ya da uluslararası sözleşme yükümlülükleri çerçevesinde cereyan etmesi nedeniyle *yasal göç* sınıfında yer aldığı değerlendirilebilir. Ayrıca Türkiye'ye gerçekleşen göçlerin belirli anlaşmalar altında yapıldığı durumlarda bu tür göçlere *düzenli göçler* denilebileceği gibi Suriyeli bireyler için rastgele sınırlara gelinerek sığınma aranması yönünde bakıldığında *düzensiz göçler* şeklinde tanımlanacağı belirtilebilir. Bundan başka Suriyeli bireylerin Türkiye'de yetkili mercilerce belirli tüzel düzenlemelerle izin verilmesiyle *yasal göçler* kategorisinde değerlendirileceği görülecektir. Bu doğrultuda; özellikle Suriyeli bireylerin *dışsal-zorunlu-kitlesel-düzensiz-yasal göçmenler* olarak tanımlanabilecekleri öne sürülebilir.

⁹⁸ http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380 (Erişim Tarihi: 21/04/2019)

Türkiye'ye yönelik gerçekleşen kitlesel göçler bağlamında özellikle -gündemdeki sıcaklığını koruması nedeniyle- GKK Suriyelilerin hukuki statüleri, Türkiye devletinin uyguladığı politikalar, ülkece tanınmış hak ve yükümlülükleri, Türkiye vatandaşlarının sergilediği tutumlar, Suriyeli bireylerin burada yaşadıkları sorunlar, yerleşik halkla olan etkileşimleri, gelecekteki durumları ve GKK Suriyelilere sunulan sosyal hizmetler bağlamında değerlendirmeler yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Belirtilen hususların açıklığa kavuşturulması hem Türkiye açısından hem de Suriyeli bireyler açısından yaşanan sorunlar, aksaklıklar, eksiklikler ve belirsizliklere yönelik çözüm önerileri geliştirmek adına önemli ve anlamlı bulunmaktadır.

3.5. Türkiye'ye Gerçekleşen Göçlere Uygulanan Politikalar

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kuruluşundan itibaren birçok kez göç dalgalarıyla karşı karşıya kalmıştır. Öncelikle, Osmanlı'nın yenilgiye uğraması ve topraklarında birçok ulus devletin kurulması mevcut nüfusun azalmasına neden olmuştur. Kuruluş döneminden 2. Dünya Savaşına kadar görülen dış göçlerin Türkler ve Müslümanlar tarafından gerçekleştirildiği belirtilebilir. Bu dönemdeki dış göç politikalarının nüfusu artırmaya yönelik olduğu söylenebilir. Türkiye, 2. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası platformda onayladığı Cenevre Sözleşmesi doğrultusunda 1990'lara kadar uluslararası külfet paylaşımı ilkesiyle hareket edip koşulları uygun her göçmeni Avrupa'dan gelmek kaydıyla 'mülteci' olarak kabul ederek bu kişilere gerekli hakları tanımıştır. 1967 yılında bahsi geçen sözleşmeye koyduğu çekince hüküm doğrultusunda 'coğrafi sınırlama' şartı bulunmasına karşın koşulları elverişli olmayan göçmenlere yönelik 'esnek bir politika' sergilemiştir. 1990'lı yıllara gelindiğinde Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla beraber bu ülkelerde ortaya çıkan politik ve sosyo-ekonomik sorunlar ve çıkan çatışmalarla kitleler halinde göçler oluşmaya başlamıştır. Bunun yanında soğuk savaşın bitmesiyle birlikte ortaya çıkan etnik ve politik mücadeleler sonucunda Sovyet bloğu ülkelerde ve Ortadoğu ülkelerinde göç hareketlenmeleri görülmeye başlanmıştır. Söz konusu göçmenler Türkiye'yi sığınacak, transit geçiş yapılabilecek ve illegal yollarla iş bulunabilecek bir ülke olarak görmüşlerdir. Bu dönemde Türkiye yeni göç türleriyle tanışmıştır. Bahse konu göç türleri; komşu ülkelerden yapılan kitlesel göçler, düzensiz göçler ve transit göçler olarak belirtilebilir (Akdağ, 2007). Türkiye Devleti, bu dönemde yine esnek davranarak birçok dış göçmene ev sahipliği yapmıştır. Türkiye'de 2002 yılında mevcut hükümetin iktidara gelmesi sonucunda dış politikada yeni adımlar atılmıştır.

Öncelikle sınır komşularına yönelik ‘komşularla sıfır sorun’ politikası izlenme başlanmıştır (İnat, 2013). Türkiye, geçmiş zamanlarda sorunlar yaşadığı komşularıyla sorunsuz bir ilişki süreci başlatarak başta Suriye ile aralarındaki gerilimi azaltma yoluna gitmiştir. Arap baharı süreci başladığında ise mevcut koşullar çerçevesinde Suriye krizinin ve yaşanan sorunların zemin oluşturmasıyla sıfır sorun politikasını terk etme eğilimi gösterilmiştir (Altundeğer ve Yılmaz, 2016). Bununla bağlantılı olarak ‘çok boyutlu dış politika’ ve ‘karşılıklı ekonomik bağımlılık’ gibi politikalar da sergilemiştir. Türkiye’nin komşularla sıfır sorun, çok boyutlu dış politika ve karşılıklı ekonomik bağımlılık gibi politikalarıyla Ortadoğu’da yayılım göstererek ekonomik gelişme kaydetmek ve böylelikle askeri kalkınma sağlamak istediği öne sürülebilir (İnat, 2013). Bu çerçevede Türkiye, yüzünü Batıdan Doğuya çevirerek yeni politik, ekonomik ve askeri arayışlara girmiştir. Böylelikle ekonomik gelişmelere paralel olarak bölgesel kalkınma yaşama amacında olmuştur (Öztürk, 2012). Ancak, Suriye krizinin patlak vermesi Türkiye’nin de dış politikalarında farklı boyutları ele alması ve bu çerçevede argüman üretmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu bağlamda Türkiye’nin Suriye’ye yönelik dış politikaları ve ülkedeki GKK Suriyeli göçmenlere yönelik göç politikaları bulunmaktadır.

Osmanlı döneminde ülkeye gelen dış göçmenlere yönelik oluşturulan göç politikaları çerçevesinde sosyal politikalar da yer almaktadır. Söz konusu sosyal politikalara bazı örnekler vermek bu çalışma konusu açısından yol gösterici olacaktır. Osmanlı Devleti, topraklarına yapılan göçlere yönelik birtakım *iskan siyaseti* çerçevesinde birtakım sosyal politikalar uygulamıştır. Genel olarak dış göçmenlere yönelik arazi tedariki, cami, okul ve hane inşası, tarıma yönelik yardımlar vb. birçok konuda sosyal hizmetlere ilişkin uygulamalar yönetmiştir (Taşbaş, 2011). Osmanlı Devleti’nin dış göçlere yönelik izlediği politikalara bazı örnekler verilebilir. Osmanlı döneminde Kırım savaşına bağlı İstanbul’a birtakım kitlesel göçler gerçekleşmiştir. Bu göçmenlerden yoksul olanlara -o dönemde şimdiki belediyelerin ilk şekli olan Şehremati adındaki kuruluşlar tarafından- yiyecek, içecek, kışlık odun, yevmiye tahsisi, gemi nakliye ücreti, geçici iskan mahallinin belirlenmesi, ev eşyası vb. konularda hizmet verilmiştir (Barut, 2018). Hizmet verilen konuların sosyal politikalarla ilgili olduğu ve sosyal yönlü hizmetler niteliği taşıdığı dikkat çekmektedir. Sırpların Osmanlı Devleti’nden ayrılarak bağımsızlıklarını kazanmak istemeleri nedeniyle Sırbistan bölgesinde bulunan Müslüman halk göçe zorlanmıştır. Osmanlı’ya sığınan dış göçmenlere para ve yiyecek yardımı yapılmıştır (Şahin, 2006). Yapılan yardımların aynı ve nakdi olarak alt türlere ayrılan sosyal yardımlar olduğu aşikardır. Osmanlı döneminde dış göçmenlerin

farklı din, dil ve kültürde olmaları onların bir arada yaşamak için kaynaşmalarını gerekli kılıyordu. Bu sebeple o dönemde söz konusu devlet tarafından farklı topluluklar arasında kız alıp verme, dış göçmenlere arazi tedarik etme ve göçmenlerin yeni hayatlarına intibak etmeleri yönünde faaliyetler yürütülmüştür (Taşbaş, 2011). Bu faaliyetlerin dış göçmenlere yönelik sosyal politikalarla ilgili olduğu ve bununla sosyal entegrasyonun sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Yine Osmanlı döneminde hüccet adında bir sistemle dış göçmenlerden kimsesiz çocukları, yerel halktan orta ya da osrta üstü yaşam standartlarına sahip ailelere hüccet harcı denilen belirli miktarda bir ödemeye bu çocuklar o ailelere evlatlık olarak verilmekteydi. Ayrıca dış göçmenlerden dul olan kadınlar yerel halktan uygun kimselerle evlendirilerek sosyal uyumlaşma sağlanırdı (Arman Karasu, 2018). Bahse edilen evlatlık verme faaliyetlerinin günümüzde de mevcut olduğu, bunun kimsesiz çocuklara yönelik koruma ve bakım hizmeti olarak bir sosyal hizmet modeli olduğu görülmektedir. Dış göçmenlerden dul kadınların yerel halktan erkeklerle evlendirilmeleri sosyal entegrasyona benzemekte olup bu yöntemin günümüzde Türkiye’de uygulanabilirliği araştırmaya değer başka bir konu niteliği taşımaktadır.

4.SURİYE'DEN TÜRKİYE'YE GERÇEKLEŞEN GÖÇ

Bu kısımda, Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen göç konusu ele alınmaktadır. Bu kapsamda Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen göçün genel görünümü, AB'nin Suriye ve Suriyeli bireylere yönelik politikaları ile Türkiye'nin GKK Suriyelilere yönelik politikaları irdelenecektir. Bu doğrultuda Türkiye'nin GKK Suriyelilere yönelik göç politikaları ve bu kapsamda sosyal politikaları belirlenmekte ve konu hakkında değerlendirmeler yapılmaktadır.

4.1. Suriye'den Türkiye'ye Gerçekleşen Göçün Genel Görünümü

GKK Suriyelilerin, göç yeri olarak özellikle Türkiye'yi tercih etmeleri siyasi, dini ve coğrafi sebeplere dayanmaktadır. Türkiye'de 3.626.820 GKK Suriyeli bulunmaktadır.⁹⁹ GKK Suriyeli bireylerin Türkiye'de genel olarak Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa ve Hatay gibi sınır bölgelerine yoğunlaştıkları bilinmektedir. Sınır boyu hacminde GKK Suriyeli bireyler daha çok büyük kentlere yönelmektedir. Özellikle sadece İstanbul'da beş yüz bin GKK Suriyeli birey yaşamaktadır (Neccar ve Erkut, 2016). Arap Baharı ayaklanmalarının Suriye halkı açısından bazı reform talepleriyle ilgili olduğu söylenebilir. Söz konusu talepler şu şekilde belirtilebilir: 1963 yılından beri uygulanan olağanüstü halin kaldırılması, içişleri bakanlığı başta olmak üzere çeşitli kurumların sivilleştirilmesi, güvenlik birimlerine tanınmış görev alanlarının yeniden belirlenmesi, yargı erkinin bağımsızlaştırılması, Suriyeli Kürtlere vatandaşlık hakkının tanınması, ülkedeki gelir dağılımında adaletli davranılması ve siyasi partiler yasasında değişikliğe gidilerek iktidardaki Baas Partisi'nin gücünün sınırlandırılması olarak sıralanabilir. Esad rejimi Suriye halkının belirtilen taleplerinin bir kısmını karşıladığı söylenebilir. Ancak muhaliflerin reform taleplerine yasal çerçevede birtakım düzenlemeler getirilmesine karşın bu reformlar hayata geçirilmemiştir. Esad yönetiminin halk isyanlarını bastırmak için silahlı müdahaleye başvurarak sivil halka karşı şiddet uygulaması, muhalifler ile Esad yönetimi arasındaki bağların kopmasına neden olmuştur. Suriye'de halk ayaklanmaları ve ortaya çıkan çatışmalar nedeniyle bir iç savaşa dönüşen kriz, sınırları aşan küresel bir soruna dönüşmüştür. Bu kriz, Ortadoğu'da Şii-Sünni gerilimine temel oluşturmuş, bazı terör örgütlerine hareket alanı kazandırmış, Suriyeli göçmenler sorununu ortaya çıkarmış ve böylece Türkiye'yi güney sınırlarında güvenlik ve istikrarsızlık sorunuyla karşı karşıya bırakmıştır (Yorulmaz, 2016). Suriye krizi sürecinde 2012 yılında Türkiye'nin keşif uçaklarının düşürülmesi, 2013 yılında Reyhanlı ve Cilvegözü sınır kapılarında yaşanan saldırılar,

⁹⁹ <http://www.goc.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 08/07/2019)

2014 yılında bazı terör örgütlerinin gerçekleştirdiği Suriye'deki sivil halka yönelik baskınlar ve 2015 yılında Rus jet uçağının Türkiye tarafından düşürülmesi gibi durumlar Türkiye'nin Suriye sorununun daha yoğun olarak ele almasını gerekli kılmıştır (Altundeger ve Yılmaz, 2016).

Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen göç eylemleri nedeniyle çeşitli boyutlarda birçok sorun alanı oluşmuştur. Bu sorunların bir kısmı yerel halk için geçerli iken bir kısmı da GKK Suriyeliler için belirgin olmaktadır. Özellikle belirtmek gerekir ki Türkiye'de GKK Suriyeliler yerel halk için birtakım alanlarda çeşitli sorunlar oluşturmıştır. Türkiye'de yerel halkın kültürel farklılıklar, GKK Suriyelilere güven duyamama ve bazı alanlarda hak kayıplarına maruz kalması gibi kaygılarla, GKK Suriyelilerin kalıcılık eğilimini sürekli hale getirecek düzenlemelere karşı olumsuz tutum sergiledikleri görülmektedir (Deniz, 2014). GKK Suriyelilerin kendi aralarındaki anlaşmazlıklar nedeniyle kavga ederek şiddet içerikli eylemlerde bulunmaları da yerel halk için güvenlik kaygılarını ortaya çıkarmaktadır. Bu durumların yerel halk için toplumsal huzuru bozduğu belirtilebilir. Bundan başka yerel halk tarafından GKK Suriyelilere yönelik şikâyetler arasında GKK Suriyelilerin çeşitli işletmelerde düşük ücretlerle çalışarak iş hayatında işsizlik sorunlarına neden olmaları şeklinde belirmektedir. Hak ve yükümlülükleri tam anlamıyla belirlenmiş bir hukuki bir statünün verilmeyişi de Suriyeli bireyler için bir sorun teşkil etmektedir. Türkiye'de zaman zaman misafir olarak anılmak Suriyeli bireyler için belirsiz bir konumda bırakılmak olarak algılanmaktadır. Suriyeli bireyler, geçici koruma altında bulundurulduklarından bu durumu süreli ve geri alınabilir olarak algılanmakta ve bu belirsizliğe bağlı olarak bir zaman sonra Türkiye'den sınır dışı edilme kaygısını yaşamaktadırlar (Poyraz, 2012). Suriyeli bireylerin Türkiye'de yaşadıkları sorunlar arasında yerel halkla iletişim kurmak için gerekli olan dili (Türkçe) bilmeme konusu da bulunmaktadır (Neccar ve Erkut, 2016; Altundeger ve Yılmaz, 2016). Toplumsal yaşam sürecinde insanlar arasındaki iletişim aracının dil olduğu düşünüldüğünde çoğu Suriyeli bireyin ana/resmi dilinin Arapça/Kürtçe olması, yani Türkiye'de Türkçe bilmemek başlı başına bir sorun alanı haline gelmektedir. Yeni bir dil öğrenmenin zor ve uzun süreçli olmasına karşın yerel halkla sürekli iletişim halinde olmanın gerekmesi bu durumu da başka bir sorun alanı olmaktadır. Suriyeli bireyler Türkiye'de sağlıklı ilişkiler kurmak, kendilerini iyi ifade edebilmek veya gerektiğinde haklarını korumak için Türkçeyi öğrenmek durumundadırlar. Yerel halkın da Arapça/Kürtçe konuşmayı öğrenme gayretinde olması en azından ticari ilişkilerde kendilerine fayda sağlayacaktır. Ekonomik durumu iyi olan GKK Suriyeliler barınma ihtiyaçlarını karşılamak adına emlak piyasasını ev sahipleri için olumlu yönde etkilemiş olmasına rağmen düşük gelirli yerel halk için konut kiralarnın yükselmesine sebep olunması yönüyle bu durum daha çok yerel halk için bir sorun haline gelmiştir. Aynı şekilde GKK

Suriyelilerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak için mülk edinmeleri de ev sahibi olmak isteyen yerel halk için konut fiyatlarının yükselmesine sebep olmuştur. Buna bağlı arazi fiyatları artış göstermiş ve Suriyeli bireylerin konut ihtiyaçlarını hızla karşılamak üzere güvensiz ve alt yapı sorunları olan çarpık konutlaşmaya gidilmiştir.

Suriye savaşıyla birlikte Türkiye'nin bölgedeki ekonomik bütünleşme süreci duraksamış ve iki ülke arasındaki ticari bağlar önemli ölçüde zarar görmüştür. Buna bağlı olarak Türkiye ve Suriye arasındaki ekonomik ve ticari bağlar kopma noktasına gelmiştir. Türkiye-Suriye sınır kapıları iki ülke için de uluslararası ticaret anlamında önemli görülmektedir. Nitekim Suriye bu kapılar aracılığıyla Türkiye üzerinden Avrupa'ya açılırken; Türkiye de Suriye'yi transit olarak kullanarak Arap dünyasına açılabilir. Yaşanan Suriye krizi nedeniyle bu kapılar işlevini yitirerek hem lojistik hem de ticari anlamda elde edilen gelirlerde azalma meydana gelmiştir. Bu durum da Türkiye için ekonomik bir soruna haline gelmiştir. Suriye krizinin Türkiye için turizm sahasında da ekonomik sorun haline geldiği söylenebilir. Krizden önce Suriye halkı Türkiye'ye yoğun bir şekilde günübirlik veya uzun süreli turistik geziler düzenlerken ya da Türkiye'yi transit geçiş bölgesi olarak değerlendirip Türkiye üzerinden Avrupa'ya ulaşmakta idiler. Bu savaşa ve bağlı sorunlara dayalı olarak bu sahada da ekonomik olumsuzların yaşandığı, yerel halkın ticari ve lojistik anlamda turistik gelirlerinde gerileme yaşandığı belirtilebilir.

Suriye krizinin ülke adına belirtilen ekonomik olumsuzlukların yanında bazı alanlarda olumlu katkılarının da olduğu söylenebilir. Zira GKK Suriyelilere yapılan insani yardımlar sınır illerindeki yerel firmalardan karşılanmış ve uluslararası yardım kuruluşları daha kolay olması hesabıyla sınır illerindeki üretici firmalarını tedarikçi olarak değerlendirip yardımları bu firmalardan yönlendirmişlerdir. Bu durum da üretimin ve dolayısıyla ihracatın artış göstermesine olumlu katkıda bulunmuştur (Altundeger ve Yılmaz, 2016). Belirtilen ekonomik olumsuzluklara Türkiye'nin Suriye halkına ev sahipliği yaparak genel bütçeden yaptığı harcamalar da eklenirse GKK Suriyelilerin Türkiye için ekonomik anlamda büyük bir sorun oluşturduğu ve ilerleyen süreçte ne gibi bir ekonomik istikrarsızlığa sebep olacağı ele alınması gereken önemli konulardandır. Türkiye GKK Suriyelilere şu ana kadar 30 milyar doların üzerinde harcama yapmıştır.¹⁰⁰ Suriye krizinin Türkiye için meydana getirdiği sorun alanlarını genel olarak siyasi, ekonomik ve toplumsal olarak sınıflandırmak mümkündür.

Türkiye, GKK Suriyelilere birçok imkân ve koşul sağlamıştır. Böylelikle GKK Suriyeliler Türkiye'de temel birtakım hizmetlerden yararlanarak toplumsal yaşamlarını sürdürmektedirler.

¹⁰⁰<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/basbakan-yardimcisi-akdag-suriyeliler-icin-harcanan-toplam-maliyet-84-milyar-880-milyon-lira/990509> (Erişim Tarihi: 27/08/2019)

Türkiye’de Suriyeli bireyler geçici koruma rejimi altında olup üçüncü ülkelere geçişleri yasaklanmıştır. Buna karşın Suriye’ye giriş çıkışlarında esnek davranılmıştır. Ayrıca; Türkiye, GKK Suriyelilere ülkede bulundukları çevreye uyumları ve özgüvenlerini yeniden kazanmaları için destek vermiş ve bu yönde somut adımlar atmıştır. Örneğin; Suriyeli bireylere -kamplarda kalmak istemeyenlere yönelik- bir yılı geçmemek şartıyla kamp dışındaki alanlarda oturma izni verilmiştir. Bütün GKK Suriyeliler tıbbi bakım ve ilaç desteği gibi sağlık hizmetlerinden yararlanmaktadır. Ayrıca Suriyeli öğrencilere eğitimlerini Türkiye üniversitelerinde sürdürme imkânları verilmiştir. GKK Suriyelilerin büyük bir kısmı Türkiye’de çeşitli sektörlerde çalışma imkânına sahip olmuştur (Yıldız, 2013). Bu hizmetlerle birlikte temel yaşamsal ve travmatik süreçte ihtiyaç duyulan insani hizmetler olarak sosyal hizmetler de sunulmaktadır. Başta AÇSH Bakanlığı ve bağlı kuruluşlar, belediyeler ve insani yardım sağlayan STÖ’ler bu anlamda GKK Suriyelilere birtakım sosyal hizmetler sunmaktadırlar.

GKK Suriyelilere sunulan sosyal hizmetleri belirlemek Türkiye’nin Suriye halkına yönelik politikalarını değerlendirmek açısından yararlı olacaktır. Nitekim Suriye halkı Türkiye’de birçok alanda olduğu gibi sosyal alanda da sorunlar yaşamaktadırlar. Sosyal alanda yaşanan sorunlara sosyal sorunlar denildiğine göre; Türkiye’nin bu sosyal sorunlara çözüm olacak politik ve hukuki girişimlerle oluşturduğu sosyal politikalar bulunmaktadır. Soyut düzlemde var olan sosyal politikaları hayata geçiren sistem ise şüphesiz sosyal hizmetlerdir. Bu yüzden Türkiye’nin politikalarının (göç politikaları ile sosyal politikalar) belirtilerek konuyu sosyal hizmetler ekseninde değerlendirmek yararlı olacaktır.

4.2. Avrupa Birliği’nin Suriye Göç Politikaları

AB’nin Suriye krizine yönelik sergilediği politikaları değerlendirmek bu çalışma için Türkiye ile yapılacak kıyaslama açısından önemli ve anlamlı bulunmaktadır. Nitekim Türkiye, AB üyeliği müzakerelerine devam etmekte, diğer ülkelerin olduğu gibi AB ülkelerinin de Suriye savaşı üzerinde etkileri bulunmakta, AB ile Türkiye arasında Suriyeli göçmenler başlı başına bir kriz haline gelmekte ve AB Fonu üzerinden Türkiye’deki GKK Suriyelilere insani yardım verilmektedir.

Ülkelerin ve uluslararası birliklerin ulusal ve uluslararası ölçekte politikaları bulunmaktadır. Bir devletin başka bir devlete ya da uluslararası alana yönelik sergilediği politikaya ‘dış politika’ denilmektedir (Kürkçüoğlu, 1980). Özellikle küreselleşen dünyada devletlerin sınırları dışındaki alanlara yönelik ilgilerinin arttığı dış politikanın ciddi anlamda şekillendiği ileri

sürülebilir. Elbette, değişen koşullara ve durumlara bağlı olarak politikalar da şekillenmekte ve yeni ivmeler kazanmaktadır. Uluslararası göç alan ülkelerin göç konusunda ortaya koyduğu ‘göç politikaları’ genel olarak; göçmenlere yönelik tüzel düzenlemeler, göçün denetimi ve sosyal hizmetleri barındırmaktadır (İnce, 2018b). 1990’lı yıllarda Küreselleşme ve Sovyetler Birliği’nin dağılması sonucunda uluslararası arenada politik ve ekonomik istikrarsızlık baş göstermiştir. Bu doğrultuda Batılı ülkeler göç dalgalarıyla karşı karşıya kalmış ve göç dalgalarını durdurmakta zorlanmışlardır. Güneyden Kuzeye ve Doğudan Batıya oluşan göç hareketleri Batılı ülkeler ve toplumlar açısından güvenlik kaygılarına neden olmuştur. Batı dünyasının göç olgusuna yönelik politikalarını ‘güvenlik sorunu’ çerçevesinde ele aldığı belirtilmektedir (Akdağ, 2007). Batı dünyası, göçü yönetebilmek için birtakım yollara başvurarak politikalar geliştirmişlerdir. Bu politikaları, dış göçmenlere hedef ülkenin resmi dilinin öğretilmesi ile kültürel ve toplumsal değerlerin benimsetilerek yerel halka benzetilmesi anlamında ‘asimilasyon’ politikaları; dış göçmenlerin kültürel değerlerini ve etnik kimliklerini kabullenerek alt kültürlerin oluşmasına izin veren bir tutumla ‘çok kültürlülük’ politikası; dış göçmenlerin hedef ülkede yerleşerek normal yaşam seyrinde doğal olarak bu ülkenin toplumsal özelliklerine uyum göstermek ve yerel halkla bütünleşme süreci bağlamında ‘adaptasyon’ politikaları; hedef ülkenin yetkili mercileri tarafından dış göçmenlerin kültürel, toplumsal ve etnik özelliklerini yaşamalarına izin vererek, ancak genel toplumla uyumlaşma ve bütünleşme beklentisi içinde olan bir yaklaşım sergileyerek ‘entegrasyon’ politikalarının da uygulandığı belirtilebilir (İnce, 2018b). Sayılan politikalar arasında entegrasyon politikası, daha kabul edilebilir bir politika olarak ön plana çıkmaktadır. Nitekim insani değerlerle göçmenleri kabul edip ülkesinde barındırarak temel hizmetlerden yararlandırıran bir ülkenin yerel halkının kültürel değerlerini, toplumsal düzenini ve yaşam standartlarını koruma kaygısı taşıması kabullenebilir bir tutumdur. Bu bağlamda AB ülkelerin de geliştirdiği göç politikaları bulunmaktadır. AB’de genel olarak Fransa, İngiltere ve Hollanda gibi ülkelerin kolonilerden gelen göçmenleri vatandaş olarak kabul ettikleri, aile birleşmeleri ve sürekli ikamete izin verdikleri görülmektedir. Bunun yanında Almanya, Avusturya ve İsviçre ülkelerinin göçmenleri misafir çalışan olarak algılayıp diğer göç alan ülkelere olduğu gibi yerleşim izni ve aile birleşimi gibi konulara karşı olumsuz bir tablo çizmiş oldukları ve bu taleplere olağanca engel olmaya çalıştıkları belirtilmektedir. Ayrıca misafir çalışan olarak gördükleri göçmenlere vatandaşlık hakkı verme konusunda çok katı kurallar getirerek bu hakkı alınamaz bir boyuta getirmişlerdir (İnce, 2018b).

Avrupa’ya yapılan göçlerin 2. Dünya Savaşından sonra 1960’lardan başlayarak yoğunluk kazandığı belirtilebilir. Bu savaştan sonra birçok Avrupalı genç yaşamını yitirerek iş piyasasında büyük bir açık oluşması sonucunu doğurmuştur. Söz konusu işçi açığını kapatmak üzere Güney

Avrupa, Türkiye ve Kuzey Afrika ülkelerinden Avrupa'yı yeniden yapılandırmak amacıyla kontrollü, düzenli ve yasal çerçevede birçok göçmen işçi kabul edilmiştir (Koçak ve Gündüz, 2016). 1990'lı yıllarda AB tarafından eski Yugoslavya ve Kosova sınırlarına yapılan kitlesel nüfus hareketleri nedeniyle göç konusunda yeni politikalar geliştirme ihtiyacı hâsıl olmuştur. AB, yeni ihtiyaçları doğrultusunda 1993 yılında birtakım özel tedbirler alarak AB ülkelerine gelen göçmenlerin kabulü, sığınma taleplerinin değerlendirilmesi ve barındırılmalarıyla ilgili külfet paylaşımı sorunlarını gündemine almıştır. AB'nin bu yönde yürütülen politikasında güdülen amacın göçmen kişilerin temel yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanması bağlamında geçi koruma sağlanması olduğu değerlendirilebilir. AB 1995 yılında kabul ve ikamet konusunda külfet paylaşımına ilişkin geçici koruma çalışmalarını başlatmıştır (Poyraz, 2012). AB ülkelerinin 1990 sonrasında göç sorunları konusunda bir ikilem içerisinde kaldığı görülmektedir. AB bir taraftan insan hakları ve demokratik değerleri ifade ederken, diğer taraftan ise bölgesel güvenlik, milli egemenlik ve ekonomik sorunların yer aldığı bir ortamda, dış göç konusunda bir 'dengeleme politikası' yürütmüştür. Bu bağlamda, yaşanabilecek yeni dış göçleri önlemek üzere tedbirlerini artırma sürecinde, mevcut göçmenlerin uyumlarının sağlanması yönünde politikalar üretmeye koyulmuştur (Koçak ve Gündüz, 2016).

Avrupa, zamanla gelişerek insanların refah içinde yaşayacakları çekici bir kıta haline gelmiştir. Avrupa kıtasının bu çekiciliği zamanla uluslararası göçlerin hedefinde bir konumda olmasını da sağlamıştır. Bu bağlamda Avrupaya birçok uluslar arası göçün gerçekleşmekte olduğu öne sürülebilir. Bu nedenle Avrupa ülkelerinin de göç konusunda çeşitli politikalar geliştirdiği gerçeği ortaya çıkmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanmış olanlar arasında en uzun süreli göç dalgalarını ve en zorlu mülteci krizinin ortaya çıkaran Suriye iç savaşı sonucunda, AB de bu anlamda bir politika yürütmüştür. AB üyesi devletler, ilk etapta göç dalgaları ve buna bağlı ortaya çıkan mülteci krizlerine karşı yaşananları 'görmezden gelme ve bu krizden en az etkilenme politikası' yürütmüştür. Suriye vatandaşı olup adının Alan Kurdi olarak yankı bulduğu çocuğun cansız bedeninin kıyıya vurması, AB üyesi ülkelerin dış göçmenlere kapılarını açma konusunda göstermiş oldukları dirençlerini bir derece kırmıştır. AB, 2015 yılı itibarıyla başta denize kıyısı olan ülkeler ve sonrasında Almanya ve diğer Kuzey Avrupa ülkelerinin göç dalgalarından etkilenmeleriyle birlikte Suriye göçüne ve göçmen krizine gündemde yer vermeye başlamıştır (Hoppyar, 2016). AB'den Suriye iç savaşı ve göç dalgaları konusunda çözüm oluşturacak ciddi politikalar yürütmesi beklenebilir. AB Komisyonu Suriye hakkında geliştirdiği politikasını 2011 yılında Suriye'de halk ayaklanmalarına bağlı olarak şiddetin artması ve insan haklarının kabul edilemez derecede ihlal edilmesi nedenleriyle ele almaktadır. Bu durum, dolayısıyla birtakım

sınırlayıcı önlemlerin alınması gerekliliği olarak görülmüştür. Bunun yanı sıra; AB, Mayıs 2011’de Suriye devletiyle tüm iki taraflı iş birliği anlaşmalarını askıya almıştır. AB Eylül 2011’de ise Suriye’nin bölgesel programlarda olan angajmanı askıya almıştır. Kasım 2011’de Avrupa Yatırım Bankası tarafından gerçekleşen tüm maddi ve teknik yardımlar durdurulmuştur. AB’nin bu uygulamalarının rejime karşı bir politika olarak şekillendiği ileri sürülebilir. Buna karşın AB, Suriye halkını ülke içinde ve dışında ya da komşu ülkelerde belirli düzeyde desteklemeye çalışmaktadır (Abdi, 2016). AB Suriye politikasına genel anlamda bakıldığında Suriye yönetimine karşı olumsuz bir tavır sergilediği, bununla birlikte Suriye halkına yönelik belirli düzeyde olumlu yaklaşımlarda bulunmaya başladığı değerlendirilebilir. Bu anlamda AB ve Türkiye’nin Suriye ve Suriyeliler konusunda büyük oranda benzer politikalar geliştirdikleri kanısı ortaya çıkmaktadır.

4.3. Türkiye’nin GKK Suriyelilere Yönelik Politikaları

Dünyada birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’nin de göç konusunda oluşturduğu politikaları bulunmaktadır. Özellikle son zamanlarda göç konusunda kaynak ülke olmaktan çok hedef ülke olması (Efe, 2018), ülkeyi bu konuda politikalar oluşturmaya yöneltmektedir. Ayrıca, coğrafik konumu itibariyle savaş arenasına dönen Ortadoğu bölgesinde bulunması, sınır komşusu ülkelerde çıkan savaşlar nedeniyle milyonlarca dış göçmene ev sahipliği yapmak durumunda kalması ya da transit konumu itibariyle Avrupa kıtasına geçmek isteyen dış göçmenlerin rotasında yer alması Türkiye’nin göç konusunu ciddi bir biçimde gündemine almasını zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede Türkiye, AB üyelik sürecinde yer alması ve bu doğrultuda AB uyum müktesebatı çerçevesinde birçok tüzel düzenleme oluşturması, onu göç konusuna yönelik politikalarını uyumlaştırmaya da yöneltmektedir.

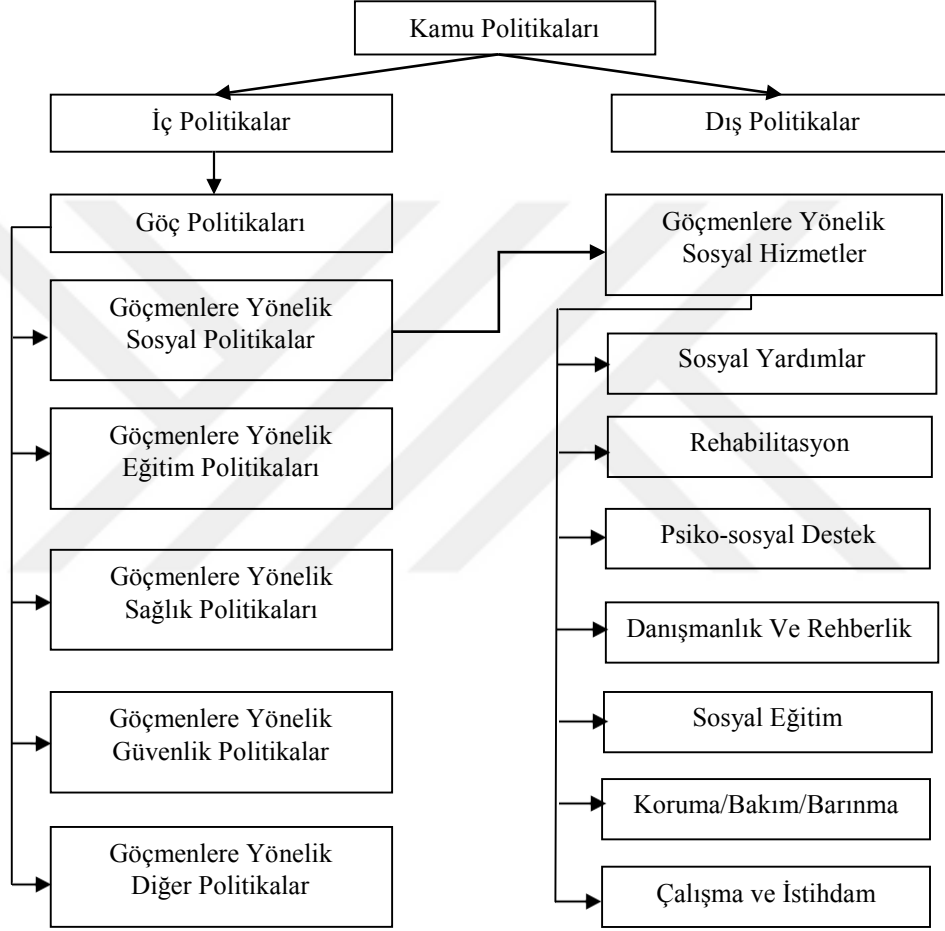
Türkiye’nin Suriye’ye yönelik ‘dış politikası’ ve Suriyeli göçmenlere yönelik ‘göç politikaları’ bulunmaktadır. Suriye’de yaşanan çatışmalar Türkiye açısından politik, güvenlik ve insani boyutlarda sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bu sorunlara çözüm olacak politikalar geliştirmesi Türkiye için beklenen bir durum olacaktır. Bu bağlamda, Türkiye’nin Suriye’ye yönelik politikalarını ele almak bu çalışma açısından gerekli görülmektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki Türkiye Devleti, Suriye rejimi ile Suriye halkını farklı algılamakta, yönetime karşı olumsuz bir tavır sergilemekte iken; Suriye halkını ‘kardeş halk’ olarak görmektedir (Devran ve Özcan, 2016). Bu yönüyle AB ile Türkiye’nin benzer bir politika geliştirdiği değerlendirilebilir. Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle kitlesel nüfus hareketleri; Türkiye ve Suriye için hukuki, politik, sosyo-ekonomik, ticari-mali ve güvenlik sorunlarına neden olmuştur (Poyraz, 2012). Elbette Türkiye

Devleti, kendisi açısından sorun teşkil edecek durumlara karşı birtakım ‘göç politikaları’ oluşturacaktır. Bu doğrultuda Türkiye’nin Suriye’ye yönelik dış politikaları ile Suriyeli göçmenlere yönelik göç politikalarını değerlendirmek yararlı olacaktır. Bu çerçevede Türkiye Devleti, Suriye krizinin ortaya çıkma nedenini, Esad yönetiminin kendi halkına yönelik dominant otoriter yaklaşımları, Suriye ordusunun yaptığı insanlık dışı uygulamalar, Suriye’de demokrasi, insan hakları ve kamu özgürlüklerinin kısıtlanması, krize çözüm olarak demokratik bir sistem ortaya koymaması şeklinde ele almaktadır (Devran ve Özcan, 2016). Türkiye’nin Suriye’ye yönelik sergilemiş olduğu tutumlara bakıldığında birçok yönde politika oluşturduğu görülmektedir. Özellikle, Suriye kuzeyinde birtakım terör örgütleri tarafından baş gösterilen saldırılar ve konuşlanmalar Türkiye’nin toprak bütünlüğüne yönelik bir risk faktörü haline gelmektedir. Türkiye, Suriye’ye yönelik bazı askeri operasyonlarla bu ulusal güvenlik sorununu kontrol altına tutmaya çalışmaktadır.¹⁰¹ Bu operasyonlara ‘Özgün Kararlılık’ adı verilmektedir.

Türkiye Devleti’nin Suriyeli göçmenlere yönelik ‘göç politikalarını’ ele almak bu çalışmanın kapsamı ve amacı açısından yararlı olacaktır. Türkiye Devleti için Suriye krizinin dış politik olmanın yanında iç politik ve ulusal bir sorun haline geldiği söylenebilir. Göçmenlere yönelik göç politikaları kapsamında ‘sosyal politikalar’ da önemli bir yere sahiptir. Zira sığınan ülkede göçmenlerin birçok alanda ihtiyaçlarının ortaya çıkması gibi sosyal alanlarda da birçok gereksinimleri olmaktadır. Söz konusu sosyal alanlardaki gereksinimler sosyal politikalar aracılığıyla karşılanmaktadır. Sosyal politika; bir devletin sosyal sorunlar yaşayan mağdur gruplara yönelik koruyucu çözümleri, sosyal adaletin tesis edilerek sosyal bütünleşmenin sağlanması olarak ifade edilebilir (Koray, 2007). Nitekim sosyal politikaların amacı, sosyal sorunlara müdahale edip çözümler üreterek sosyal refahı sağlamaktır. Savaşlar gibi birçok sosyal sorun göçe neden olduğu gibi, gerçekleşen göç dolayısıyla göç edilen ülkelerde de göç olgusu birçok sosyal soruna da neden olabilmektedir. Söz konusu sosyal sorunlar yerel halkla ilgili olabileceği gibi dış göçmenlerle de ilgili olabilmektedir. Bahsi edilen sosyal sorunlara işsizlik, yoksullaşma, barınma, dışlanma vb. örnekler verilebilir. Bu tür sosyal sorunlar sosyal politikalar aracılığıyla çözülebilir (İnce, 2018b). Görüleceği gibi göçmenler göç edilen ülkede birçok alanda birtakım sorunlar yaşamakta, bu yüzden devletin göçmenlere yönelik ‘göç politikaları’ oluşturması gerekmekte, göçmenlerin yaşadıkları sorunlar arasında sosyal sorunlar da yer aldığından sosyal sorunlara çözüm olacak ‘sosyal politikalar’ oluşturulması gerekmektedir. Söz konusu sosyal politikalar bazı programlar aracılığıyla hayata geçirilmektedir ki bu tür sosyal programlar bir sistem olarak ‘sosyal hizmetleri’ ortaya çıkarmaktadır.

¹⁰¹ <https://orsam.org.tr/tr/orsam-paneli-afrin-operasyonu-ve-turkiye-nin-suriye-politikasi/> (Erişim Tarihi:21/06/2019)

Açıklamalardan anlaşılacağı üzere; bir devletin iç ve dış politikaları, bu bağlamda iç politikaları uzantısında göç politikaları, bunun kapsamında göçmenlere yönelik sosyal politikaları ve bu çerçevede göçmenlere yönelik sunduğu sosyal hizmetleri bulunabilmektedir. Yani; sosyal hizmetler, soyut olan sosyal politikaların somut bir biçimde gerçek hayata geçirilmesi olarak ifade edilebilir. Nitekim Türkiye'nin de bu bağlamda göçmenlere yönelik sosyal hizmetleri bulunmaktadır. Aşağıda verilen şekilde söz konu açıklamalar gösterilmektedir.

Şekil 4.1. Politika Dalları

Türkiye, Suriye’de patlak veren iç savaş sonucunda Suriye halkının yaşadıkları sorunlara kayıtsız kalmayarak üzerine düşen insanlık sorumluluğunu yerine getirmiştir. Öncelikle, 2011 yılında Suriye’de ortaya çıkan olaylar ve çatışmalar sonucunda binlerce Suriyeli birey ülkesini terk etmek zorunda kaldığında Türkiye, sınırlarını Suriyeli göçmenlere açacağı hususunda tüm dünyaya teminat vermiş (Poyraz, 2012) ve bu vaadini özen yükümlülüğüyle yerine getirmiştir. Bu bağlamıyla Türkiye’nin GKK Suriyelilere yönelik göç politikasına ‘açık kapı’ politikası denilmektedir. Türkiye devlet yöneticilerinin İslam dininde özel bir yeri ve önemi olan Hicret

hadisesine atıfta bulunarak Suriyeli göçmenleri ‘Ensar’ diyerek nitelendirmesi, bu göçün yönünün (Suriye’den Türkiye’ye) göçmenlerin ‘inançları gereği’ bu ülkeye göç ettikleri tezini doğrulamaktadır (Devran ve Özcan, 2016). Türkiye’nin bu yaklaşımını, ülkeye yapılan dış göçlerin genel karakteristiği olan Türk ulusu ve Müslüman Muhacirlere yönelik kabul edici tutum şeklinde açıklayabiliriz. Nitekim Türkiye Devleti kuruluşundan bu yana uluslararası külfet paylaşımı çerçevesinde ve coğrafi sınırlama çekincesine karşın özellikle Türk-İslam göçmenlerine ve genel olarak tüm dış göçmenlere kucak açarak ülkesinde ev sahipliği yapmıştır. Türkiye’nin Suriyeli göçmenlere ilişkin bir başka yaklaşımını ‘geçici koruma rejimi’ politikası olarak belirtebilir. Türkiye Devleti, ülkesinde Suriyeli göçmenlere geçici koruma statüsü vererek bir bakıma Suriyeli bireyleri misafir konumunda bulundurmakta, kendileri istemedikçe Suriye’ye ‘geri göndermemekte’, şartlar elverdiğinde ve Suriye’de süreç normalleştiğinde isteyenleri Suriye’ye göndermeyi vaat etmektedir (Poyraz, 2012). Ancak, sergilenen geçici koruma rejiminin ne kadar süreceğinin belirsiz olması, Suriye’deki kargaşanın ne zaman son bulacağını ön görülememesi, tüm Suriyeli bireylerin sahip oldukları koşulları dolayısıyla Türkiye vatandaşlığına geçemeyeceğinin değerlendirilmesi ve Suriyeli göçmenler ile yerel halk arasında uyumlaşmanın ve bütünleşmenin hangi boyutta sağlandığının kestirilememesi gibi parametreler GKK Suriyeliler açısından sakıncalar doğuracaktır.

GKK Suriyeliler açısından yaşanan belirsizlikler göz ardı edilmeyerek Türkiye’nin tutunduğu ‘geçici koruma’ politikasına ilişkin, bu yaklaşımla uluslararası hukuktaki bir boşluğu ancak bu şekilde doldurabildiği düşüncesi öne sürülebilir. Çünkü ‘geçici koruma politikası’ bir acil durum politikasıdır. Suriyeliler, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nin 31. maddesi hükmü uyarınca; taraf devletlerin ‘geri göndermeme ilkesi’ ne bağlı kalmaları gerekmektedir. Bu ilkeye göre sığınma talebinde bulunan göçmen, yaşam ve özgürlüğünün tehlikeye gireceği muhtemel olan bir ülkeye geri gönderilemeyecektir. Yani GKK Suriyeliler kendileri istemedikçe Suriye’ye gönderilemeyecektir. Bunun yanında ulusal mevzuatta olan Geçici Koruma Yönetmeliği’nde de kişiler açısından geri gönderme yasağı bulunduğu açıkça belirtilmiştir.¹⁰² İlgili hükümler çerçevesinde Cumhurbaşkanlığı kararı ile tamamen ya da kısmen sona erdirilmediği¹⁰³ veya geçici koruma statüleri iptal edilmediği¹⁰⁴ sürece geçici korunan Suriyeli göçmenler Türkiye’de ‘kalış hakkına’ sahip olarak yerleşmemiş durumdadırlar (Uzun, 2015). GKK Suriyelilere verilen bu süreli yerleşme onayı ile bir ‘iskân politikasının’ ele alındığı görülmektedir. Türkiye, GKK Suriyelilere yönelik sağlık politikaları da oluşturmuştur. GKK Suriyeliler, ülkede sağlık alanında;

¹⁰² Geçici Koruma Yönetmeliği: Md. 6

¹⁰³ Geçici Koruma Yönetmeliği: Md. 11

¹⁰⁴ Geçici Koruma Yönetmeliği: Md. 8

devlet hastanelerinden yararlanma, temel sağlık sigortasına sahip olma, ilaç ve ameliyat masraflarının karşılanması, çocuklara uygulanan temel aşılar, doğum oranları vb. konularda sağlık sektöründe birçok sağlık hizmetinden çoğunlukla ücretsiz olarak yararlanmaktadırlar (Akgl vd., 2015; Korkmaz, 2014). Türkiye Devletin karar alıcıları, mali harcamalar, sosyal sorunlar, ekonomik giderler vb. parametreler ışığında insani bir tavır sergileyerek Suriye halkını kabullenmiş ve ‘entegrasyon politikası’ izlemiştir. Entegrasyon politikasından kasıt; Türkiye Devleti tarafından GKK Suriyelilerin ekonomik ve mali külfeti, birçok sosyal ve güvenlik sorunlarına neden olmalarına karşın dilleri, kültürleri, alışkanlıkları, inanç değerlerine müdahale edilmeden öz benlikleriyle yaşamlarına izin verilmiştir (Dillioğlu, 2015). GKK Suriyelilerin özellikle eğitim-ğretim çağında olan çocuklar ve gençlerine yönelik eğitim politikaları da mevcuttur. GKK Suriyeliler, gerekli belgeleri yetkili mercilere gösterebilmeleri sonucunda Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki okullarda veya Geçici Eğitim Merkezleri’nde (GEM) kayıt olarak öğrenimlerine devam edebilmektedirler. Söz konusu kayıt olunabilmeye ilişkin belgeler ise; geçici koruma kimlik belgesi, ikamet izni belgesi ve yabancı tanıtma kartıdır. Suriyeli ocukların devam edeceği sınıf düzeyine ilişkin kararlar Tanıma ve Denklik komisyonu tarafından verilmektedir. Bu çerçevede çocuğun kendi ülkesinde almış olduğu eğitimin düzeyine dair belgeler belirleyici rol oynamakta olup aksi halde karar vericiler tarafından uygun görülen bir sınıfta eğitime devam etmek gerekmektedir (Akpınar, 2017). GKK Suriyeliler, Türkiye’de politik, hukuki, kültürel, sosyal sorunlar dışında ekonomik sorunları da beraberinde getiren çalışma sorunu yaşamaktadırlar. Bağlı işçi veya bağımsız işveren pozisyonunda girişimlerle birçok sektörde çalışma çabası içindedirler. Türkiye’de yabancıların ve geçici korunan yabancıların çalışma izinlerine dair tüzel dzenlemeler¹⁰⁵ mevcuttur. Bu atılımı, GKK Suriyelilere yönelik ‘istihdam politikası’ olarak ele almak mümkündür. GKK Suriyeliler, ilgili mercilerden yasal olarak izin aldıkları takdirde sosyal sigorta kapsamında çalışarak geçimlerini sağlamakta ve hayatlarını kazanmaktadırlar.

Yukarıda yapılan değerlendirmeler ışığında; Türkiye Devleti, ülkede bulunan GKK Suriyelilere yönelik birtakım g politikaları oluşturarak söz konusu dış göçmenlere birçok alanda haklar tanıyarak çeşitli hizmetler sunmaktadır. Türkiye’de GKK Suriyelilere yönelik g politikalarını özetle belirtmek gerekirse; yaşanan iç savaş dolayısıyla ülkelerini terk etmek zorunda kalmaları ve sınırlarımızı geçmelerine izin verilmesi anlamında ‘açık kapı’ politikası; Cenevre Sözleşmesi 1967 Ek Protokolünde belirlenen coğrafi sınırlama şartına rağmen asgari seviyede uluslararası standartlarda temel kamusal hizmetlerden yararlandırılmaları yönüyle ‘geçici koruma’ politikası oluşturulmuştur. Bu kapsamda; eğitim-ğretim ağındaki Suriyeli ocukların MEB ya

¹⁰⁵ Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların alışma İzinlerine Dair Yönetmelik (2016/8375): Md. 6

da GEM okullarında öğrenimlerine devam etmelerini sağlayan ‘eğitim politikaları’ uygulanmaktadır. Bundan başka; devlet hastanelerinde muayenene, ilaç, aşı ve ameliyat gibi imkânlarla tedavi olma boyutuyla ‘sağlık politikaları’ temel sağlık hizmetleri sağlanmaktadır. Dışlanmaya ve çatışmalara karşı korunmayı hedefleyen ‘güvenlik politikaları’ da yer almaktadır. Geçici olarak ifade edilse de yetkili mercilerden aksi bir karar verilmediği takdirde ülkede kalabilmelerine imkân tanıyan ‘iskân politikaları’ başka bir alanda sağlanan hizmetleri ifade eder. Yoksulluk ve ekonomik dar boğazlıktan kurtulmalarına ve bir anlamda kendi ayakları üzerinde durarak devlete daha fazla yük olmamalarını amaçlayan ‘istihdam politikaları’ bulunmaktadır.

Türkiye’nin GKK Suriyelilere yönelik göç politikaları genel anlamda belirtildiği gibidir. Sayılan bu politikaların yanı sıra göç politikaları çerçevesinde oluşturulan sosyal politikalar da yer almaktadır. Söz konusu sosyal politikalar doğrultusunda sosyal hizmetler sunulmaktadır. Türkiye’de ilgili tüzel düzenlemeler¹⁰⁶ çerçevesinde sığınmacı/mültecilere yönelik sosyal hizmetler aktif olarak sunulmaktadır. Belirtilen sosyal hizmetler genel anlamda sığınmacı/mülteci olan kişilere yönelik psiko-sosyal destek verilmesi, danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin sunulması, can güvenliğinin sağlanması, giyim yardımlarında bulunulması ve göçmenler ile yerel halk arasında kaynaştırma ve bütünleştirme sağlamaya yönelik proje ve programların yürütülmesi şeklinde belirtilebilir. Bunun yanı sıra, göç bazında özel gereksinim gruplarına yönelik sosyal hizmetler de verilmektedir. Bunlar; refakatsiz göçmen çocuklara yönelik yatılı bir sosyal hizmet kuruluşunda (çocuk evleri, çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları vd.) koruma ve bakım altına alınması, şiddet mağduru göçmen kadınların kadın konukevlerinde barınma hizmetlerinden yararlanabilmesi, bakım ihtiyacı olan göçmen engellilerin ve yaşlıların bakım merkezlerine yerleştirilebilmeleri şeklinde sıralanabilir. GKK Suriyeli göçmenlerin sahip oldukları hukuki statülerine bakılmaksızın belirtilen sosyal hizmetlerden olağanca yararlandıkları ileri sürülebilir.

Suriye krizi bağlamında AB-Türkiye ortak faaliyetler yürütmektedir. Bunlara AB-Türkiye Ortak Eylem Planı (OEP) ile AB-Türkiye Bildirisi örnek olarak verilebilir. Söz konusu eylem planı ile bildiri AB ile Türkiye arasındaki ilişkilerin temel taşlarını oluşturmaktadır. OEP bildirisi¹⁰⁷ birtakım ilkelere dayanmaktadır. Bu ilkeleri aşağıda şu şekilde belirtebiliriz:

“Türkiye’den Yunan adalarına varan tüm yeni düzensiz göçmen ve sığınmacılar için yasal tedbirler,

¹⁰⁶ 07/09/2010 tarihli ve 2010/3 sayılı Sığınmacılar/Mültecilere Ait İş ve İşlemler Hakkında Genelge

¹⁰⁷ <https://www.avrupa.info.tr/tr/goc-politikalari-6892> (Erişim Tarihi: 24/06/2019)

Türkiye ile AB arasındaki düzensiz geçişler sona erdiğinde ya da büyük ölçüde ve sürdürülebilir şekilde azaldığında hayata geçmesi öngörülen "Birebir" yeniden yerleştirme programının yanı sıra Gönüllü İnsani Kabul Programı,

Vize Serbestisi Diyaloguna ilişkin Yol Haritasında bulunan tüm kriterlerin karşılanması durumunda Vize Serbestisi sürecinin hızlandırılması,

Türkiye'deki göçmenler için Yardım Programı çerçevesindeki mali yardımın dağıtımının hızlandırılması,

Katılım müzakerelerinin hızlandırılması ve Suriye içerisinde insani koşulların iyileştirilmesidir.”

AB-Türkiye, iş birliği içinde göç konusunda ortak eylem ve uygulamalar yürütmektedirler. İşbirliğine dayanak oluşturan ilkelere belirtildiği üzere özellikle GKK Suriyelilere yönelik adımların atılacağı ön görülmektedir. Buna göre; öncelikle Türkiye’yi transit geçip Yunanistan kıyılarından Avrupa’ya geçiş yapmak isteyen göçmen ve sığınmacılar için birtakım hukuki önlemlerin alınacağı belirtilmektedir. İkinci olarak; Türkiye’den Avrupa’ya yönelik düzensiz geçişler sona erdiğinde ya da azaldığında göçmen ve sığınmacıların uygun alanlara yeniden yerleştirilmesi ve gönüllü insani kabul programlarının oluşturulacağı vurgulanmaktadır. Üçüncü olarak; göçmen ve sığınma konusuna ilişkin vize serbestisi işlemlerinin hızlandırılması belirtilmektedir. Son olarak; katılım müzakerelerinin hızlandırılarak Suriye’de insani yaşam standartlarının yükseltilmesi ve iyileştirilmesi konularında mutabık kalınmıştır. AB’nin Suriye politikalarının samimi, hızlı ve fonksiyonel olması, Suriye savaşını sona erdirmeye ve Suriyeli göçmenlerin yaşadıkları sorunların çözüme kavuşmasında etkili rol oynayacaktır. AB-Türkiye, Suriye savaşı ve Suriyeli göçmenler konusunda ortak eylem planları ve projeler oluşturarak sürecin daha hızlı ve etkili bir şekilde sonuca ulaşmasına büyük katkı verebilir. Ayrıca, AB Türkiye’nin kendi topraklarında geçici koruma altına aldığı Suriyelilere yönelik harcamalarında Türkiye’ye destek vermelidir.

5.TÜRKİYE’NİN GKK SURIYELİLERE SUNDUĞU SOSYAL HİZMETLER

Suriye krizi sonucunda, milyonlarca insan iç çatışmadan olumsuz etkilenecek yaralandı, travma geçirdi, yoksullaştı, sosyal sağlığını bozdu, yaşamını yitirdi veya ülkelerini terk edip komşu ülkelere göç ederek buralara sığındı. Suriye halkının yaşanan iç savaştan kaçarak sığındıkları ve yaklaşık yedi yıldır yaşadıkları ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Türkiye, sayıları şu anda üç milyonu aşan (Babaoğlu ve Kocaoğlu, 2017) Suriye halkına ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye Devleti tarafından GKK Suriyelilere yönelik birçok alanda kamusal ve sivil toplumsal hizmet sunulmuştur. Bu hizmetler arasında eğitim, sağlık, güvenlik gibi sosyal hizmetler de yer almaktadır. Sosyal hizmetlerin; birey ya da ailelerin kendilerinden veya çevre şartlarından doğan veyahut kontrolleri dışında gerçekleşen maddi, manevi ve sosyal yoksunlukların giderilmesi ve ihtiyaçların karşılanması; sosyal sorunların önlenmesi ya da çözülmesi boyutlarında söz konusu bireylere yardımcı olunması, yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesi gibi amaçları olan sistemli ve programlı hizmetler olduğu bilinmektedir.¹⁰⁸ GKK Suriyelilerin kendi kontrolleri dışında gerçekleşen savaşlara, terör saldırılarına ve göçlere maruz kalmaları dolayısıyla yaşadıkları maddi, manevi ve sosyal sorunlar için kendilerine yardımcı olmak, sorunlarını çözmek ve yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla birçok modelde sosyal hizmetlerin sunulmasının sosyal afetlerde olan göçmenler için ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Türkiye’de GKK Suriyelilere birçok dalda/türde sosyal hizmet modeli sunulduğu belirtilebilir (Kamu Denetçiliği Suriyeliler Özel Raporu, 2018). Bunlar; psiko-sosyal destekler, sosyal yardımlar, kadınlar ve çocuklar ile engelli ve yaşlılara yönelik çeşitli sosyal hizmetler olarak uygulanmaktadır. GKK Suriyelilere yönelik sosyal hizmetler; bakanlıklar, yerel yönetimler ve STÖ’ler ölçeğinde verilmektedir. GKK Suriyelilere ilişkin sorunların kökten çözümü için uzun soluklu ulusal ve uluslararası politikaların geliştirilmeye ihtiyaç duyulduğu muhakkaktır (Artan ve Arıcı, 2017). Türkiye’de sosyal hizmetleri entegre bir şekilde sunan yetkili kamu kurumu, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’dır. GKK Suriyelilere sunulan sosyal hizmetleri belirlemek için söz konusu bakanlığın etkinliklerine, uygulamalarına ve projelerini ele almak yararlı olacaktır. AÇSH Bakanlığı, GKK Suriyelilere yönelik sosyal hizmetlerde yaklaşık 32 milyar dolar harcama yapıldığını belirtmektedir.¹⁰⁹ Türkiye, 2017 yılında ulusal çapta yapılan insani yardımlar konusunda dünyada birinci sırayı elde etmiştir. Bu konum, Türkiye’nin sosyal ve ekonomik

¹⁰⁸ Sosyal Hizmetler Kanunu (1983/2828): Md. 3/a

¹⁰⁹ <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/haberler/emine-erdogan-hanimefendi-ve-bakan-selcuk-lets-talk-hadi-konusalim-etkinliginin-odul-torenine-katildi/> (Erişim Tarihi: 03/07/2019)

kalkınmada ve uluslararası ölçekte nüfus politikalarına sunduğu katkı bakımından önemlidir. AÇSH Bakanlığı açısından sağlıklı bir toplum inşa etmek, sağlıklı nesiller yetiştirmek amacıyla özellikle çocuk, kadın, yaşlı ve göçmen konularında kurumsal alt yapıların güçlendirilmesi ve hizmet kalitesinin artırılması önemlidir. Bakanlık, BM nüfus fonuyla başarılı çalışmalar yürütmektedir. Sunulan sosyal hizmetler aracılığıyla daha adil bir dünya ve daha müreffeh bir toplum oluşturmak için sosyal sorumluluk bilinciyle hareket etmektedir. Bakanlık, GKK Suriyelilerin yoğun olduğu illerde bulunan SHM'lerin daha etkili ve verimli hizmet sunmalarını temin etmek için koruyucu ve önleyici hizmetler kapsamında insan kaynağı ve teknik konularda desteklemektedir. AÇSH Bakanlığı göçmenlere yönelik hizmetlerinde STÖ'lerle işbirliği ve eşgüdüm içinde çalışmalarını yürütmektedir¹¹⁰

GKK Suriyelilere yönelik sosyal hizmet programlarını AÇSH Bakanlığı, Belediyeler ve STÖ'ler nezdinde değerlendirmek yararlı olacaktır. Bu bağlamda yerel yönetimlerden belediyeler ile STÖ'lerden sadece birkaç örnek verilerek bu kurumlar tarafından ne tür sosyal hizmet sunulduğu ana hatlarıyla gösterilmeye çalışılacaktır. Nitekim belediyeler tekil kurumlar olup birbirlerinden farklı ve bağımsız hareket etmektedirler. Bu yüzden belediyelerin GKK Suriyeliler konusunda genel bir politika sergilemeleri sunulan hizmetlerin bütünlüğü ve belirginliği açısından faydalı olacaktır. GKK Suriyelilere çeşitli sosyal hizmetler sunulmaktadır. Tüm sosyal hizmet dallarını entegre sunan yapılanmalar da bulunmaktadır. Örneğin; dilenciliği bir meslek olarak icra eden çocuk ve ailelerine bilinçlendirme ve sosyal destek verilmesine karşın çocuklarını sokakta dilendirmekte veya çalıştırmakta ısrar eden Suriyeli ailelere yönelik Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) tarafından Osmaniye ilinde GİGM'e bağlı Düziçi Geçici Barınma Merkezi; bu tür ailelere beslenme, barınma, bilgilendirme, psiko-sosyal destek hizmetleri verilmektedir. Bu bağlamda sosyal çalışma disiplinin de bir alanı olan çocuk işçiliğiyle mücadele kapsamında sürdürülen tüm çalışmalar AÇSH Bakanlığı koordinesinde yürütülmektedir.¹¹¹ GKK Suriyelilere yönelik ne tür sosyal hizmet modellerinin sunulduğuna değinmek konuyu açıklayıcı hale getirecektir. Örneğin, İstanbul-Şişli belediyesinde 2015 yılında Göç Yardım Masası ve Merkezi kurulmuştur. Bu birimde sosyal çalışmacı, psikolog ve sosyolog gibi meslek elemanları görev almaktadır. Bu meslek elemanları göç biriminde GKK Suriyeliler başta olmak üzere tüm göçmen gruplarına sosyal hizmet sunmaktadırlar (Artan ve Arıcı, 2017). GKK Suriyelilere yönelik sosyal hizmet türleri/modellerini belirtmek çalışma konusu açısından önemlidir. Bu bağlamda yapılan belirlemeler ışığında bazı değerlendirmeler yapılmaktadır.

¹¹⁰ <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/haberler/emine-erdogan-hanimefendi-ve-bakan-selcuk-lets-talk-hadi-konusalim-etkinliginin-odul-torenine-katildi/> (Erişim Tarihi: 03/07/2019)

¹¹¹ <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/koruyucu-ve-onleyici-hizmetler/q-0007/> (Erişim Tarihi: 04/07/2019)

5.1. GKK Suriyelilere Yönelik Sosyal Yardımlar

Sosyal yardımlar, ayni ve nakdi olmak üzere iki temel formda yoksul birey ve ailelere mali/ekonomik anlamda yapılan sosyal hizmet türü olarak bilinmektedir. GKK Suriyeliler Türkiye’de sosyal yardımlardan yararlanmaktadırlar. Sosyal yardıma gereksinim duyan GKK Suriyelilere 3294 sayılı yasa kapsamında SYDTF ilkeleri doğrultusunda sosyal yardım hizmeti verilmektedir. GKK Suriyelilerin sosyal yardımlardan yararlanmaları için SYDTF kapsamında yer almaları, birtakım yöntemlerle muhtaçlık durumlarını belirlemeleri, 0-6 yaş grubu çocuklarının sağlık kontrollerini düzenli bir şekilde gerçekleştirmeleri, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki çocuklarının öğrenimlerine aktif olarak devam etmelerini sağlamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nın (SYDV) belirlediği diğer şartlara sahip olmaları gerekmektedir. Bu anlamda AÇSH Bakanlığı tarafından geçici barınma merkezleri dışında ikamet eden ve muhtaçlık, hanede sosyal güvence olmaması ve demografik kriterlerden en az birine uyması şartlarını sağlayan 99 ile başlayan kimlik numarasına sahip Suriyeli bireylere hanede kişi başına aylık 120 TL olmak üzere yabancılara yönelik özel amaçlı sosyal yardım verilmektedir. Ayrıca Suriyeli öğrencilere yönelik 1. ile 8. Sınıf öğrencileri için; kız öğrencilere 40 TL, erkek öğrencilere 35 TL; 9. ile 12. sınıflar arası öğrenciler için; kız öğrencilere 60 TL, erkek öğrencilere 50 TL ödeme yapılmaktadır.¹¹² Bunun yanında AÇSH Bakanlığına bağlı SHM’ler aracılığıyla Suriyeli çocukların eğitim hayatına teşvik edilmesine yönelik sosyal ve ekonomik destek hizmeti verilmektedir.¹¹³ Bu sosyal hizmet modeli çocuk ve eğitim esaslı olup ailede en fazla iki çocuk üzerinden değerlendirilmektedir. Ödenen meblağ çocuğun öğrenim çağı ve düzeyine göre değişmektedir. Bu çerçevede Suriyeli öğrencilere Ocak 2019 tarihi itibarıyla okul öncesi öğrenciler için 620,34 TL, ilköğretime devam eden öğrenciler için 930,5 TL, ortaöğretime devam eden öğrenciler için 992,54 TL ve yükseköğretime devam eden öğrenciler için 1.116,60 TL ödeme yapılmaktadır.¹¹⁴ Bundan başka SHM’ler aracılığıyla Suriyeli engelli bireylere yönelik Engelli Evde Bakım hizmeti kapsamında sunulan sosyal yardımlar da bulunmaktadır. Bu çerçevede GKK Suriyelilere de ailede engelli birey bulunduğu bu sosyal hizmet modeli sunulmaktadır. GKK Suriyelilerin bu hizmetten yararlanmak için engelli olan bireyin yetkili bir sağlık kuruluşundan en az %50 oranında ağır engelli durumuyla Engelli Sağlık Kurulu raporuna sahip olunması, engelli bakıcısı olacak bireyin herhangi bir işte çalışmaması ve ailenin muhtaçlık durumunun belirlenmiş olması gerekmektedir.

¹¹² <https://ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/> (Erişim Tarihi: 01/09/2019)

¹¹³ <https://help.unhcr.org/turkey/tr/social-economic-and-civil-matters/social-and-financial-assistance/> (Erişim Tarihi: 02/09/2019)

¹¹⁴ <https://ailevecalisma.gov.tr/chgm/uygulamalar/sosyal-ve-ekonomik-destek-hizmeti/> (Erişim Tarihi: 02/09/2019)

Bu doğrultuda Ocak 2019 tarihi itibarıyla engelli ve bakım esaslı olarak aileye bakıcı bireye ödenmek üzere aylık 1.384,59 TL sosyal yardım verilmektedir.¹¹⁵ Ödenen meblağların ortalama bir ailenin aylık ihtiyaçlarını karşılayacak yeterlikte olduğu söylenebilir. Türkiye, AÇSH Bakanlığı aracılığıyla GKK Suriyelilere gerekli sosyal yardım hizmetlerini T.C. vatandaşlarıyla benzer koşullara sahip olmaları halinde ayrıcalıksız olarak sunmaktadır. Bu sosyal hizmet modelinin GKK Suriyeliler arasında yoksullukla mücadelede ve yoksulluğa bağlı ortaya çıkacak sosyal sorunları önlemede etkili olduğu öne sürülebilir. Ancak GKK Suriyelilerin bu sosyal hizmet modellerinden (sosyal ve ekonomik destek, engelli evde bakım, özel amaçlı sosyal yardımlar vb.) haberdar edilmeleri ve bilinçlendirmeleri söz konusu sosyal hizmetlerin daha geniş kitlelere sunulmasını sağlayacaktır. Bu çerçevede çeşitli sosyal hizmet tanıtımı seminerleri yapılabilir.

Belediyelerin de GKK Suriyelilere yönelik sosyal yardım faaliyetleri bulunmaktadır. Belediyelerin GKK Suriyelilere yönelik ne tür sosyal yardım faaliyetleri yürüttüklerini belirtmek yararlı olacaktır. İstanbul-Eyüp Belediyesi bünyesindeki Sosyal Hizmetler Masası doğum durumunda Suriyelileri anlaşmalı oldukları hastanelere yönlendirerek imkân sağlamaktadır (Artan ve Arıcı, 2017). Büyükşehir belediyesi (Gaziantep örneğinde) tarafından Suriyeli göçmenlere çeşitli ihtiyaçları karşılamaya yönelik sosyal yardımlar yapılmıştır. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından Suriyelilere yönelik gıda paketi, yemek servisi, battaniye, beyaz eşya, kanepe, oyuncak, kitap seti, forma, ayakkabı, eşofman takımı, mont ve bot dağıtımı yapılmıştır (Paksoy, 2016). Belediye tarafından yapılan sosyal yardımların aynı yardım türünde olduğu ve çok geniş yelpazeli olarak bir insanın temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayacak nitelik taşıdığı anlaşılmaktadır. Suriyelilerin Belediyelerin sosyal hizmet biriminden sosyal yardım alabilmek için Emniyet Müdürlüğüne kayıt yaptırmaları gerekmektedir. Bu işlem sonrasında sosyal çalışmacılar Suriyelilerin ikamet adresinde sosyal inceleme gerçekleştirerek muhtaçlık durumu değerlendirilerek sosyal yardım bağlanmaktadır. Ayrıca, İstanbul-Eyüp Belediyesi, Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü giyecek, yiyecek ve ev eşyası gibi aynı (sosyal) yardımlarda bulunmaktadır. Bundan başka yılda bir kez doğal gaz faturasına destek sağlamaktadır (Artan ve Arıcı, 2017).

STÖ'ler de birçok sosyal hizmet sunmaktadır. Sunulan sosyal hizmetler arasında sosyal yardımların yoğun bir şekilde görüldüğü ileri sürülebilir. Nitekim Kızılay kurumu, adak kurban kesimi, vekaletle kurban kesimi, zekat, özel eğitim sınıfları projesi, sevgi bohçası, gıda paketleri vb aynı ve nakdi yardımlarda bulunmaktadır. Bu tür sosyal yardımları, ülke genelinde bulunan

¹¹⁵ <https://help.unhcr.org/turkey/tr/social-economic-and-civil-matters/social-and-financial-assistance/> (Erişim Tarihi: 02/09/2019)

şubeleri, 3 huzurevi, 13 aşevi, 8 öğrenci yurdu, 5 giyim yardım merkezi ve kimsesizler evine sahiptir¹¹⁶ Ayrıca, Kızılay GKK Suriyelilere de sosyal hizmet sunmaktadır. Bu doğrultuda sosyal yardım olarak Kızılaykart programı kapsamında 19.449 karta 588 milyon TL ödeme yapılmış, Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardım programı kapsamında 4 milyar TL mali yardım yapılmış, Şartlı Eğitim Yardımı 494.620 çocuğa 309 milyon TL nakdi ödeme, Kurs Harcırak Desteği 218 göçmene 60 bin TL ve Günlük Harcırak Desteği programları kapsamında 68 kişiye 30 bin TL ödeme yapılmıştır. Ayrıca, Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü ile UGÖ arasında imzalanan sözleşme çerçevesinde İnsan Ticareti Mağdurlarının Desteklenmesi programı kapsamında hassas durumda olan bazı göçmenlere yönelik Ulusal Yönlendirme Mekanizmasının Güçlendirilmesi Projesi doğrultusunda nakdi (sosyal) yardımlar verilmektedir. 3.118 göçmene yönelik Özel İhtiyaç Fonu ve Bireysel koruma Yardımı adı altında insani (sosyal) yardım yapılmıştır (Kızılay Faaliyet Raporu, 2019). Bir STÖ olan İnsan Hakları ve Hürriyet leri İnsani Yardım Vakfı (İHH) tarafından çeşitli sosyal yardım faaliyetleri yürütülmüştür. İHH'nın 2018 yılına kadar Türkiye'de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere yaptığı sosyal yardımlar şu şekilde belirtilebilir: Aynı yardımda gıda olarak; 104.561 ton un, 63.380 ton kumanya (et ve diğer gıdalar), 13.991 ton bakliyat, 134.552.308 adet ekmek, 24.411.548 adet konserve, gıda dışı olarak; 4.243.900 adet ev eşyası, 1.210.794 lt yakıt, 6.671 ton yakacak, 35 adet mağazada 13.515.459 adet giysi ile 2.241.251 adet ayakkabı ve çorap yardımı yapılmıştır (İHH Suriye Faaliyet Raporu, 2018).¹¹⁷ Bir başka STÖ olan Deniz Feneri Derneği tarafından Suriyeli göçmenlere gıda (adak/akika kurban eti, hazır yemek, hazır çorba, makarna, ayçiçeği yağı, reçel, peynir, zeytin, patates, soğan vb.) giyim, temizlik malzemesi, iç çamaşırı, terlik, bebek bezi vd. olarak çeşitli aynı yardımlar sunulmuştur.¹¹⁸ İyilik Derneği tarafından 2018 yılında Ramazan dolayısıyla zekât-fitre bağışları doğrultusunda yetim sofraları kurulmuş, harçlık, gıda ve bayramlık giyim dağıtımları yapılmıştır. Ayrıca, 'Paylaşınca Hayat Bayram Olur' sloganıyla kardeşlik selamıyla vekaleten adak/şükür/akika kurbanları kesilerek ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır.¹¹⁹ Bu faaliyetlerin aynı nitelikli sosyal yardımlara ilişkin sosyal hizmetler olduğu görülmektedir. STÖ'lerin bu tür projeler aracılığıyla toplumda sosyal yardımlaşma duygusunu ortaya çıkarttıkları öne sürülebilir.

¹¹⁶ <https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/sosyal-hizmetler> (Erişim Tarihi: 08/07/2019)

¹¹⁷ <https://www.ihh.org.tr/suriye> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

¹¹⁸ https://www.denizfeneri.org.tr/haberler/deniz-feneri-suriye-sinirinda_2872/ (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

¹¹⁹ <http://iyilikder.org.tr/h=2603?iyilikder-2018-yurt-disi-iyilik-faaliyetleri-ozeti> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

5.2. GKK Suriyelilere Yönelik Rehabilitasyon Hizmetleri

Rehabilitasyon hizmetleri, bireyin iş yapmasını kısıtlayan veya tamamen ortadan kaldıran engellilik ya da hastalığını gidermek üzere, o kimseyi iş yaparak topluma faydalı birey haline getirmek amacıyla tedavi, bakım ve eğitim faaliyetleri olarak tanımlanabilir. Rehabilitasyon hizmetleri mesleki, sosyal, eğitim ve sağlık yönlü olabilmektedir. Ancak sosyal hizmetleri ilgilendiren boyutu sosyal rehabilitasyondur. Sosyal rehabilitasyon hizmetleri bireyin sosyal işlevselliğine katkıda bulunmaktadır. Bu doğrultuda GKK Suriyeli bireyler arasında doğuştan ya da savaş sonrasında çeşitli organ yokluğu veya işlevsizliği nedeniyle engelli duruma düşenlere çeşitli sosyal rehabilitasyon hizmetleri verilmektedir. Bu bağlamda, AÇSH Bakanlığı tarafından GKK Suriyelilere yönelik 140 huzurevi ve yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezi, 41 yaşlı bakımevi aracılığıyla diğer kurumsal hizmetlerle birlikte sosyal rehabilitasyon hizmetleri de sunulmaktadır (KDK Suriyeliler Özel Raporu, 2018). Ayrıca, AÇSH Bakanlığı, Mersin ilinde ‘Suriyeli göçmenler Aktif Yaşam Merkezi’ kurulması yönünde gişimlerde bulunmaktadır.¹²⁰ GKK Suriyelilerin Türkiye’de yasal oturma ikamet izini süresince Göç, Afet ve Acil Durum Daire Başkanlığınca rehabilitasyon hizmeti verilmektedir (KDK Suriyeliler Özel Raporu, 2018).

STÖ’ler tarafından da GKK Suriyelilere rehabilitasyon hizmetleri verilmektedir. Örneğin, Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (MSYDD) bünyesinde faaliyet gösteren İstanbul-Sultanbeyli’deki Mülteciler Rehabilitasyon ve Psikolojik Destek Merkezinde (MRPDM) 4 sosyal çalışmacı, 3 psikolog, 2 klinik psikolog, 2 psikiyatr, 6 fizyoterapist ve 1 ortopedistle kadın, erkek ve çocuk engellilere fiziksel rehabilitasyon, bireysel ve grupsal seanslardan oluşan sosyal rehabilitasyon hizmetleri verilmektedir.¹²¹ Bir STÖ olan Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı (IBC) tarafından Bridge projesi kapsamında Türkiyeli ve Suriyeli çocuklarla BMMYK ortaklığı ve BPRM fonuyla rehabilitasyon amaçlı hipoterapi (at ile terapi) etkinliği yapılmıştır. Bu etkinlik Gaziantep Atlı Spor Kulübünde toplam 60 çocukla gerçekleştirilmiştir.¹²² Bu terapi tekniğiyle söz konusu çocukların içinde bulundukları travmatik durumdan çıkarılmaya çalışıldığı ve aynı zamanda sosyal uyumlaşmanın sağlanmaya yönelik olduğu söylenebilir. Benzer terapi etkinliklerinin Türkiye’de yaygınlaştırılması Suriyeli çocuklar arasında post travmatik stres bozukluğu gibi psikolojik rahatsızlıkların giderilmesinde etkili olabilir.

¹²⁰ <https://ailevecalisma.gov.tr/eyhgm/haberler/dunya-saglik-orgutu-turkiye-temsilcisi-dr-pavel-ursu-engelli-ve-yasli-hizmetleri-genel-muduru-uzm-dr-orhan-koc-ile-suriyeli-gocmenlere-yonelik-hizmet-sunumunu-gorustu/> (02/09/2019)

¹²¹ <https://multeciler.org.tr/rehabilitasyon-ve-psikolojik-destek-merkezi/> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

¹²² <https://www.saglik.org.tr/single-post/2016/08/30/At-ile-Terapi---Hipoterapi-Nedir> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

5.3. GKK Suriyelilere Yönelik Psiko-sosyal Destek Hizmetleri

Psiko-sosyal destek hizmeti programı bazı hususları içermektedir: Geçici barınma merkezinde bulunan aile, kadın ve çocukların yaşadıkları stres, travma ve sıkıntılar ile kayıplar ve yas süreci gibi sorunlar belirlenerek bu hizmet verilmektedir. Ailelere psiko-sosyal destek birimine başvurumaları yönünde rehberlik yapılır. Bu kapsamda bireyler ve gruplarla görüşmeler yapılarak gerekli görüldüğünde psikiyatri servisine de yönlendirilebilir. Ayrıca; GKK Suriyelilere yönelik psiko-sosyal destek hizmeti doğrultusunda tiyatro, şiir, piknik, gezi gibi sosyal etkinlikler düzenlenmekte ve sportif, kültürel, sanatsal ve mesleki kurslar verilmektedir (Artan ve Arıcı, 2017). GKK Suriyelilere yönelik psiko-sosyal destek hizmetleri olarak; AÇSH Bakanlığı verileri doğrultusunda, Malatya, Adıyaman, Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Osmaniye, Hatay, Adana, Kahramanmaraş illerinde bulunan 26 adet geçici barınma merkezinde Suriyelilere psiko-sosyal destek verilmektedir. Psiko-sosyal destek hizmetleri, 2014 yılında 16 bin göçmene, 2015 yılında 70 bin göçmene, 2016 yılında yaklaşık 16 bin göçmene sağlanmıştır. Bundan başka, AÇSH Bakanlığı tarafından Suriye savaşına bağlı sorunlardan daha fazla etkilenen çocuk, kadın, yaşlı ve engellilerden oluşan dezavantajlı gruplara yönelik 2014-2018 yılları arasında 421 bin göçmene psiko-sosyal destek hizmeti verilmiştir. Ayrıca, Bakanlık, ‘Sosyal Uyum Yardımı’ programıyla 2 milyar 744 milyon TL kaynak ayırarak 1.5 milyon Suriyeliye ulaştıklarını belirtmektedir. Bu program AÇSH Bakanlığı ve UNICEF iş birliğiyle düzenlenmekte olup bu kapsamda 70 bin Suriyeli çocuğa hizmet verilmiştir. Bu programla, bilhassa bakım ve rehabilitasyon süreçlerinin ardından GKK Suriyelilere sağlanan eğitim, iş ve meslek edindirme kursları verilmiştir. Bununla birlikte, sosyal entegrasyon faaliyetleri yürütülerek GKK Suriyeliler toplumda daha iyi bir hayat standartına yükseltilmeye çalışılmaktadır. Toplumsal bütünleşme sağlamanın ekonomik ve kültürel uyumu kalıcı hale getirmekle mümkün olacağı bilinmektedir. Bu sebeple sosyal entegrasyon faaliyetlerine yoğunlaşmak önem arz etmektedir.¹²³

Büyükşehir Belediyeleri (Gaziantep örneğinde) bünyesindeki kadın konukevlerinde kalmakta olan 51’i şiddet mağduru kadına ve 15 çocuğa psiko-sosyal destek hizmeti verilmiştir (Paksoy, 2016). Belediyeler (İstanbul-Zeytinburnu Belediyesi örneğinde), Suriyeliler arasında Türkçe iletişim kurabilenlere psikolojik destek vermektedir. Bu hizmet psiko-sosyal destek hizmeti olarak ele alınabilir (Artan ve Arıcı, 2017). Kilis Belediyesi, GKK Suriyeli kadınlara

¹²³<https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/haberler/bakan-selcuk-mahir-eller-projesinin-acilis-toplantisina-katildi/> (Erişim Tarihi: 03/07/2019)

yönelik kuaförlük ve dil eğitimi konularında kurslar açarak ve çocuk dostu alanlar oluşturarak bu yönde psiko-sosyal destek hizmeti vermiştir (KDK Suriyeliler Özel raporu, 2018).

STÖ'ler de GKK Suriyelilere psiko-sosyal destek hizmeti sunmaktadır. Bu kapsamda Kızılay 3.594 çocuğa savaşa bağlı travmatik problemler ve yerel halka sosyal uyum sağlama konularında 1.942.331 adet faaliyet gerçekleştirmiştir. Bundan başka, Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü ile UGÖ arasında imzalanan sözleşme çerçevesinde İnsan Ticareti Mağdurlarının Desteklenmesi programı çerçevesinde hassas durumda olan bazı göçmenlere yönelik Ulusal Yönlendirme Mekanizmasının Güçlendirilmesi Projesi kapsamında psiko-sosyal destek hizmetleri sunulmaktadır. Kızılay'ın Suriyeli göçmenlere sunduğu psiko-sosyal destek hizmetleri kapsamında bireysel görüşme ve grup terapileri, sağlık eğitimleri ve seminerler, psiko-eğitimler verilmektedir (Kızılay Faaliyet Raporu, 2019). SGDD tarafından da GKK Suriyelilere yönelik psiko-sosyal destek hizmeti sunulmaktadır. SGDD Uluslararası Tıbbi birlikler ve BMMYK ile iş birliği içinde İzmir, Adana, Gaziantep, İstanbul ve Sakarya illerinde 'Çok Yönlü Destek Merkezleri' kurmuş ve GKK Suriyelilere bu anlamda psiko-sosyal destek hizmeti vermiştir (KDK Suriyeliler Özel Raporu, 2018).

5.4. GKK Suriyelilere Yönelik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri

Danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, bireylerin yaşamlarıyla ilgili sorunlar yaşadıklarında kendilerine bilgilendirme, yönlendirme, motive etme, destekleme, yol gösterme ve örnek olma gibi içeriklerle yardımcı olmak şeklinde ele alınabilir. GKK Suriyelilerden ülkelerine dönmek isteyenlere bu süreç hakkında gerekli bilgilendirmeler yapılmaktadır. GİGM bünyesinde, YİMER 157 hattıyla GKK Suriyelilere uluslararası koruma, geçici koruma, ikamet, vize gibi konularda bilgilendirme yapılmaktadır. AÇSH Bakanlığı tarafından resmi nikah, kadın hakları, kadına yönelik şiddet, insan ticareti, çalışma izni konularında Türkçe ve Arapça dillerinde broşürler dağıtılarak bilgilendirme yapılmıştır. Ayrıca, BM ile iş birliği içinde ülkesine dönmek isteyen GKK Suriyelilere yönelik Suriye'deki yaşam koşulları hakkında bilgilendirme faaliyetleri yapılmıştır (KDK Suriyeliler Özel Raporu, 2018). Özellikle engelli ve yaşlılara yönelik yaşadıkları sorunlara ilişkin 2828 sayılı yasa çerçevesinde danışmanlık hizmeti sağlanmaktadır (Artan ve Arıcı, 2017). Verilen bilgiler doğrultusunda kamusal olarak danışmanlık ve rehberlik hizmetinin çeşitli konular hakkında bilgilendirme yapmaktan ibaret kaldığı, mevzuat el verdiği halde etkin bir danışmanlık ve rehberlik hizmetinin sunulmadığı ileri sürülebilir. Oysa ki danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, idari ve adli boyutlarda mülakat odalarında mesleki yöntem ve teknikler kullanılarak

periyodik seanslarla bilgilendirme etkinlikleriyle birlikte yönlendirme, motive etme, destekleme, yol gösterme ve örnek olma yönlerini kapsayacak şekilde düzenli ve verimli bir şekilde uygulanabilir. AÇSH Bakanlığı sosyal meslek elemanları tarafından T.C. vatandaşlarına uygulanan danışmanlık ve rehberlik hizmetleri benzer şekilde GKK Suriyelilere de uygulanabilir. Ayrıca, etkin ve verimli bir sosyal hizmet modeli uygulayabilmek amacıyla sınırlarda bulunan ve sonrasında kamplarda yaşayan GKK Suriyelilere yönelik ‘mobil danışmanlık ekipleri’ oluşturulabilir.

Büyükşehir belediyeleri (Gaziantep örneğinde) bünyesinde Gaziantep Valiliği iş birliğiyle kurulan Ensar Toplum Merkezi’nde geçici barınma merkezleri dışında yaşayan yaklaşık 1.100 GKK Suriyeliye sosyal ve kültürel konular ile hukuk, sağlık, eğitim alanlarında danışmanlık hizmeti verilmiştir (Paksoy, 2016). Bazı belediyeler (İstanbul-Fatih Belediyesi örneğinde) kurumsal imkân ve kapasiteleri el vermediğinde GKK Suriyelileri İstanbul Büyükşehir Belediyesi ‘Sosyal Hizmet Birimi’ veya AFAD İstanbul İl Müdürlüğüne yönlendirerek hizmet almalarını sağlamaktadır. Bu yönlendirme ile yapılan etkinliğin bir danışmanlık ve rehberlik hizmeti olduğu ileri sürülebilir. Ayrıca, İstanbul-Esenyurt Belediyesinde GKK Suriyeliler için bir irtibat bürosu bulunmaktadır. Burada Arapça bilen personel görevlendirilmiştir. Büroda ihtiyaç sahipleri gerektiğinde dil kurslarına veya sağlık hizmetlerine yönlendirilmektedir. Küçükçekmece Sosyal Hizmetler Dairesi’nde Arapça ve Türkçe bilen personel hizmet vermektedir. Sultanbeyli Belediyesi’nin ise tam zamanlı personeli olan ‘Mülteci Koordinasyon Merkezi’ bulunmaktadır. Bu merkezde çalışma izni almış GKK Suriyeliler de görev almaktadır. Söz konusu Merkez, GKK Suriyelilere hakları konusunda bilgilendirme ve temel ihtiyaç değerlendirmesi konusunda yardımcı olmaktadır (Artan ve Arıcı, 2017).

STÖ’ler tarafından da çeşitli konularda danışmanlık ve rehberlik hizmetleri verilmektedir. Örneğin, ALO 168 Kızılay Çağrı Merkezi’nde Türkçe, İngilizce, Arapça, Farsça ve Peştuca dillerinde 28 personel tarafından bilgilendirme hizmeti verilmektedir. Bilgilendirmelerin arama kategorileri dilek, şikâyet, yönlendirme vb. içeriklerde uygulanmaktadır (Kızılay Faaliyet Raporu, 2019). MSYDD tarafından Toplum Merkezi bünyesinde iş ve meslek danışmanlığı masası kurulmuştur. Burada iş arayan GKK Suriyeli bireylere iş bulma ve işe yerleştirme, iş kurmak isteyen girişimcilere teknik destek, oluşturulan veritabanı üzerinden mesleki bilgi ve beceriler doğrultusunda istihdam desteği sunmaktadır. Bu çerçevede GKK bireyler arasında işsizliği azaltmak, firmaların ihtiyaçlarına cevap verecek doğru elemanı bulmak, girişimcilere iş yeri açma sürecinde doğru bilgi vermek ve yönlendirmelerde bulunmak, istismarcıların önüne geçmek için ücretsiz iş ve meslek danışmanlık hizmeti vermektedir. Bu kapsamda GKK Suriyelilere muhasebe

işlemleri, elektronik imza alma, çalışma izni başvurusunda bulunma, iş yeri ruhsatlandırma, mesleki kurslara yönlendirme vb. konularda hizmet sunmaktadır. Ayrıca, uluslararası koruma ve mülteci hukuku konularında hukuki danışmanlık, yönlendirme ve vaka takibi hizmeti verilmektedir.¹²⁴ GKK Suriyelilere daha etkin ve düzenli danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunulması yönünde sosyal politikalar ve kurumsal çalışmalar yapılmalıdır.

5.5. GKK Suriyelilere Yönelik Sosyal Eğitim Hizmetleri

Sosyal eğitim, sosyal sorun yaşayan bireyleri seminerler, konferanslar, projeler gibi etkinliklerle toplumsallaştırma süreci olarak tanımlanabilir. GKK Suriyeliler alışkın olmadıkları bir toplumda farklı kültür, yapı, değer yargıları, yaşam biçimleriyle karşılaşmaktadırlar. GKK Suriyelilerin Türkiye’de daha ne kadar süre kalacakları şuan için belirsizdir. Bu sebeple GKK Suriyelilerin Türkiye’de yerel halkla çatışma yaşamadan uyum içinde yaşamaları GKK Suriyeliler ile yerel halk arasında sevgi, saygı ve hoşgörünün tesis edilmesinin sağlanması büyük önem arz etmektedir. Bu anlamda sosyal eğitimler verilerek uyumlaştırma ve bütünleştirme faaliyetleri yürütülmelidir. Nitekim GKK Suriyeli aileleri çocuk hakları konusunda bilgilendirmek ve bilinçlendirmek amacıyla çeşitli faaliyetler yürütülmektedir. Bu kapsamda AÇSH Bakanlığı tarafından Suriyeli çocukların toplumsal entegrasyonu hakkında bazı eğitim seminerleri verilmektedir. Bu çerçevede Türkiye menşeli çocuklar ile Suriyeli çocuklar arasında güçlü bağların kurulduğu, toplumsal bütünleşmenin ve uyumun sağlamanın amaçlandığı projeler yürütülmektedir. Çocuk Hakları Komitesi¹²⁵, GKK Suriyeli çocukların haklarını bildirecek ve toplumsal bütünleşmelerini sağlayacak faaliyetler üstlenmektedir. Akran eğitimi adındaki bu sosyal uyum programında; çocuk hakları, ayrımcılık, ihmal, istismar, şiddet, güvenlik, yaşanan toplumu tanıma, erken yaşta evlilik ile çocuk işçiliğinin önlenmesi konuları hakkında çeşitli eğitim seminerleri verilmektedir. Ayrıca, GKK Suriyeli kadınlara yönelik evlilik yaşı, resmi nikâhın önemi, kadına yönelik şiddetle mücadele, kadın hakları vb. konuları hakkında çeşitli eğitim seminerleri verilmektedir (Artan ve Arıcı, 2017).

STÖ’ler de GKK Suriyelilere yönelik sosyal eğitim hizmetleri vermektedir. Bu doğrultuda Kızılay bünyesindeki Toplum Merkezlerinde Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğünde 743.240 göçmene 103 milyon TL maliyete sahip psiko-sosyal destek, sosyal etkinlikler, savunuculuk, koruma, sosyal uyum vb. toplumsal entegrasyon hizmetleri sunulmuştur.

¹²⁴ <https://multeciler.org.tr/is-ve-meslek-danismanligi/> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

¹²⁵ AÇSH Bakanlığı bünyesinde bir oluşumdur.

Bununla birlikte bazı projeler aracılığıyla sosyal uyum programı desteklenmektedir. Mutfakta Umud Var projesi çerçevesinde İstanbul ve Ankara illerinde Mayıs 2019 döneminden itibaren katılımcısı %50 oranında Suriyeli kadınlardan oluşan aşçılık kursları düzenlenmiştir. Kızılaykart aracılığıyla kursiyerlerinin hesaplarına 1000 TL ödeme yapılmaktadır. Ayrıca, insan hakları ilkeleri doğrultusunda tarafsızlık, bağımsızlık, hukuk üstünlüğü anlayışlarına dayalı insanların ihtiyaçlarına yönelik farkındalık kazandırmak amacıyla çalışmalar yürütülmektedir. Kızılay, Sosyal Uyum programı çerçevesinde göçmen topluluklara karşı önyargıları gidererek toplum genelinde olumlu tavır ve tutumun pekiştirilmesi, yerel halk ile göçmen topluluklar arasında dostane ilişkilerin teşvik edilmesi amaçları doğrultusunda Toplum Merkezlerinde, sportif faaliyetler, kültürel aktiviteler, sanatsal eğitimler, gönüllülük faaliyetleri, empatinin artırılmasına yönelik çalışmalar, broşür, video ve seminer gibi konularda sosyal eğitim faaliyetleri yürütülerek 212.489 kişiye ulaşılmıştır (Kızılay Faaliyet Raporu, 2019). MSYD Derneği tarafından İstanbul-Sultanbeyli’de yaşayan yerel halk ve göçmenlerin birlikte yaşama kültürlerine katkı sunmak amaçlı Sosyal Uyum Birimi oluşturulmuştur. Bu birimde yerel halk ile GKK Suriyeliler arasında etkileşimi arttırmak, kültürler arası iletişimi sağlamak, farklılıkların zenginliği bilinci oluşturmak için toplumsal uyum desteklenmektedir. Bu sosyal uyum etkinlikleri kapsamında, çeşitli atölye çalışmalarının yapıldığı, mekansal mobilizasyonu sağlamak için gezilerin düzenlendiği, özel günlerin anlam ve önemi hakkında farkındalık kazandırmak için uluslararası özel gün etkinliklerinin (Örneğin; 20 Haziran Dünya Mülteciler Günü) düzenlendiği belirtilmektedir. Ayrıca, oluşturulan mülteci danışma gruplarıyla GKK Suriyelilerin belirledikleri konuları tartıştıkları, derneğin faaliyetlerinin belirlendiği ve karar alma sürecinde etkili olabilmeleri için yönetim uyguladıkları, çeşitli toplantılarla bilgi alışverişi ve danışma etkinlikleri gerçekleştirdikleri ve sosyal uyum farkındalık çalışmalarının yürütüldüğü belirtilmektedir.¹²⁶ Belirtilen etkinlikleri sosyal eğitim çalışmaları olarak anlamlandırmak mümkündür. Bir başka STÖ olan SGDD tarafından da çeşitli sosyal eğitim çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda daha barışık bir toplumun gelişmesine katkı sağlamak amacıyla Türkiye vatandaşı çocuklar ile Suriyeli göçmen çocukların birlikte katıldıkları çocuk şenliği etkinlikleri düzenlenmiştir. Bu etkinlik çerçevesinde çocuklar oyun parklarında, çizgi film karakterlerini canlandıran profesyonel animatörlerle birlikte çeşitli oyunlar oynadı, uçurtma uçurdu, ip, top gibi oyuncaklarla kendi aralarında oyunlar kurdu ve birbirlerine yakınlaşma ve kaynaştırılmaya çalışıldı.¹²⁷ Ayrıca SGDD tarafından mültecilik konusunda toplumda oluşan olumsuz algıların

¹²⁶ <https://multeciler.org.tr/sosyal-uyum/> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

¹²⁷ <http://sgdd.org.tr/cocuk-senligi-2/#more-2871> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

ortadan kaldırılması, göç konusunun insani yönüne dikkat çekmek ve göç ve göçmen konusunda farkındalık oluşturmak amacıyla ‘Mülteci Film Günleri’ düzenlenmektedir.¹²⁸ Bununla birlikte İç Anadolu bölgesinde bulunan göçmen kız çocukları ile kadınlar Kapadokya’da bir araya gelerek sorunları ve beklentileri hakkında bilgi alışverişinde bulunacakları Geleneksel Kapadokya Kadın Buluşması etkinlikleri düzenlenmektedir. Ayrıca SGDD kız çocukları ile yerel halk ve göçmenlerin uyumlaşmasına yönelik çeşitli projeler yürütmektedir.¹²⁹ Başka bir STÖ olan IBC tarafından Sultanbeyli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüyle yapılan protokol doğrultusunda sosyal uyum programı kapsamında okullarda öğrenciler arasında iletişim ve etkileşimlerin artırılması ve dezavantajlı grupların güçlendirilmesi amacıyla yönelik kapsayıcı ve destekleyici eğitimler verilmektedir.¹³⁰ Belediyelerin de etkin bir şekilde GKK Suriyelilere sosyal eğitim vermeleri yararlı olacaktır. Özellikle belediye bünyelerinde sosyal çalışma istihdam etmek bu sosyal hizmetin uygulanmasında etkili rol oynayacaktır.

5.6. GKK Suriyelilere Yönelik Koruma, Bakım ve Barınma Hizmetleri

Koruma-bakım-barınma hizmetleri çocuklara, yaşlı ve engellilere yönelik sunulabilmektedir. Koruma hizmetinden kasıt devlet himayesinde kamu ya da özel sosyal hizmet kuruluşlarında ihtiyaç duyan bireyi gözetim altında bulundurmak şeklinde anlaşılabılır. Bakım hizmeti bakıma muhtaç bireye banyo yaptırılması, tuvalet ihtiyacının giderilmesine yardımcı olunması, tırnaklarının kesilmesi, saçlarının taranması, dişlerinin temizlenmesi, yemek ve içecek ihtiyacının giderilmesi, el, yüz ve ayak temizliği, sakal tıraşının yapılması, istenmeyen tüylerin temizlenmesi, elbiselerinin giydirilmesi ve çıkarılması, burun ve kulak temizliğinin yapılması, yatağının temizlenmesi ve düzeltilmesi, odasının temizlenmesi, çamaşırlarının yıkanması vb. faaliyetleri kapsamaktadır.¹³¹ Barınma hizmeti de yıllık 70 gün izin hakkına sahip olma kaydıyla bireyin yaşı, cinsiyeti, sosyal sorunu vb. kıstaslar doğrultusunda ilgili sosyal hizmet kuruluşlarında kalmak zorunluluğu çerçevesinde anlaşılabılır.¹³²

Bahsi edilen koruma-bakım-barınma hizmetleri GKK Suriyeli çocuk, engelli ve yaşlılara da verilmektedir. Suriyeli refakatsiz çocuklar takip edilerek aile birleşimi sağlanamadığında bu çocuklar sosyal hizmet kuruluşlarına alınarak bakımları buralarda gerçekleştirilmektedir (Artan ve

¹²⁸ <http://sgdd.org.tr/multeci-film-gunleri/#more-2820> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

¹²⁹ <http://sgdd.org.tr/geleneksel-kapadokya-kadin-bulusmasi/#more-2815> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

¹³⁰ <https://www.ibc.org.tr/TR/978/sultanbeylide-sosyal-uyum-egitimi> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

¹³¹ Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tesbiti Ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik: Md. 9/2-a

¹³² Sosyal hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliği: Md. 50-a

Arıcı, 2017). AÇSH Bakanlığı koordinesinde Suriyeli refakatsiz çocuklara vatandaş çocuklarla aynı hizmetin verildiği ileri sürülebilir. Bu tutum, Türkiye'nin insan hakları perspektifinde çocuk haklarını gözettiğini göstermektedir. Ayrıca, şiddete uğrama durumlarında GKK Suriyeli kadınlara da kadın konukevi ve ilk konaklama birimlerinde barınma hizmeti sunulmaktadır. GKK Suriyelilerden %40 oranında engelli olanlar engelli bakım merkezlerine ve 60 yaş üzerindeki yaşlılar ise valilik kanalıyla durumlarına uygun yaşlı bakım merkezlerine yerleştirilmektedir (Artan ve Arıcı, 2017). GKK Suriyeli kadınlara yönelik koruma ve barınma hizmetinin sosyal hizmet kuruluşlarında gerçekleştirildiği ve tıpkı çocuklarda, engelli ve yaşlılarda olduğu gibi insan haklarına duyarlı bir tutum sergilendiği söylenebilir. Ayrıca GKK engelli ve yaşlı bireylere yönelik olarak bakım hizmetleri AÇSH Bakanlığı tarafından Geçici ve Misafir Bakım Hizmetleri, Gündüzlü Bakım Hizmetleri, Evde Bakım Destek Hizmetleri, Toplum Destekli Hizmetler, Yatılı Bakım Hizmetleri, Özel Bakım Merkezi Hizmetleri vb. modellerde/kuruluşlarda verilmektedir (KDK Suriyeliler Özel Raporu, 2018).

Belediyeler de GKK Suriyelilere koruma-bakım-barınma hizmetlerini sunmaktadır. Büyükşehir Belediyeleri (Gaziantep örneğinde) bünyesindeki kadın konukevlerinde 51'i şiddet mağduru kadın ve beraberindeki 15 çocuğa koruma ve barınma hizmetleri verilmiştir (Paksoy, 2016). Belediyeler (İstanbul-Zeytinburnu Belediyesi örneğinde), kente yeni gelen Suriyelileri ilk etapta misafirhanede ağırlamakta ya da gerektiğinde bir aylık kira yardımıyla bulunmaktadır. Barınma konusu başlı başına bir sorun alanıdır ve muhite göre zorluk derecesi değişmektedir. Bunun nedenine bölgeler arasında konut sayısı ve kira bedelleri etki etmektedir (Artan ve Arıcı, 2017).

STÖ'ler de göç bazlı dezavantajlı gruplara koruma hizmeti vermektedir. Bu bağlamda Kızılay, koruma programı aracılığıyla kriz durumlarında bireylere ya da gruplara yönelik istismar, zorlama, şiddet konularında faaliyetler yürütmektedir (Kızılay Faaliyet Raporu, 2019). Bir STÖ olan İHH tarafından Türkiye'de bulunan Suriyeli göçmenlere yönelik barınma ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik Kilis ilinde Elbeyli konteynır kentte 1000 adet, Öncüpınar konteynır kentte 1248 adet çift katlı konteynır yerleştirilmiş ve Suriyelilere 17.506 adet çadır ulaştırılmıştır. Ayrıca Suriyeli çocukların barınabileceği Çocuk Yaşam Merkezleri kurulmuş ve 13 adet Yetim Evi açılmıştır (İHH Suriye Faaliyet Raporu, 2018).¹³³ İHH'nın Suriyeli çocuklara yönelik koruma, bakım ve barınma hizmetleri sunduğu anlaşılmaktadır. Bu şekilde kamusal sosyal hizmetlere destek verildiği öne sürülebilir.

¹³³ <https://www.ihh.org.tr/suriye> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

5.7. GKK Suriyelilere Yönelik Aile Birleştirme Hizmetleri

Sosyal hizmetlerde aile bütünlüğü bir esas olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden aile danışmanlığı adında bir sosyal hizmet modeli aracılığıyla mutlu çift ilişkilerinin kurulması, evlilik birliğinin sürdürülmesi, çocukların sağlıklı gelişimlerinin aile ortamında gerçekleştirilmesi ve boşanmaların önlenmesi gibi amaçlar edinilmektedir. Bu hedeflerle ailelerin parçalanmasını önleyerek aile bütünlüğünün korunmasının sağlanmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bu amaçla birtakım sebeplerle ayrı düşmüş göçmen aile üyelerinin de aile birleşimi adıyla bir araya getirilerek aile bütünlüklerinin sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, refakatsiz çocukların aileleri aranmakta ve aile üyeleri birleştirilerek aile bütünlüğü sağlanmaktadır. Bunun mümkün olmadığı durumlarda refakatsiz çocukların yaş ve durumlarına uygun bir yatılı sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilerek koruma ve bakım altına alınmaktadırlar (Artan ve Arıcı, 2017). Aile birleşimi hizmeti bir sosyal hizmet modeli olarak ele alınmalı ve ayrı düşmüş aile üyelerine de aile danışmanlığı hizmeti verilmelidir. Fiziksel ayrılığın duygusal ayrılağa da neden olduğu aşıkardır. Cezaevinde bulunan mahkumlara cezası çektirildikten sonra salıverilmeden önce sosyal uyum ve aile danışmanlığı hizmeti verilmektedir (Karakartal ve Yalçinkaya, 2019). Çiftler boşanmış olmasalar dahi fiziksel ayrılığa düşmüş olmaları çiftlerin ve diğer aile üyelerinin tekrar bir araya geldiklerinde bir takım uyum sorunları yaşayabilecekleri durumunu ortaya çıkarabilmektedir. Bu sebeple GKK Suriyelilere de verilen aile birleştirme hizmetleri, aile danışmanlığı ve psiko-sosyal destek hizmetiyle entegre sunulmalıdır. Aile birleştirme hizmeti bir sosyal hizmet modeli sayılmalıdır. GKK Suriyelilere Türkiye tarafından aile birleşimi hizmeti verilmektedir. GKK Suriyelilerin aile birleşimi; akrabalık, sağlık, eğitim, çalışma vb. sebeplerle değerlendirilmektedir. İkamet ili değişiklik talebiyle ilgili başvurular, bulunulan ilin valiliklerince alınarak değerlendirilmektedir. Başvuru kabul edildiğinde ilgili kişiye ‘Yol İzin Belgesi’ verilmekte ve böylelikle aile birleşimi sağlanmaktadır.

Aile bağlarının yeniden tesis edilmesi konusunda STÖ’ler de faaliyet sürdürmektedir. Kızılay Kurumu, aile birleştirme hizmetleri kapsamında savaş sürecinde ayrı düşmüş aile üyelerini yeniden birleştirmekte, özel ihtiyaç sahiplerini akrabalarıyla bir araya getirme, ailelere mesaj iletiminde bulunma, aile bireylerinin akıbetini öğrenme veya düzenli iletişim kurmalarını sağlama konusunda hizmetler vermiştir. Aile birleştirme faaliyetleri çerçevesinde; 905 kayıp kişi araştırılmış ve toplamda 2.402 kişiye ulaşılarak 759 aile birleştirilmiştir (Kızılay Faaliyet Raporu, 2019).

5.8. GKK Suriyelilere Yönelik Çalışma ve İstihdam Hizmetleri

AÇSH Bakanlığı, ‘Türkiye’de GKK Suriyeliler ve Ev Sahibi Topluluklar İçin İş Yaratma ve Girişimcilik Fırsatları’ adlı projeyi UĞÖ ve Uluslararası Çalışma Örgütü (UÇÖ) ile işbirliği yaparak yürütmektedir. Bu proje Mayıs 2018-Nisan 2020 tarihlerini ve İstanbul, Ankara, Konya, Bursa, Mersin, Adana, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa illerini kapsamaktadır. Söz konusu projeyle ülkede iş hacmi oluşturma ve girişimcilik fırsatlarının geliştirilmesiyle istihdam potansiyeli arttırılacak ve ekonomik büyümeye katkı sağlanacaktır. Proje kapsamında; T.C. vatandaşı ve GKK yabancılara Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere (KOBİ) yönelik KOBİ Güçlendirme ve Destekleme Programı uygulanacaktır. Bu çerçevede söz konusu kişilere mesleki danışmanlık, iş planlarını geliştirme imkânı, 50 bin TL’ye kadar mikro hibe ile pazarlara erişim imkânları sağlanacaktır.¹³⁴

AÇSH Bakanlığı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) önderliğinde ve Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) ortaklığında, AB finansmanıya ‘Mahir Eller’ adında bir projesine destek vermektedir.¹³⁵ Bu proje kapsamında 15 milyon avro bütçeyle %65’i GKK Suriyeli ve %35’i Türkiyeli olmak üzere binlerce kişinin mesleki becerileri belgelendirilecektir. Bu bağlamda GKK Suriyelilerden 30 bin kişinin mesleki becerisi belirlenecek, 20 bin kişinin mesleki yetkinliği belgelendirilecek ve 3 bin kişinin ise istihdamı sağlanacaktır. Bahse konu proje kapsamında; mesleki yetkinliğini belgelendirmiş göçmenlerin istihdamını teşvik etmek amacıyla asgari ücretin %10’u ile SGK işveren primlerinin tamamı 6 aylık süreyle proje bütçesinden karşılanmıştır.¹³⁶ İstanbul-Sancaktepe’de SHM’de GKK Suriyelilerin iş bulmalarına yardımcı olmak üzere kariyer merkezi adında bir birim bulunmaktadır. GKK Suriyeliler yeteneklerine göre burada ilgili yerlere yönlendirilmektedir (Artan ve Arıcı, 2017).

GKK Suriyelilere yönelik STÖ’ler tarafından da çalışma ve istihdam konularında çalışmalar yürütülmektedir. Bu anlamda Kızılay Kurumu da Toplum Merkezlerinde göçmenlerin yaşam becerilerini geliştirecek etkinlikler ve mesleki kurslar düzenlenmekte ve MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından onaylı sertifika verilmektedir. Bu faaliyetler arasında işe yönlendirme/meslek edindirme, mesleki ve beceri kursları (bilgisayar, takı tasarım, kuaförlük, aşçılık, biçki dikiş, ahşap boyama, hasta ve yaşlı refakatçisi, kaynak teknisyenliği), kamu ve özel

¹³⁴ <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/duyurular/06112018-01-nolu-duyuru/> (Erişim Tarihi: 03/07/2019)

¹³⁵ <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/haberler/bakan-selcuk-mahir-eller-projesinin-acilis-toplantisina-katildi/> (Erişim Tarihi: 03/07/2019)

¹³⁶ <https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=23970&lst=MansetListesi> (Erişim Tarihi: 03/07/2019)

sektörlerle iş birlikleri gibi çalışmalar yürütmektedir (Kızılay Faaliyet Raporu, 2019). İHH tarafından eşini kaybetmiş GKK Suriyeli kadınlar için geçimlerini karşılamaları için Hatay ili Reyhanlı ilçesinde 2 adet terzihane kurulmuştur (İHH Suriye Faaliyet Raporu, 2018).¹³⁷ Çalışma ve istihdam konusunda yürütülen bu faaliyetlerin GKK Suriyeli bireylerin kendi ayakları üzerinde durmaları, sosyal işlevsellik kazanmaları, yoksullukla mücadele edilmesi, işsizlik sorununun önünü alması ve bakımından yararlı olmaktadır. Bu çerçevede GKK Suriyelilerin de Türkiye ekonomisine katkıda bulundukları ifade edilebilir.

5.9. Genel Değerlendirme

2011 yılında Arap coğrafyasında yerel halklar tarafından yönetimden çeşitli konularda reform taleplerine ilişkin ortaya çıkan çatışmalar sonucunda ayaklanmalar, gösteriler ve mitingler düzenlenmiştir. Art arda bir birini tetikleyen bu ayaklanmalar Suriye’de bir iç savaşa dönüşmüştür. Suriye’de yaşanan kriz nedeniyle göçler meydana gelmiş ve Suriye halkı çeşitli sebeplerle Türkiye’ye göç etmiştir. Suriye halkı, Suriye’de savaşa bağlı ve göç ettikten sonra Türkiye’de birçok sosyal sorun yaşamıştır. Türkiye Devleti, Suriye halkına kapılarını açmıştır. Türkiye Devleti tarafından Suriye’ye yönelik dış politikalar ile Türkiye’de bulunan Suriyeli bireylere yönelik göç politikaları ve bu kapsamda sosyal politikalar bulunmaktadır. Türkiye Devleti tarafından oluşturulan ve geliştirilen söz konusu politikalar doğrultusunda Suriyeli bireylere çeşitli sosyal hizmet dalları/modelleri sunulmuştur. Bahse konu sosyal hizmetler, kamu kurumları, yerel yönetimler ve STÖ’ler tarafından belirli plan, program ve projeler doğrultusunda sistematik olarak sunulmaktadır. Türkiye’de GKK Suriyelilere Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına sunulan tüm dallarda ve modellerde sosyal hizmet sunulduğu ileri sürülebilir. Ayrıca, ele alınan sosyal hizmet türlerinden sosyal yardımlar ve psiko-sosyal destek hizmetlerinde yoğunlaşma olduğu buna karşın sosyal rehabilitasyon hizmetlerinde daha ender görüldüğü anlaşılmaktadır. Başka bir ülkede yeniden yerleşmek zorunda kalan yabancı bireylere sosyal hizmetler sunmak hayati öneme sahiptir. Çünkü sosyal hizmetler, özel gereksinimi olan birey ve grupların bu gereksinimi duyumsatan sorunlarına çözüm noktasında bir programlar sistemidir. Göçmenler, sosyal yardımlarla beslenip giyinebilme, psiko-sosyal desteklerle travmadan kurtularak hayata tutunabilme, danışmanlık ve rehberlik hizmetleriyle ne yapacağını, nereye gideceğini, sorunlarını nasıl çözeceğini şaşırmış bir durumdan kurtarılmakta, rehabilitasyon hizmetleriyle eski

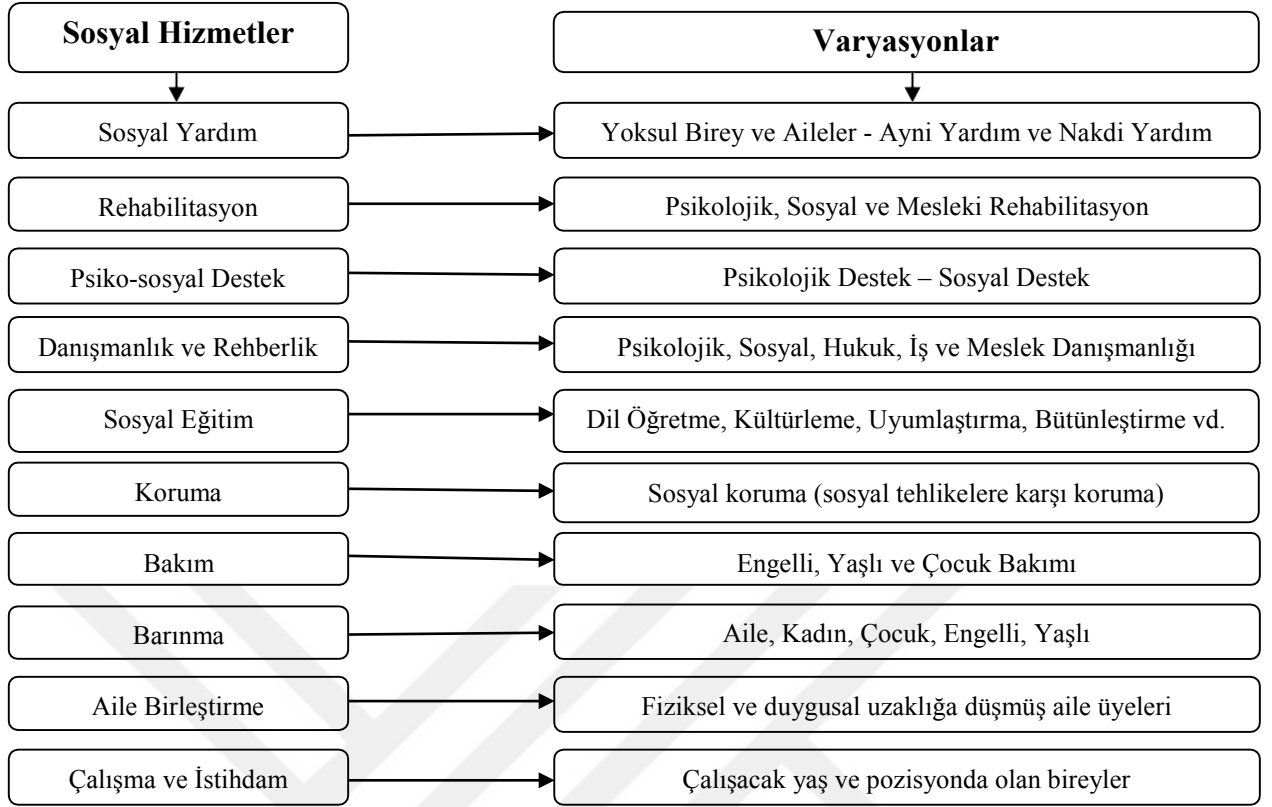
¹³⁷ <https://www.ihh.org.tr/suriye> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

alışkanlıklarını yeniden kazanarak sosyal işlevsellik kazanmakta, istihdam edilerek kendi geçimlerini sağlamayı öğrenmekte ve erdemle geçimini sağlama fırsatı yakalamaktadır.

Sosyal hizmetler, sosyal çalışma disiplini odağında insanların onur ve saygınlıklarını kazanmalarını sağlayan profesyonel müdahaleler zinciridir. Özellikle sunulan sosyal hizmetlerle göçmenlerin hayatları kurtarılmakta, hayata tutunmaları sağlanmakta ve bu hayatta mutlu ve verimli olmaları amaçlanmaktadır. Sosyal hizmetler, temel insan hakları ve sosyal adalete dayanan kamusal, yerel ve sivil toplumsal düzeylerde belirli sosyal politikalar, eylem planları, sistematik programlar ve sosyal destek içerikli projeler yoluyla gerçekleştirilen evrensel idealler silsilesidir. Türkiye, GKK Suriyelilere her düzeyde sunduğu sosyal hizmetlerle uluslararası külfet paylaşımında payına düşeni yapmış ve insanlık sorumluluğunu özenle yerine getirmeye çalışmıştır. Türkiye’de GKK Suriyelilere yönelik sosyal hizmetlere bakıldığında sosyal yardımlar, psiko-sosyal destek ve sosyal eğitim hizmetlerinin yoğun bir şekilde sunulduğu, danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ile koruma, bakım ve barınma hizmetlerinin sunulmaya çalışıldığı, ancak rehabilitasyon hizmetlerinin zayıf kaldığı özellikle STÖ’ler tarafından çok fazla sunulmadığı anlaşılmaktadır. GKK Suriyeliler Türkiye’de kaldıkları sürece vatandaş olmak kadar çeşitli sosyal hizmetlere erişebilmekte ve bu hizmetlerden etkin bir biçimde yararlanabilmektedir.

GKK Suriyelilere yönelik sosyal yardımlar, sosyal ve ekonomik destek, engelli evde bakım, özel amaçlı (eğitim, sağlık, giyim, gıda vb.) yardımlar şeklinde geniş yelpazeli olarak sunulmaktadır. Ayrıca verilen aylık meblağların GKK yoksul Suriyelilerin bulunulan mahallin yaşam şartlarına göre faydalı olduğu öne sürülebilir. Ancak sosyal yardımların sosyal adalet esasıyla sunulabilmesini temin etmek amacıyla kamu kurumları ile STÖ’lerin kullandıkları intranet portallar entegre edilmelidir. Böylelikle mükerrer yardımların önüne geçilmiş ve hiç yardım almayan GKK Suriyeliler belirlenmiş olunur. Bununla birlikte bu amaca ulaşmak için GKK Suriyelilere seminerler, toplantılar, broşürler aracılığıyla sosyal yardım türleri ve alım koşulları hakkında bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri yürütmek yararlı olacaktır. Rehabilitasyon hizmetleri diğer sosyal hizmet türlerine göre daha az sunulmaktadır. Özellikle kamusal olarak bu konuda gerekli girişimler başlatılmalıdır. Ayrıca, ‘sosyal rehabilitasyon’ kavamaştırmasıyla bu hizmet sosyal yönüyle ele alınmalı ve sosyal hizmetlerin bir alt türü olarak konumlandırılmalıdır. GKK Suriyelilere psiko-sosyal destek hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde sunulduğu değerlendirilebilir. Bu sosyal hizmet türünün travmatik sorunların baş gösterdiği ilk aşamada bir ilk sosyal yardım niteliğinde yoğunlaşması daha veirmlı olacaktır. Göçmenler travmatik süreci atlatıp yaşam normal düzeye geldiğinde diğer sosyal hizmet türleri ön plana çıkarılmalıdır. GKK Suriyelilere danışmanlık ve rehberlik hizmetleri çoğunukla bir

bilgilendirme etkinliği şeklinde verilmiştir. Bu sosyal hizmet türünün bilgilendirme yapmanın yanında yönlendirme, destekelme, aydınlatma, bilinçlendirme, yol gösterme, motive etme ve örnek olma içerikleriyle donatılarak planlı, programlı ve sistematik bir şekilde sunulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bunu sağlamak adına mobil danışmanlık ekipleri oluşturulabilir ve A SH bakanlığı bünyesindeki GKK Suriyelilerin yoğun olduğu bölgelerdeki SHM'lerde göçmen danışmanlık birimi kurulabilir. GKK Suriyelilere sosyal uyumlaştırma ve bütünleştirme faaliyetleri sunularak toplumsallaştırma süreci etkin bir şekilde yönetilmektedir. Bu sosyal hizmet türüyle (sosyal eğitim/ ğretim) yapılırken GKK Suriyelilerin gettolaşmasına izin vermemek yerel halkla kaynaşmalarına daha çok zemin oluşturacaktır. Bundan başka yapılan faaliyetlerin bütününe yasal bir tanıtılama getirmek gerçekleştirilen tüm eylem ve uygulamaların tek çatı altında kavramlaştırılması yönünde yararlı olacaktır. Bu kavrama sosyal eğitim ya da sosyal  ğretim demek akademik ve yasal bir anlam-kavram uyumu sağlayacaktır. Türkiye'de GKK Suriyelilere koruma-bakım-barinma hizmetleri i  i e verilmekte ve bu hizmetlerden refakatsiz çocuklar, şiddet mağduru kadınlar, engelli ve yaşlılar yararlanabilmektedir. Aile birleşimi hizmeti bir sosyal hizmet modeli olarak ele alınmalı ve mevzuat düzenlemeleri buna göre revize edilmelidir. Ayrıca, aile danışmanlığı hizmeti ile aile birleşimi hizmeti birlikte verilmelidir. Bu sosyal hizmet modelinde olduğu gibi çalışma ve istihdam da yoksullukla mücadele ve sosyal işlevsellik kazandırma yönüyle bir sosyal hizmet modeli olarak ele alınmalıdır. Yerel halk tarafından GKK Suriyelilerin devletin imkan ve kaynaklarından yoğun bir şekilde yararlanarak bir sömürü kitesisi olarak görülmelerini önüne gemek gerekmektedir. Bu bağlamda GKK Suriyelilerin  alışma ve istihdam hizmetleriyle Türkiye ekonomisine ne kadar katkıda bulundukları konusunda kurumsal raporlar yayınlanmalı ve bilimsel alan araştırmaları yapılmalıdır. Böylelikle GKK Suriyeliler ile yerel halk arasında kaynaştırma yapmak daha kolay olabilecektir. Aşağıda Türkiye'deki GKK Suriyelilere yönelik kamusal, yerel ve sivil toplumsal olmak üzere çeşitli sosyal hizmet dallarının hangi alt türlerde (varyasyon) sunulduğuna dair bir şekil bulunmaktadır.

Şekil 5.1. Sosyal Hizmetlerin Varyasyonları

Yukarıda belirtilen şekilden görüleceği üzere sosyal yardımlar yoksul birey ve ailelere aynı ve nakdi nitelikte verilmektedir. Rehabilitasyon hizmetleri psikolojik, sosyal ve mesleki boyutlarda sunulmaktadır. Ayrıca sosyal rehabilitasyon hizmeti sosyal çalışma disiplininin bir işlevi olmaktadır. Psiko-sosyal destek hizmetleri adından da anlaşılacağı gibi psikolojik ve sosyal yönlü destek verilmesiyle ilgilidir. Bunu birçok sosyal meslek grubu verebilmektedir. Ancak her meslek grubunun bu desteğin hangi yönünü (psikolojik ya da sosyal) nasıl vermesi gerektiğiyle ilgili mesleki standartlar geliştirmesi yararlı olacaktır. Danışmanlık ve rehberlik hizmeti, psikolojik, sosyal, hukuk, iş ve meslek danışmanlığı boyutlarında yapılmaktadır. Bunlardan sosyal danışmanlık boyutu sosyal çalışma disiplinin mesleki işlevi sayılabilir. Sosyal eğitim ise, göçmenler ile yerel halkı kaynaştırmak amacıyla dil öğretme, kültürleme, uyumlaştırma, bütünleştirme boyutlarıyla uygulanmaktadır. Koruma, bakım ve barınma hizmetleri aile, kadın, çocuk, yaşlı ve engelli gibi geniş yelpazede neredeyse tüm kitlelere uygulanmaktadır. Aile birleştirme hizmetleri, fiziksel uzaklığa düşmüş ailelere uygulanmakta olup duygusal uzaklaşmalar da hesaba katılarak aile danışmanlığı hizmetiyle entegre edilmelidir. Çalışma ve istihdam hizmetleri artık sosyal hizmetlerin sunulduğu bakanlığın görevleri arasında verilmekte olup çalışacak yaş (16-65) ve pozisyonda (engelli/yaşlı olmayan veya öğrenci olan) her göçmen birey için uygulanmaktadır.

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

Ortadoğu’da halk ayaklanmalarından etkilenen ve şiddetin en yüksek dozda yaşandığı ülke Suriye olmuştur. Suriye’de halk isyanları bir iç savaşa dönüşmüştür. Suriye iç savaşı yerel gruplar arasındaki çatışmalar ve Suriye’de çeşitli politikaları olan büyük devletlerin müdahalesi nedeniyle içinden çıkılmaz bir hal almıştır (Dalar, 2016). Suriye’deki kriz, 2011 yılının mart ayında Beşşar Esad yönetimindeki iktidar ile muhalif güçler arasındaki çatışmalarla başlamıştır. Suriye krizi sonucunda binlerce kişi yaşamını yitirmiş, yaralanmış, evsiz kalmış ya da ülkedeki savaş ortamından kaçarak Irak, Lübnan ve Türkiye gibi sınır komşusu ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Suriye savaşı halen devam etmekte olup etkilerinin uzun yıllar süreceği bir sorun yumağı halini almıştır. Suriye’de birçok yabancı ülke askeri ve politik müdahil konumundadır. Bu durum da Suriye’de yaşanan çatışma ve şiddetin neden daha çok görüldüğü ve uzun sürdüğü sorusu hakkında bir fikir vermektedir. Suriye’de yerel halkın insan hakları ihlal edilerek birçok insanlık suçu işlenmiştir. Sivil halka karşı cebir, şiddet, kıyım, tecavüz, gasp, göç vb. birtakım sorunlar yaşatılmıştır (Eliküçük, 2016; Kedikli, 2016). Belirtilen suçlara karşı ortaya çıkmış insan hakları perspektifi, sosyal hizmetler sektöründe ve özellikle sosyal çalışma disiplini ve mesleğinde temel mesleki değer olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle Suriyeli bireylerin yaşadıkları sosyal sorunlar sosyal hizmetler açısından değerlendirilmeyi gerekli kılmaktadır. 2011’den bu yana 6.6 milyon Suriye vatandaşının yerinden edilmiş olduğu, 1.3 milyon Suriyeli bireyin yardım ihtiyacı içinde olduğu ve 2.98 milyon Suriyeli bireyin de ulaşılması zor veya kuşatılmış bölgelerde yaşamlarını sürdürdüğü belirtilmektedir.¹³⁸ Yaşanan sorunlar arasında göçün ayrı bir önemi bulunmaktadır. Çünkü göç olgusu milyonlarca insanı etkilemiş ve halen etkilemeye devam etmektedir. Suriye’de yaşayan milyonlarca sivil insan yaşanan iç savaş ve savaşa bağlı insanlık dışı sorunlar nedeniyle başta sınır komşuları olmak üzere birçok ülkeye göç etmişlerdir. Suriyeli bireylerin göç ederken tercih ettikleri ülke başta Türkiye olmuştur. Bunun sebebi Türkiye’nin Suriye ile sınır komşusu olması, Türkiye’nin Avrupa’ya geçmek isteyen Suriyeli bireyler için transit işlevi görmesi ve Türkiye’nin Suriye halkına yönelik ‘açık kapı’ politikası uygulaması gösterilebilir (Pirinççi, 2018). Türkiye Devleti, Suriye savaşıyla ilgili uluslararası göç sorununa karşı gerekli tedbirleri almış, ülke sınırlarını Suriye halkına açmış, Suriyeli bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda politikalar geliştirmiş ve birçok kamu hizmeti sunmuştur. Bu kamu hizmetleri arasında sosyal hizmetler de yer almaktadır. Suriyeli bireylerin Türkiye’ye göç etmelerinin birtakım ayrıncı unsurları bulunmaktadır. Türkiye ile Suriye arasında Suriye’nin 400 yıl kadar bir sürede Osmanlı

¹³⁸ <https://www.unhcr.org/tr/suriye-acil-durumu> (Erişim Tarihi: 18/05/2019)

Devleti'nin bir parçası olması münasebetiyle tarihsel bağlar bulunmaktadır. Bu tarihsel bağlar doğrultusunda toplumsal, kültürel ve akrabalık ilişkileri söz konusudur. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı Devleti'nin parçalanmasıyla topraklarında birçok yeni devlet kurulmuştur. Bu devletlerden biri de Suriye'dir. Türkiye ile Suriye arasına çizilen siyasi sınırlar sonucunda toplumsal ilişkiler de sınırlanmıştır. Bununla birlikte Türkiye-Suriye sınırlarındaki illerde yaşayanların karşılıklı olarak sınırlar ötesi akrabalık bağlarının var olduğu bilinmektedir. Sınırın iki yakasında olan akrabalar arasında sanat, kültür, mimari, dini günler, etnisite, kutlama biçimleri gibi konular ve alanlarda benzerlikler görülmektedir (İnce, 2018a). Suriye-Türkiye ilişkilerinde tarih boyunca devletlerarası düzeyde gelişmiş ilişkiler olmasa da sınırdaki iller arasında yakın ilişkiler kurulmuş ve sürdürülmüştür. Şimdi ise Suriye halkı, bu ülkedeki akrabalarıyla birlikte Türkiye'de yaşamaya başlamışlardır. Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen göç sonucunda geçmişteki ilişkilerin gelişmesi söz konusu olacağı gibi yeni ilişkilerin de kurulacağı ve ortak bir kültürün yeniden sentezleneceği ön görülebilir.

2011 Nisan ayında ilk Suriyeli göçmen grubunun Türkiye sınırlarını aşması ve zamanla sınırı geçenlerin sayısında hızla artış görülmesi sonucunda Hatay başta olmak üzere sınır illeri olan Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin illerinde geçici barınma merkezleri kurularak Suriyeli bireylerin barınma ihtiyaçları karşılanmıştır. GKK Suriyelilere hizmet veren geçici barınma merkezlerinin sayısı zamanla 22'ye çıkartılmıştır. Bunların on altısı çadırkent ve altısı konteyner kentlerden oluşmaktadır. GKK Suriyelilerin çoğunluğunun kamp dışında kendi imkânlarıyla yaşamlarını sürdürmekte oldukları bilinmektedir. İster kampta ve ister kamp dışında olsun GKK Suriyeliler Türkiye'de birçok sorun yaşamaktadır. Bu sorunların başında dil sorunu gelmektedir. Suriyeli Türkmenler bir derece kendilerini ifade edebilirken Arap ve Kürt asıllı Suriyeli bireyler yerel halka iletişim kuramamakta ve en temel ihtiyaçlarını bile ifade etmekte zorlanmaktadırlar. GKK Suriyelilerin Türkiye'ye kitlesel halde göç etmeleri nedeniyle kayıt altına alınma işlemlerinin zorlaşması da ayrıca yaşanan sorunlar arasında gösterilebilir. Çünkü kayıt altına alınmak ülkede birçok kamu hizmetinden yararlanabilmenin bir yolu olmaktadır. Kayıt dışı göçmenler bu hizmetlerden mahrum kalabilmektedir. Bir başka sorun olarak; savaşta mal varlıklarını yitiren, terk etmek zorunda kalan ya da zaten en başından beri yoksul olan Suriyeli bireylerin bir kısmının barınma ihtiyaçlarını karşılamada sorun yaşadığı belirtilebilir. Çünkü GKK Suriyelilerin büyük çoğunluğu kamp dışında yaşamaktadırlar. Suriyeli aileler bağlamında hane halkı sayısının kalabalık olması göz önünde bulundurulduğunda gıda temin etmenin de bir sorun olarak ortaya çıkacağı anlaşılabılır. Hane halkının kalabalık olması, çocuklu aileler için iş verimliliğinin düşük olması, yasal izni olmayanların çalışmalarının yasak olması gibi etkenlerin

varlığıyla GKK Suriyelilerin gıda temin etmekte zorluk yaşadıkları öne sürülebilir. Türkiye’de göçmenlere en çok ulaştırılan yardım malzemesi giysilerden oluştuğu için temel yaşamsal ihtiyaçlar arasında en az sorunun giyim konusunda yaşandığı söylenebilir.

GKK Suriyeliler sağlık konusunda geniş yelpazeli hizmetlerden ücretsiz bir şekilde yararlanmaktadır. Kamplarda veya kamp dışında kalan GKK Suriyeliler için sağlık giderleri Türkiye tarafından karşılanmaktadır.¹³⁹ GKK Suriyelilerin içinde yaşadıkları zor koşullar, gıda ve barınma ihtiyaçlarını incelemeleri, bir kısmının ikamet izninin olmaması, resmi işleyişten bihaber olmaları ve eğitim haklarından yararlanmak için nerelere başvuracaklarını bilememeleri, başta çocuklar olmak üzere GKK Suriyelilerin eğitim konusunu göz ardı etme durumunda oldukları yargısını ortaya çıkarmaktadır. Suriyeliler geçimlerini sağlamak, ekonomik girişimde bulunmak, yatırım yapmak ya da işyeri açmak amaçlarıyla çalışma hayatında bulunabilmektedirler. Bu çalışma durumu ulusal mevzuat çerçevesinde izne bağlanmıştır. Buna göre; GKK Suriyeliler işçi, işveren veya iş ortağı olabilmektedirler. Ancak GKK Suriyelilerin çoğu bir işveren yanında sigortasız işçi olarak çalışmaktadır. Bu durumu GKK Suriyelilerin çoğunlukla ikamet iznine sahip olmamaları, istihdam olunan sektörlerin çoğunlukla geçici, parça başı ya da mevsimlik işlerden meydana gelmesi, işverenlerin düşük ücretle çok iş yaklaşımına sahip olması, prosedürleri gereği çalışma izni almanın kâlfetli olması gibi nedenler gösterilebilir (Koyuncu, 2014). GKK Suriyelilerin Türkiye’de neredeyse her alanda birçok sorun yaşadıkları ve zor koşullar altında yaşamlarını sürdürmeye çalıştıkları görülmektedir. Özellikle sosyal alanlarda yaşanan sorunlara yönelik çözüm oluşturacak plan, proje ve politikaların geliştirilmesi hem Suriyeliler hem de Türkiyeliler açısından yararlı olacaktır. Bu yönde atılacak adımlar arasında temel insan haklarına dayalı sosyal hizmetlerin geliştirilmesi ve genişletilmesi sosyal sorunların çözümüne büyük katkı sağlayacaktır.

Göç konusuna yönelik AB ve Türkiye tarafından çeşitli politikalar oluşturulmuştur. AB’nin göç politikalarına genel olarak bakıldığında tarih boyunca değişen koşullara bağlı olarak göç konusuna ilişkin birtakım yaklaşımlar sergilediği görülmektedir. AB göç politikalarına özetle bakılabilir. Öncelikle İkinci Dünya Savaşı’na bağlı olarak milyonlarca insanın yaşamını kaybetmesi sonucunda 1960’lı yıllarda yoğunluk kazanan işçi açığına karşı dış göçmenlere misafir çalışan sıfatıyla bakılarak aile birleşimine ve vatandaş olmaya karşı bir tutum sergilenmiştir (İnce, 2018b). Avrupa, 1990’lı yıllarda Sovyetler Birliği’nin dağılması sonucu oluşan Batıya yönelik kitlesel göç hareketlerine karşı oluşturulan politikalar ‘güvenlik kaygısı’ temelinde ele alınmıştır (Akdağ, 2007). AB, bir yandan insan haklarına dayalı demokratik değerlere sahip çıkmaya

¹³⁹ <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/59167> (Erişim Tarihi: 20/08/2019)

çalışırken diğer yandan bölgesel güvenlik kaygıları, milli egemenlik sorunsalı ve ekonomik sorunlara neden olması nedeniyle dengeleme politikası izlemiştir (Koçak ve Gündüz, 2016).

AB'nin son dönemlerde Suriye krizine ilişkin politikaları da bulunmaktadır. AB, Suriye Devleti ve GKK Suriyelilere yönelik politikalarına özetle yer vermek yararlı olacaktır. Avrupa Ülkeleri, Suriye krizi ortaya çıktığında ilk etapta görmezden gelme ve krizden en az etkilenme şeklinde bir tavır sergilemiştir. Sonraki süreçte Suriye'de yaşanan insani trajediler nedeniyle AB, Suriye ile işbirliği anlaşmaları ile Suriye bölgesel angajmanını askıya almışlardır. Ayrıca, Avrupa Yatırım Bankası Suriye yönetimine yaptığı maddi ve teknik yardımları geri çekmiştir (Abdi, 2016). AB'nin Suriye yönetimine karşı genel olarak olumsuz bir politika izlediği söylenebilir. AB, Suriye halkına yönelik belirli düzeyde insani yardım sunmaktadır.¹⁴⁰ Ancak insani yardımların Türkiye üzerinden desteklenmesi ve bu desteğin artırılması Türkiye ve Türkiye'deki GKK Suriyeliler açısından yararlı olacaktır.

Türkiye'nin de kuruluş döneminden itibaren sınırlarını aşan göçmenlere yönelik politikaları olmuştur. Öncelikle cumhuriyetin kuruluş döneminde Osmanlı Devleti'nin yıkılarak topraklarında birçok ulus devletin kurulması ve Birinci Dünya Savaşı sonucunda birçok vatandaşını kaybetmesi onu nüfus açığını kapatmaya yönelik bir politika izlemeye yöneltmiştir. Bu kapsamda Türk-Müslüman eksenli birçok dış göçmeni kabul ederek nüfusunu artırma yönünde bir tutum sergilemiştir. Bununla birlikte İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'dan gelen birçok dış göçmeni bağlı bulunduğu Cenevre Sözleşmesi çerçevesinde uluslararası külfet paylaşımı doğrultusunda kabul etmiştir (Bulut vd., 2018).

Türkiye'nin Suriye Devleti ve Yönetimine yönelik dış politikası ile Türkiye'deki GKK Suriyelilere yönelik göç politikası bulunmaktadır. Öncelikle, Türkiye Devleti'nin bir dış politika olarak Suriye Devleti ve yönetimine karşı sergilediği yaklaşımlara bakmak gerekir. Türkiye, Suriye rejimi ile Suriye halkını birbirinden ayrı tutarak farklı yönde politikalar oluşturmuş olup Suriye yönetimine 'karşı politika' sergilemiştir.¹⁴¹ Türkiye, Suriye'de ulus devlet oluşturma amacıyla olan birtakım terör gruplarına karşı mücadelede bulunmaktadır. Türkiye'nin terörle mücadele kapsamındaki yaklaşımına özgün kararlılık politikası denilmektedir.¹⁴² Ayrıca, Türkiye, Suriye topraklarını ve Suriye halkını bir bütün olarak görmektedir. Türkiye'nin bu tutumuna Suriye bütünlüğünü koruma politikası da denilebilir. Bu politika Türkiye'nin de toprak bütünlüğü ve toplumsal birlikteliğini dolaylı olarak korumaktadır (Taşdemir ve Özer, 2017). Türkiye Devleti,

¹⁴⁰ <https://multeciler.org.tr/suriyeliler-devletten-para-aliyor-mu/> (Erişim Tarihi: 10/07/2019)

¹⁴¹ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-tr.mfa> (Erişim Tarihi: 10/07/2019)

¹⁴² <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyenin-7-y%C4%B1ll%C4%B1k-suriye-politikas%C4%B1/a-42980399-0> (Erişim Tarihi: 10/07/2019)

sınırlarını savaş ortamından kaçarak göç eden Suriyelilere açarak açık kapı politikası izlemiş ve şuanda sayıları 4 milyona yaklaşan Suriyeli dış göçmenlere geçici koruma politikası kapsamında ev sahipliği yapmaktadır.¹⁴³ Ayrıca, geçici koruma rejimiyle bağlantılı olarak Türkiye yetkili mercilerince aksi bir karar verilmedikçe Suriyeli bireylere geçici olarak Türkiye’de yerleşebilmelerine ilişkin bir hak verilmiştir ki buna geçici iskân politikası denilmektedir (Uzun, 2015). Bununla birlikte Türkiye’de ikamet eden GKK Suriyelilere yönelik kendi etnik özellikler, kültürel değerler ve toplumsal alışkanlıklarına ilişkin yaşamlarına izin verici bir yaklaşımla entegrasyon politikası sergilemektedir (Dillioğlu, 2015). Ayrıca, eğitim alanındaki politikalar bağlamında Suriyeli çocukların eğitim kademelerine göre ilköğretim, ortaöğretim veya yükseköğretim düzeylerinde MEB okullarına ya da Geçici eğitim Merkezlerinde öğrenimlerine devam etmeleri sağlanmıştır (Akpınar, 2017). GKK Suriyelilerin kendi aralarında veya yerel halkla yaşadıkları çatışmaları önlemek adına güvenlik politikaları geliştirilmiştir (Akgül vd., 2015). Türkiye, GKK Suriyelilere ülkede geçimlerini sağlamak amacıyla çalışma hayatında işçi, işveren ve iş ortağı olabilme imkânları sağlayarak istihdam politikası da oluşturmuştur (Duruel, 2017).

Türkiye tarafından GKK Suriyelilere yönelik sosyal politikalar da oluşturulmuş ve bu kapsamda sosyal hizmetler sunulmuştur. Bu kapsamda AÇSH Bakanlığı, yerel yönetimler ve STÖ’ler tarafından plan, program ve proje çalışmaları doğrultusunda danışmanlık ve rehberlik (bilgilendirme faaliyetleri), psiko-sosyal destek, çalışma hakkı ve istihdam, sosyal yardımlar, kadın ve çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici faaliyetler, engelli ve yaşlılara yönelik rehabilitasyon, travma giderme, iletişim ve kültürel uyum konularında faaliyetler, yerel halk ile dış göçmenler arasında uyum faaliyetleri vb. sosyal hizmetler sunulmuştur (KDK Suriyeliler Özel Raporu, 2018). Türkiye tarafından GKK Suriyelilere yönelik sunulan sosyal hizmetlere genel olarak bakıldığında nerdeyse vatandaşlara sunulan tüm sosyal hizmet modellerinin uygulandığı öne sürülebilir. Bu bağlamda Türkiye Devleti’nin GKK Suriyelilere yönelik sosyal politikalarının insan hakları ve sosyal adalet perspektifine dayalı sosyal hizmetler sunarak hayata geçirdiği ve uluslararası platformda üzerine düşen insanlık görevini fazlasıyla ve özenle yerine getirdiği belirtilebilir. Bu çalışma konusuna yönelik verilen tüm bilgiler ışığında Türkiye Devleti’nin GKK Suriyelilere yönelik sosyal politikalarının geliştirilmesi ve sunulan sosyal hizmetlerin daha etkili ve yararlı hale getirilmesi amacıyla birtakım önerilerde bulunmak yararlı olacaktır.

¹⁴³ https://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim Tarihi: 10/07/2019)

Öneriler

- Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu tarafından özellikle GKK Suriyelilere ve genel anlamda uluslararası göçmenlere yönelik göç politikaları oluşturulmalı ve böylelikle Türkiye'nin bu konudaki standartlaşmış göç politikası belirlenmelidir.
- Göç ve sığınma alanındaki uygulamaların uluslararası insan hakları perspektifine elverişli hale getirilmesi, bu yönde fiziki, idari ve hukuki altyapıların geliştirilmesi amaçlanmalıdır.
- Göçle ilişkili kavramların kullanıldığı ulusal mevzuat ve uluslararası müktesebatta dilbilimsel olarak kavram-anlam uyumu içinde Refugee/Mülteci/Sığınmacı/; Asylum Skeer/Sığınma arayan/Sığınan; Muhacir/Migrant/Göçmen şeklinde çeviri yapılarak bu sözcükleri yeniden kavramlaştırmak yararlı olacaktır.
- Suriyeli bireylerin şok etkisiyle yeni bir ülkeye gelmeleri ve eski alışkanlıklarına dönme isteği nedeniyle şuan için Suriye'ye dönmek isteler de geçici koruma süresi uzadıkça Türkiye'ye alışıarak entegre olacak ve burada daimi olarak kalacakları hesaba katılarak kendilerine vatandaşlık verilmesi ya da üçüncü bir ülkeye transfer edilmeleri hakkında yeni göç politikaları geliştirilmelidir.
- AÇSH Bakanlığının görev tanımları arasına tüzel düzenlemeler aracılığıyla uluslararası göçmenlere yönelik sosyal hizmetler sunumuna ilişkin hükümler konulmalıdır.
- AÇSH Bakanlığı görev tanımlarında sosyal hizmetlerin bir türü olarak 'sosyal öğretim' kavramlaştırmasıyla gerekli hükümler düzenlenmelidir.
- AÇSH Bakanlığına bağlı faaliyet yürüten SHM'lerde (GKK Suriyelilerin yoğunlaştığı hizmet bölgelerinden sorumlu olanlarda) uluslararası göçmen birimi oluşturulmalıdır.
- AÇSH Bakanlığı'nda görevli sosyal meslek elemanlarına bu alanda verimli ve etkili olmalarını sağlamak amacıyla uluslararası göç konusunda hizmet içi eğitim seminerleri verilmelidir.
- Her sosyal meslek grubuna mahsus psiko-sosyal müdahale yöntem ve teknikleri belirlenmelidir.
- Mevzuatta çalışma ve istihdam ile aile birleştirme hizmetleri sosyal hizmetler kapsamında ele alınmalıdır.
- Göç mevzuatında sosyal hizmetlerin entegrasyonu sağlanmalıdır.
- Etkin ve verimli bir sosyal hizmet modeli uygulayabilmek amacıyla sınırlarda bulunan ve sonrasında kamplarda yaşayan GKK Suriyelilere yönelik 'mobil danışmanlık ekipleri' oluşturulabilir.

- Afet öncesi sosyal hizmetler için afet bilinci geliştirmek adına makro düzeyde uygulamalar çerçevesinde: seminerler, konferanslar ve paneller aracılığıyla sosyal öğretimler uygulanabilir. Ayrıca dikkat çekici broşürler basmak ve çeşitli alanlara asmak, okullarda çocuklara afete ilişkin tatbikatlar yapmak ve yaptırmak ya da afete duyarlı kamu spotları hazırlayarak yayınlamak yararlı olacaktır.
- Türkiye’deki GKK Suriyelilere yönelik kendilerine tanınan sosyal haklar konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirme yapılarak sosyal hizmetlere erişimleri sağlanmalıdır.
- Göç alanında çalışan sosyal meslek elemanlarına çalışma esnasında rehberlik edecek göçmenlerle çalışma el kitabı hazırlanmalıdır.
- Yerel yönetim olarak faaliyet gösteren tekil kurum olan belediyelerin göç konusunda bütüncül ve belirgin hizmet sunacakları tüzel düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.
- Belediyelere göçmenler hesaba katılarak ödenek ayrılmalı ve belediyelerde göçmen konusunda ulusal ölçekte göç politikası oluşturulmalıdır.
- GKK Suriyelilere yönelik faaliyet gösteren STÖ’lerin kendi aralarında iş birliği ve iş bölümü yaparak kaynakların, zaman ve enerjinin doğru kanalize edilmesi sağlanmalı ve sosyal adaleti tesis etmeleri gerekmektedir.
- GKK Suriyelilerle çalışan STÖ’lerin kullandığı intranet portalların AÇSH Bakanlığı Sosyal Yardım Bilgi Sistemine entegre edilerek sosyal yardımların sosyal adalet çerçevesinde sunulması sağlanmalıdır.
- Üniversitelerde lisans ve/veya ön lisans düzeyinde öğrenim veren sosyal hizmet, sosyoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, çocuk gelişimi, aile ve tüketici bilimleri vb. bölümlerinde ‘uluslararası göç’ konularını içeren dersler zorunlu/seçmeli olarak açılmalıdır. Örnek: Göçmen ve Sığınmacılarla Sosyal Çalışma, Göçmenlik Psikolojisi, Göçmen Çocuklarda Gelişim ve Öğrenme, Uluslararası Göç Sosyolojisi vb.
- Sosyal politikalar oluşturacak ve geliştirecek uzman personelin yetiştirilmesi amacıyla ‘politik sosyal çalışma’ adlı lisansüstü eğitim programı düzenlenmelidir.
- Türkiye’de ‘vatansız’ konumundaki Suriye menşeli bireyler hakkında akademik çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

Anonim 1: https://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380 (Erişim Tarihi: 10/09/2018)

Anonim 2: https://www.goc.gov.tr/icerik3/sartli-multeci_409_546_550 (Erişim Tarihi: 17/06/2019)

Anonim 3: <https://afadem.afad.gov.tr/tr/3880/Dogal-Afetler> (Erişim Tarihi: 22/03/2019)

Anonim 4: http://www.ttb.org.tr/n_fisek/kitap_1/33.html (Erişim Tarihi: 27/04/2019)

Anonim 5: <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/tarihce> (Erişim Tarihi: 25/01/2019)

Anonim 6: <https://www.kamupersoneli.net/kamu-personelleri/sosyal-hizmet-mezunlari-okul-sosyal-hizmeti-programinin-baslatilmasini-h50179.html>, (Erişim Tarihi: 22/03/2019)

Anonim 7: <https://www.sadefe.org.tr/derneklerimiz> (Erişim Tarihi: 25/03/2019)

Anonim 8: http://www.sosyalhizmetuzmani.org/sosyal_hizmet_hayirseverlik.htm (Erişim Tarihi: 25/03/2019)

Anonim 9:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c964da17310b8.97435862 (Erişim Tarihi: 23/03/2019)

Anonim 10: <https://www.sosyalsorunlar.com/konu/toplumsal-ve-sosyal-sorunlar-nelerdir.54/> (Erişim Tarihi: 24/03/2019)

Anonim 11: http://www.egiticininegitimi.gen.tr/ogretim_nedir.php (Erişim Tarihi: 12/04/2019)

Anonim 12: <http://sosyalpedagoji.com/sosyalpedagoji.html> (Erişim Tarihi: 12/04/2019)

Anonim 13: <https://usak.ailevecalisma.gov.tr/basvurular/evde-bakim-ucretievde-bakima-destek-yardimi> (Erişim Tarihi: 12/04/2019)

Anonim 14: <https://www.who.int/hac/about/definitions/en/> (Erişim Tarihi: 18/06/2019)
<http://www.jeofizikmuhendisleri.com/makaleler/Afet.T%C3%BCrleri.Nelerdir?> (Erişim Tarihi: 18/06/2019)

Anonim 15: http://www.ibb.gov.tr/sites/akom/documents/dogal_afetler.html (Erişim Tarihi: 18/06/2019)

Anonim 16: http://endvawnow.org/uploads/browser/files/module-4-social_services.pdf (Erişim Tarihi: 18/06/2019)

Anonim 17: <https://www.sosyalsorunlar.com/konu/toplumsal-ve-sosyal-sorunlar-nelerdir.54/> (Erişim Tarihi: 24/03/2019)

Anonim 18: http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380 (Erişim Tarihi: 21/04/2019)

Anonim 19: <https://orsam.org.tr/tr/orsam-paneli-afrin-operasyonu-ve-turkiye-nin-suriye-politikasi/> (Erişim Tarihi: 21/06/2019)

Anonim 20: <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyenin-7-y%C4%B1ll%C4%B1k-suriye-politikas%C4%B1/a-42980399> (Erişim Tarihi: 21/06/2019)

Anonim 21: <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 21/06/2019)

Anonim 22: <https://www.avrupa.info.tr/tr/goc-politikalari-6892> (Erişim Tarihi: 24/06/2019)

Anonim 23: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/haberler/emine-erdogan-hanimefendi-ve-bakan-selcuk-lets-talk-hadi-konusalim-etkinliginin-odul-torenine-katildi/> (Erişim Tarihi: 03/07/2019)

Anonim 24: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/koruyucu-ve-onleyici-hizmetler/q-0007/> (Erişim Tarihi: 04/07/2019)

Anonim 25: <https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/sosyal-hizmetler> (Erişim Tarihi: 08/07/2019)

Anonim 26: <https://www.ihh.org.tr/suriye> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

Anonim 27: https://www.denizfeneri.org.tr/haberler/deniz-feneri-suriye-sinirinda_2872/ (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

Anonim 28: <http://iyilikder.org.tr/h=2603?iyilikder-2018-yurt-disi-iyilik-faaliyetleri-ozeti> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

Anonim 29: <https://multeciler.org.tr/rehabilitasyon-ve-psikolojik-destek-merkezi/> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

Anonim 30: <https://www.saglik.org.tr/single-post/2016/08/30/At-ile-Terapi---Hipoterapi-Nedir> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

Anonim 31: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/haberler/bakan-selcuk-mahir-eller-projesinin-acilis-toplantisina-katildi/> (Erişim Tarihi: 03/07/2019)

Anonim 32: <https://multeciler.org.tr/is-ve-meslek-danismanligi/> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

Anonim 33: <https://multeciler.org.tr/sosyal-uyum/> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

Anonim 34: <http://sgdd.org.tr/cocuk-senligi-2/#more-2871> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

Anonim 35: <http://sgdd.org.tr/multeci-film-gunleri/#more-2820> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

Anonim 36: <http://sgdd.org.tr/geleneksel-kapadokya-kadin-bulusmasi/#more-2815> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

Anonim 37: <https://www.ihh.org.tr/TR/978/sultanbeylide-sosyal-uyum-egitimi> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

Anonim 38: <https://www.ihh.org.tr/suriye> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

Anonim 39: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/duyurular/06112018-01-nolu-duyuru/> (Erişim Tarihi: 03/07/2019)

Anonim 40: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/haberler/bakan-selcuk-mahir-eller-projesinin-acilis-toplantisina-katildi/> (Erişim Tarihi: 03/07/2019)

Anonim 41: <https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=23970&lst=MansetListesi> (Erişim Tarihi: 03/07/2019)

Anonim 42: <https://www.ihh.org.tr/suriye> (Erişim Tarihi: 15/07/2019)

Anonim 43: <https://www.unhcr.org/tr/suriye-acil-durumu> (Erişim Tarihi: 18/05/2019)

Anonim 44: <https://multeciler.org.tr/suriyeliler-devletten-para-aliyor-mu/> (Erişim Tarihi: 10/07/2019)

Anonim 45: <http://www.mfa.gov.tr/yeni-donemde-sifir-sorun-politikasi.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 10/07/2019)

Anonim 46: <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 10/07/2019)

Anonim 47: <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye'nin-7-y%C4%B1ll%C4%B1k-suriye-politikas%C4%B1/a-42980399-0> (Erişim Tarihi: 10/07/2019)

Anonim 48: https://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim Tarihi: 10/07/2019)

Anonim 49: BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, Daha Geniş Bir Bağlamda Geçici Koruma Notu, 1 Haziran 1994. Erişim adresi: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b32514.html> (Erişim Tarihi: 22/03/2019)

Anonim 50: IOM. 2009. Göç Terimleri Sözlüğü. Erişim adresi: http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf

Anonim 51: T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. 2001. Sosyal Hizmetler Ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara. Erişim adresi: <http://www.sbb.gov.tr/ozel-ihhtisas-komisyonu-raporlari/#1540024439304-a1816e9a-4191>

Anonim 52: T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu. 2018. Türkiye’deki Suriyeliler Özel Raporu, Ankara. Erişim adresi: <https://www.ombudsman.gov.tr/suriyeliler/rapor.html>

Anonim 53: TBMM. 1997. Doğal Afetlerde Meydana Gelen Can ve Mal Kaybını En Aza İndirmek İçin Alınması Gereken Tedbirlere Ait Araştırma Komisyonu Raporu, Ankara. Erişim adresi: <https://docplayer.biz.tr/66693-Dogal-afetlerde-meydana-gelen-can-ve-mal-kaybini-en-aza-indirmek-icin-alinmasi-gereken-tedbirlere-ait-meclis-arastirma-komisyonu-raporu.html>

Anonim 54: Kızılay. 2018. Suriye İnsani Yardım Operasyonu Raporu, Ankara. Erişim adresi: <https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/nisan-2019-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu-24-05-2019-91149829.pdf>

Anonim 55: BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. Erişim adresi: <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 56: Mültecilerin Hukuki duruma İlişkin Cenevre Sözleşmesi (1951 - 1967 Ek Protokolü). Erişim adresi: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM_d00/c002/km_00002024ss0053.pdf (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 57: Ailenin Korunması Ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (2012/6284). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 58: Belediye Kanunu (2005/5393). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 59: Çocuk Koruma Kanunu (2005/5395). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 60: Devlet Memurları Kanunu (1965/657). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.657.pdf> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 61: Engelliler Hakkında Kanun (2005/5378). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 62: İçişleri Bakanlığı Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun (1985/3152). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3152.pdf> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 63: İl Özel İdare Kanunu (2005/5302). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5302.pdf> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 64: Sosyal Hizmetler Kanunu (1983/2828). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 65: Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013/6458). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 66: Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2018/1). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.1.pdf> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 67: Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (2011/633). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.633.pdf> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 68: Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği (2013/5703). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=3.5.20135703&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=afet%20ve%20acil%20durum> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 69: Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik (2006/ 26386). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.10884&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=%C3%A7ocuk%20koruma> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 70: Çocuk Yuvaları Yönetmeliği (1999/23576). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.4436&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=%C3%A7ocuk%20yuvalar%C4%B1> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 71: Geçici Koruma Yönetmeliği (2014/6883). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=3.5.20146883&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=ge%C3%A7ici%20koruma> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 72: Özel Huzurevleri İle Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği (2018/26960). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.12317&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=%C3%B6zel%20huzurevleri> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 73: Özel Kreş Ve Gündüz Bakımevleri İle Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş Ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik (2015/29342). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.20718&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=%C3%B6zel%20kre%C5%9F> (Erişim adresi: 25/07/2019).

Anonim 74: Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik (2015/29284). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.20570&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=sosyal%20ve%20ekonomik> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 75: Sosyal Hizmet Merkezi Yönetmeliği (2013/28554). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.17110&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=sosyal%20hizmet> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 76: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik (2008/27015). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/10/20081005-1.htm> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 77: Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüzlü Bakım İle Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik (2008/ 26960). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/08/20080807-5.htm> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 78: Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge (2012/15). Erişim adresi: <https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/24364?AspxAutoDetectCookieSupport=1> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 79: Danışmanlık Tedbiri Kararlarının Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ (2008/ 27035). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/10/20081025-6.htm> (Erişim Tarihi: 25/07/2019).

Anonim 80: UNHRC Sıkça Sorulan Sorular Metni. Erişim adresi: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/59167> (Erişim Tarihi: 20/08/2019)

Anonim 81: <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/basbakan-yardimcisi-akdag-suriyeliler-icin-harcanan-toplam-maliyet-84-milyar-880-milyon-lira/990509> (Erişim Tarihi: 27/08/2019)

Anonim 82: <https://ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/> (Erişim Tarihi: 01/09/2019)

Anonim 83: <https://ailevecalisma.gov.tr/chgm/uygulamalar/sosyal-ve-ekonomik-destek-hizmeti/> (Erişim Tarihi: 02/09/2019)

Anonim 84: <https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/sosyal-hizmetler> (Erişim Tarihi: 08/07/2019)

Anonim 85: Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tesbiti Ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik

Anonim 86: <https://ailevecalisma.gov.tr/eyhgm/haberler/dunya-saglik-orgutu-turkiye-temsalcisi-dr-pavel-ursu-engelli-ve-yasli-hizmetleri-genel-muduru-uzm-dr-orhan-koc-ile-suriyeli-gocmenlere-yonelik-hizmet-sunumunu-gorustu/> (02/09/2019)

Abdi Z, 2016. Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Politikası. 627-636, içinde: Uluslararası Politikada Suriye Krizi (eds: Çomak H, Sancaktar C, Yıldırım Z). Beta Yayıncılık, İstanbul.

Akdağ E, 2002. Mali Yapı ve Denetim Boyutlarıyla Afet Yönetimi. Sayıştay Dergisi, 44-45: 35-65.

Akgül A, Kaptı A, Demir OÖ, 2015. Göç ve Kamu Politikaları: Suriye Krizi Üzerine Bir Analiz, The Global – A Journal of Policy and Strategy, 1(2): 1-22.

Akıncı B, Nergiz A, Gedik E, 2015. Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. Göç Araştırmaları Dergisi, 1(2): 58-83.

Akman Ç, 2019. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Politika Kurulları: Sosyal Politikalar Kurulu Üzerinden Bir Değerlendirme. Route Educational and Social Science Journal, 6(3): 659-676.

Akpınar T, 2017. Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Çocukların ve Kadınların Sosyal Politika Bağlamında Yaşadıkları Sorunlar. Balkanlar Ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 03(03):16-29.

Altun F, 2014. Afetlere Yönelik Sosyal yardım Ve Sosyal Hizmetler. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Altundeğer N, Yılmaz ME, 2016. İç Savaştan Bölgesel İktidarsızlığa: Suriye Krizinin Türkiye Faturası. Süleyman Demirel Üniversitesi, İBBF Fakültesi Dergisi, 21(1): 289-301.
- Arıkan Akdağ G, 2007. AB Kapısında Türkiye Ve Göç Politikası. Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi, 2(4):161-167.
- Arman Karasu, M. 2018. Türkiye'ye Yönelik Dış Göçler, Suriyeli Sığınmacı Göçü ve Etkileri. Paradoks Dergisi, 14(1): 21-41.
- Artan T, Arıcı A, 2017. İstanbul'da Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarının Değerlendirilmesi. Sosyal Çalışma Dergisi, 1(1): 1-21.
- Aslan M, 2018. Bir Değersizleşme Biçimi Olarak Üniversite Mezunu İşsizliği Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Elazığ.
- Babaoğlu C, Kocaoğlu C, 2017. Kentli Sığınmacılar Meslesi ve Belediyeler. Türk İdare Dergisi, 485: 497-516.
- Baharçiçek A, 2000. Etnik Terör Ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(1) : 11-27.
- Baklacioğlu NÖ, 2010. Dış Politika Ve Göç. Derin Yayınları, İstanbul.
- Barut I, 2018. Osmanlı Dönemi'nde Gerçekleşen Göçlerin Kurumsallaşma Ve Göç Politikaları Üzerindeki Etkileri. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 40(2): 161-190.
- Başterzi AD, 2017. Mülteci, Sığınmacı ve Göçmen Kadınların Ruh Sağlığı. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi, 9(4): 379-387.
- Boyraz Z, 2015. Türkiye'de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler. Zeitschrift Für Die Welt der Türken/Journal of World of Turks, 7(2): 35-58.

Bulut Y, Akın S, Karakaya S, 2018. Türkiye'nin Mülteci Politikaları: Suriyeli Mültecilerin Durumuna İlişkin Bir İnceleme. Yüzüncüyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 39: 207-222.

Buz S, Demiröz F, 2014. Afet Durumlarında Toplumun Harekete Geçirilmesi Ve Katılımı. 193-199, içinde: Şener Koçyıldırım'a Armağan (Sosyal Hizmet Ve Toplumla Çalışma) (eds: Işıksan V). Hacettepe Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Bölümü Yayınları, Ankara.

Büyüköztürk Ş, Kılıç Çakmak E, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F, 2012. Bilimsel araştırma Yöntemleri. Pagem Akademi Yayınları, Ankara.

Çavuşoğlu H, 2007. Yugoslavya-Makedonya Topraklarından Türkiye'ye Göçler ve Nedenleri. Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı, Bilig Dergisi, (41): 123-154.

Dalar M, 2016. BM Güvenlik Konseyi'nin Suriye Krizindeki Tutumu. 1-40, içinde: Suriye: Çatışma Ve Uluslararası Hukuk (eds: Taşdemir F). Nobel Yayınevi, Ankara.

Deniz T, 2014. Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 18(1): 175-204.

Devran Y, Özcan ÖF, 2016. Söylemlerin Dilinden Suriye Sorunu. Marmara İletişim Dergisi, (25): 35-52.

Dillioğlu B, 2015. Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu: Türkiye'nin Eğitim Ve İstihdam Politikaları. Akademik Ortadoğu Dergisi, 10(1): 1-22.

Doğan M, 2011. Türkiye'de Mültecilerin ve Sığınmacıların Uluslararası Hukuk Çerçevesindeki Temel Haklarının Sağlanması. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Duruel M, 2017. Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri Fırsatlar ve Tehditler. Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, 3(2): 207-222.

Duyan V, Sayar ÖÖ, Özbulut M, 2008. Sosyal Hizmeti Tanımak Ve Anlamak. Öncü Basımevi, 1. Baskı, Ankara.

Efe H, 2018. Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye’de Yaşanan Göçler ve Etkileri. Sosyal Bilimler Metinleri Dergisi, (1): 16-27.

Ekici S, Tuncel G, 2015. Göç ve İnsan. Birey ve Toplum Dergisi, 5(9): 9-22.

Erdoğan MM, Kaya A, 2015. Türkiye’nin Göç Tarihi (14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

Erel M, 2016. Afet Yönetiminde Kurumsal Yetenek, Afet Odaklılık ve Afet Yönetim Performansı Arasındaki İlişkinin Araştırılması ve Bir Uygulama. Doktora Tezi, Gebze Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gebze.

Erükçü G, 2014. Suçlulukla İlgili Sosyal Hizmet Kuruluşları. 142-167, içinde: Sosyal Hizmet Kuruluşları. (eds: Tomanbay İ, Karaca NG). Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Günay E, Atılğan D, Serin E. 2017. Dünya’da ve Türkiye’de Göç yönetimi. Kahramanmaraş Sütçü İmam üniversitesi İİBF Dergisi, 7(2): 37-60.

Gündoğdu O, Özçep F, 2003. Yaşanan Önemli Depremlerin Işığında Afet Yönetimi Problemi ve Değerlendirilmesi. Türkiye 15. Jeofizik Kurultayı ve Sergisi; Bildiri Özetleri Kitabı içinde. 20-24 Ekim 2003, İzmir.

Gürler RT, Özdemir ÖB, 2014. El Kaide’den Post-Kaide’ye Dönüşüm: IŞİD. Türkiye – Ortadoğu Çalışmaları Dergisi. 1(1): 113-155.

Hablemitoğlu Ş, 2013. Etik Kavramı Ve Sosyal Hizmet. 1-22, içinde: Sosyal Hizmet Etiği. (eds: Hablemitoğlu Ş). Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Hopyar Z, 2016. Avrupa’nın Mülteci Politikası. Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, 2(3): 59-67.

Işık Ö, Aydınlioğlu HM, Koç S, Gündoğdu O, Korkmaz G, Ay A, 2012. Afet Yönetimi ve Afet Odaklı Sağlık Hizmetleri. Okmeydanı Tıp Dergisi, 28(2): 82-123.

Işıktan V, 2016. Engellilerin Rehabilitasyonu ve Toplumsal Yaşam. 48-75, içinde: Engellilerle Sosyal Hizmet. (eds: Genç Y). Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

İbiş E, 2014. Afetlerde Medikal Kurtarma ve Sosyal Hizmet İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.

İnat K, 2013. Türkiye'nin Suriye Politikasını Anlamak. Bilgi Kültür Merkezi Dergisi, 7: 1-7.

İnce C, 2018 a. Suriyeli Göçmenlerin Şanlıurfa'ya Yoğunlaşma Dinamiklerinin Sosyolojisi. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

İnce C, 2018 b. Uluslararası Göç Politikaları: Temel Konular Ve Sorunlar. 4-51, içinde: Toplumsal ve Siyasal Bilim Araştırmaları. (eds: Talas M). İKSAD Publishing House Yayınları, Ankara.

Kapani M, 2005. Politika Bilimine Giriş. Bilgi Yayınevi, 17. Basım, İstanbul.

Kara P, Korkut R, 2010. Türkiye'de Göç, İltica Ve Mülteciler. Türk İdare Dergisi, 467:153-162.

Kara U, 2013. İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri Kavramları ve Tarihsel Gelişimi. 2-21, içinde: İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri. (eds: Karataş AI, Şen IG). Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Karakartal D, Yalçinkaya M, 2019. Cezaevinde Yatan Mahkumlara Sunulan Psiko-Sosyal Destek Hizmetlerinin İncelenmesi. Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, 5(10): 207-222.

Karasar N, 2002. Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Karataş K, 2001. Sosyal Devlet Tartışmaları. 274-280, içinde: Sosyal Hizmet Sempozyumu (Toplumsal Gelişme ve Değişme Sürecinde Sosyal Hizmet). (eds: Karataş K). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Ortak Yayını, Ankara.

Karkın V, Yazıcı Ö, 2015. Arap Baharı'nın Suriye'ye Yansıması ve Türkiye'ye Sığınan Mülteciler (Gaziantep Örneği). 21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi, 4 (12): 201-213.

Kartal B, Başçı E, 2014. Türkiye'ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12(2): 275-299.

Kaya İ, Yılmaz Eren E, 2015. Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri. SETA Yayınları, Ankara.

Kedikli U, 2016. Ayrılıkçı Etnik Terörizm Sorunu. 472-483, içinde: Günümüz Dünya Sorunları (eds: Aydın F). Pagem Akademi Yayınları, Ankara.

Kemaloğlu M, 2015. Türkiye'de Afet Yönetiminin Tarihi Ve Yasal Gelişimi. Akademik Bakış Dergisi, 52: 126-147.

Keser İ, 2011. Göç ve Zor: Diyarbakır Örneğinde Göç ve Zorunlu Göç. Ütopya Yayınları, Ankara.

Kesgin C, Topuzoğlu A, 2006. Sağlığın Tanımı: Başa Çıkma. Journal of İstanbul Kültür University, (3): 47-49.

Keskin M, 2008. İlköğretim 1. Kademe Sınıf Öğretmenlerinin Bilişim Teknolojileri Okuryazarlık Düzeylerinin Öğrenci Başarısını Etkileme Düzeyi (Afyonkarahisar İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocahisar Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Afyon.

Koç M, Görücü İ, Akbıyık N, 2015. Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri. Birey ve Toplum Dergisi, 5(9): 63-93.

Koç SÇ, 2015. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sorun Çözme Becerileri Üzerine Bir Araştırma. Yüksek lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, Ankara.

Koçak O, Gündüz RD, 2016. Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkileri. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 7(12): 66-91.

Kongar E, 1972. Sosyal Çalışmaya Giriş. Şafak Matbaası, Ankara.

Koray M, 2007. Sosyal Politikanın Anlamını Ve İşlevini Tartışmak. Çalışma ve Toplum Dergisi, (4): 19-56.

Korkmaz AÇ, 2014. Sığınmacıların Sağlık ve Hemşirelik Hizmetlerine Yarattığı Sorunlar. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi, (1): 37-42.

Koyuncu A, 2014. Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler. Çizgi Kitapevi Yayınları, Konya.

Kut S, 1988. Sosyal Hizmet Mesleği: Nitelikleri - Temel Unsurları - Müdahale Yöntemleri. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Kürkçüoğlu Ö, 1980. Dış Politika Nedir? Türkiye'deki Dünü ve Bugünü. Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi, 35(01): 309-335.

Meneviş B, 2008. Evsizler. Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Ankara.

Neccar MŞM, Erkut T, 2016. Suriye'den Türkiye'ye Göç: Nedenler, Sonuçlar ve Umutlar. Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Akademi Dergisi, (4):185-198.

Neuman LW, 2006. Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar (Çeviren: Özge S). 1. Cilt, Yayın Odası Yayınları, Ankara.

Ozankaya Ö, 2007. Toplumbilim. Cem Yayınevi, 11. Baskı, İstanbul.

Öztürk B, 2012. Avrupa Birliği'nin İran ve Suriye Politikasının Türkiye'ye Etkisi. Ortadoğu Analiz Dergisi, 4(48): 39-52.

Paksoy S, 2016. Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Ekonomik ve Sosyal Yardımlar: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Örneği. Kent Akademisi Dergisi, 9: 133-148.

Pirinççi F, 2018. Suriye'ye Komşu Ülkelerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları. TESAM Akademi Dergisi, 5(2): 39-60.

Polat DŞ, 2016. Arap Baharı ve Suriye Savaşı. 137-156, içinde: Uluslararası Politikada Suriye Krizi (eds: Çomak H, Sancaktar C, Yıldırım Z). Beta Yayıncılık, İstanbul.

Poyraz Y, 2012. Suriye Vatandaşlarının Geçici Korunması ve Uluslararası Mülteci Hukuku. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 20 (2): 52-67.

Ramazano M, 2016. Türkiye'de Afet ve Acil durumlar Sonrası Yürütülen Psiko-sosyal Müdahalelerin Analizi Ve Psiko-sosyal Müdahale Önerisi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Ana Bilim Dalı, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Programı, İzmir.

Sancaktar C, 2016. NATO'nun Kosova Müdahalesi: Emperyalist Müdahaleye Bir Örnek. 445-460, içinde: Uluslararası Politikada Suriye Krizi (eds: Çomak H, Sancaktar C, Yıldırım Z). Beta Yayıncılık, İstanbul.

Sağsen İ, 2011. Arap Baharı, Türk Dış Politikası ve Dış Algılaması. Orta Doğu Analiz Dergisi, 3(31-32): 57-60.

Seyaz A, Gürsoy Sİ, 2016. Uluslararası Hukukta Mülteci Kavramının Gelişimi. 587-596, içinde: Uluslararası Politikada Suriye Krizi (eds: Çomak H, Sancaktar C, Yıldırım Z). Beta Yayıncılık, İstanbul.

Seyyar A, 2007. Sosyal Hizmetlerde Bakım Terimleri (Ansiklopedik Sözlük). Şefkatli Eller Yayınları, Ankara.

Şahin M, Uysal Şahin Ö, 2014. Arap Baharı'nın Türkiye Ekonomisine Etkileri. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, (23): 171-187.

Şahin N, 2006. 19. Yüzyıl Sonrasında Anadolu'ya Yapılan Göç Hareketleri ve Anadolu Coğrafyasındaki Sosyo-Kültürel Etkileri. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(1): 63-82.

Şeker A, 2015. Sosyal Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Cep Sözlüğü. Sabev Yayınları, Ankara.

Şişman Y, 2017. Sanayi Devrimi Ve Sosyal Sorunlar. 3-20, içinde: Sosyal Sorunlar. (eds: Şişman Y). Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Taşbaş, E. 2011. Osmanlı Topraklarına Yapılan Göçler ve Muhaceran-ı İslamiye Komisyonu. Akdeniz Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Antalya.

Taşdemir F, Özer A, 2017. Kuvvet Kullanma Hukuku Açısından Fırat Kalkanı Operasyonu. Akademik Hassasiyeler Dergisi, 53-70.

Tepecikoğlu A, Tepecikoğlu E, 2015. Teoriden Pratiğe: Suriye Krizi ve Uluslararası Toplum. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 70 (1): 163-193.

Tomanbay İ, 1999. Sosyal Çalışma Sözlüğü. Selvi Yayınları, Ankara.

Tomanbay İ, 2004. Sığınmacı Ve Göçmen Alanında Kavram Sorunu. Umuda Doğru Dergisi, 4 (13): 5-7.

Tomanbay İ, 2011. Sosyal Hizmetlerde Açıköğretim ve Ara Elemanlar. Sabev Yayınları, Ankara.

Tomanbay İ, 2013. Uluslararası Göç, Sığınma ve İnsan Kaçakçılığı/Ticareti Sorunları ve Sosyal Çalışma. 299-328, içinde: Sosyal Hizmet. (eds: Acar H, Negiz N, Akman E). Maya Akademi Yayın Dağıtım Eğitim Danışmanlık, Ankara.

Tomanbay İ, 2014. Genel ve Kavramsal Giriş. 2-37, içinde: Sosyal Hizmet Kuruluşları. (eds: Tomanbay İ, Gökçek Karaca N). Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Tomanbay İ, 2016 a. Sosyal Çalışmayı Yapılandırmak: Kavramlar-Oluşumlar-Nitelik-Uygulama. Sabev Yayınları, Ankara.

Tomanbay İ, 2016 b. Sosyal Çalışma Ve Sosyal Hizmetlerde Önce Kavram. Sabev Yayınları, 2. Baskı, Ankara.

Topçuoğlu RA, 2014. Diğer Sosyal Hizmet alanlarında Kurum ve Kuruluşlar. 166-196, içinde: Sosyal Hizmet Kuruluşları (eds: Tomanbay İ, Karaca NG). Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Tuncay T, 2004. Afetlerde Sosyal Hizmet. Özbay Ofset Matbaacılık, Ankara.

Tuncay T, Erbay E, 2006. Sosyal Hizmetin Temel Hedefi: Sosyal Adalet (Güçlendirme Retorikten Pratiğe). 53-70, içinde: Toplum ve Sosyal Hizmet. (eds: Atauz S). Hacettepe Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Bölümü Dergisi, Ankara.

Türk GD, 2016. Türkiye’de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme. Marmara İletişim Dergisi, 25: 145-157.

Uzun A, 2015. Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. Ankara Barosu Dergisi, (1): 107-120.

Varol N, 2007. Doğal ve Teknolojik Afetler Konusunda Toplumun Bilinçlendirilmesi ve AFEM’İN Rolü (TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı). Ankara.

Yavuz Ö, 2014. Afetler Sonrası Sosyal Yardımlar ve Hizmetler. İdeal Kültür ve Yayıncılık, İstanbul.

Yıldırım F, 2011. Üniversite Gençliği “Sosyal Adalet”ten Ne Anlıyor? Sosyal Adalet İlkelerinin Sosyal Adalet Algısı Üzerindeki Etkisi. Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi (Aile ve Toplum Dergisi), 12(7): 113-124.

Yıldız Ö, 2013. Türkiye Kamplarında Suriyeli Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler. Türkiye ve Gelecek Algısı. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 16(1): 141-169.

Ziya O, 2012. Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri. Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü TBB Dergisi, 9: 229-241.

ÖZGEÇMİŞ

1985 yılında Şanlıurfa’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. Yükseköğrenimini 2006-2011 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Bölümünde tamamladı. 2011 yılında (Mülga) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı Bitlis Erkek Yetiştirme Yurdunda sosyal çalışmacı unvanıyla çalışmaya başladı. Kurumun 2012 yılında yeniden yapılandırılarak (Mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı adını almasıyla bu yapı bünyesinde Bitlis Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ile bağlı Beşminare Toplum Merkezi, Bitlis Sosyal Hizmet Merkezi ve Tatvan Sosyal Hizmet Merkezlerinde çalışmaya devam etti. 2015 yılından itibaren Bitlis Eren Üniversitesi Sağlık Hizmetleri MYO bünyesinde Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

Mustafa SAĞI